KUR'ÂN-I HAKÎM
VE
MEÂL-İ KERÎM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ

Meâli : *Gerçek, bu Kur'an (insanları) öyle bir şey'e (öyle bir yola) yöneltib götürür ki o, en âdil ve en doğru bir yol) dur — (El-İsrâ sûresi, âyet: 9 dan.)*

UÇUNCU CILD

15. BASKI

Balıkesir'li

HASAN BASRI ÇANTAY

HİCRİ: 1410
MİLADİ: 1990

H. Basri Çantay

Naşiri : Mürşid ÇANTAY

Büyük reşid paşa cad. No: 44/c
Beyazıt - İst. Tel: 522 74 45

LÜTUFNÂME

«MEÂL-I KERÎM» in birinci tab'ının avn-i hakla ikmâli münâsebetiyle Kâmil ve Mükemmel üstâd Profesör (KÂMIL MİRAS) bey efendi bize bir lütufnâme yazıp göndermişdi. Bunu rahmete vesîle olmak üzere buraya da derc ediyoruz:

Muhterem Üstâd,

(KUR'ÂN-I HAKÎM) in metn-i şerîfi ile birlikde (MEÂL-I KERÎM) adı ile yazdığınız terceme ve tefsîrin son cild basımı da artık ikmâl edilmiş bulunuyor. Lütfen hediyye buyurulan bu eseri tekrar büyük bir dikkat ve sonsuz bir zevk ile gözden geçirdim. Bunun sizin kaleminizden çıkmış olması dolayısiyle hâiz olduğu ilmî değerine bir de baskısına gösterilen i'tinâ ve bu sebeble göz okşayan bir san'at da inzimam ediyor. Allâhın inâyeti eseri olan bu yüksek muvaffakıyyetinizi tebrîk ederim.

(MEÂL-I KERÎM) hakkında vaktiyle zâti âlilerine yazdığım bir mektubu eserinizin başına koymakla göstermiş bulunduğunuz yüksek teveccühden dolayı da en samîmî teşekkürlerimi hürmetlerimle takdîm eylerim.

Azîz Üstâd,

Bu büyük eserinizle ictimâî varlığımızın dîn ve dil gibi iki büyük rüknüne aynı zamanda hizmet etmiş bulunuyorsunuz. Bir taraftan (KUR'ÂN-I HAKÎM) in âyetlerini tercemeye, ihtivâ eylediği hukümleri açıklamağa ve anlatmağa çalışırken diğer tarafdan dilimizin ilgili bulunduğu lisânî safhaları ciddî bir çalışma ve ancak zâtî âlinizden beklenebilecek bir vukuf ile incelemiş bulunuyorsunuz. Okuyuculara emniyyet telkıyn edebilmek için büyük kaynaklardaki mufassal ma'lûmâtı hulâsa ederek vecîzeler hâline getirmek ancak uzun senelerin ve sabır dolu mesâînin netîcesi olabilir. I'timâd buyurunuz ki kadir bilir gençliğimiz, Islâm dinine ve Türk diline etdiğiniz hizmeti unutmayacak, eserinizin, kendisine emânet etdiğiniz yâdigârın her zaman kıymetini bilecekdir.

Şimdiye kadar basılmamış olan eserlerinizi de tab'a muvaffak kılmasını Cenâb-ı Hak'dan temennî eyler, hürmetle gözlerinizi öperim.

Anadoluhisarı, 7.9.1953 **Prof. KÂMIL MİRAS**

«43» üncü SÛRE

EZ-ZUHRUF SÛRESİ[1]

1 — **Haa, Mîm.**

2 — (Hidâyet yolunu)[2] **apâşikâr gösteren** (şu) **kitaba**[3] **andederim ki,**

3 — **Hakıykat biz onu,** (Onun ma'nâlarını)[4] **anlayasınız diye, Arabca bir Kur'an yapdık.**

4 — **Şübhesiz o** (Kur'an), **nezdimizdeki ana kitabda** (sâbit)[5], **çok yüce**[6], **çok kıymetli** (bir kitab) **dır.**

5 — **Siz haddi aşan bir kavmsinizdir diye artık o Kur'ânı**[7] **sizden** (uzaklaşdırıb, inzâlinde)[8] **vaz geçib bırakı mı verelim?**[9]

6 — **Halbuki biz evvelki** (ümmet) **ler içinde de nice peyğamber** (ler) **gönderdik.**

7 — **Onlar da, kendilerine bir peyğamber gelmeye dursun, ille onunla istihzâ ederlerdi**[10].

---

[1] «Mekke»de nâzil olmuşdur. «89» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn».

[3] Kur'âna «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Levh-ı mahfuzda yer tutmuş «Celâleyn, Medârik». Bakınız: «El-bürûc» sûresi, âyet: 21, 22.

[6] Şânı diğer kitablardan daha büyük. Çünkü bu, mu'cizdir, (ya'nî benzerini vücûda getirmekden bütünm ahlûkaatı âciz bırakandır) «Beyzâvî», Belâğat tabakalarının en üstünde «Medârik».

[7] «Celâleyn, Medârik».

[8] «Medârik».

[9] Ki bu suretle emir ve nehiyden kurtulasınız «Celâleyn».

[10] Bu, Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliyedir «Beyzâvî, Medârik».

8 — Onun için biz kuvvetce bunlardan[11] daha çetinlerini helâk ettik. O evvelki (ümmet) **lerin misâl** (ler) **i** (nice âyetlerimizde)[12] **geçmişdir.**

9 — Andolsun ki eğer onlara[13] «Gökleri, yeri kim yaratdı?» (diye) **sorarsan elbette «Onları O mutlak gaalib, O** (her şey'i) **hakkıyle bilen** (Allah) **yaratdı» derler.**

10 — (O Allah ki) **yeri sizin için bir beşik[14] yapmış, onda, doğru gidesiniz diye, yollar açmışdır.**

11 — (O Allah ki) **gökden bir ölçü ile[15] su indirmişdir. İşte biz onunla ölü bir memlekete[16] can verdik. Sizde böylece** (kabirlerinizden diriltilib)[17] **çıkarılacaksınız.**

12 — (O Allah ki) **bütün** (mahlukları) **sınıf sınıf[18] yaratmış, sizin için gemilerden, hayvanlardan bineceğiniz şeyleri meydana getirmişdir.**

13, 14 — Tâki sırtlarında karaar kılasınız, sonra üzerlerine yerleşince (kalblerinizle)[19] **Rabbinizin ni'metini iyice düşünesiniz ve** (dilinizle de)[20] **«Bunları bize râmeden Allâhın şânı ne yücedir, münezzehdir. Yoksa biz bunlara güc yetiremezdik. Biz herhalde, ancak Rabbimize dönüb gidicileriz[21]». diyesiniz.**

---

[11] Haddi aşan senin kavminden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[13] Müşriklere «Medârik».
[14] Karargâh «Beyzâvî, Medârik».
[15] İhtiyâcınıza göre «Celâleyn»... Fâideniz nisbetinde «Beyzâvî».
[16] Toprağa «Kaamus-ı Arabî».
[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[19] «Beyzâvî, Medârik».
[20] «Beyzâvî, Medârik».
[21] Ashaab-ı kirâm dünyâ binetlerine bindikleri zaman âhiret yolculuğunu, tabut içine girecekleri zamânı düşünürlerdi «Medârik». (İbni Umer) radıyallâhü anhümâ der ki: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem devesine bindiği vakıt üç def'a tekbîr getirirdi. Şöyle buyururdu: «Allaahü ekber, Allaahü ekber, Allaahü ekber. Sübhaanellezi sahhare lenâ hâzâ ve mâkünnâ lehû mukrinîn. Ve innâ ilâ rabbinâ lemünkalibuun. Allaahümme innâ nes'elüke fî seferinâ hâzâ el-birre vettakvâ ve minel' ameli mâterdâ. Allaahümme hevvin seferenâ hâzâ ve atvi lenâ bu'dehû. Allaahümme entessaahıbü fisseferi vel halîfetü fil'ehli. Allaahümme innî eûzü bike min va'sâisseferi ve ke'betil manzari ve sûil'münkalebi filmâli vel'ehli = Allah büyükdür; Allah büyükdür, Allah büyükdür. Bize bunu müsahhar kılan Cenâb-ı Hakkı tenzîh ederim. (Öyle olmasaydı) bizim buna gücümüz yetmezdi. Şübhesiz ki biz ancak Rabbimize döneceğiz. Yâ Allah, bizim şu seferimizde senden iyilik ve takvâ ve amel (ve hareketler) imizden raazî olacağın şeyler isteriz. Yâ Allah, Bizim şu seferimizde kolaylık ver. Onun uzaklığını dür (kısalt). Yâ Allah, seferde koruyucumuz, âilemiz hakkında dayanağımız sensin. Yâ Allah, ben seferin meşakkatlerinden, mal ve âile hakkında hüzn-âver âkıbetler görmekten, kötü dönüşden sana sığınırım — Müslim - Meşârık». Resûlüllah

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَٰلِكَ
تُخْرَجُونَ ۝ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ
مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ۝ لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ
تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ۝ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ ۝ وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ
لَكَفُورٌ مُبِينٌ ۝ أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ
بِالْبَنِينَ ۝ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ
وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ۝ أَوَمَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ
وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ۝ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ
عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ
وَيُسْأَلُونَ ۝ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ
بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ۝ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا
مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ۝ بَلْ قَالُوا إِنَّا
وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ۝

وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا
إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ ۝
قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ
قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ۝ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۝ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي
بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ۝ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ۝
وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝
بَلْ مَتَّعْتُ هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ
۝ وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ
۝ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ
۝ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ
بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ۝
وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ
بِالرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ۝

وَلِبُيُوتِهِمْ

15 — (Böyle iken)[22] **kullarından kimi Ona bir cüz' isnâd etdiler**[23]. **Hakıykat, insan açıkca küfürbazdır!**

16 — **Yoksa O, yaratmakda olduklarının içinden** (kendisine) **kızlar edindi de oğlanları size mi ayırıb seçdi?!**

---

sallellâhü aleyhi ve sellem seferden avdetlerinde de bu düâyı okur, buna şunları da ilâve buyururdu: «Âyibuune tâibuune âdibuune sâciduune, birabbinâ hamiduun. Sadakallâhü va'-dehû ve nasara abdehû ve hezemel'ahzâb = (Seferden selâmetle dönenleriz. (Allâha) tevbe edenleriz. İbâdetde ihlâs erbâbıyız. Secde edenleriz. Rabbimize hamd edicileriz. Allah va'-dinde saadıkdır (Bu) kuluna nusret vermişdir. (Düşman) kabîleleri (ni) perîşan etmişdir — Buhaarî, Müslim - Meşârık».

[22] Gökleri ve yeri Allâhın yaratdığını i'tirâf etmelerine rağmen «Beyzâvî, Medârik».

[23] «Melekler Allâhın kızlarıdır» dediler. Çünkü evlâd babanın bir cüz'üdür «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

17 — Onlardan birine O çok esirgeyici (Allâha) **isnâd etdiği bir benzerle**[24] **müjde verildiği zaman o, gamla dolu ve ebkem bir halde, yüzü kapkara kesiliyor.**

18 — (Onlar) **süs içinde yetişdirilmekde olub da kendisi mücâdele** (huccetini) **açıklamayan kişiyi**[25] **mi** (Allâha nisbet ediyorlar)?[26]

19 — Onlar, O çok esirgeyici (Allâh) **ın bizzât kulları olan melekleri de dişiler yapdılar! Onların yaratılışlarında hazır mı idiler?! Onların** (bu yalan) **şâhidlikleri yazılacak**[27]**, onlar sorguya çekileceklerdir.**

20 — Dediler ki: «Eğer o çok esirgeyici (Allah) **dileseydi biz bunlara**[28] **tapmazdık». Onların buna dâir hiçbir bilgisi yokdur. Onlar yalandan başka bir şey söylemiyorlar**[29]**.**

21 — Yoksa biz kendilerine bu (Kur'an) **dan evvel** (iddiâlarına yer veren)[30] **bir kitab verdik de şimdi onlar buna mı tutunuculardır?**

22 — Bil'akis (şöyle) **dediler: «Gerçek biz atalarımızı bir ümmet** (bir dîn)[31] **üzerinde bulduk. Biz de hakîkaten onların izleri üstünden doğruya erdirilmişleriz».**

23 — Senden evvel her hangi bir memlekete fenâ âkıbetleri haber verici hiçbir peyğamber göndermedik ki ille oranın refah erbâbı da böylece «Gerçek biz atalarımızı bir ümmet (bir dîn) **üzerinde bulduk. Biz de hakîkaten onların izlerine uymuşlarız» demiş** (ler) **dir**[32]**.**

24 — (O peyğamberlerden her biri[33] şöyle) **dedi: «Ben, atalarınızı üstünde bulunduğunuzdan daha doğrusunu size getirdimse de mi**[34]**»? Onlar da «Biz, dediler, o sizin**[35] **gönderildiğiniz şeylere** (doğru da olsa)[36] **küfr edicileriz».**

---

[24] Kız çocuğu dünyâye geldiği haberiyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] Kızları mı? «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] Buna göre kadınlık mücâdelede (erkeklere nisbeten) daha zaifdir «Beyzâvî, Medârik».

[27] Meleklerin dişi olduğuna dâir olan iddiâ ve şehâdetleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] Meleklere «Beyzâvî, Medârik».

[29] Binâen'aleyh bu yüzden uhdelerine cezâ terettüb etmekdedir «Celâleyn».

[30] «Beyzâvî, Medârik».

[31] «Beyzâvî, Medârik».

[32] Bu, hem Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliye, hem bu gibi yerlerde taklidciliğin eski bir sapıklık ve eski bir derd olduğunu ifâde etmekdedir «Beyzâvî, Medârik».

[33] «Beyzâvî, Medârik».

[34] Yine atalarınızı taklîd ederek putlara mı tapacaksınız? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Senin 'de, senden evvelkilerin de «Celâleyn».

[36] «Beyzâvî, Medârik».

25 — Bunun üzerine biz de onlardan[37] intikaam aldık[38]. İşte bak, tekzîb edenlerin âkıbeti nice oldu!

26 — Bir zaman da İbrâhîm, babasına ve kavmine «Ben, demişdi, hakîkat, sizin tapmakda olduklarınızdan uzağım».

27 — «(Fakat) **beni yaratan** (Allah) **müstesnâ. Şübhe yok ki O, beni doğru yolda muvaffak edecekdir».**

28 — (İbrâhîm) **bunu** (bu tevhîd kelimesini, ileride Mekkeliler de dînine)[39] **dönsünler diye, zürriyeti arasında baakıy bir kelime yapdı[40].**

29 — Daha doğrusu ben onları[41] da, atlarını da, kendilerine hak[42] (ve şerîat hukümlerini)[43] **açıklayan bir peyğamber[44] gelinceye kadar, fâidelendirdim** (yaşatdım).

30 — (Fakat) **kendilerine o hak[45] gelince onlar «Bu, sihirdir. Biz onu** (inkâr ile) **küfredicileriz» demişlerdir.**

31 — Bir de (şunu) **söylediler: «Şu Kur'an iki memleketin birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi[46]»?**

32 — Rabbinin rahmetini[47] onlar mı paylaşdırıyorlar?! Dünyâ hayâtında onların maîşetlerini bile aralarında (onlar değil) **biz taksîm etdik[48]. Kimi derece derece diğer kiminin üstüne çıkardık ki bir kısmı bir kısmını iş adamı edinsin[49]. Rabbinin rahmeti onların toplayageldiklerinden daha hayırlıdır.**

---

[37] Senden evvelki peyğamberleri tekzîb edenlerden «Celâleyn».

[38] Küfürde ve câhilâne taklîdde ısrarlarından dolayı onların kökünü kurutduk «Beyzâvî, Medârik».

[39] «Celâleyn».

[40] Filhakîka onun zürriyeti içinde Allâhı bir tanıyanlar eksik olmamışdır «Celâleyn».

[41] Müşrikleri «Celâleyn».

[42] Tevhîde da'vet, yahud Kur'an «Celâleyn, Medârik».

[43] «Celâleyn».

[44] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn, Medârik».

[45] Kur'ân «Celâleyn».

[46] «Büyük» dedikleri o adam «Mekke» deki (Velîd bin Muğıyre), yahud (Taaif) deki (Urve bin Mes'ud-i Sakafî) gibi adamlardı. Büyüklüğünü de ancak mal ve dünyevî mevki' ile ölçüyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[47] Peyğamberliği «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[48] Kimini aalim, kimini câhil, kimini zengin, kimini fakîr, kimini kavî, kimini zaîf, kimini patron, kimini amele yapmak suretiyle «Celâleyn, Medârik». Bunlarda bile onların hiçbir rolü yokdur. Nerde kaldı ki peyğamberlik hususunda salâhiyyet saahibi olsunlar «Beyzâvî, Medârik». Bakınız: «Eş-şuurâ» sûresi, âyet: 27.

[49] İşte ancak bu suretle aralarında kaynaşma ve birleşme haasıl olur ve bu sâyede âlemle nizam teessüs edebilir. Ne zenginin zenginliği cihetinden bir kemâli vardır;

33 — **Eğer** (bütün) **insanlar** (küfre imrenecek)[50] **birtek ümmet haline gelmeyecek olsaydı O çok esirgeyen** (Allâh) **a küfreden kimselerin evlerinin tavanlarını, üstünden çıkacakları merdivenleri,**

34 — **odalarının kapılarını, üzerine yaslanacakları tahtları hep gümüşden yapardık!**

35 — (Onları) **altın zînetler** (e boğardık). **Bunların hepsi dünyâ hayâtının geçici metâından başka şeyler değildir. Âhiret** (seâdeti) **ise Rabbinin indinde** (ancak küfür ve meâsîden)[51] **kaçınanlara mahsusdur**[52].

36 — **Kim O çok esirgeyici** (Allâh) **ın zikrinden göz yumarsa**[53] **biz ona şeytanı musallat**[54] **ederiz. Artık bu, onun** (ayrılmaz) **bir arkadaşıdır.**

37 — **Şübhesiz ki bunlar**[55] **onları yoldan çıkarırlar. Onlar da kendilerinin hidâyete erdirilmiş olduklarını sanırlar.**

38 — **Nihâyet o bize geldiği zaman**[56] **dedi ki** (der ki): **«Keşki seninle benim aramda gün doğrusu ile gün batısı kadar**[57] **uzaklık olsaydı!** (Sen) **ne kötü arkadaş** (mışsın)**»!**

39 — (Bu temennîniz ve peşîmanlığınız[58] **bugün size aslâ fâide vermez. Çünkü** (hepiniz) **zulmetdiniz. Muhakkak siz de azâbda ortaklarsınız.**

40 — **Artık** (Habîbim) **o sağırlara sen mi duyuracaksın? yahud o körlere, o apaçık bir sapıklık içinde bulunan kimselere** (sen mi) **hidâyet edeceksin?**

---

ne de fakîrin fakirlik bakımından bir eksikliği vardır «Beyzâvî». Eğer rızık hakıykatde mülk olsaydı hayvânât aç kalırdı. Çünkü onlar için mülk mütasavver değildir. İnsanlar arasında yalınız rızıkda değil, kuvvetde, za'fda, ilimde, cehilde ve sâirede de tefâvüt vardır. Bütün bunlarda müsâvîlik tasavvur edilsin, o vakıt kimse kimseye hizmet etmez. Dünyânın nizâmı bozulur, âlem haraab olur. Onun için Cenâb-ı Hak insanlar arasında tefâvüt vermişdir ki zenginler mallarıyle fakîrleri çalışdırsınlar. Bu suretle hem kendileri onlardan fâidelensinler, hem fakîrler bu suretle geçimlerini te'min etsinler «Şeyhzâde».

[50] «Beyzâvî, Celâleyn».

[51] «Beyzâvî, Medârik».

[52] Bunda hakıykî büyüklüğün dünyâ büyüklüğü değil, âhiret büyüklüğü olduğuna delâlet vardır «Beyzâvî».

[53] «Beyzâvî».

[54] (İbni Abbâs), radıyallâhü anhümâ böyle tefsîr etmişdir «Medârik».

[55] Şeytanlar «Celâleyn, Medârik».

[56] Kıyâmet gününde «Celâleyn».

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Celâleyn».

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ۝ وَزُخْرُفًا
وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّقِينَ ۝ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا
فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ۝ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ۝ وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ
أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ
أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَن كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝ فَإِمَّا
نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ۝ أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي
وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ۝ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي
أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ
وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ۝ وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ
مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ۝ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ۝

وَمَا نُرِيهِم مِّنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝ وَقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ۝ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ
الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ۝ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ
يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن
تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ۝ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ
وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ۝ فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن
ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ۝ فَاسْتَخَفَّ
قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ۝ فَلَمَّا
آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ۝ فَجَعَلْنَاهُمْ
سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ۝ وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا
قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ۝ وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ
مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ۝ إِنْ هُوَ إِلَّا
عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ۝ وَلَوْ نَشَاءُ
لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ۝

الربع

41 — Eğer seni herhalde (alır) **götürürsek**[59] **şübhe yok ki onlardan biz intikaam alıcılarızdır.**

42 — Yahud onlara va'd (ve tehdîd) **etdiğimiz** (azâb) **ı** (senin hayâtında) **behemehal kendine göstereceğiz. Çünkü biz onların üstünde iktidâr saahibleriyiz.**

43 — Binâen'aleyh sen, sana vahyolunan (Kur'ân) **a**[60] **kuvvetle sarıl. Muhakkak ki sen dosdoğru bir yol üzerindesin.**

44 — Şübhe yok ki o (Kur'ân)[61] **senin için de, kavmin için de kat'î bir şerefdir. Siz** (ondan) **mes'ûl olacaksınız**[62].

[59] Onları azâba çarpdırmazdan evvel senin canını alırsak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[60] «Celâleyn, Medârik».

[61] «Beyzâvî, Celâleyn».

[62] Hakka riâyet, onu ta'zîm ve bu ni'metin şükrünü edâ edib etmediğinizden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

45 — Senden evvel gönderdiğimiz peyğamberlerimize sor[63]: Biz o çok esirgeyici (Allah) **dan başka tapılacak Tanrılar yapmış mıyız?[64]**

46 — Andolsun ki biz Musâyı da âyetlerimizle Fir'avne ve cemâatine peyğamber olarak gönderdik de o, «Ben gerçek âlemlerin Rabbinin elçisiyim» dedi.

47 — Fakat onlara âyetlerimiz gelince bir de ne görsünler, onlar bu (âyetlere) **gülüyorlar!**

48 — Biz onlara her hangi bir âyeti[65] göstermiyorduk ki bu, mutlakaa öbürlerinden[66] daha büyükdü. Onları, belki (küfürden) **dönenler diye,** (bir zaman da) **azâb ile tutduk.**

49 — (Azâbı görünce)[67] **dediler ki: «Ey sihir yapan[68], bizim için Rabbine, sana olan va'di vech ile[69], düâ et. Muhakkak biz doğru yola kavuşdurulmuş olacağız».**

50 — Fakat biz onlardan azâbı giderince bir de ne bakarsın: Onlar verdikleri sözü bozuyorlar bile!

51 — Fir'avn, kavmi içinde haykırdı: «Ey kavmim, dedi, Mısır pâdişahlığı ve altımdan[70] akan şu ırmaklar[71] benim değil mi? Haalâ gözünüzü açmayacak mısınız[72]»?

52 — «Yoksa ben ondan hayırlı değil miyim? O ki hakîrdir, (merâmını) **bile hemen hemen açıklayamıyor[73]».**

---

[63] Ümmetlerine, dîn âlimlerine «Beyzâvî». Dînlerine bak, tetebbu' et «Medârik».

[64] «Putlara tapmıya hükmetmiş miyiz? Onların dînlerinden hiç birinde böyle bir emir var mı»? Bu istişhaddan murad bütün peyğamberlerin tevhîdde icma' ve ittifak ettiklerini beyandır «Beyzâvî».

[65] Tuufan ve sâire gibi azâb alâmetlerini «Beyzâvî, Celâleyn».

[66] Daha evvelkilerin «Celâleyn, Medârik».

[67] «Celâleyn».

[68] Muhaatabları (Musâ) aleyhisselâmdı. Onun nazarında sihirbazlık en büyük ilimdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[69] Hani eğer îman edersek Allah üzerimizden azâbı kaldıracakdı «Beyzâvî, Celâleyn».

[70] Saraylarımın altından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[71] «Nil» nehirleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[72] Benim kuvvetimi (Musâ) aleyhisselâmın za'fını, benim servet ve ihtişâmımı, onun fakîrliğini görmeyecek misiniz? «Medârik».

[73] Lisânında rekâket (pepelik) vardır «Beyzâvî».

53 — «Öyle ya, onun üstüne (gökden) **altın bilezikler atılmalı, yahud berâberinde birbiri ardınca** (kendisini tasdıyk edici)[74] **melekler gelmeli değil miydi»?**

54 — Bu suretle kavmini küçümsedi. Onlar da kendisine itâat etdiler. Hakıykat onlar faasıklar gürûhu idi.

55 — Nihâyet, onlar bizi gazablandırınca kendilerinden intikam aldık. Derhal onları topdan (suda) **boğduk.**

56 — Bu vech ile onları sonra (gelen ümmet) **ler için** (ibret verici)[75] **bir geçmiş ve misâl yapdık.**

57 — Meryem oğlu bir misâl olarak (öne) **atılınca hemen senin kavmin bundan**[76] (şımarıb haykıra haykıra) **gülüyorlar**[77].

58 — Dediler ki: «Bizim Tanrılarımız mı hayırlı, yoksa O mu[78]**»? Bunu**[79] **sana** (Habîbim, baatıl) **bir mücâdeleden başka** (maksadla) **îrâd etmediler. Daha doğrusu onlar çok düşman bir kavmdir.**

59 — O[80]**, bizim kendisine ni'met**[81] **verdiğimiz, Isrâîl oğullarına** (ibret verici)[82] **bir misâl**[83] **yapdığımız bir kuldan başkası değildi.**

---

[74] «Beyzâvî, Celâleyn».

[75] «Beyzâvî, Celâleyn».

[76] Bu mes'eleden «Celâleyn».

[77] «انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم» («El-enbiyâ» sûresi, âyet: 98)» âyeti nâzil olunca müşrikler hiddete gelmiş, içlerinden biri «Yâ Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) bu, bize mi, tanrılarımıza mı, yoksa bütün ümmetlere mi âiddir? demiş. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de «Hem size, hem Tanrılarınıza, hem bütün ümmetlere şâmildir» buyurmuşdu. Bunun üzerine o adam dedi ki: «Meryem oğlu Îsânın bir peyğamber olduğunu iddiâ eden, onu da, anasını da hayr ile öğen sen değil misin? Pek a'lâ biliyorsun ki Hıristiyanlar bu iki zâte taparlar. (Uzeyr) de, melekler de ma'buddurlar. Eğer bütün bunlar cehennemde ise biz de, putlarımız da onlarla berâber olmıya raazîyiz». Bu sözden müşrikler şımarıb kahkaha kopardılar. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem sükût buyurmuşdu. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. «Medârik».

[78] (Îsâ) aleyhisselâm mı? «Celâleyn». Yahud: Hazreti Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellem mi? «Beyzâvî».

[79] Bu meseli «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[80] (Îsâ) aleyhisselâm «Beyzâvî, Medârik».

[81] Peyğamberlik «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[82] «Beyzâvî, Medârik».

[83] Babasız doğuşundaki garâbet sebebiyle ki bu, Cenâb-ı Hakkın dilediği her şey'e kaadir olduğunun bir delîlidir «Celâleyn».

60 — Eğer biz dileseydik size bedel[84] elbet yer (yüzün) **de, ardınızda kalacak, melekler yaratırdık.**

61 — Şüphesiz ki o[85], sâat (in) **ilmi** (kendisiyle bilinenlerden) **dir[86]. Artık buna karşı sakın şüpheye düşmeyin[87].** (Onlara de ki:)[88] **«Bana tâbi' olun[89].** (Sizi da'vet etdiğim) **bu** (yol)[90] **doğru bir yoldur».**

62 — Sakın sizi şeytan çevirmesin[91]. Çünkü o, hakıykat sizin âşikâr bir düşmanınızdır.

63 — Îsâ o apaçık delîlleri[92] getirdiği zaman (şöyle) **demişdi: «Ben size gerçek hikmeti[93] getirdim. Bir de hakkında ihtilâf edegeldiğiniz şeylerden[94] ba'zısını size açıklayayım diye** (geldim). **Artık Allahdan korkun, bana tâbi' olun».**

64 — «Şüphesiz Allah benim de Rabbimdir, sizin de Rabbiniz. Haydi (hepiniz) **Ona kulluk edin. Doğru yol budur».**

65 — Sonra aralarından partiler (çıkıb) **ihtilâf etdiler[95]. Artık pek acıklı bir günün[96] azâbından vay o zulmedenlere[97]!**

---

[84] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[85] (Îsâ) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[86] O sâate, kıyâmete bir delîldir «Beyzâvî, Medârik».

[87] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «O, sâatin alâmetidir». Ya'nî nüzûlü kıyâmet alâmetlerindendir «Beyzâvî, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Ruhum kudreti elinde bulunan Cenâb-ı Hakka yemîn ederim ki (Meryem oğlu) nun — hakem ve âdil olmak üzere — yere inmesi muhakkak yaklaşmakdadır. O zaman o, putları kıracak, domuzları öldürecek, (kâfirlerden) cizyeyi kaldıracak, (onların ancak müslüman olmalarını isteyecek («Nevevî»), mal o kadar çoğalacak ki kimse ona rağbet etmeyecek — Buhaarî, Müslim - Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

[88] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[89] Tevhîde îman ederek «Celâleyn».

[90] «Beyzâvî, Medârik».

[91] Allâhın dîninden «Celâleyn». Bana tâbi' olmakdan «Beyzâvî». Kıyâmete îmandan «Medârik».

[92] Mu'cizeleri, yahud İncîlin âyetlerini ve vaazıh şerîatları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[93] Nübüvvetle ve İncîlin şerîatlarıyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[94] Dîn emrinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[95] (Îsâ) aleyhisselâm hakkında haaşâ, «Allahdır», yahud «Allâhın oğludur», yahud «Üçün üçüncüsüdür» dediler «Celâleyn».

[96] Kıyâmet gününün «Beyzâvî».

[97] (Îsâ) aleyhisselâm hakkında söyledikleri sözler yüzünden kâfir olanlara «Celâleyn, Medârik».

وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ ۝ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ
۝ وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ
وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ۝ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا
صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ۝ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ
لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ۝ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ
أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ۝ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ۝ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ۝ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ۝ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ۝ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ۝ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ۝

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ۝ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ۝ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ۝
وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ۝ لَقَدْ
جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ۝ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا
فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ۝ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَى
وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ۝ قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا
أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ۝ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ
الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا
يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي
الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ۝ وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ۝ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ
إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۝ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ۝ وَقِيلِهِ يَا رَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ
قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ۝ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝

66 — Onlar[98], kendileri farkında olmayorak, (başlarına) **gelecek o sâatden başkasını mı gözetliyorlar?**

67 — Dostlar[99] o gün[100] birbirine düşmandır. Takvâ saahibleri[101] müstesnâ.

68, 69 — Ey benim âyetlerime îman edib de müslüman olan kullarım, bugün size hiçbir korku yokdur. Siz mahzun da olmayacaksınız.

---

[98] «Mekke» kâfirleri, yahud o zaalim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[99] Dünyâda ma'sıyet üzerinde ahbablaşanlar «Celâleyn».

[100] Kıyâmet günü «Celâleyn, Medârik».

[101] Allah yolunda, Onun tâatı uğrunda dost olanlar. Çünkü onlar saadık dostlardır ve dostlukları ebedîdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

70 — Sürûr ve ikrâm[102] **a müstağrak olduğunuz halde siz de,** (mü'-min)[103] **zevceleriniz de girin cennete.**

71 — Onlar altın tepsiler ve destilerle tavaaf (ve ziyâret) **edilecekdir. Canlarının isteyeceği, gözler** (in) **in hoşlanacağı ne varsa oradadır ve siz içinde ebedî kalıcılarsınız.**

72 — İşte bu, sizin yapageldiğiniz iyi amel (ve hareket) **leriniz sâyesinde mîrascı kılındığınız cennetdir.**

73 — Burada sizin için bir çok meyveler vardır. Onlardan yiyeceksiniz.

74 — Şübhe yok ki günâhkârlar[104] **cehennem azâbında ebedî kalıcıdırlar.**

75 — (Bu azâb) **onlardan hafifletilmeyecek. Onlar bunun içinde ümidsiz susacaklardır.**

76 — Biz onlara zulmetmedik. Fakat onlar kendileri zaalimdirler.

77 — (Şöyle) **çağrışdılar** (çağrışırlar) : **«Ey Mâlik**[105] **Rabbin bizi öldürsün**[106]**». O da : «Siz behemehal** (azâbda)[107] **kalıcılarsınız» dedi** (ler).

78 — «Andolsun, biz size hakkı getirdik. Fakat çoğunuz hakkı çirkin görenlerdiniz».

79 — Yoksa onlar[108] **işi**[109] **sağlam mı tutmuşlar?! İşte biz de hakıykaten sağlam tutanlarız**[110]**!**

80 — Yahud biz onların içlerinde gizlediklerini ve aralarındaki fısıltılarını işitmiyoruz mu sanıyorlar? Hayır (işidiyoruz). **Onların yanında da bizim elçilerimiz**[111] **de var, yazıyorlar.**

81 — (Habîbim) **de ki: «O çok esirgeyen** (Allâh) **ın** (bilfarz)[112] **bir evlâdı olsaydı ben** (ona) **tapanların ilki olurdum»!**

---

[102] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[103] «Beyzâvî».
[104] Kâfirler «Beyzâvî».
[105] Cehennemin bekcisidir «Celâleyn, Medârik».
[106] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[107] «Celâleyn».
[108] «Mekke» kâfirleri «Celâleyn».
[109] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme karşı «Dâr-ün nedve» de kurdukları tuzağa işâretdir «Celâleyn, Medârik».
[110] Onların tuzaklarına mukaabil helâklerini takdîr edenleriz «Celâleyn».
[111] «Hafaza», (hıfız melekleri) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[112] «Celâleyn».

82 — Hem göklerin ve yerin Rabbi, arşın Rabbi, onların vasfedegeldiklerinden münezzehdir.

83 — (Şimdilik) sen bırak onları, (baatılın içine)[113] **dalsınlar,** (dünyâlarında)[114] **oynaya dursunlar. Nihâyet** (azâb ile)[115] **tehdîd edilmekde oldukları günlerine**[116] **kavuşdurulacaklardır.**

84 — O, gökde de Tanrı, yerde de Tanrı olan (bir Allah) **dır. O, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir;** (her şey'i) **hakkıyle bilendir.**

85 — Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin mülk (ve tasarruf) **u kendisinin olan** (Allâh) **ın** (şânı) **ne kadar yücedir! Sâatin ilmi**[117] **Onun nezdindedir.** (Hepiniz) **ancak Ona döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz.**

86 — Allâhı bırakıb da tapar oldukları (putlar hiçbir kimseye)[118] **şefâat etmek** (salâhiyyetine) **mâlik değildir. Hakka, bizzât** (kalbleriyle)[119] **bilerek şehâdet edenler**[120] **müstesnâ.**

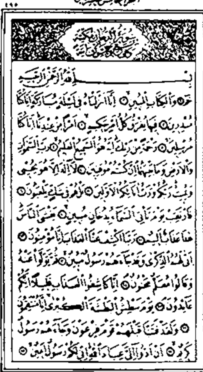
87 — Andolsun ki kendilerini kimin yaratdığını onlara sorarsan elbette «Allah» derler. O halde nasıl olub da (Allâha ibâdetden)[121] **çevriliyorlar?**

88 — Onun[122] **«Yârab» demesi hakkı için muhakkak ki onlar îmâna gelmezler gürûhudur.**

89 — Şimdilik sen (Habîbim) **onlardan yüz çevir**[123]**, «Selâm» de. Artık yakında bileceklerdir.**

---

[113] «Beyzâvî, Celâleyn; Medârik».
[114] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[115] «Celâleyn».
[116] Kıyâmet gününe «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[117] Kıyâmetin ne zaman kopacağını bilmek «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[118] «Celâleyn».
[119] «Celâleyn».
[120] Dillerinin şehâdeti kalblerinin tasdıyklerine ıktiran edenler. Bunlar (Îsâ) ve (Uzeyr) aleyhimesselâm ile meleklerdir. Çünkü bunlar mü'minlere şefâat edeceklerdir «Celâleyn».
[121] «Celâleyn».
[122] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[123] «Celâleyn».

«44» üncü SURE

«ED-DUHAN» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — **Haa Mîm.**

2 — (Halâl ile haraamı ve sâir hukümleri)[2] **açıkca bildiren** (bu) **kitaba**[3] **yemîn ederim ki,**

3 — **Hakıykat, biz onu mübârek bir gecede**[4] **indirdik. Gerçek, biz** (onunla kâfirlerin uğrayacakları azâbı)[5] **haber vericileriz.**

4 : 6 — (O, bir gecedir ki) **her hikmetli iş**[6], **nezdimizden bir emr ile, o zaman ayrılır. Hakıykat, biz Rabbinden bir** (eser-i) **rahmet olarak**

---

[1] «Mekkei mükerreme» de nâzil olmuşdur. «59» âyetdir.

[2] «Celâleyn, Haazin».

[3] Kur'âna «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Kadir» gecesinde, yahud «Şa'ban» ayının yarısı olan «Berâet» gecesinde. O gece Kur'ân-ı kerîm levh-ı mahfuzdan, yedinci gökden dünyâ göğüne inmişdir «Celâleyn». Kur'ân o gece levh-ı mahfuzdan kül haalinde dünyâ semâsına, sonra oradan kısım kısım Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme indirildi. O gecenin mübârek olması da bundandır. Zîrâ Kur'ânın inmesi dînî ve dünyevî bir çok fâidelere sebebdir. Yahud bu mübâreklik o gece meleklerin inmesinden, ilâhî rahmetin feyezaanından, düâların kabul ve icâbet bulmasından, ni'-metlerin taksîm ve kazaaların fasl-u tefrıyk buyurulmasındandır «Beyzâvî, Medârik». Müfessirler bu mübârek gece hakkında ihtilâf etdiler. Ekseriyyet bunun «Kadir» gecesi, (Ikrime) ile bir taaife de «Berâet» gecesi olduğunu söylemişlerdir. Ekseriyyetin istinâd etdiği vecihler şunlardır: Cenâb-ı Hak «El-kadr» sûresinde Kur'ânı Kadir gecesinde, bu âyetde de mübârek bir gecede indirdiğini beyan buyurmuşdur. Eğer bu iki geceden murad tek bir gece olmasaydı tenâkuz lâzımgelirdi. Allâh-ü Teaalâ, içinde Kur'an indirilen ayın Ramazan ayı olduğunu diğer âyetde de tasrıyh etmiştir. (Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 185). Buna göre mübârek gecenin Şa'ban gecelerinden değil, Ramazan gecelerinden biri olması icâbeder. Cenâb-ı Hak mübârek geceyi «Onda her hikmetli iş ayrılır» diye vasıflandırmış, Kadir gecesi hakkında da onda melekler ve ruh her emirden nâşî Rablerinin izniyle inmekde olduğunu beyan buyurmuşdur ki bu emir, o seneden gelecek seneye kadar

(peyğamberler) **gönderenleriz**[7]. **Şüphe yok ki O**[8], **hakkıyle işidenin,** (her şey'i) **kemâliyle bilenin ta kendisidir.**

7 — (Evet) **göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbinden** (bir eser-i rahmet olarak). **Eğer** (buna)[9] **iyice inanıcılar iseniz** (o halde Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellemin Onun peyğamberi olduğuna da îman etmelisiniz)[10].

8 — Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. Hem diriltir, hem öldürür O, Sizin de, geçmiş atalarınızın da Rabbi (O) dur.

---

olan amel, rızık, hayat, ölüm gibi Allâhın kazaasıdır... (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Cenâb-ı Hakkın bütün kazaaları Şa'bânın nısıf gecesinde me'mur meleklere teslîm edilir». Ba'zılarına göre «Berâet» gecesi emirlerin levh-ı mahfuzdan istinsâbına başlanır, kâtibler bu geceden gelecek seneye musaadif aynı geceye kadar olan vak'aları yazar ve bu, «Kadir» gecesi bitirilir de rızıklara âid nüsha (Mîkâîl) aleyhisselâma, harblere, zelzelelere, saaikalara, çöküntülere âid nüsha (Cebrâîl) aleyhisselâma, amellere müteallik nüsha dünyâ göğünün saahibi ve büyük melek olan (İsrâfîl) aleyhisselâma, musıybetlere âid nüsha ,da (Azrâîl) aleyhisselâma teslîm olunur. Denildi ki: «Berâet» gecesine haas beş haslet vardır: 1) Her mühim iş o gece tefrıyk edilir. 2) O geceki ibâdetin fazıyleti büyükdür. 3) Rahmet-i ilâhiyye feyezan eder. 4) Mağfiret gecesidir. 5) O gece Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme şefâat hakkının tamâmı verilmişdir. Çünkü Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem Şa'bânın «13» üncü gecesi ümmeti hakkında şefâat istemiş, bu şefâatin üçde biri verilmiş, «14» üncü gecesi yine istemiş, üçde biri daha verilmiş, «15» inci gecesi taleb etmiş, bu gece şefâatin tamâmı ihsan buyurulmuş. Bu şefâatden mahrum olanlar Allah'dan devenin ürküb kaçdığı gibi, kaçanlardır. Âdât-ı ilâhiyyedendir ki bu gece «Zemzem» kuyusunun suyu artar. Şa'bânın nısıf gecesine «Mübârek, Berâet, Sâk (berât, ferman), Rahmet» isimleri verilmişdir «Şeyhzâde, Râzî, Ebüssüud».

Hâmiş: Şa'bânın nısıf gecesinde — ki halk arasında «Berât gecesi» diye anılmakdadır — yüz rek'at veya daha az mıkdarda namaz kılmanın fazıyletine dâir rivâyet edilen bütün hadîsler mevzu'dur. Şübhe yok ki teheccüd ve tetavvu' namazlarının fazıyletlerine âid sahıyh haberler vârid olmuşdur ve Berâet gecesinde namaz kılmak, ibâdet etmek dahi elbette fazıyletlidir. Fakat bunu aslı olmayan her hangi bir hadîse isnâd etmek aslâ câiz değildir. Berâet gecesine tahsıys edilen namaz «400» üncü hicret yılından sonra ihdâs edilmişdir «El-lü'lüül mersu' fîmâ lâ asle lehû ev biaslibî mevzu' — Mevzuat lialiyyil kaarî — İthaafüs sâdetil müttekıyn (İhyâ şerhı) ve sâire». Bakınız: «El-kadr» sûresi, âyet: 1 - not: 4.

[5] «Celâleyn».

[6] Bu geceden gelecek senenin aynı gecesine kadar rızıklar, eceller ve sâire. Yahud: Muhkem, sapasağlam her iş «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bakınız: «Sad» sûresi, âyet: 69 - not.

[7] Gerek (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemi, gerek ondan evvelki peyğamberleri «Celâleyn».

[8] Allâh-ü Teaalâ «Celâleyn».

[9] Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şey'in Rabbi Allah olduğuna «Celâleyn».

[10] «Celâleyn».

9 — **Hayır, onlar** (tekrar dirilmekden)[11] **şübhe içindedirler.** (Bununla) **eğlenirler.**

10 — **O halde semânın apâşikâr bir duman getireceği günü gözetle** (Habîbim)[12].

11 — (Öyle bir duman ki bütün) **insanları saracakdır o. «Bu, pek yaman bir azâb»** (diyecekler)[13].

12 — **«Ey Rabbimiz, bizden bu azâbı açıb kaldır. Çünkü biz îman edeceğiz».**

13 — **Onlar için düşünüb ibret almak nerede? Kendilerine** (hakıykatleri) **açıklayan bir peyğamber geldiği halde.**

[11] «Celâleyn».

[12] Filhakıyka müdhiş bir kuraklık başladı. Küffâr ac kaldı. Bunun şiddetinden gökle yer arasını kesîf bir duman bürümüş gördüler «Celâleyn». Bu duman kıyâmet gününden evvel zuhur edecek eşrât-ı sâatden (ya'nî kıyâmet alâmetlerinden) dir. Kâfirlerin kulaklarından girecek, başları püryana dönecek, mü'minlere de bundan bir nevi' zükkâm haasıl olacak, bütün yer yüzü bacasız bir fırın gibi kızacakdır. Denildi ki Kureyş kavmi Resûllah sallellâhü aleyhi ve selleme ısyan edince onlar aleyhinde (Yusuf) aleyhisselâmın yedi kıtlık yılı gibi kıtlık gelmesi için düâ etmişdi. Derhal bu kıtlık başladı ve devam etdi. Aclıkdan o haale geldiler ki köpek lâşelerini, kemikleri, hattâ kene gibi hasîs şeyleri yemiye mecbur oldular. Herkes yerle gök arasını dumanlı gördü ilh... «Beyzâvî, Medârik». (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anh şöyle rivâyet etmişdir: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem kendisine Kureyşin şiddetle ısyânını görünce: «Yârâb, Yusufun yedi (yılı) gibi onlara da yedi (yıl kıtlık) vermek suretiyle bana yardım et» diye düâ etmişdi. Onları bir kıtlıkdır yakaladı. Bir çokları açlıkdan öldü. Ölü etleri ve kemikleri yediler. Yerle gök arasını herkes duman şekli gibi görüyordu. Nihâyet (Ebû Süfyan) huzur-ı seâdete gelerek dedi ki: «Ya Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) sen bize akrıbâ ile irtibaatın devamını emrediyorsun. Kavmin ise helâk oldu. Allâha düâ et (de onlardan bu belâyı kaldırsın). Bunun üzerine Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem düâ etdi, kıtlık zâil oldu)». (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh bu rivâyetden sonra bu âyetden «15» inci âyetin nihâyetine kadar olan kısmı okudu — Buhaarî». Müşârün'ileyhe göre «16» ncı âyetde beyan buyurulan intikaam günü de «Bedir» günüdür — Buhaarî». (Bu hadîs, mahdud lâfız farklarıyle, «Müslim» de de vardır). (Huzeyfe bin esîd-il Ğıfârî) radıyallâhü anhden rivâyet olunan eşrât-ı sâat hadîsine ve müşârün'ileyhin bu münasebetle tavzıyhan beyânına göre «Duhan = Duman» haadisesi kıyâmet gününden evvel hakıykatı vech ile zuhur edecek, bütün yeryüzünü kaplayacak, bu hal kırk gün kırk gece sürecek, mü'min nezleye tutulmuş gibi, kâfir de sarhoş gibi olacakdır. («İbni Melek» der ki: «Bu iki duman haadisesinin ictimâı, her birinin vaktında vuku' bulması suretiyle, mümkindir») — Müslim, Taberânî, Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce, İbni Hibban: Ebuttufeyl, Huzeyfe bin Esîd radıyallahü anhümâ».

[13] «Celâleyn».

14 — yine ondan yüz çevirdiler[14]**.** (Ona kimi) **«bir öğretilmiş»,** (kimi) **«bir mecnun» dediler.**

15 — Biz bu (duman) **azâbı** (nı) **biraz**[15] **açıp kaldıracağız**[16]**.** (Fakat) **siz, şübhe yok ki, tekrar dönücülersiniz**[17]**.**

16 — Çok büyük bir şiddet ve satvetle (kendilerini) **çarpacağımız gün**[18] **muhakkak ki biz** (onlardan) **intikaam alıcılarız.**

17 — Andolsun ki biz bunlardan[19] **evvel Fir'avn kavmini de imtihan etdik**[20]**. Onlara da çok şerefli bir peygamber gelmişdi,**

18 — «Bana Allâhın kullarını teslîm edin[21]**. Çünkü ben size** (gönderilmiş) **emîn bir peyğamberim» diye.**

19 — «Ve Allâha karşı yücelik taslamayın. Zirâ ben size apaçık bir bürhan getiriyorum[22]**» diye** (söylemişdi).

20 — «Şübhesiz ki ben, beni taşlamanızdan[23]**, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz** (olan Allâh) **a sığındım**[24]**».**

21 — «Eğer bana îman etmezseniz (bâri) **benden uzaklaşıb çekilin**[25]**»** (demişdi).

---

[14] Halbuki onun teşrîfi dumanın izâlesinden daha çok ibret-bahş olmak lâzımdı. Onlar gerek kendilerini mutlak bir acz içinde bırakan Kur'an-ı kerîmin âyetlerinden, gerek diğer mu'cizât-ı seniyyeden bile ibret almadılar da yüz çevirdiler. Fazla olarak da ona aslâ lâyık olmayan vasıfları isnâd etdiler «Medârik».

[15] Yahud: Az bir zaman için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] Nitekim Cenâb-ı Hak öyle yapdı «Celâleyn».

[17] Küfre «Beyzâvî». Ve döndüler «Celâleyn». Bu duman haadisesini eşrât-ı sâatden (ya'ni kıyâmet alâmetlerinden) addedenler şöyle demişler: «Duman gelince kâfirler Cenâb-ı Hakka ilticâ ve düâ edecekler, O da kırk gün sonra kısa bir müddet için dumanı kaldıracak, fakat onlar buna rağmen tekrar küfre dönecekler «Beyzâvî».

[18] Kıyâmet günü, yahud «Bedir» günü «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Bu müşriklerden «Medârik».

[20] Onlara (Musâ) aleyhisselâmı gönderdik. Yahud: Cezâlarını gecikdirmek, kendilerine bol rızık vermek suretiyle «Beyzâvî».

[21] «Beyzâvî». Yahud: «Ey Allâhın kulları, bana îman ve itâatle Allâha karşı vazıyfenizi ödeyin» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Peyğamberliğime delâlet ve beni te'yîd eden apaçık huccetler (mu'cizeler) getiriyorum «Medârik».

[23] Bana dayakla işkence etmenizden, yahud bana söğmenizden, yahud beni öldürmenizden «Beyzâvî».

[24] Evvelki âyet vech ile vaaki' beyânından sonra (Musâ) aleyhisselâmı taşa gömmekle tehdîd etmişlerdi «Celâleyn».

[25] Buna rağmen çekilmemişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn».

وأن لا تعلوا على الله إني آتيكم بسلطان مبين ۝ وإني عذت
بربي وربكم أن ترجمون ۝ وإن لم تؤمنوا لي فاعتزلون
۝ فدعا ربه أن هؤلاء قوم مجرمون ۝ فأسر بعبادي
ليلا إنكم متبعون ۝ واترك البحر رهوا إنهم جند مغرقون
۝ كم تركوا من جنات وعيون ۝ وزروع ومقام كريم ۝
ونعمة كانوا فيها فاكهين ۝ كذلك وأورثناها قوما آخرين
۝ فما بكت عليهم السماء والأرض وما كانوا منظرين
۝ ولقد نجينا بني إسرائيل من العذاب المهين ۝ من فرعون
إنه كان عاليا من المسرفين ۝ ولقد اخترناهم على علم على
العالمين ۝ وآتيناهم من الآيات ما فيه بلاء مبين ۝
إن هؤلاء ليقولون ۝ إن هي إلا موتتنا الأولى وما نحن
بمنشرين ۝ فأتوا بآبائنا إن كنتم صادقين ۝ أهم
خير أم قوم تبع والذين من قبلهم أهلكناهم إنهم كانوا
مجرمين ۝ وما خلقنا السماوات والأرض وما بينهما لاعبين
۝ ما خلقناهما إلا بالحق ولكن أكثرهم لا يعلمون ۝

إن يوم الفصل ميقاتهم أجمعين ۝ يوم لا يغني مولى
عن مولى شيئا ولا هم ينصرون ۝ إلا من رحم الله إنه هو
العزيز الرحيم ۝ إن شجرت الزقوم ۝ طعام الأثيم ۝ كالمهل
يغلي في البطون ۝ كغلي الحميم ۝ خذوه فاعتلوه إلى سواء
الجحيم ۝ ثم صبوا فوق رأسه من عذاب الحميم ۝ ذق إنك
أنت العزيز الكريم ۝ إن هذا ما كنتم به تمترون ۝ إن
المتقين في مقام أمين ۝ في جنات وعيون ۝ يلبسون
من سندس وإستبرق متقابلين ۝ كذلك
وزوجناهم بحور عين ۝ يدعون فيها بكل
فاكهة آمنين ۝ لا يذوقون فيها الموت إلا الموتة
الأولى ووقاهم عذاب الجحيم ۝ فضلا من ربك
ذلك هو الفوز العظيم ۝ فإنما يسرناه بلسانك
لعلهم يتذكرون ۝ فارتقب إنهم مرتقبون ۝

22 — Nihâyet Rabbine «Bunlar hakıykat günâhkârlar[26] gürûhudur» diye düâ etdi[27].

23 — (Cenab-ı Hak da)[28] **«Öyleyse kullarımı[29] geceleyin götür.** (Fakat) **muhakkak siz ta'kib olunacaksınız[30]»** (buyurdu).

24 — «Denizi (sen ve ashaabın selâmetle geçdikden sonra)[31] **durgun ve açık bırak[32]. Çünkü onlar boğul** (mıya mahkûm ol) **muş bir ordudur»[33].**

---

[26] Müşrikler «Celâleyn».

[27] «Ya Rab, sen her şey'i biliyor, görüyorsun. Söylemiye haacet yok» demek istedi. Bunu tasrıyh etmedi «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] İsrâîl oğullarını «Celâleyn, Medârik».

[30] (Fir'avn) ve ordusu şehirden çıktığınızı öğrenince sizi ta'kib edeceklerdir. «Beyzâvî».

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] Siz selâmete erdikten sonra tekrar asaanı vurub da ikiye ayrılmış olan suyun

25, 26, 27 — Onlar bağlardan, pınarlardan, ekinlerden (süslü mahfellerden)[34], **güzel konaklardan, içinde nâz ve naıym ile yaşadıkları ihtişam** (lar) **dan neler,** (nice şeyler) **bırakdılar.**

28 — İşte (emir) **böyledir**[35]. **Biz** (bütün) **bunları başka başka kavm**(ler) **e**[36] **mîras verdik.**

29 — Ne gök, ne yer onların üstüne ağlamadı[37]. **Onlara** (aman ve) **mühlet verilmedi.**

30, 31 — Andolsun ki biz İsrâîl oğullarını o zillet verici azâbdan[38], **Fir'avndan kurtardık. Hakıykat o, haddi aşanlardan bir mütekebbirdi.**

32 — Andolsun ki biz onlara[39] **—** (hallerini) **bilerek —** (zamanlarındaki)[41] **âlemlerin üstünde bir imtiyâz vermişdik.**

33 — Bir de onlara âyetlerden, her birinde açık birer imtihan (gizlenmiş) **bulunan, şeyler**[42] **verdik.**

---

bir araya gelmesine meydan verme «Beyzâvî, Medârik». (Ahmed bin âl-mübârek) diyor ki: «rehv» kelimesini (Abdül Azîz Eddebbağ) a sordum. Bana şu cevâbı verdi: Bu lâfız, taakat getirilemeyecek kuvvete delâlet eder. «Fülân rehvdir» dediğimiz vakit «O, taakat getirilemiyecek bir kuvvete mâlikdir» ma'nâsını anlatır. «Bu, rehv bir kavmdendir» dediğimiz zaman da ma'nâsı «O, hiçbir kimsenin önüne geçemeyeceği bir kavmdendir» demek olur. (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: Bu suretde ma'nâ daha açık ve güzel anlaşılıyor «El-ibrîz».

[33] Bu suretle (Fir'avn) ve hempâları tamamen boğuldular «Celâleyn».

[34] «Beyzâvî».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Beyzâvî».

[37] «Âlem yine ol âlem, devran yine ol devrân». «Recâî zâde Ekrem Bey». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Her mü'minin mutlak iki kapısı vardır. Bir kapısından onun ameli yükselib çıkar. Öbür kapısından da rızkı iner. Artık o ölünce bu iki kapı ona ağlar. Bundan sonra Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem bu âyeti okumuşdur — Tirmizî: Enes bin Mâlik radıyallahü anh».

[38] (Fir'avn) ın kendilerini kul, köle yapmasından, oğullarını öldürmesinden «Beyzâvî».

[39] İsrâîl oğulları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] «Celâleyn».

[41] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] Denizin yarılması, bulutun gölge yapması, kudret helvası, bıldırcın ve sâire gibi bâriz ni'metler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

34, 35 — Hakıykat, şunlar[43] mutlakaa: «O (ölüm), **derler, ilk ölümümüzden başka** (bir şey) **değildir. Biz yeniden diriltilib kaldırılacak değiliz».**

36 — «Eğer (da'vaanızda)[44] **doğrucular iseniz şimdi atalarımızı** (dirilterek) **getirin».**

37 — Bunlar mı hayırlı[45], yoksa Tübba'[46] kavmi ve onlardan evvelki (ümmet) **ler[47] mi? Biz onları bile helâk etdik[48]. Çünkü onlar da günâhkârdılar[49].**

38 — Biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri oyuncular olarak[50] yaratmadık[51].

39 — Biz bunları hakkın ikaamesine sebeb olmakdan[52] başka (bir hikmetle) **yaratmadık. Fakat onların[53] çoğu** (bunu) **bilmezler.**

40 — Şübhe yok ki o ayırd etme günü[54] onların, topunun (va'd ve ta'yin edilmiş)[55] **vakıtlarıdır.**

41 — O gün yâr[56] bile yârine, hiçbir şeyle, fâide vermez[57]. Onlara (başka suretle) **yardım da edilmez.**

42 — Allâhın esirgediği kimseler böyle değil[58]. Çünkü O, bizzât kâ-

---

[43] «Mekke» kâfirleri. Çünkü söz bunlar hakkındadır. Kıssa — (Fir'avn) ve kavmi de bunlar gibi küfürde ısraar etdikleri, bu yüzden helâke uğradıkları için — sevkedilmiş, onların başına gelenlere bunların da uğrayacakları bildirilmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Öldükten sonra dirilmek iddiâ ve tehdîdinizde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[45] Kesretde, kuvvetde, satvetde «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[46] «Hımyer» lidir. Büyük ordulara mâlik bir hükümdârdı. «Tubba'» denilmesi tebeasının kesretindendir. Kavmi kâfirdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik», («Hımyeriyye devleti ve Tebâbia» hakkında bilgi edinmek isteyenlerin (M. Şemseddin) beyin mülğaa şer'iyye vekâleti Tedkıykaat ve te'lîfât-ı İslâmiyye Hey'eti namına yazdığı «İslâm Tarihi - Birinci kitab» a müracaat etmelerini tavsiye ederim).

[47] «Âd, Semud» gibi «Beyzâvî».

[48] Küfürleri yüzünden. «Mekke» kâfirleri bunlardan daha kuvvetli değildirler «Celâleyn».

[49] Öldükden sonra dirilmeyi inkâr eden.

[50] Abes olarak, boşu boşuna.

[51] Bu da haşrin sıhhatına bir delîldir «Beyzâvî». Eğer ba's, hisâb, sevab olmasaydı kâinat sâdece fenâ bulmak için yaratılmış olurdu. Oyunculuk olurdu «Medârik».

[52] «El-işâre». Onlarla kudretimiz, birliğimiz ve kemâl sıfatlarımız istidlâl edilmekden «Celâleyn».

[53] «Mekke» kâfirlerinin «Celâleyn».

[54] Hakkın baatıldan, haklının haksızdan ayırd edileceği, yabud kişinin akrıbasından ve dostlarından ayrılacağı kıyâmet günü «Beyzâvî, Celâleyn».

[55] «Kaamus».

[56] Gerek akrıbalık, gerek dostluk cihetinden «Beyzâvî, Celâleyn».

[57] Yarının azâbını önleyemez «Celâleyn».

firlerden intikaam almıya[59] hakkıyle kaadir, (mü'minleri)[60] **çok esirgeyicidir.**

43 — Şübhesiz o zakkum ağacı[61],

44 — günaha düşkün olanın[62] yemeğidir.

45, 46 — (O), **sıcak suyun kaynadığı gibi karınlar içinde kaynayacak erimiş ma'den** (ler) **gibidir.**

47 — (Zebânîlere:) **«Tutun onu[63] da,** (denilir), **sürükleyerek cehennemin ta ortasına götürün».**

48 — «Sonra tepesinin üstüne o kaynar su azâbından dökün».

49 — Tat (o azâbı)[64]. **Çünkü sen,** (evet iddiânca)[65] **sen çok ulu, çok şerefli idin»!**

50 — «Şübhesiz ki bu, (hakkında) **şübhe ve mücâdele edib durduğunuz şeydir».**

51 — Müttakıylerse hakıykaten emin[66] bir makamda,

52 — cennetlerde, pınar (baş) **lar** (ın) **dadır.**

53 — İnce, nâzik ve kalın (altın işlemeli) **ipeklerden, atlaslardan giyecekler, karşı karşıya** (gelerek mahabbet edecekler) **dir[67].**

54 — İşte (emir) **böyledir[68]. Onlara bembeyaz, şâhin gözlü[69] hurileri eş yapdık.**

---

[58] Bunlar ilâhî afiv ve rahmete mazhar olan mü'minlerdir. Çünkü mü'minler Cenâb-ı Hakkın izniyle yekdiğerine şefâat edebilirler «Beyzâvî, Celâleyn».

[59] «Celâleyn».

[60] «Celâleyn».

[61] «Es-saaffaat» sûresinin «62» nci âyetine müracaat.

[62] Kâfirlerin «Beyzâvî». (Ebu Cehil) ve hempâları gibi büyük günahları irtikâp edenlerin «Celâleyn».

[63] O günahkârı «Celâleyn, Medârik».

[64] «Celâleyn».

[65] «Celâleyn».

[66] Âfetden, intikamdan, hoşa gitmeyecek şeylerden «Beyzâvî, Medârik».

[67] «Beyzâvî, Medârik».

[68] «Beyzâvî, Medârik».

[69] «Beyzâvî».

55 — **Orada emîn emîn**[70] (hizmetcilerden)[71] **meyvenin her türlüsünü iste** (yib getirirler).

56 — **Orada ilk ölümden başka ölüm tatmazlar**[72]. (Allah) **onları cehennem azâbından korumuşdur,**

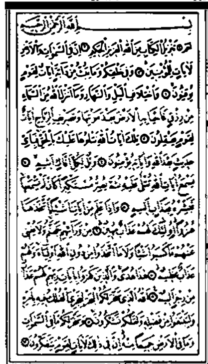
57 — (Bütün bunlar) **Rabbinden bir fazl** (-u kerem) **olarak** (verilmişdir). **İşte bu, en büyük seâdetin ta kendisidir.**

58 — **Biz onu**[73], (iyi anlayıb) **ibret alsınlar diye, ancak senin dilinle** (indirerek)[74] **kolaylaşdırdık.**

59 — **Artık** (onların başına inecek azâbı)[75] **gözetle. Çünkü onlar** (senin felâketini)[76] **bekleyicidirler.**

---

[70] Bitib tükenmekden ve zarar vermekden «Celâleyn».
[71] «Celâleyn».
[72] Ebedî hayâta mazhar olurlar «Beyzâvî».
[73] Kur'ânı «Celâleyn».
[74] «Beyzâvî».
[75] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[76] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«45» inci SÛRE

«EL-CÂSIYE» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Haa, Mîm.**

2 — (Bu) **kitâbın[2] indirilişi mutlak kaadir, yegâne hukûm ve hikmet saahibi Allahdandır.**

3 — **Şübhe yok ki göklerde ve yerde[3] mü'minler için kat'î âyetler** (delâletler, ibretler)[4] **vardır.**

4 — (Allâhın) **sizi yaratmasında[5] ve yer yüzüne yayıb üretmekde olduğu herbir canlıda[6] da sağlam bilgi edinecek bir zümre için âyetler** (delâletler, ibretler) **vardır.**

5 — **Gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, Allâhın gökden rızık[7] indirib onunla yere, ölümünden sonra, can vermesinde, rüzgârları** (o halden bu haale) **evirib çevirmesinde[8] de akıllarını kullanacak bir kavm için âyetler** (delâletler, ibretler) **vardır.**

---

[1] «Mekkei mükerreme» de nâzil olmuştur. «Şeriat, dehr» sûresi de denilir. «37» âyetdir.

[2] Kur'ânın «Celâleyn».

[3] Bunların yaratılışlarında «Celâleyn».

[4] Cenâb-ı Hakkın kudretine ve birliğine «Celâleyn, Medârik».

[5] Yaratılışınızın her safhasında ve kısmında. Nutfeden başlayarak kan pıhtısına, bir çiğnem et ve nihâyet insan suretine inkılâbına kadar «Celâleyn».

[6] İnsan, hayvan «Celâleyn».

[7] Yağmur. Çünkü yağmur rızkın sebebidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Muhtelif istikaametlere tevcîh ve onlarda muhtelif vasıflar peydâ etmesinde «Beyzâvî, Medârik».

6 — İşte bunlar Allâhın âyetleridir[9] ki sana bunları hak olarak okuyoruz[10]. Artık onlar Allâhın âyetlerinden[11] sonra hangi bir söze inanırlar?

7 — Yalana, günâha dadanan her (kimsen) **in vay haaline!**

8 — Ki kendisine karşı Allâhın âyetleri[12] okunurken işidir de sonra büyüklük taslayıcı olarak bunları hiç işitmemiş gibi (küfründe)[13] **ısraar eder. İşte onu çok elem verici bir azâb ile müjdele.**

9 — Âyetlerimizden[14] bir şey'e muttali' olduğu zaman o, bunu eğlenti edinir. İşte onlar böyle[15]. Onlar için zillet verici bir azâb vardır,

10 — önlerinde[16] cehennem. Onların ne kazandıkları şeyler[17], ne de Allâhı bırakıb da dostlar edindikleri nesneler[18] kendilerinden hiçbir şey'i[19] def'edemez. Onların hakkı büyük bir azâbdır.

11 — Bu (Kur'an)[20] **bir hidâyetdir. Rablerinin âyetlerine küfredenler** (e gelince:) **Onlar için öyle bir azâb vardır** (ki bu) **çok elem verici bir azâb** (nev'in) **den** (dir).

12 — Allah, Emir (ve izn)[21] **iyle — içinde gemilerin akıb gitmesi için, fazl** (-u kerem) **inden** (nasıyb) **aramanız için[22] — size denizi müsahhar etmiş olandır. Gerekdir ki şükredesiniz.**

13 — O, göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini, kendi (cânibi) **nden size râm etdi. Şübhe yok ki bunda, iyi düşünecek bir kavm için, kat'î ayetler** (delâletler, ibretler) **vardır.**

---

[9] Birliğine delîl olan kat'î bürhanları (tekvînî âyetleri) «Celâleyn».

[10] Anlatıyoruz «Celâleyn».

[11] Kat'î delîllerinden «Celâleyn». Meâl «Allahdan ve Onun âyetlerinden» şeklinde olmak lâzımdı. Fakat Arabın « عجبنى كرم زيد = A'cebenî keremü Zeydin = Zeydin keremi hoşuma gitdi» cümlesini « اعجبنى زيد وكرمه = A'cebenî Zeydün ve keremühû = Zeyd ve onun keremi hoşuma gitdi» sözüyle ifâde etdiğini nazara alarak öyle yapdık. Nitekim «Medârik» de bunu tasrîyh etmişdir.

[12] Kur'ânı «Celâleyn».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Kur'ândan «Celâleyn».

[15] «Celâleyn».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Mallar, evlâdlar, fiiller «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Putlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Allâhın azâbından hiçbir şey'i «Medârik».

[20] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] «Celâleyn, Medârik».

[22] Ticâret etmek, yüzmek, dalmak, deniz cevherlerini bulmak, avcılık yapmak ve sâire cihetlerinden «Beyzâvî, Medârik».

الجزء الخامس والعشرون

قل للذين آمنوا يغفروا للذين لا يرجون أيام الله ليجزي قوما بما كانوا يكسبون ۝ من عمل صالحا فلنفسه ومن أساء فعليها ثم إلى ربكم ترجعون ۝ ولقد آتينا بني إسرائيل الكتاب والحكم والنبوة ورزقناهم من الطيبات وفضلناهم على العالمين ۝ وآتيناهم بينات من الأمر فما اختلفوا إلا من بعد ما جاءهم العلم بغيا بينهم إن ربك يقضي بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون ۝ ثم جعلناك على شريعة من الأمر فاتبعها ولا تتبع أهواء الذين لا يعلمون ۝ إنهم لن يغنوا عنك من الله شيئا وإن الظالمين بعضهم أولياء بعض والله ولي المتقين ۝ هذا بصائر للناس وهدى ورحمة لقوم يوقنون ۝ أم حسب الذين اجترحوا السيئات أن نجعلهم كالذين آمنوا وعملوا الصالحات سواء محياهم ومماتهم ساء ما يحكمون ۝ وخلق الله السماوات والأرض بالحق ولتجزى كل نفس بما كسبت وهم لا يظلمون ۝

سورة الجاثية

أفرأيت من اتخذ إلهه هواه وأضله الله على علم وختم على سمعه وقلبه وجعل على بصره غشاوة فمن يهديه من بعد الله أفلا تذكرون ۝ وقالوا ما هي إلا حياتنا الدنيا نموت ونحيا وما يهلكنا إلا الدهر وما لهم بذلك من علم إن هم إلا يظنون ۝ وإذا تتلى عليهم آياتنا بينات ما كان حجتهم إلا أن قالوا ائتوا بآبائنا إن كنتم صادقين ۝ قل الله يحييكم ثم يميتكم ثم يجمعكم إلى يوم القيامة لا ريب فيه ولكن أكثر الناس لا يعلمون ۝ ولله ملك السماوات والأرض ويوم تقوم الساعة يومئذ يخسر المبطلون ۝ وترى كل أمة جاثية كل أمة تدعى إلى كتابها اليوم تجزون ما كنتم تعملون ۝ هذا كتابنا ينطق عليكم بالحق إنا كنا نستنسخ ما كنتم تعملون ۝ فأما الذين آمنوا وعملوا الصالحات فيدخلهم ربهم في رحمته ذلك هو الفوز المبين ۝ وأما الذين كفروا أفلم تكن آياتي تتلى عليكم فاستكبرتم وكنتم قوما مجرمين ۝ وإذا قيل إن وعد الله حق والساعة لا ريب فيها قلتم ما ندري ما الساعة إن نظن إلا ظنا وما نحن بمستيقنين ۝

14 — (Habîbim) îman edenlere söyle: Allâhın günleri (nin çatıb geleceği) **ni ümîd etmeyenleri**[23] (n ezâlarına)[24] **aldırış etmesinler**[25]. **Çünkü** (Allah) **herhangi bir kavme** (ancak) **kazanmakda olduklarıyle mukaabele eder.**

15 — Kim iyi amel (ve hareket) **ederse bu, kendi lehine, kim de kötülük ederse bu da kendi aleyhinedir. Nihâyet** (hepiniz) **ancak Rabbinize döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz.**

16 — Andolsun ki biz İsrâil oğullarına kitâb[26], **hukûm**[27] **ve pey-**

---

[23] Allâhın kendilerine göstereceği vak'alardan korkmayanları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] «Celâleyn».

[25] «Celâleyn».

[26] Tevrât «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Nazarî ve amelî hikmet, fıkıh, yahud hüküm ve haakimiyyet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

ğamberlik[28] vermiş, onlara tertemiz rızıklardan vermiş, onları (zamanlarında)[29] **âlemlerin üstüne çıkarmış idik.**

17 — Onlara (dîn)[30] **emr** (in) **den açık açık delîller de[31] vermişdik. Şimdi onların** (bu emr hakkında)[32] **ihtilâfa düşmeleri[33]** (başka sebeble değil) **ancak kendilerine** (hakıykat-ı haale dâir)[34] **bilgi geldikden sonra aralarındaki ihtirasdan[35] dolayıdır. Şübhesiz Rabbin onların ihtilâf etmekde oldukları şeyler hakkındaki hükmünü kıyaamet günü aralarında vere cekdir.**

18 — Sonra (Habîbim) **seni de** (dîn)[36] **emr** (in) **den bir şerîatın üstüne me'mur kıldık. O halde sen ona tâbi' ol. Bilmezlerin[37] hevâ** (ve heves) **lerine uyma[38].**

19 — Çünkü onlar Allâh (ın irâdesin) **den[39] hiçbir şey'i senden kat'iyyen** (uzaklaşdırıb) **def'edemezler. Şübhe yok ki zaalimler[40] birbirinin dostlarıdır. Allah ise takvâ saahiblerinin[41] dostudur.**

20 — Şu (Kur'an)[42] **insanların kalb gözleri** (ni açacak bir nuur), **sağlam bilgi edinecek zümre için bir hidâyet ve rahmetdir.**

21 — Yoksa kötülükleri[43] kazananlar, kendilerini, îman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **lerde bulunanlar gibi mi yapacağız, dirim ve ölümleri bir mi olacak sanıdı** (lar)[44]. **Hükmedegeldikleri** (bu) **şey ne fenâ[45]!**

---

[28] (Musâ) ve (Hâruun) aleyhimesselâm gibi bir çok zevâta «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Halâl ve haraamı ve (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemin hak peyğamber olduğuna âid. Bunda mu'cizeler de dâhildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] «Beyzâvî».

[33] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin hak peyğamber olduğu mes'elesinde «Celâleyn».

[34] «Beyzâvî».

[35] Adâvet ve hasedden ve riyâset sevdâsından «Beyzâvî, Medârik».

[36] «Medârik».

[37] Kureyş reîslerinin «Celâleyn, Medârik».

[38] Onlar hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemi mütemâdiyen atalarının dînine dönmiye da'vet ve bunda ısraar ediyorlardı «Beyzâvî, Medârik».

[39] «Beyzâvî».

[40] Kâfirler «Celâleyn».

[41] Mü'minlerin «Celâleyn».

[42] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud şerîata ittiba' «Beyzâvî».

[43] Küfür ve ma'sıyetleri «Celâleyn».

[44] Onlar dünyâdaki refahlarına rağmen âhıretde azâba uğrayacaklar, mü'minlerse dünyâda namaz, zekât, oruc ve saire gibi iyi amel ve hareketleri mukaabilinde âhiretde seâdete mazhar olacaklardır «Celâleyn».

22 — Allah, gökleri ve yeri hakkın ikaamesine sebeb olarak[46] ve herkesin kazandığı ne ise[47], kendilerine aslâ haksızlık edilmeyerek, onunla mukaabele edilmesi için yaratmışdır.

23 — Şimdi bana haber ver[48]: Hevaa (ve heves) **ini Tanrısı edinmiş, kendini, bir ilim üzerine, Allah şaşırtmış, kulağını, kalbini mühürlemiş, gözüne de bir perde germiş bir adama Allahdan başka kim hidâyet edebilir? Haalâ iyi düşünmeyecek misiniz?**

24 — Dediler ki: «Bu (hayât)[49] **dünyâ hayâtımızdan başka** (bir şey) **değildir. Ölüyoruz, yaşıyoruz. Bizi o sürekli zamandan[50] başkası helâk etmez». Halbuki onların buna dâir de[51] hiçbir bilgisi yokdur. Onlar** (başka değil) **sâde** (öyle) **sanıyorlar.**

25 — Karşılarında açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman onların «Eğer (iddîânızda) **doğrucular iseniz** (ölmüş) **atalarımızı** (diriltib) **getirin» demelerinden başka tutanakları[52] yokdur.**

---

[45] (Temîm-üd Dârî) radıyallâhü anh bir gece «Makaam» da namaz kılıyordu. Bu âyet-i celîleye gelince ağlamıya başladı, sabaha kadar onu tekrar tekrar okuyub durdu. (Fudayl) hazretleri de bu âyete gelince onu, ağlayarak, uzun müddet tekrarlamış ve «Ey Fudayl, sen bu iki zümreden hangisisin? Âh bunu bileydin» demişdir «Medârik».

[46] «El-işâre». Kudretine, birliğine delâlet edici olarak «Celâleyn, Medârik».

[47] Gerek ma'sıyetler, gerek tâatler olsun. Binâ'enaleyh mü'minle kâfir müsâvî olamaz «Celâleyn».

[48] «Celâleyn».

[49] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] «Sürekli zaman» tercemesi âyet-i kerîmedeki «Ed-dehr» in karşılığıdır. Müşrikler ölümde gece ile gündüzün yegâne müessir olduğunu söylerler, «Melek-ül mevt» i ve ruhların Allâhın izniyle kabz edildiğini inkâr ederlerdi. Hattâ diğer bütün haadiseleri de dehre, sürekli zamâna nisbet eylerlerdi. Görüyorsun ki şiirleri de hep zamandan şikâyeti naatıkdır. Halbuki herşeyde hakıykî müessir Cenâb-ı Hakdır. Zamandan şikâyet etmek, Allâh-ü Teaalâdan şikâyet etmekdir. Onun için «Buhaarî» ve «Müslim» de (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden şu meâlde bir hadîs-i kudsî rivâyet edilmişdir: Allah azze ve celle buyurdu ki: «Dehre söğen Âdem oğlu beni ezâlandırır. Dehr benim. Her iş benim elimdedir. Geceyi de, gündüzü de ben evirib çeviriyorum» — «Medârik, Buhaarî, Müslim». «Şerhı mekaasıd» da açıklandığına göre «Dehr» in kıdemine, haadiselerin ona istinâdına kaail olan kâfir bir fırka vardı ki adı «Dehriyye» idi. Bakınız: «El-ihlâs» sûresi, âyet: 4.

[51] Ya'nî haadiselerin eflâkin hareketleriyle nisbeti olup olmadığına dâir de «Beyzâvî».

[52] «Beyzâvî».

26 — De ki: «Sizi Allah diriltiyor. Sonra sizi O öldürüyor. Bilâhare yine sizi, hakkında hiçbir şübhe bulunmayan, kıyâmet gününe O (getirib) **toplayacakdır**[53]**. Fakat insanların çoğu** (bunu) **bilmezler.**

27 — Göklerin ve yerin mülk (-ü tasarruf) **u Allâhındır. Baatıla sapanlar**[54] **kıyâmetin kopacağı gün,** (işte) **o gün hüsrana düşecekdir.**

28 — Ve sen (Habîbim) **her ümmeti**[55] **diz çökmüş**[56] **bir halde göreceksin. Her ümmet kitâbı** (nın başı) **na**[57] **çağırılacak** (ve onlara şöyle denilecekdir:)[58] **«Bu gün** (dünyâda) **yapmış olduklarınızın karşılığı verilecek».**

29 — «Karşınızda hakkı söyleyib duran[59] **bu** (kitab), **bizim kitâbımızdır. Şübhe yok ki neler yapıyor idiyseniz biz** (hepsini meleklere)[60] **yazdırıyorduk».**

30 — Artık îman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **edenleri Rableri rahmetine**[61] **sokacakdır. İşte bu, apaçık mürâda erişenin ta kendisidir.**

31 — Küfredenlere gelince: (Onlara da şöyle denilecek:)[62] **«Karşınızda âyetlerim okunurken büyüklük taslayanlar, günâhkârlar gürûhu olanlar sizler değil miydiniz»?**

32 — (Ey kâfirler, size:)[63] **«Şübhesiz Allâhın va'di**[64] **hakdır. O sâat-**(in geleceğin) **de aslâ şübhe yokdur» denildiği zaman siz «O sâat de neymiş, bilmiyoruz. Tereddüdden başka bir zamanda bulunmuyoruz. Biz** (onun muhakkak geleceğine)[65] **kat'î inan ve bilgi besleyenler değiliz» dediniz**[66]**.**

---

[53] İbtidâen yaratmıya kaadir olan Allâh-ü Tealâ iâdeten de yaratmıya kaadirdir «Beyzâvî».

[54] Kâfirler «Celâleyn».

[55] Her dîn erbâbına «Celâleyn».

[57] Amelleri tescîl edilmiş olan kitâba (defter-i a'mâline) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[59] Sizin hakkınızda şâhidlik eden «Medârik».

[60] «Beyzâvî, Medârik».

[61] Rahmeti cümlesinden olan cennetine «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] «Celâleyn».

[64] Ölümünden sonra dirileceğine dâir olan sözü «Beyzâvî».

[65] «Celâleyn».

[66] «25» inci cüz'ün sonu.

وبدا لهم سيئات ما عملوا وحاق بهم ما كانوا به يستهزؤن ۝
وقيل اليوم ننسيكم كما نسيتم لقاء يومكم هذا ومأويكم النار
وما لكم من ناصرين ۝ ذلكم بأنكم اتخذتم آيات الله هزوا
وغرتكم الحيوة الدنيا فاليوم لا يخرجون منها ولا هم يستعتبون
۝ فلله الحمد رب السموات ورب الارض رب العالمين ۝
وله الكبرياء في السموات والارض وهو العزيز الحكيم ۝

سورة الاحقاف مكية
خمس وثلاثون آية

بسم الله الرحمن الرحيم
حم ۝ تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم ۝ ما خلقنا السموات والارض
وما بينهما الا بالحق واجل مسمى والذين كفروا عما انذروا معرضون
۝ قل ارايتم ما تدعون من دون الله اروني ماذا خلقوا من الارض
ام لهم شرك في السموات ايتوني بكتاب من قبل هذا او اثارة من
علم ان كنتم صادقين ۝ ومن اضل ممن يدعو من دون الله
من لا يستجيب له الى يوم القيمة وهم عن دعائهم غافلون ۝

واذا حشر الناس كانوا لهم اعداء وكانوا بعبادتهم كافرين ۝
واذا تتلى عليهم آياتنا بينات قال الذين كفروا للحق لما جاءهم
هذا سحر مبين ۝ ام يقولون افتريه قل ان افتريته فلا
تملكون لي من الله شيئا هو اعلم بما تفيضون فيه كفى به شهيدا
بيني وبينكم وهو الغفور الرحيم ۝ قل ما كنت بدعا
من الرسل وما ادري ما يفعل بي ولا بكم ان اتبع الا ما يوحى
الي وما انا الا نذير مبين ۝ قل ارايتم ان كان من عند الله
وكفرتم به وشهد شاهد من بني اسرائيل على مثله فآمن
واستكبرتم ان الله لا يهدي القوم الظالمين ۝ وقال الذين
كفروا للذين آمنوا لو كان خيرا ما سبقونا اليه واذ لم يهتدوا
به فسيقولون هذا افك قديم ۝ ومن قبله كتاب موسى
اماما ورحمة وهذا كتاب مصدق لسانا عربيا لينذر الذين
ظلموا وبشرى للمحسنين ۝ ان الذين قالوا ربنا الله ثم
استقاموا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون ۝ اولئك
اصحاب الجنة خالدين فيها جزاء بما كانوا يعملون ۝

33 — Onların yapdıkları amel (ve hareket) **lerin kötülükleri, kendilerine** (âid olmak üzere), **açığa çıkmış**[67], **istihzâ edib durdukları şey** (azâb)[68] **onları çepçevre kuşatmışdır.**

34 — (Şöyle) **denilmişdir: «Siz bu gününüze kavuşmayı nasıl unutmuş idiyseniz bu gün biz de sizi öylece** (azâbda) **bırakacağız**[69]**. Yeriniz ateşdir.** (Dünyâdaki) **yardımcılar** (ınız) **dan** (bugün) **sizi** (kurtaracak)[70] **hiçbir** (şey ve kimse de) **yokdur».**

---

[67] Âhiretde «Celâleyn».

[68] «Celâleyn».

[69] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[70] «Celâleyn».

35 — «Bunun[71] sebebi şudur: Çünkü siz Allâhın âyetlerini[72] bir eğlence edindiniz. Sizi dünyâ hayâtı aldatdı[73]». İşte bugün onlar buradan[74] çıkarılmayacaklar, onların tarzıyeleri de kabul edilmeyecekdir[75].

36 — Demek, (bütün) hamd[76], hem göklerin Rabbi, hem yerin Rabbi, hem âlemlerin Rabbi Allâhındır[77].

37 — Göklerde de, yerde de büyüklük ancak Ona mahsusdur[78]. O, mutlak kaadirdir, yegâne hukûm ve hikmet saahibidir.

---

[71] Bu azâbın «Medârik».

[72] Kur'ân-ı kerîmi «Celâleyn».

[73] Hattâ şu hayâtımızdan başka bir hayât yokdur. Ne ba's vardır, ne hisâb vardır dediniz «Beyzâvî, Celâleyn».

[74] Ateşden «Celâleyn».

[75] Ya'nî onlardan tevbe ve itâatle Rablerini raazî etmeleri de istenmeyecekdir. Çünkü hiçbir tevbe o gün fâide vermeyecekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] Tekzîb edenlere karşı olan tehdîdini yerine getirdiğinden dolayı hamd-ü senâ «Celâleyn».

[77] Sizin de, kâinâtın da Rabbi olan Allâh-ü Teaalâya dâimâ hamd edin «Medârik».

[78] Binâen'aleyh Ona tekbîr getirin, («Allâh-ü ekber Allâh-ü ekber lâ ilâhe illellaahü vallâhü ekber Allâhü ekber ve lillâhil hamd» deyin) «Medârik».

«46» ıncı SÛRE

«EL-AHKAAF» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — Haa, Mîm.

2 — (Bu) kitâbın indirilmesi mutlak gaalib, yegâne hukûm ve hikmet saahibi Allahdandır.

3 — Biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri (başka değil) **ancak hakkın ikaamesine sebeb[2] olarak ve muayyen bir va'de[3] için yaratdık. Küfredenler, korkutuldukları şeyden[4] yüz çeviricilerdir.**

4 — De ki: «Allâhı bırakıb da tapmakda olduklarınızın neydiğini bana haber verin[5]. Onların yerden hangi şey'i yaratdıklarını bana gösterin». Yoksa onların göklerde[6] bir ortaklığı mı var? Bundan[7] evvel bir kitab, yahud bir ilim artığı varsa[8], da'vânızda doğrucular iseniz, bana getirin.

5 — Allâhı bırakıb da kendisine kıyâmete kadar cevab vermeyecek kişiye (nesneye)[9] **tapmakda olan kimseden daha sapık kimdir? Halbuki bunlar, onların tapmalarından da habersizdirler[10].**

6 — İnsanlar mahşerde bir araya toplatıldıkları zaman bunlar[11], onların[12] düşmanları olurlar. Onların tapdıklarını (inkâr ile) **küfredici** (nesne) **ler olurlar.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «35» âyetdir.
[2] «El-işâre». Kudretimize, birliğimize delâlet etmekden başka... «Beyzâvî, Celâleyn».
[3] Kıyâmet dehşetinden «Beyzâvî, Medârik».
[4] Kıyâmetin dehşetinden «Beyzâvî, Medârik».
[5] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[6] Göklerin yaratılışında «Celâleyn, Medârik».
[7] Kur'andan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[8] Putların kendilerini Allâha yaklaşdıracağı yolundaki da'vâlarının ve onlara tapmalarının hak olduğuna dâir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[9] Putlara «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[10] Çünkü bunlar aklı (ve hayâtı) olmayan bir sürü cansızlardır «Celâleyn».
[11] O putlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[12] Onlara tapanların «Celâleyn».

7 — **Karşılarında açık açık âyetlerimiz okunduğu vakıt** (içlerinde)[13] **o küfredenler, kendilerine o hak gelince**[14] **«Bu, apâşikâr bir büyüdür» dediler.**

8 — **Yahud «Onu**[15] **kendisi uydurdu» diyorlar. De ki: «Eğer onu ben** (bilfarz)[16] **uydurdumsa o halde siz Allahdan bana** (gelecek azâbı savmıya)[17] **hiçbir vech ile güc yetiremezsiniz. O, sizin ona dâir ne taşkınlıklar yapıb durduğunuzu**[18] **çok iyi bilendir. Benimle sizin aranızda şâhid olarak O yeter. O** (küfürden rücu' ile îman edenleri)[19] **çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir».**

9 — **De ki: «Ben peyğamberlerden ilk def'a** (gelmiş biri) **değilim**[20]. **Bana ve size ne yapılacağını bilmem**[21]. **Ben, bana vahy olunmakda bulunanlardan**[22] **başkosına uymuyorum. Ben** (Allâhın azâbiyle)[23] **apaçık korkutandan başkası da değilim».**

10 — **De ki: «Bana haber verin**[24], **eğer** (bu Kur'an)[25] **Allah tarafından** (gönderilmiş) **olup da siz** (buna rağmen) **onu** (inkâr ile) **küfr ediyorsanız ve İsrâîl oğullarından bir şâhid**[26] **de onun**[27] **benzerine**[28] (istinâden)[29] **buna şâhidlik etmiş, îman etmiş olduğu halde siz** (îman etmeyi) **kibrinize**

---

[13] «Celâleyn».
[14] Kur'an gelince «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] Kur'ânı «Celâleyn, Medârik».
[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[18] Ne lâkırdılar söylediğinizi «Celâleyn».
[19] «Celâleyn, Medârik».
[20] Benden evvel de bir çok peyğamberler gelmişdir. O halde beni nasıl tekzîb ediyorsunuz? «Celâleyn, Medârik».
[21] Dünyâda. Bundan evvelki peyğamberlere yapıldığı gibi ben de memleketimden çıkarılacak mıyım? Öldürülecek miyim, Siz de evvelki tekzîbciler gibi taşlanacak mısınız? Yoksa yere mi batırılacaksınız? «Celâleyn».
[22] Kur'andan «Celâleyn, Medârik».
[23] «Beyzâvî».
[24] «Celâleyn, Medârik».
[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[26] (Musâ) aleybisselâm. Onun şehâdeti Tevratda Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin vasfı bildirilmiş olmasına binâendir. «Beyzâvî». Bu şâhidin İsrâil oğullarından ve yüksek âlimlerinden (Abdullah bin Selâm) olduğu da söylenmiş ise de, onun şehâdeti ve İslâma gelmesi «Medîne» de vâki' olmuşdur. Halbuki bu sûre «Mekke» de inzâl buyurulmuşdur. (İmam Mesruk) diyor ki: «Bu âyet vallâhi (Abdullah bin Selâm) hakkında nâzil olmamışdır. Zîrâ bu sûrenin nüzûlü «Mekke» dedir. O ise «Medîne» de İslâmı kabul etmişdir «Beyzâvî, Haazin».
[27] Kur'ânın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[28] Tevrâta «Beyzâvî, Medârik».
[29] «Celâleyn».

yediremiyorsanız (zulmetmiş olmaz mısınız?)[30]. **Şübhe yok ki Allah, o zaalimler gürûhunu muvaffak etmez».**

11 — O kâfirler, îman edenler hakkında[31] dedi (ler) **ki: «Eğer** (îman)[32] **bir hayır olsaydı bizden evvel ona koşmazlardı».** (Bunu söyleyenler)[33] **onunla[34] hidâyeti kabul etmedikleri için de «Bu[35], eski bir yalandır» diyeceklerdir.**

12 — Ondan[36] evvel de, bir rehber ve bir rahmet olarak, Musânın kitabı[37] vardı. İşte bu da[38] zaalimleri korkutmak ve iyi hareket eden (mü'min) **lere bir müjde olmak üzere Arabca bir dille** (gönderilen ve Tevrâtı) **tasdıyk eden[39] bir kitâbdır.**

13 — «Rabbimiz Allahdır» deyib de sonra (bütün hareketlerinde) **doğruluğu iltizâm edenlere[40],** (evet) **onlara hiçbir korku yokdur[41]. Onlar mahzun da olmayacaklardır[42].**

14 — Onlar cennetin yârânıdırlar. İşlemekde oldukları (iyi amel ve hareketleri) **ne[43] mükâfat olmak üzere orada ebedî kalıcıdırlar onlar.**

15 — Biz insana ana ve babasına iyilik etmesini tavsıye etdik. Anası onu zahmetle (karnında) **taşıdı. Onu zahmetle de doğurdu. Onun bu taşınması ile sütden kesilmesi** (müddeti) **otuz aydır. Nihâyet o, yiğitlik çağına erdiği,** (hele) **kırk** (ıncı) **yıl** (ın) **a ulaş** (ıb da tam kemâline var)**dığı zaman** (şöyle) **demişdir[44]: «Ey Rabbim, gerek beni, gerek ana ve ba-**

---

[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] «Celâleyn».

[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin getirdiği dîn «Medârik».

[33] «Celâleyn».

[34] Kur'an ile «Celâleyn».

[35] Kur'an «Celâleyn».

[36] Kur'andan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] Tevrât «Celâleyn, Medârik».

[38] Kur'an «Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Medârik». Kendinden evvelki kitabları «Celâleyn».

[40] Tevhıyd-i Bârîye ve «Muhammed» sallellâhü aleyhi ve sellemin şerîatına müsteniden «Medârik». Cenâb-ı Hak ilmin hulâsası olan tevhıyd ile amelin müntehâsı olan istikaameti bir arada cem'etmişdir «Beyzâvî».

[41] Kıyâmetde «Medârik».

[42] Ölürlerken «Medârik».

[43] İlim ve amel fazıyletlerini iktisâb etmelerine «Beyzâvî».

[44] Bu âyet-i kerîmenin (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anh hakkında nâzil olduğu rivâyet edilmişdir. Müşârün'ileyh Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin bi'setinden iki sene sonra kırk yaşına ermiş, kendisi de, ana ve babası da, oğlu (Abdur Rahman) ve onun oğlu (Muhammed) radıyallâhü anhüm de îman etmişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Hazreti (Alî) radıyallâhü anh de sebeb-i nüzûlün bu olduğunu beyan etmişdir «Haazin». (Bununla berâber nüzûl sebebinin hususîliği hükmün umumîliğine mâni' değildir).

ووصينا الانسان بوالديه احسانا حملته امه كرها ووضعته كرها وحمله وفصاله ثلاثون شهرا حتى اذا بلغ اشده وبلغ اربعين سنة قال رب اوزعني ان اشكر نعمتك التي انعمت علي وعلى والدي وان اعمل صالحا ترضاه واصلح لي في ذريتي اني تبت اليك واني من المسلمين ۝ اولئك الذين نتقبل عنهم احسن ما عملوا ونتجاوز عن سيئاتهم في اصحاب الجنة وعد الصدق الذي كانوا يوعدون ۝ والذي قال لوالديه اف لكما اتعدانني ان اخرج وقد خلت القرون من قبلي وهما يستغيثان الله ويلك امن ان وعد الله حق فيقول ما هذا الا اساطير الاولين ۝ اولئك الذين حق عليهم القول في امم قد خلت من قبلهم من الجن والانس انهم كانوا خاسرين ۝ ولكل درجات مما عملوا وليوفيهم اعمالهم وهم لا يظلمون ۝ ويوم يعرض الذين كفروا على النار اذهبتم طيباتكم في حياتكم الدنيا واستمتعتم بها فاليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تستكبرون في الارض بغير الحق وبما كنتم تفسقون ۝

سورة الاحقاف

واذكر اخا عاد اذ انذر قومه بالاحقاف وقد خلت النذر من بين يديه ومن خلفه الا تعبدوا الا الله اني اخاف عليكم عذاب يوم عظيم ۝ قالوا اجئتنا لتأفكنا عن الهتنا فأتنا بما تعدنا ان كنت من الصادقين ۝ قال انما العلم عند الله وابلغكم ما ارسلت به ولكني اريكم قوما تجهلون ۝ فلما رأوه عارضا مستقبل اوديتهم قالوا هذا عارض ممطرنا بل هو ما استعجلتم به ريح فيها عذاب اليم ۝ تدمر كل شيء بامر ربها فاصبحوا لا يرى الا مساكنهم كذلك نجزي القوم المجرمين ۝ ولقد مكناهم فيما ان مكناكم فيه وجعلنا لهم سمعا وابصارا وافئدة فما اغنى عنهم سمعهم ولا ابصارهم ولا افئدتهم من شيء اذ كانوا يجحدون بايات الله وحاق بهم ما كانوا به يستهزؤن ۝ ولقد اهلكنا ما حولكم من القرى وصرفنا الايات لعلهم يرجعون ۝ فلولا نصرهم الذين اتخذوا من دون الله قربانا الهة بل ضلوا عنهم وذلك افكهم وما كانوا يفترون ۝

bamı ni'metlendirdiğine[45] **şükretmemi, Senin raazî olacağın iyi amel** (ve hareket) **de bulunmamı bana ilhâm et**[46]. **Zürriyyetim hakkında da benim için salâh nasıybet**[47]. **Şübhesiz ben sana döndüm. Şübhesiz ben** (sana) **teslîm olanlardanım».**

16 — İşte bunlar[48] **—ki cennet yârânı içindedirler— işlediklerinin en güzel** (ler) **ini**[49] **kabul edeceğimiz, günâhlarından geçeceğimiz kimselerdir.** (Bu), **onların va'd olunageldikleri dosdoğru bir söz vermedir.**

[45] Bu ni'metinden maksad tevhıyd ve İslâmdır «Celâleyn, Medârik».

[46] «Celâleyn». (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anh kâfirlerin işkenceleri altında kıvranan dokuz mü'minin azad edilmesini te'min etmişdir «Celâleyn, Medârik».

[47] Bütün neslimi saalih müslümanlar yap «Celâleyn».

[48] O sözü söyleyen (Ebu Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anh ile diğer mü'minler «Celâleyn».

[49] Tâatlarını. Çünkü «Mubah» olan şeyler de «Hasen» dir, güzeldir. Fakat onlara sevâb terettüb etmez «Beyzâvî».

17 — **Ana ve babasına: «Of size**[50]**, benden evvel nice nice nesiller gelib geçtiği**[51] **halde beni** (tekrar dirilib kabrimden) **çıkarılacağımla mı tehdîd ediyorsunuz?» diyen** (adam yok mu?)[52] **anası, babası Allâha yalvarırlar,** (ona) **«Yazık sana. Îman et. Allâhın va'di şübhesiz hakdır»** (derler). **O ise «Bu** (dediğiniz)[53] **evvelkilerin masallarından başkası değildir» der.**

18 — **İşte o** (ve benzerleri) **cinden ve insandan kendilerinden evvel gelib geçen ümmetler arasında, üzerlerine** (azâb) **söz** (ü) **hak olmuş** (kimseler) **dir. Çünkü bunlar hüsrâna uğramış olanlardır.**

19 — **Herkesin**[54] **yapdıklarına göre dereceleri** (mertebeleri) **vardır**[55]. (Bu da) **kendilerine hiçbir haksızlık edilmeyerek amelleri** (nin karşılığını)[56] **onlara tamâmen ödemek içindir.**

20 — **Kâfirlere, ateşin karşısına** (getirilerek) **gösterileceği gün,** (denilir ki:)[57] **«Siz bütün zevkleri** (nizi)[58] **dünyâ hayâtınız içinde** (yaşayıb) **bitirdiniz**[59]**. Bunlarla safâ sürdünüz**[60]**. İşte yer** (yüzün) **de haksız yere kibirlenmekde ve fısk** (-u fücûr) **a sapmakda olmanıza mukaabil bugün horluk azâbiyle cezâlandırılacaksınız».**

21 — **Aad'in birâderini**[61] **— ki ondan evvel de, ondan sonra da inzâr edici peyğamberler gelib geçmişdi**[62] **— hatırla. Hani o, Ahkaaf**[63] **daki kavmini «Allahdan başkasına kulluk etmeyin. Hakıykat ben üzerinize** (gelecek) **büyük bir günün azâbından korkuyorum» diye tehdîd etmişdi.**

---

[50] Sizden bıkdım «Celâleyn».

[51] Hiçbiri kabrinden dirilib dönmediği «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Bu adam (Hasen) in rivâyetine göre ba'si inkâr ve ana ve babasına ısyaneden bir kâfirdir «Medârik». Âyetdeki « والذى » mübtedâdır. Haberi bundan sonra gelen âyetin başındaki « أولئك » dir «Beyzâvî, Medârik».

[53] «Celâleyn, Medârik».

[54] Mü'minlerin de, kâfirlerin de «Celâleyn, Medârik».

[55] Mü'minlerin dereceleri o yüksek cennetde, kâfirlerin derekeleri ise o aşağı cehennemdedir «Celâleyn».

[56] «Celâleyn».

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Beyzâvî, Medârik».

[59] «Beyzâvî».

[60] Artık burada size zevk ve lezzet nâmına birşey kalmadı «Beyzâvî».

[61] (Hûd) aleyhisselâmı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] Cümle-i mu'terızadır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] «Ahkaaf» uzun ve yüksek kum yığını demek olan «Hıkf» ın cem'idir. «Yemen» sâhillerinden «Şemr» denilen kumluk bir vâdîdir. O kavmin yurdları burada idi «Beyzâvî, Celâleyn». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ «Ahkaaf» ın «Amman» la «Mehre» arasında bir vâdî olduğunu söylemişdir Medârik».

22 — Dediler ki: «Sen bize, bizi Tanrılarımız (a tapmak)[64] **dan döndürmen için mi geldin? Öyleyse bizi tehdîd etmekde olduğun şey'i**[65]**, eğer** (iddianda) **doğru söyleyenlerdensen, getir bize».**

23 — (Hûd) **dedi: «**(Bunun) **ilm** (i) **ancak Allah nezdindendir**[66]**. Ben size gönderildiğim şey'i teblîğ ediyorum. Fakat ben sizi bilmezler gürûhu olarak görmekdeyim».**

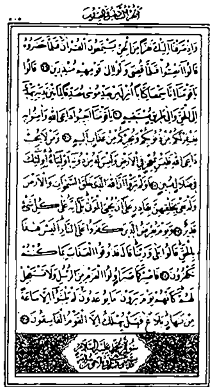
24 — Artık vaktâki onu[67]**, vâdilerine yönelerek gelen bir bulut haalinde, görmüşlerdi. Dediler ki: «Bu, bize yağmur verici bir bulutdur».** (Hûd) **»Hayır,** (dedi)[68]**, bu, çarçabuk gelmesini istediğiniz şeydir, rüzgârdır ki onda elem verici bir azâb vardır».**

25 — «O, Rabbinin emriyle her şey'i helâk edecekdir». İşte onlar o haale geldiler ki meskenlerinden başka bir şey görünmez oldu[69]**. İşte günâhkârlar gürûhunu biz böyle cezâlandırırız.**

26 — Andolsun ki size bile[70] **vermediğiniz imkânlardan** (cihetlerden) **biz onlara** (nice) **kudret vermişdik**[71]**. Onlara kulak** (lar), **gözler, gönüller de vermişdik**[72]**. Fakat ne kulakları, ne gözleri, ne gönülleri onlara hiçbir şeyle fâide vermedi. Çünkü onlar Allâhın âyetlerini**[73] **bilerek inkâr ediyorlardı.** (Nihâyet) **istihzâ edegeldikleri şey**[74] **çepçevre kendilerini kuşatıverdi.**

27 — Andolsun ki, biz kendi çevrenizdeki memleketleri[75] **helâk etdik. Âyetleri, belki onlar** (küfürden îmaana) **dönerler diye, tekrar tekrar açıkladık**[76]**.**

[64] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[65] Şirkden dolayı uğrayacağınız» haber verdiğin azâbı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[66] Size ne zaman azâb geleceğini bilmem, O bilir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[67] O azâbı «Celâleyn».
[68] «Beyzâvî, Medârik».
[69] O müdhiş kasırga, erkeklerini, kadınlarını, çocuklarını, mallarını yerle gök arasında savurarak ve parça parça ederek helâk etdi. Yalnız (Hûd) aleyhisselâm ile ona îman edenler kurtuldular «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[70] Muhaatab «Mekke» kâfirleridir «Celâleyn».
[71] Kuvvet, mal «Celâleyn».
[72] O ni'metlerin kadrini bilsinler, bunları lûtüf ve ihsân eden Cenâb-ı Hakkı istidlâl ve ona şükretsinler diye «Celâleyn».
[73] Apaçık huccetlerini «Celâleyn».
[74] Azâb «Celâleyn».
[75] O memleketler halkını. «Semûd, Aad, Luut» kavmleri gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[76] Fakat dönmediler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

28 — O vakıt Allâhı bırakıb da (gûyâ Ona) **yakınlığa vesîle edindikleri düzme Tanrılar onlar** (ın[77] azâbını savmıy) **a yardım etmeli değil miydi?! Bil'akis bunlar[78] kendilerinden ayrılıb gaaib oldular. Bu[79], onların yalanlarıdır, uydurmakda oldukları şeydir.**

29 — Yâdet o zamânı ki cinlerden bir taaifeyi Kur'an dinlemeleri için sana (doğru) **çevirmişdik[80]. İşte bunlar onun huzuuruna gelince[81]** (birbirine)[82] **«Susun** (dinleyin)[83]**» demişler,** (okunması) **bitirilince de** (kendilerini azâb ile)[84] **korkutmıya me'mur olarak kavmlerine dönmüşlerdi.**

30 — «Ey kavmimiz, dediler, hakıykat biz Musâdan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekileri[85] tasdıyk eden, hakka ve doğru yola ileten bir kitab[86] dinledik».

31 — «Ey kavmimiz, Allâhın da'vetcisine[87] icâbet edin. Ona îman edin ki (Allah) **sizin günahlarınızdan bir kısmını[88] yarlığasın ve sizi çok elem verici bir azâbdan kurtarsın[89].**

---

[77] Hûd kavminin.

[78] O düzme Tanrılar «Celâleyn».

[79] Putları Allâha yakınlığa vesîle ittihaaz etdiklerine dâir olan baatıl sözleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[80] «Yemen» deki «Nusaybin» cinleri «Celâleyn, Medârik». Yedi, yahud dokuz kişi idi. «Buhaarî» ve «Müslim» in rivâyetlerine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bir «Taaif» seferinde «En-nahl» vâdîsinde sabah namazı kıldırıyordu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bakınız: «El-cin» sûresi.

[81] Kur'ânın yahud Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin «Beyzâvî, Medârik».

[82] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[83] «Celâleyn».

[84] «Celâleyn».

[85] Tevrât gibi semâvî kitabları «Celâleyn, Medârik».

[86] Kur'an «Celâleyn».

[87] Hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme «Celâleyn, Medârik».

[88] Çünkü kul hakkında tealluk eden günâhlar hak saahibini raazi etmedikce yarlığanmaz «Beyzâvî, Celâleyn».

[89] İmam (Ebû Hanîfe) rahimehullah «Bu âyet-i kerîmeye göre (mü'min) cinler

32 — Kim Allâhın da'vetcisine icâbet etmezse o, yer (yüzün) **de** (Allâhı) **âciz bırakacak değildir**[90]. **Onun Allahdan başka yardımcıları**[91] **da yokdur. Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.**

33 — Haalâ şu hakıykatı bilmediler mi ki[92] **gökleri, yeri yaratmış, onları yaratmakdan yorulmamış olan Allah, ölüleri de diriltmiye kaadirdir. Evet, O, her şey'e elbette kaadirdir.**

34 — O kâfirler ateşin karşısına (getirilerek) **gösterileceği gün** (kendilerine denilecek ki:)[93] **«Bu** (azâb)[94] **gerçek değil mi imiş»? Onlar «Evet, Rabbimize yemîn ederiz** (ki gerçekdir)» **dediler** (diyecekler). (Allah da) **«Küfredegeldiğinize mukaabil tadın azâbı» dedi** (diyecek).

35 — O halde (Habîbim) **peyğamberlerden azim saahiblerinin**[95] **sabretdikleri gibi sen de sabret**[96]. **Onlar** (ın azâbı) **için acele etme. Onlar tehdîd edilmekde oldukları** (azâbı)[97] **görecekleri gün sanki kendileri** (dünyâda) **gündüzün bir sâatinden başka durmamış gibi** (olacaklardır). (Bu[98], yeter)[99] **bir teblîğdir. Öyle ya, faasıklar**[100] **gürûhundan başkası helâk edilir mi?** (Aslâ)[101].

---

için sâdece cehennemden selâmet vardır, sevâb yokdur» demişdir. İmam (Mâlik, İbni Ebî Leylâ, Ebû Yusuf, Muhammed) rahimehümüllah ise onlara da sevâb ve ikaabın terettüb edeceğini, (Dahhâk) de «Er-rahman» sûresinin «56» ıncı âyet-i kerîmesi mucibince cennete gireceklerini, orada yeyip içeceklerini söylemişlerdir «Beyzâvî, Medârik».

[90] Ondan kaçmakla kendisini kurtarmıya muktedir değildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[91] Kendisinden azâbı def'edecek yardımcıları «Beyzâvî, Celâleyn».

[92] «Celâleyn».

[93] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[94] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[95] Şerîatların te'sis ve takrîrinde azm ve cehd ile hareket ve sebât eden, bunlardan mütevellid meşakkatlere, düşmanlıklara göğüs geren «Beyzâvî, Celâleyn».

[96] Kavminin eziyyetlerine «Celâleyn».

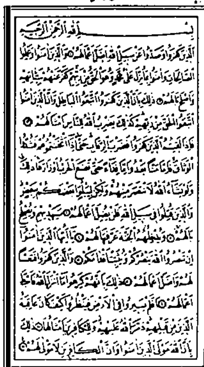
[97] «Celâleyn».

[98] Kur'an «Celâleyn». Öğüt verdiğin bu mıkdar «Beyzâvî, Medârik».

[99] «Beyzâvî».

[100] Öğüt kabul etmeyen kâfirler «Celâleyn». Yahud: İtâatden çıkan kimseler «Beyzâvî».

[101] «Medârik».

«47» nci SURE

«MUHAMMED» (sallellâhü aleyhi ve sellem) SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — Küfredib de[2] Allâhın yolundan yüz çevirenlerin[3] amellerini[4] (Allah) **boşa çıkarmışdır.**

2 — İman eden, iyi iyi amel (ve hareket) **eden, Muhammed** (sallellâhü aleyhi ve sellem) **e indirilene[5] — ki o, Rablerinden** (gelen) **bir hakdır — iman eden kimselerin de günahlarını yarlığamış, hallerini iyileşdirmişdir[6].**

3 — Bunun sebebi şudur : Çünkü küfredenler baatıla[7] uymuşlar, îman edenlerse rablerinden (gelen) **hakka[8] tâbi' olmuşlardır. Allâh insanlara misâllerini böylece açıklar[9].**

---

[1] Bir adı da «El-kıtâl» sûresidir. «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. Yalınız «13» üncü âyetinin hicret esnâsında «Mağara» da indiği rivâyet edilmişdir. Tamâmı «38» âyetdir.

[2] Ehl-i Mekkeden «Celâleyn».

[3] İslâma ve İslâm yoluna girmekden imtinâ' edenlerin, yahud başkalarını da bundan çevirenlerin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Fakîrlere yemek yedirmek, sıla-i rahm etmek, esîrleri azad eylemek, Mescid-i haraamın ma'murluğuna çalışmak gibi amellerini. Bu sâyede dünyâda Allâhın fazliyle mükâfat görseler de âhiretde sevabdan mahrum kalırlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Kur'ân-ı kerîme «Celâleyn, Medârik».

[6] Dünyâda da, âhiretde de tevfıyk ve te'yîdine mazhar buyurmuşdur. «Beyzâvî, Medârik». Binâen'aleyh onlar Cenâb-ı Hakka ısyan etmezler «Celâleyn».

[7] Şeytana «Celâleyn, Medârik».

[8] Kur'âna «Celâleyn, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Medârik».

4 — Onun için o küfredenlerle (muhaarebede)[10] **karşılaşdığınız vakıt boyunlarını vurun**[11]**. Nihâyet onları mecâlsiz bir haâle getirdiğiniz zaman**[12] **artık bağı sıkı tutun**[13]**.** (Ondan) **sonra ise ya iyilik** (yapın)[14]**, yahud fidye** (alın)[15]**. Yeter ki harb** (erbâbı)[16] **ağırlıklarını bıraksın**[17]**.** (Emir) **böyledir. Eğer Allah dileseydi onlardan** (muhaarebesiz olarak da)[18] **elbet intikaam alırdı. Fakat** (muhaarebeyi emr etmesi)[19] **sizi birbirinizle imtihan etmesi içindir**[20]**. Allah yolunda öldürülenlerin amel** (ve hizmet) **lerini aslâ boşa çıkarmaz O.**

5 — Onlara muvaffakıyyet verir[21]**, hallerini iyileşdirir,**

6 — onları, kendilerine tanıtdığı, cennete sokar.

7 — Ey îmân edenler, siz Allâh (ın dînine, Onun peyğamberi zîşânın) **a**[22] **yardım ederseniz O da** (düşmanınıza karşı)[23] **size yardım eder ve ayaklarınızı sâbit kılar**[24]**.**

8 — Küfredenler (e gelince): **Onların hakkı yüzü koyun kapanmakdır**[25]**.** (Allah) **onların amel** (ve hizmet) **lerini boşa çıkarmışdır.**

9 — Bunun sebebi şudur : Çünkü onlar Allahın indirdiğini[26] **çirkin görmüşlerdir. O da onların amellerini heder etmişdir.**

---

[10] «Beyzâvî, Celâleyn».

[11] «Beyzâvî, Celâleyn».

[12] «İshaan» düşmanın cerh ve katlinde ifrat etmek. Bir adamı pek döğmekle süst ve mecâlsiz bırakmak. « اذا أثخنتموهم » kavl-i kerîminin ma'nâsı «Düşmanlara galebe etdiğiniz ve onlar çok mıkdarda yaralandıkları vakıt» demekdir «Kaamus-ı Arabî».

[13] Esîr alın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Mukaabilinde hiçbir şey almayarak azad edin «Celâleyn».

[15] Gerek mal ile, gerek esîrleri mübâdele etmek suretiyle kendilerini serbest bırakın. Esîrleri köle olarak kullanmak hanefîlere göre mensûhdur «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] «Celâleyn».

[17] Silâh ve sâireden tecrîd edilsin. Harbde öldürmenin ve esîr almanın da gaayesi budur «Celâleyn».

[18] «Celâleyn, Medârik».

[19] «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] Sizden öldürülenleri cennete, düşmanları cehenneme sokmak içindir «Celâleyn».

[21] Dünyâda da, âhıretde de kendilerini menfeat verecek şeylere erişdirir «Celâleyn».

[22] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] «Beyzâvî; Celâleyn, Medârik».

[24] İslâm haklarını müdâfaada ve küffar ile muhaarebede sebât verir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] «Beyzâvî». Helâkdir «Celâleyn». (İbni Abbas) radıyallahü anhümâya göre «Dünyâda katl olunmak ve âhıretde ateşe düşmekdir» «Medârik».

[26] İlâhî teklifleri müştemil olan Kur'ân-ı kerîmi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

10 — **Onlar**[27] **kendilerinden evvelkilerin sonuclarının nice olduğuna bakmaları için yer** (yüzün) **de gezib dolaşmadılar mı? Allah onların kökünü kırmışdır**[28]**. O kâfirlerin hakkı da bunun**[29] **benzerleridir.**

11 — **Bunun sebebi şudur: Çünkü Allah şübhesiz iman edenlerin velîsi** (yardımcısı)[30] **dır. Kâfirler** (e gelince: hakıykaten) **onların velîsi** (yardımcısı) **yokdur.**

12 — **Şübhesiz ki Allah îman edib de iyi amel** (ve hareket) **edenleri altlarından ırmaklar akan, cennetlere sokar. Küfredenler** (e gelince: — ki) **onlar** (dünyâda sâde) **zevk-u safaa ederler, davarların yediği gibi yerler**[31] **— onların yeri de ateşdir.**

13 — **Biz nice memleket** (ler halkını)[32] **ki** (her biri) **seni** (içinden) **çıkaran** (öz) **memleketinden**[33] **daha çok kuvvetli idi — helâk etdik.** (O zaman) **onların** (selâmetine) **hiçbir yardımcı da yokdu.**

14 — **Öyle ya, Rabbinden apaçık bir bürhan üzerinde bulunan kimse**[34]**, o kötü amel** (ve hareket) **i kendisine süslü gösterilmiş**[35] **hevâ** (ve heves) **lerine uymuş kimseler gibi midir?**

15 — (Şirkden)[36] **sakınanlara va'd olunan cennetin sıfatı**[37] (şudur:) **İçinde rengi, kokusu, hiçbir vasfı bozulmayan**[38] **sudan ırmaklar, tadına halel gelmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren**[39] **şarabdan ırmaklar, süzme baldan ırmaklar vardır**[40]**, Orada meyvelerin her** (çeşidi) **onlarındır.** (Üstelik) **Rablerinden de mağfiret vardır. Hiç bu** (nlar), **o ateşde ebedî**

---

[27] Senin ümmetinin kâfirleri «Medârik».

[28] Canlarını, evlâdlarını, mallarını tamâmen helâk etmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Bu sonucun, bu helâkin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Onların bütün ihtimamları karınlarına ve şehvetlerinedir. Âhirete dönüb bakmazlar bile. Harisdirler, aakıbetden gaafildiler «Beyzâvî, Medârik».

[32] «Celâleyn».

[33] «Mekke» den «Celâleyn, Medârik».

[34] Mu'ciz olan (yâ'ni benzerini yapmakdan bütün mahlûkaatı âciz bırakan) Kur'âna istinâd eden mü'minler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Şeytan onların şirkini ve Allâha ve resûlüne düşmanlıklarını güzel göstermiş. Bunlar küffâr-ı Mekke idi «Celâleyn, Medârik».

[36] «Medârik».

[37] «Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Tesavvuf erbâbına göre su ırmağı ilm-ü ma'rifet, süt ırmağı, ilâhî zevka ve hakıykata âid ameller, şarab ırmağı aşk-u muhabbet, bal ırmağı da ehadiyyetin tecellîsinde ve vahdet cemâlinin müşâhedesindeki halâvetdir. (Mevlânâ Celâleddîn-i Ruumî) hazretleri şöyle demişdir: «Çâr cûy-i cennet ender hükmi maast- În ne zuur-i mâ, zifermân-i hudâst». Türkcesi: «Cennetin dört ırmağı bizim hükmümüz altındadır. Bu hüküm bizim kuvvetimizden değil, Allâhın yüce fermânındandır». Ya'nî amel bizim ihtiyârımızdadır. Irmakları kazanmak da Allâhın fermânı, va'di mucibince bize müyesser olmuşdur.

إن الله يدخل الذين آمنوا وعملوا الصالحات جنات تجري من تحتها
الأنهار والذين كفروا يتمتعون ويأكلون كما تأكل الأنعام والنار
مثوى لهم ۝ وكأين من قرية هي أشد قوة من قريتك التي أخرجتك
أهلكناهم فلا ناصر لهم ۝ أفمن كان على بينة من ربه كمن زين له
سوء عمله واتبعوا أهواءهم ۝ مثل الجنة التي وعد المتقون
فيها أنهار من ماء غير آسن وأنهار من لبن لم يتغير طعمه وأنهار
من خمر لذة للشاربين وأنهار من عسل مصفى ولهم فيها من
كل الثمرات ومغفرة من ربهم كمن هو خالد في النار وسقوا
ماء حميما فقطع أمعاءهم ۝ ومنهم من يستمع إليك حتى إذا
خرجوا من عندك قالوا للذين أوتوا العلم ماذا قال آنفا
أولئك الذين طبع الله على قلوبهم واتبعوا أهواءهم ۝ والذين
اهتدوا زادهم هدى وآتاهم تقواهم ۝ فهل ينظرون
إلا الساعة أن تأتيهم بغتة فقد جاء أشراطها فأنى لهم إذا
جاءتهم ذكراهم ۝ فاعلم أنه لا إله إلا الله واستغفر لذنبك
وللمؤمنين والمؤمنات والله يعلم متقلبكم ومثواكم ۝

ويقول الذين آمنوا لولا نزلت سورة فإذا أنزلت سورة محكمة
وذكر فيها القتال رأيت الذين في قلوبهم مرض ينظرون
إليك نظر المغشي عليه من الموت فأولى لهم ۝ طاعة وقول
معروف فإذا عزم الأمر فلو صدقوا الله لكان خيرا لهم
۝ فهل عسيتم إن توليتم أن تفسدوا في الأرض وتقطعوا
أرحامكم ۝ أولئك الذين لعنهم الله فأصمهم و
أعمى أبصارهم ۝ أفلا يتدبرون القرآن أم على قلوب
أقفالها ۝ إن الذين ارتدوا على أدبارهم من بعد
ما تبين لهم الهدى الشيطان سول لهم وأملى لهم
۝ ذلك بأنهم قالوا للذين كرهوا ما نزل الله
سنطيعكم في بعض الأمر والله يعلم إسرارهم
۝ فكيف إذا توفتهم الملائكة يضربون وجوههم
وأدبارهم ۝ ذلك بأنهم اتبعوا ما أسخط الله
وكرهوا رضوانه فأحبط أعمالهم ۝ أم حسب
الذين في قلوبهم مرض أن لن يخرج الله أضغانهم ۝

ولو

kalan ve bağırsaklarını parça parça eden kaynar sudan içirilen kimseler gibi midir?

16 — Onlardan[41] **öyle kimseler**[42] **vardır ki seni dinler** (ler)[43]. **Nihâyet yanından çıkdıkları zaman kendilerine ilim verilmiş olanlara**[44] **«O, demin ne söylediydi ha?» derler**[45]. **Onlar öyle kişilerdir ki Allah kalblerinin üzerine mühür**[46] **basmışdır. Onlar hevaa** (ve heves) **lerine uymuşlardır.**

17 — Hidâyeti kabul edenler[47] (e gelince: Allah) **onların muvaffakıyyetini**[48] **artırmış, onlara** (ateşden nasıl) **kaçınacaklarını ilhâm etmişdir**[49].

[41] Kâfirlerden «Celâleyn».
[42] Öyle munâfıkları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[43] Cum'a hutbesinde «Celâleyn». Huzur-ı seâdetde «Beyzâvî, Medârik».
[44] Ashaab-ı kirâmın âlimlerine ki (İbni Mes'ud, İbni Abbas) radıyallahü anhüm bunlardandır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[45] İstihzâ ederek, maskaralık ederek «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[46] Küfür mührü «Celâleyn».
[47] Mü'minler «Celâleyn».
[48] «Beyzâvî».
[49] «Celâleyn». Yahud «Açıklamışdır» «Beyzâvî, Medârik».

18 — Haalâ onlar[50] o sâatden ve onun kendilerine ansızın geleceğinden başkasını mı bekliyorlar? İşte onun alâmetleri gelmişdir[51]. Öyleyse bu, onlara geldiği vakıt düşünüb ibret almaları kendilerine ne fâide verecek?[52]

19 — Binâen'aleyh (fırsat elde iken)[53] **şu: «Allahdan başka hiçbir Tanrı yokdur» hakıykatını bil, hem kendinin, hem erkek mü'minlerle kadın mü'minlerin günâhının yarlığanmasını iste[54] Allah dolaşdığınız yeri de bilir, barındığınız yeri de[55].**

20 — İman edenler «(Cihad hakkında)[56] **bir sûre indirilmeli değil miydi?» derler** (di). **Fakat hükmü baakıy bir sûre[57] indirilib de içinde muhaarebe zikr olununca kalblerinde maraz[58] bulunanların — ölüm** (zamânında)[59] **üstlerine baygınlık gelmiş olanların bakışı gibi — sana bakmakda olduklarını gördün. Hay** (o korkdukları) **başlarına gelesi adamlar[60]!**

---

[50] «Mekke» kâfirleri «Celâleyn».

[51] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin bi'seti, ayın yarılması, duhan haadisesi de bu miyandadır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] «Beyzâvî, Celâleyn».

[53] «Celâleyn».

[54] Peyğamberin istiğfaarı ümmetine bir sünnet teşkîl etmesi içindir «Celâleyn».

[55] Âyetdeki « متقلبكم = Dolaşdığınız yer» den murad gündüzleri gidib geldikleri yerlerdir. « مثواكم = Barındığınız yer» den murad da geceleri ikaamet etdikleri yerlerdir «Celâleyn». «Mütekalleb» dünyâye, «Mesvâ» âbirete âiddir «Beyzâvî».

[56] «Beyzâvî, Medârik».

[57] Müteşâbihâtdan değil, yâ'nî muhaarebenin vücûbundan başka hiçbir veche haml olunmayacak bir sûre. (Katâde, Mücâhid) den rivâyet olunduğuna göre kıtâl zikredilen her sûre muhkemdir. Bunlar üzerinde nesih vârid olmamışdır. Hukümleri kıyâmete kadar baakıy-dir «Beyzâvî, Medârik».

[58] Dînde za'f «Beyzâvî». Munâfıklık «Medârik».

[59] «Medârik».

[60] Âyetdeki « أولى لهم » bir tehdîddir ki onunla helâklerinin yakın olması istenmişdir. İnşâiyyedir «Beyzâvî, Müfredât-ı Raağıb, Kaamus». «Celâleyn» e göre buradaki «Evlâ», ahrâ, elyak demekdir ve bu, mübtedâ olub haberi altındaki âyetin başı olan «Tâatün» dür. Buna göre ma'nâ şudur: «Fakat onlara çok lâyık olan tâatdır».

21 — (Onların vazîfesi)[61] **tâatdı, güzel söz söylemek** (tatlı dil kullanmak) **dı. Bunun için onlar, iş ciddîleşince, derhal Allâha** (verdikleri sözde)[62] **sadâkat gösterselerdi kendileri için elbet hayırlı olurdu.**

22 — Demek, idâreyi ve haakimiyyeti ele alırsanız[63] **hemen yer** (yüzün) **de fesad çıkaracak, akrıbalık münâsebetlerinizi bile parçalayıb keseceksiniz**[64] **öyle mi?!**

23 — Onlar öyle kimselerdir ki Allah kendilerini rahmetinden tardetmiş de (kulaklarını) **sağır, gözlerini kör yapmışdır**[65]**.**

24 — (Öyle olmasa) **Kur'ânı iyiden iyi anla** (yıb hakkı tanı)[66] **mazlar mı? Daha doğrusu onların kalbler** (i) **üzerinde** (kat kat) **kilidler vardır.**

25 — Hakıykat, kendilerine hidâyet besbelli oldukdan[67] **sonra arkalarına dönenler**[68] (yok mu?) **şeytan onları fitlemiş, onlara uzun zaman göstermişdir**[69]**.**

---

[61] «Beyzâvî».

[62] «Beyzâvî».

[63] «Beyzâvî». Yahud: İmân ve İslâmdan yüz çevirirseniz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[64] Ya'nî câhiliyyet devrinin fenâ âdetlerine döneceksiniz «Celâleyn». Talancılık, akrıbâ arasında kıtâl, kız çocuklarını diri diri toprağa gömmek gibi «Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: Cenab-ı Hak yaratacağı mahlukatın ne haal üzere bulunacaklarını takdîr edib de onlara âid kazaayi tamamladığı zaman («Mebârik-ul ezhâr» böyle ma'nâ veriyor» akrıbâlık (ayağa kalkıb) dedi ki: «(Yarab) bu (rası) akrıbâlık münâsebetlerini kesmekden sana sığınanların makaamıdır». Cenâb-ı Hak «Evet, öyledir. Sen, seninle bağlılığını muhaafaza edenlere benim de iyilik etmeme, senden onu kesenlerden benim de onu kesmeme raazî olmaz mısın?» buyurdu. Hısımlık cevab verdi: «Olurum yârâb». Allâh-ü Teaalâ da «Bu hüküm sana mahsusdur» buyurdu. (Bundan sonra Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem akrıbâya sılayı kesenlerin Allâhın rahmetinden mahrum olacaklarını beyan sadedinde (Mebârik-ul ezhâr) dedi ki: «Dilerseniz « فهل عسيتم » âyetini (ya'nî meâlini yazdığımız bu âyeti) okuyunuz» «Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

[65] Binâen'aleyh onlar hakkı işitmekden, hidâyet yollarını bulmakdan mahrumdurlar «Beyzâvî, Medârik».

[66] «Celâleyn».

[67] Açık delîller, âşikâr mu'cizelerle «Beyzâvî».

[68] Tekrar küfre dönenler «Beyzâvî». Nifaaka sapanlar «Celâleyn, Medârik».

[69] Emellerini ve kuruntularını çoğaltmış, kendilerinin çok ömür süreceklerini telkıyn etmişdir «Beyzâvî, Medârik».

26 — Bunun sebebi şudur: Çünkü hakıykaten onlar[70] Allâhın indirdiğini hoş görmeyenlere[71] «Biz size ba'zı emirde itâat edeceğiz» dediler[72]. Halbuki Allah onların gizli konuşduklarını da biliyor.

27 — Artık melekler onların, yüzlerine ve arkalarına vura vura, canlarını alırken (halleri)[73] **nice olacak?**

28 — Bu âkıbetin sebebi şudur: Çünkü hakıykaten onlar Allâhı gazablandıran şeylere[74] tâbi' oldular, onun rızaasından[75] hoşlanmadılar da O da amel (ve hareket) **lerini boşa çıkardı.**

29 — Yoksa kalblerinde maraz bulunanlar, kînlerini[76] Allâhın aslâ (meydana) **çıkarmayacağını mı sandı** (lar)?

30 — Eğer biz dilersek sana onları her halde gösteririz[77] de sen de kendilerini mutlakaa sîmâlarından tanırsın[78]. Andolsun[79] sen onları sözlerinin üslûbundan da tanırsın[80]. Allah amel (ve hareket) **lerinizi bilir.**

31 — Andolsun sizi imtihan edeceğiz[81]. Tâki içinizden mücâhidleri ve sabr-u sebât edenleri belirtelim. Haberlerinizi[82] açıklayalım[83].

---

[70] Yahudîler «Beyzâvî». Yahud: Munâfıklar «Beyzâvî, Medârik».

[71] Müşriklere «Celâleyn». Yahudîlere «Medârik».

[72] Ba'zı umurdan maksadları Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme düşmanlık yapmakdır. Bu düşmanlık esâsında kendilerine yardım edeceklerini, cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizle birlikde muhaarebeye gitmekden müslümanları alıkoymıya çalışacaklarını gizlice va'd etmişlerdi. Cenâb-ı Hak onların bu sırlarını açığa çıkarmışdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[73] «Celâleyn».

[74] Küfre ve Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin kendilerince ma'lum olan vasıflarını gizlemeye, emrine ısyan etmiye «Beyzâvî». Kâfirlere yardımlarda bulunmıya «Medârik».

[75] Rızaasını isticlâba vesîle olacak îmandan, cihaddan ve diğer tâatlerden «Beyzâvî».

[76] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme ve mü'minlere karşı besledikleri kîni «Celâleyn».

[77] Tanıtırız «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[78] (Enes) radıyallahü anh diyor ki: Bu âyetin nüzûlünden sonra Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem için hiçbir munâfık gizli kalmadı. Hepsini sîmalarından tanırdı «Medârik».

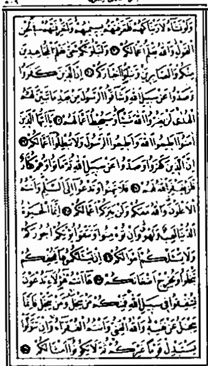
[79] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[80] Senin huzurunda konuşurlarken müslümanlara âid mes'eleler hakkında kapalı ta'rizlerde bulunurlar. Sen bu lâkırdıların ma'nâsında gizlenen maksadları derhal anlarsın «Beyzâvî, Celâleyn».

[81] Cihâd emriyle ve diğer meşakkatli teklîflerle «Beyzâvî».

[82] Muhaarebede ve diğer hususlarda itâat veya ısyanlarınızı «Celâleyn».

[83] «Celâleyn». (Fudayl) hazretleri bu âyeti okudukca ağlar ve «Allâhım, bizi imtihan etme. Çünkü sen bizi imtihana çekersen rüsvaylığımızı, sırlarımızı, açıklamış, bizi azâba uğratmış olursun» derdi «Medârik».

32 — Hakıykat, küfredib de Allah yolundan sapanlar, hidâyet (yolu) **kendilerine besbelli oldukdan sonra bile, peyğambere muhaalefet edenler**[84] **Allâha hiçbir şeyle zarar yapamazlar. O, bunların amellerini hep boşa çıkarır**[85]**.**

33 — Ey îman edenler, Allâha itâat edin. Peyğambere itâat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın[86]**.**

34 — Küfredib de Allah yolundan sapan, sonra kâfirler olarak ölenler (yok mu?) **Allah onları kat'iyyen yarlığamaz.**

35 — Onun için (düşmana karşı)[87] **gevşek davranmayın. Siz daha gaalib** (ve kaahir durumda)[88] **iken** (düşmanları, zillet göstererek)[89] **sulha da'vet etmeyin. Allah sizinle berâberdir. Amel** (ve hizmet) **leriniz** (in mükâfâtın) **ı**[90] **aslâ eksiltmez O.**

36 — Dünyâ hayaatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Eğer îman eder, (şirkden)[91] **sakınırsanız size mükâfâtlarınızı verir. O, sizden mallarınızı** (n tamâmını) **da istemez**[92]**.**

---

[84] Bunlar (Kureyza, Nadıyr) Yahudileriyle «Bedir» günü düşmanı besleyen müşriklerdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[85] Sadaka ve benzerlerini kabul etmez «Celâleyn».

[86] Günahlarınızla, nifaakınızla, riyâkârlığınızla, ezâlarınızla ve sâire ile.

[87] «Medârik».

[88] «Celâleyn».

[89] «Beyzâvî».

[90] «Celâleyn, Medârik».

[91] «Medârik».

[92] Yalınız farz olan zekâtı ister «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

37 — Eğer sizden onları (n tamâmını) **ister, bu suretle sizden** (talebde) **ileri giderse cimri olursunuz ve** (bu)[93], **sizin kinlerinizi**[94] **açığa çıkarır.**

38 — İşte siz Allah yolunda (ancak farz olanı)[95] **harcamanıza da'vet edilmekde olanlarsınız**[96]. **Fakat içinizde** (yine) **cimrilik edenler vardır. Kim cimrilik ederse ancak kendi nefsine cimrilik etmiş olur. Allah** (sizin nafakanıza muhtâc değildir)[97] **ganîdir. Siz ise** (Onun) **fakîrler** (i, muhtâcları) **sınız**[98]. **Eğer** (Ona tâatden)[99] **yüz çevirirseniz yerinize sizden başka bir kavmi getirir. Sonra da onlar sizin benzerleriniz olmazlar**[100].

---

[93] Cimrilik «Beyzâvî, Celâleyn».

[94] İslâm dînine karşı «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme karşı «Beyzâvî».

[95] «Celâleyn».

[96] Bu âyetdeki « هؤلاء », « الذين » demekdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[97] «Celâleyn».

[98] «Celâleyn».

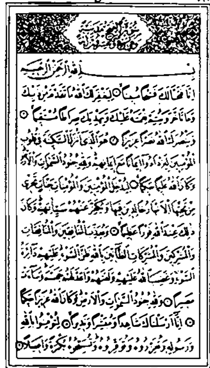
[99] «Celâleyn».

[100] Yüz çevirmek hususunda. Belki Allâha itâat ederler «Celâleyn».

«48» inci SÛRE

«EL-FETH» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Biz hakıykat sana (Hudeybiyye musaalehası ile)[2] **apâşikâr bir feth** (-u zafer yolu) **açdık**[3].

2 — (Bu), **geçmiş ve gelecek günâhını Allâhın yarlığaması**[4], **senin üzerindeki ni'metini tamamlaması**[5], **seni** (bu sâyede)[6] **doğru yola iletmesi içindir**[7].

3 — Ve Allâhın sana çok şerefli bir muzafferiyyetle yardım etmesi için (dir).

4 — O, mü'minlerin yüreklerine — îmanlarını katmerli bir îman ile

---

[1] Hicret-i seniyyenin «6» ncı yılında vaaki' «Hudeybiyye» seferi dönüşünde nâzil olduğu için «Medîne» sûrelerinden addedilmişdir «29» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] «Mekke» nin ve sâirenin de cihâdınla fethini hükmetdik «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] (İmam Mekkiî) diyor ki: Hak Teaalâ minnetini (lûtf-ü ihsânını) mağfiretine sebeb kılmışdır. Esâsen minneti de, ğufrânı da kendisindendir. Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. Onun habîbi üzerindeki minneti ve fazlı nâmütenâhidir «Şifâyi şerîf». Ba'zılarına göre bu âyetde Allâhın yarlığamasından maksad Resûl-i kerîmini her türlü ayıblardan tebrie ve onun ismetini beyan buyurmakdır «Şifâyi şerîf». (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: «Bu âyetlerin ma'nâsını (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a sormuşdum. Bana şu cevabı verdi: «Fetihden murad müşâhededir. Ya'nî müşahede-i Hakdır. Zîrâ Cenâb-ı Hakkın ilm-i sâbıkında geçmişdir ki halkın hepsi ma'rifet-i ilâhiyyeye mazhar olamayacakdır. Eğer buna mazhar olsalardı bir yurddan (cennetden) başka bir şey olmazdı. Allâh-ü Teaalâ halk için iki yurd (cennet, cehennem) yaratmışdır. Onun için halkdan Allâhın rahmetine mazhar olanlardan başkası hıcâb içinde kılınmışdır. Cenâb-ı Hak onları müşâhede-i fiilinden müşâhede-i zâtiyesinden men'etmişdir. Eğer bu perde kaldırılmış olsaydı elbette Hak Teaalâyı görürlerdi. Nitekim Allah « وهو معكم اينما كنتم ونحن اقرب اليه من حبل الوريد واذا سألك
عبادي عني فاني قريب ولا ادنى من ذلك ولا اكثر الا هو معهم اينما كانوا

artırmaları için — sekîneti (kuvve-i ma'neviyyeyi)[8] **indirendir. Göklerin ve yerin orduları Allâhındır. Allah her şey'i hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

---

buyurmuşdur. Şunu da görürlerdi ki yapdıklarının hepsi Allâhın yaratdığıdır. Onların fâili kendileri değil, Allahdır. Onlar ancak vaz'edilmiş zarflardan ve cisimlerden ibaretdir. Onları nasıl dilerse öylece harekete getiren Allahdır. Nitekim « والله خلقكم وما تعملون » buyurmuşdur. Bu suretle bir ferd bile Allâha isyan etmezdi. Zîrâ ma'sıyet, ma'sıyet zamânında, Rabbinden gaafil olan perdeli kimselerden başkasından saadır olmaz. Mü'minler gerçi onlarda fa'âli olanın, yaptıklarını irâde edenin Allah olduğuna i'tikaad ederler. Fakat bu i'tikaad gâh gelir, gâh gider. Sebebi de hıcabdır. Binâen'aleyh onların i'tikadları müşâhede ve isyana müstenid değil, mücerred ğaybe imandır. Cenab-ı Hak, rahmetiyle peyğamberinden hicâbı giderdi, onu müşâhedesiyle ikrâm etdi. Binâen'aleyh o, Hakdan gelen ve Hakka dayanan hakıykatden başka hiçbir şey görmez. İşte feth-i mübin ile işâret olunan ma'nâ budur ve bu, onun çocukluğu zamânından beri böyledir. O, Allahdan aslâ gaafil olmamışdır. Bu feth, kuvvet ve za'f i'tibâriyle ihtilâf eder. Herkese taakatına göre verilir. Peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemdeki aklî, ruuhî, nefsî, zâtî, sırrî ve hıfzî kuvvet ise kendinden başka hiçbir peyğamberde sâbit olmamışdır. Hattâ peyğamberlerden ve sâireden olan bütün ehl-i feth bir araya gelib de onun kuvvetiyle boy ölçüşecek olsaydı hepsi erir, helâk olurdu. Âyet-i kerîmede beyan buyurulan « ذنب » den murad gaflet ve zâtinin türâbî (maaddî) olan asıl neş'etindeki hicab zulmetidir. Bu gaflet ve hicâb kokmuş, kirli elbise gibidir ki ona sinekler üşer. O elbise bir kimsenin üzerinde bulunursa sinekler iner. Kaldırılırsa sinekler de gider. İşte bu elbise hicâbın, sinek de zenbî misâlidir. Cenab-ı Hak, peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemden hicâbı gidermişdir. Geçmiş ve gelecekdeki zenbin yarlığanması demek o hicâbın bilkülliyye zevâli demekdir. Sanki Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuşdur: Sana apaçık bir feth verdik. Hikmeti de senden hicâbı büsbütün gidermek, üzerinde bizden olan ni'meti tamamlamak, hidâyet ve nusrete kavuşdurmakdır. Çünkü hicâbın zevâlinden büyük bir ni'met, meaarif-i ilâhiyyenin fevkında bir hidâyet, bu halde olandaki nusretten büyük bir nusret yokdur. Bu, ancak hazret-i peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme haasdır. Çünkü o, herşey'in aynıdır.. Bundan dolayı peyğamberler mahşerde geçmiş ve gelecek zenbi mağfiret edilmiş olan (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme gidin diyeceklerdir «El-ibrîz».

[5]. «Ni'metini tamamlaması» nın ma'nâsı bazılarına göre «Sana kafa tutanları emrine râm etmek, başlarını eğdirmek suretiyle tamamlaması», kimine göre «Mekkenin ve Taaifin fethiyle tamamlanması», ba'zılarınca «Dünyâda şerefini âlî etmek, seni mansur ve muzaffer kılmak ve mağfiret buyurmak suretiyle tamamlaması» demekdir. Bu suretle Cenâb-ı Hak, habîb-i edîbi üzerindeki ni'metini itmam, mütekebbir düşmanlarını onun önünde tezlîl buyurduğunu, beldelerin en mühimmi ve nazar-ı risâletpenâhide en sevgilisi olan «Mekke-i Mükerreme» nin fethine muvaffak eylediği gibi zikr-i cemîlini de 'ilâ ve onu cennet ve seâdete ulaşdıran doğru yola sevk etdiğini ve yüce ve eşsiz bir nusrete mazhar ve ümmetinin kalblerine de sekînet ve istikraar (kuvvet-i ma'neviyye) ihsân eylediğini, onlara dâr-ı âhiretde vereceği büyük mükâfatları ve yüce fevz-ü necâtı ile müjdelediğini, afiv ve günâhlarının setr olunduğunu ve düşmanlarının dünyâda ve âhiretde helâk ve ta'zîb edileceğini ve onları rahmet-i ilâhiyyesinden uzaklaşdırdığını ve âkıbetlerinin, gidecekleri yerin pek kötü yer olacağını bildirmişdir «Şifâyi şerîf».

5 — (Bütün bu lûtuflar) **erkek mü'minlerle kadın mü'minleri, altlarından ırmaklar akan cennetlere — içlerinde ebedî ve sermedî olarak — sokmak, onların günâhlarını yarlığamak içindir. İşte bu, Allah indinde** (sizin) **en büyük kurtuluş** (unuz) **ve seâdet** (iniz) **dir.**

6 — (Bir de bu fazl-u keremler) **Allâha kötü zanda bulunan[9] erkek münâfıklarla kadın munâfıkları ve erkek müşriklerle kadın müşrikleri — ki kötü hezîmet başlarına gelsin —** (bir çok şekil ve nev'ilerde) **azâblandırmak için** (dir). **Allah onlara karşı gazablanmış, onları rahmetinden koğmuşdur. Onlara cehennemi de hazırlamışdır ki varacakları** (bu) **yer ne kötüdür!**

7 — **Göklerin ve yerin** (azâb) **orduları** (da rahmet ve nusret orduları gibi) **Allâhındır. Allah mutlak kaadirdir, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

8 — **Hakîkat biz, seni bir şâhid[10], bir müjdeleyici[11], bir korkutucu[12] olarak gönderdik,**

---

[6] «Celâleyn».

[7] (İbni Ataa) der ki: «Feth-i mübin», cenâb-ı peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin düâlarının icâbeti, arzu ve iştiyaaklarının husulü delillerindendir. Mağfiret, mahabbet-i ilâhiyye delîllerindendir. «Ni'metini tamamlaması» Hakkın onu enbiyânın ehassı kıldığının delîllerindendir. «Hidâyet», velâyet ve te'yîd-i ilâhî delîllerindendir. Hakkın mağfireti, resûl-i kerîmini her dürlü ayıblardan münezzeh kılması, itmâm-ı ni'meti, derecât-ı kemâle ulaşdırması, hidâyeti de müşâhedeye da'vetidir «Şifâyi şerîf». (Ca'fer bin Muhammed) hazretleri diyor ki: Cenâb-ı Hakkın, Resûl-i zîşânını kendisine habîb yapması, onun hayâtına yemîn etmesi, onun bi'setiyle evvelki şerîatlerin hükümlerini nesheylemesi, kendisini makaam-ı «Kaabe kavseyn» e kadar yükseltmesi, mi'racda gözünü sapdırmamak, kalbini mevlâsından bir an ayırmamak suretiyle mâsivâ mütaaleasından hıfz-u sıyânet, Araba ve Arabın gayrilerine (veya ins ve cinne) ba's ve irsâl buyurması, kendine ve ümmetine ganîmetleri halâl, onu şefâati makbul bir şefî' ve âdem oğullarının hepsine «seyyid» yapması, (teşehhüdde, ezanda, Kur'ânın birçok yerlerinde) zikrini kendi zikrine, rızaasını (ve itâatini) kendi rızaasına (ve itâatına) mukaarin kılması ve kelime-i tevhîdin iki rüknünden birini de ondan ibâret göstermesi habîbine olan ni'metin itmâmını ifâde eder «Şifâyi şerîf».

[8] Sebât ve tumânîniyyet «Beyzâvî». Ba'zılarına göre «Sekînet» Allâhın emretdiği şeylerde sabr-ü sebât, Allâhın va'dine i'timad, Allâhın emrini ta'zıymdir «Medârik».

[9] Cenab-ı Hakkın peyğamberine ve mü'minlere yardım etmeyeceğini sanan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Kıyâmetde ümmetine «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Ümmetinin vahdâniyyet-i ilâhiyyeyi kabul ve tasdıyk etdiğine «Şifâyi şerîf».

[11] Mü'minlere cenneti müjdeleyici «Celâleyn, Medârik».

[12] Kötü amellerden dolayı cehennemle inzâr edici «Celâleyn». Düşmanını azâb ile korkutucu «Şifâyi şerîf».

الجزء السادس والعشرون ٥١١

إن الذين يبايعونك إنما يبايعون الله يد الله فوق أيديهم فمن نكث فإنما ينكث على نفسه ومن أوفى بما عاهد عليه الله فسيؤتيه أجرا عظيما ۝ سيقول لك المخلفون من الأعراب شغلتنا أموالنا وأهلونا فاستغفر لنا يقولون بألسنتهم ما ليس في قلوبهم قل فمن يملك لكم من الله شيئا إن أراد بكم ضرا أو أراد بكم نفعا بل كان الله بما تعملون خبيرا ۝ بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول والمؤمنون إلى أهليهم أبدا وزين ذلك في قلوبكم وظننتم ظن السوء وكنتم قوما بورا ۝ ومن لم يؤمن بالله ورسوله فإنا أعتدنا للكافرين سعيرا ۝ ولله ملك السماوات والأرض يغفر لمن يشاء ويعذب من يشاء وكان الله غفورا رحيما ۝ سيقول المخلفون إذا انطلقتم إلى مغانم لتأخذوها ذرونا نتبعكم يريدون أن يبدلوا كلام الله قل لن تتبعونا كذلكم قال الله من قبل فسيقولون بل تحسدوننا بل كانوا لا يفقهون إلا قليلا ۝

سورة الفتح ٥١٢

قل للمخلفين من الأعراب ستدعون إلى قوم أولي بأس شديد تقاتلونهم أو يسلمون فإن تطيعوا يؤتكم الله أجرا حسنا وإن تتولوا كما توليتم من قبل يعذبكم عذابا أليما ۝ ليس على الأعمى حرج ولا على الأعرج حرج ولا على المريض حرج ومن يطع الله ورسوله يدخله جنات تجري من تحتها الأنهار ومن يتول يعذبه عذابا أليما ۝ لقد رضي الله عن المؤمنين إذ يبايعونك تحت الشجرة فعلم ما في قلوبهم فأنزل السكينة عليهم وأثابهم فتحا قريبا ۝ ومغانم كثيرة يأخذونها وكان الله عزيزا حكيما ۝ وعدكم الله مغانم كثيرة تأخذونها فعجل لكم هذه وكف أيدي الناس عنكم ولتكون آية للمؤمنين ويهديكم صراطا مستقيما ۝ وأخرى لم تقدروا عليها قد أحاط الله بها وكان الله على كل شيء قديرا ۝ ولو قاتلكم الذين كفروا لولوا الأدبار ثم لا يجدون وليا ولا نصيرا ۝ سنة الله التي قد خلت من قبل ولن تجد لسنة الله تبديلا ۝

هو

9 — ki (hepiniz ey insanlar) **Allâha ve peyğamberine îman edesiniz, ona yardım edesiniz**[13]**, onu büyük tanıyasınız**[14]**, sabah ve akşam O'nu** (Allâhı) **tesbîh** (ve tenzîh) **edesiniz.**

10 — **Gerçek, sana bîat edenler**[15] **ancak Allâha bîat etmiş olurlar. Allâhın eli onların**[16] **elleri üstündedir**[17]**. Şu halde kim** (bu bağı) **çözerse**[18] **kendi aleyhine çözmüş olur. Kim de Allah ile sözleşdiği şey'e vefâ** (onun hükmünü îfâ) **ederse O da ona büyük bir ecir verecekdir.**

---

[13] «Celâleyn». Iclâl edesiniz, ulu tanıyasınız «Şifâyi şerîf».

[14] Zamîrlerin merci'leri hakkında ihtilâf edilmişdir. Müfessirlerin çoğu o zamîrlerin cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve selleme râci' olduğunu söylemişlerdir ki en açık olanı da budur «Şifâyi şerîf».

[15] Bu bîat «Hudeybiyye» deki «Rıdvan biati» dir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme bîat edenlerin «Celâleyn, Medârik».

[17] Ya'ni Cenâb-ı Hak onların bîatlerine muttali'dir. Onlara mükâfat edecekdir «Celâleyn».

[18] Ahdini bozarsa «Beyzâvî, Medârik».

11 — Bedevîlerden geri bırakılanlar[19] yakında[20] sana «Mallarımız ve âilelerimiz bizi alıkoydu. Onun için bizim yarlığanmamızı isteyiver» diyecekler. Onlar kalblerinde olmayan şey'i dilleriyle söylerler. Sen de ki: «Allah size bir zarar diler, yahud size bir fâide dilerse Allah (ın meşiyyetinden ve kazaasından)[21] **her hangi bir şeyle sizi kim men'edebilir? Hayır, Allah yapmakda olduğunuz her şeyden hakkıyle haberdârdır».**

12 — Daha doğrusu siz peyğamberin de, mü'minlerin de âilelerine temelli dönemeyeceklerini sandınız. Bu, sizin kalblerinizde süslen (ibkökleş) **di**[22]**. Kötü zanda bulundunuz.** (Bu yüzden Allah indinde)[23] **helâke mahkûm bir kavm oldunuz.**

13 — Kim Allâha ve peyğamberine îman etmezse muhakkak (bilsin) **ki biz o kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır.**

14 — Göklerin ve yerin mülk (-ü tasarruf) **u Allâhındır. Kimi dilerse yarlığar, kimi dilerse azâblandırır. Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

15 — Siz ganîmetler[24] almak için gitdiğiniz vakıt o geri bırakılanlar diyecek (ler) **ki: «Bırakın biz de arkanıza düşelim». Onlar** (bununla)[25] **Allâhın sözünü[26] değişdirmelerini isterler. De ki: «Bizim arkamıza aslâ düşemezsiniz siz. Allah, daha evvel böyle buyurmuşdur». Bunun üzerine de «Hayır, siz bizi çekemiyorsunuz» diyeceklerdir. Bil'akis onlar** (başka değil) **pek az anlar kimselerdir.**

16 — Bedevîlerden o geri bırakılanlara de ki: «Siz yakında çetin bir harb ehli olan bir kavme[27], siz kendileriyle muhaarebe etmek, yahut

---

[19] Bunlar «Eslem, Cüheyne, Müzeyne, Ğıfâr» kabîleleri idi. «Medîne-i münevvere» nin etrâfında oturuyorlardı. Maiyyet-i seniyyede Mekke'ye çıkmaları için vaaki' taleb-i hümâyuna rağmen geri kalmışlardı. Çünkü Kureyşin taarruzlarından korkuyorlardı. «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] «Hudeybiyye» den döndüğü zaman «Medârik».

[21] «Beyzâvî».

[22] «Beyzâvî».

[23] «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] «Hayber» ganîmetlerini. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Hudeybiyye»-den «6» ncı yılın «Zilhicce» sinde avdet buyurmuş, o ayın bakıyyesiyle «Muharrem» in ilk günlerini «Medîne-i münevvere» de geçirdikden sonra «Hudeybiyye» de haazır bulunanlarla birlikde «Hayber» e gazâ açmış, onu fethetmiş, birçok ganîmetler alarak orada döğüşen mücâhidler arasında taksim etmişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] «Celâleyn».

[26] «Hayber» ganîmetlerine hassaten «Hudeybiyye» ye iştirâk eden mü'minlerin nâil olacakları hakkında va'dini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Ba'zılarına göre bunlar Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin irtihaalinden sonra hazreti (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anhin hilâfeti akıybinde irtidâd eden «Yemâme» (Müseyleme-tül Kezzâb) hempâlarından «Hanîfe oğulları» ve sâiredir. Ba'zılarına göre de «Fars» lılar ve «Roma»' lılardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

(muhaarebesiz)[28] **onlar** (ın) **müslüman ol** (malarını sağla) **mak üzere da'vet olunacaksınız. Binâen'aleyh** (onlarla döğüşmek hususunda)[29] **itâat ederseniz Allah size güzel bir mükâfat verir[30], eğer evvelce döndüğünüz gibi[31] dönerseniz sizi elem verici[32] bir azâb ile azâblandırır.»**

17 — **A'maaya** (muhaarebeden geri kalmak hususunda)[33] **vebâl yok. Topala vebâl yok. Hastaya vebâl yok. Kim Allâha ve resûlüne itâat ederse** (Allah) **onu altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim geri kalırsa onu da elem verici bir azâb ile azablandırır.**

18, 19 — **Andolsun ki Allah mü'minlerden — seninle o ağacın altında bîat ederlerken[34] — raazî olmuşdur da kalblerindekini[35] bilerek üzerlerine kuvve-i ma'neviyyeyi indirmiş ve onları yakın bir feth ile[36] ve alacakları bir çok ganîmetlerle[37] mükâfatlandırmışdır. Allah mutlak gaalibdir, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

20 — **Allah size alacağınız[38] daha birçok ganîmetler de va'detmiş, şimdilik bunu[39] size peşin vermiş, insanların ellerini sizden çekmişdir[40].**

---

[28] «Celâleyn».

[29] «Celâleyn».

[30] Dünyâda feth ve ganîmet, âhiretde cennet «Beyzâvî».

[31] «Hudeybiyye» seferinden «Beyzâvî, Medârik».

[32] «Celâleyn».

[33] «Celâleyn, Medârik».

[34] «Hudeybiyye» de «Semre» ağacının altında, Bîat edenlerin mıkdârı «1300», yahud daha fazla idi. Bunlar Kureyş ile ölünceye kadar savaşacaklarına yemîn etmişlerdi. Vak'ayı kısaca yazalım: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Umre» kasdıyle yola çıkmışdı. «Hudeybiyye» ye muvaasaletlerinde (Hıraaş bin Ümeyye-til Ensaarî) radıyallâhü anhi umre maksadıyle geldiklerini ifâde etmek için «Mekke» ye gönderdi. Mekkeliler onu öldürmek teşebbüsünde bulundularsa da, bir cemâat buna maani oldu. Müşârün'ileyh de avdetle vaz'iyyeti arzetdi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bir kerre de (Usman bin Affan) radıyallâhü anhi göndermişdi. Onun şehîd edildiği hakkında bir şâyia çıkması üzerine ashaab-ı kirâmda müdhiş bir galeyan başladı. Halbuki (Usman) radıyallâhü anh öldürülmemiş, sâdece alıkonulmuşdu. İşte «Bîat-i rıdvan» bu sırada yapıldı. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Sıdki, vefâyi, ihlâsı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Hudeybiyye» den dönüşden sonra «Hayber» fethi ile «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] «Hayber» ganîmetleriyle «Celâleyn».

[38] Diğer fütûhaatınızda «Celâleyn».

[39] «Hayber» ganîmetini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Hayberlilerin ve müttefikleri olan «Esad, Ğatfan» kabîlelerinin. Ba'zılarına göre sulh sebebiyle Mekkelilerin «Beyzâvî, Medârik».

(Bunun)[41] **hikmeti de mü'minlere bir âyet olması ve sizi** (Allâhın) **doğru bir yola[42] iletmesidir.**

21 — Size henüz güc yetiremediğiniz daha diğer (ganîmet) **ler de** (vermişdir). **Allah bütün onları** (ilmiyle)[43] **hakıykaten kuşatmışdır[44], Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

22 — Eğer o küfredenler sizinle çarpışsalardı[45] mutlak arkalarına döneceklerdi[46]. Sonra da ne bir koruyucu, ne de bir yardımcı bulamayacaklardı.

23 — Allâhın öteden beri cârî olagelen sünneti (âdeti budur)[47]. **Allâhın sünnetinde aslâ değişiklik bulamazsın.**

24 — O, sizi Mekkenin karnında[48] onlara karşı muzaffer kıldıkdan sonra onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çekendi[49]. Allah ne yaparsanız hakkıyle görücüdür.

25 — Onlar, küfreden, sizi Mescid-i haramdan ve alıkonulmuş hediyyelerin mahalline ulaşmasından men' edenlerdir[50]. Eğer (Mekkede)[51] **kendilerini henüz tanımadığınız[52] mü'min erkeklerle mü'min kadınları bilmeyerek çiğneyib de o yüzden size bir vebâl isaabet edecek olmasaydı** (Allah size feth için elbette izin verirdi)[53]. (Bunu) **kimi dilerse onu rahmetine kavuşdurmak için** (yapdı). **Eğer onlar[54] seçilib ayrılmış olsalardı[55] biz onlardan[56] küfredenleri muhakkak elem verici bir azâba giriftâr etmişdik bile.**

---

[41] Bu çekişin, yahud ganîmetin «Beyzâvî».

[42] Tevekkül yoluna «Celâleyn».

[43] «Celâleyn».

[44] İstı'lâ etmiş, onlara da muzaffer olmanızı takdîr buyurmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[45] «Mekke» kâfirleri müslümanlardan evvel sulha taalib olmayıb da «Hudeybiyye» de sizinle muhaarebe etselerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[46] Münhezim ve perîşan olacaklardı.

[47] Ya'nî Allâh-ü Teaalâ geçmiş ümmetlere gönderdiği peyğamberlerinin behemehal gaalib gelmelerini eski bir kaaide ve kaanun olarak vaz'etmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[48] «Mekke» nin (hududu) içinde, «Hudeybiyye» de «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Allahdı. Düşmandan müsellâh «80» kişi müslümanların etrâfını sarmışken yakalanarak huzur-ı seâdete getirildiler. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem onları afvetdi. İşte düşmanların sulh istemelerine bu sebeb olmuşdu «Celâleyn».

[50] Hediyye olarak hazırlanmış kurbanlıkların haremde, «Mine» de boğazlanmasına mâni olan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] «Celâleyn, Medârik».

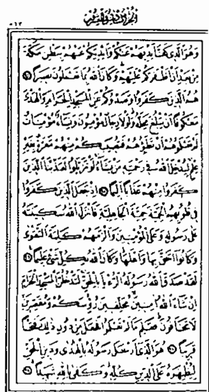
[52] «Beyzâvî».

[53] «Celâleyn». Sizin ellerinizi onlardan çekmezdi «Beyzâvî, Medârik».

[54] Mü'minler «Celâleyn, Medârik».

[55] Kâfirlerin arasından «Celâleyn, Medârik».

26 — **O küfredenler kalblerine o taassubu, o câhillik taassubunu yerleşdirdiği sırada idi ki hemen Allah, resûlünün ve mü'minlerin üzerine kuvve-i ma'neviyyesini indirdi, onları takvâ sözü**[57] **üzerinde durdurdu. Onlar da buna çok lâyık ve buna ehil idiler**[58]**. Allah her şey'i hakkıyle bilendir.**

27 — **Andolsun ki Allah, resûlünün gördüğü rü'yânın hak olduğunu tasdıyk etmişdir**[59]**. Inşâallah** (hepiniz) **— emniyyet içinde,** (kiminiz) **baş-**

[56] Ehl-i Mekkeden «Celâleyn, Medârik».

[57] Kelime-i şehâdet «Beyzâvî, Medârik».

[58] (Ahmed bin El-mübârek) der ki: (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) hazretlerine sordum: «Müslüman olmazdan evvel bir kimse takvâye nasıl çok lâyık ve ehil olabilir»? Müşârün'-ileyh şu cevâbı verdi: «Bu, mahlukların yaratılmalarından evvel geçmiş olan va'd ve kazaya-i ilâhîdir» - «El-ibrîz».

[59] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Hudeybiyye» seferine çıkmazdan evvel rü'yâsında kendisini de, ashaabını da emniyyet içinde, başlarını tıraş ederek Mekkeye girer görmüş, bunu ashaabına haber vermişdi. Onlar da çok sevinmişlerdi. Vaktâki maiyyet-i seniyyelerinde çıkdılar. Kâfirler, kendilerini «Hudeybiyye» de men'edib de döndükleri zaman bu, onları çok müteessir etdi. Ba'zı münâfıklar ise şübheye düşdüler. Ta'nıyzlarda bulunmıya başladılar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

larınızı tıraş etdirerek, (kiminiz saçlarınızı) **kısaltarak — korkusuzca mutlakaa Mescid-i haraama gireceksiniz. Fakat** (Allah) **sizin bilmediğinizi bildi**[60] **de ondan önce**[61] **yakın bir feth**[62] **yapdı.**

28 — O, peyğamberini hidâyetle[63] **ve hak dîn ile**[64] **gönderendir.** (Bu da) **onu** (o hak dîni)[65] **diğer bütün dîn** (ler) **e**[66] **gaalib kılmak için** (dir). (Senin bu suretle gönderildiğine)[67] **tam şâhid olarak da Allah yeter.**

29 — Muhammed Allâhın resûlüdür. Onun maiyyetinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin (ve metîn), **kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükû' ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar Allahdan** (dâimâ) **fazl** (-u kerem) **ve rızaa isterler**[68]**. Secde izinden** (meydana gelen) **nişanları yüzlerindedir**[69]**. İşte onların Tevrâtdaki vasıfları budur. İncildeki vasıfları da** (şöyledir: Onlar) **filizini yarıb çıkarmış, gitgide onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, sakları üzerine doğrulub kalkmış bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider**[70]. (Ashab hakkındaki bu teşbîh)[71] **onunla kâfirleri öfkelendirmek için** (dir). **İçlerinden îman edib de iyi iyi amel** (ve hareket) **de bulunanlara Allah hem mağfiret, hem büyük mükâfât va'd etmişdir.**

---

[60] Sulhdeki salâhınızı, fâidenizi ve «Mekke» ye girişin te'hîrindeki hikmeti «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[61] «Mekke» ye girmezden önce «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] «Hayber» fethi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin rü'yâsı bir sene sonra aynen tehakkuk etdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] Tevhîd ile «Medârik».

[64] İslâm dîni ile «Beyzâvî, Medârik».

[65] «Beyzâvî, Celâleyn».

[66] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[67] «Celâleyn». Bakınız: «Et-tevbe» sûresi, âyet: 33 — «Es-saf» sûresi, âyet: 9.

[68] Bu cümle istînâf cümlesidir. Haal cümlesi değildir «Celâleyn».

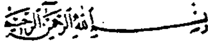
[69] Yüzleri nurludur, beyazdır. Dünyâdaki secdeleri âhiretde sîmâlarıyle tanılacakdır «Celâleyn».

[70] Güzelliği. Bu misâl ashaab-ı kirâm (rıdvaanullâhi teaalâ aleyhim ecmaîn) in haalini ifâde eder. Çünkü onlar azlık ve zaiflik içinde işe başlamışlar, sonra çoğalmışlar, kuvvetlenmişler, muntazam ve güzel bir hey'et-i ictimâiyye vücûde getirmişlerdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[71] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«49» uncu SÛRE

«EL-HUCURAAT» SÛRESİ[1]

1 — Ey îman edenler, Allâhın ve resûlünün huzurunda (sözde ve işde)[2] **öne geçmeyin. Allahdan korkun. Çünkü Allah hakkıyle işiden,** (her şey'i) **bilendir.**

2 — Ey îman edenler, seslerinizi peyğamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Ona sözle birbirinize bağırdığınız gibi bağırmayın ki siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir[3].

3 — Hakıykat, Allâhın peyğamberi yanında seslerini yavaşlatanlar (yok mu?) **onlar Allâhın takvâ için kalblerini imtihaan etdiği kimselerdir. Onlar için mağfiret ve büyük mükâfat vardır.**

4 — Hucrelerin ardından sana ünleyenler (var ya) **onların çoğunun akılları ermez[4].**

5 — Eğer onlar, sen kendilerine çıkıncaya kadar, sabretselerdi kendileri için elbet daha hayırlı olurdu. (Bununla berâber) **Allah, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

6 — Ey îman edenler, eğer bir faasık size bir haber getirirse onu tahkıyk edin. (Yoksa) **bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da yapdığınıza peşîman kimseler olursunuz.**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «18» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] Ashaab-ı kirâmdan (Sâbit bin Kays bin Şemmâs) radıyallâhü anh yüksek sesli idi. Bu âyet nâzil olunca huzur-ı seâdete gelmemeye başladı. Bunun üzerine Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimiz onu aratdı, çağırtdı. (Sâbit) radıyallâhü anh dedi ki: «Yâ Resûlellah, bu âyet-i kerîme inince amelimin boşa gideceğinden endîşe etdim. Çünkü sesim yüksekdir». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem meâlen şöyle buyurdu: «Sen o mevki'de değilsin. Sen hayr ile yaşıyorsun. Hayr ile de öleceksin. Sen ehl-i cennetdensin» - «Beyzâvî, Medârik, Buhaarî, Müslim».

[4] Rivâyete göre öğle sıcağında Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem hususî hücresinde uyurken «Çık yâ Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem)» diye bağıran «Temîm oğulları» hakkında nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

سورة الحجرات

ولو أنهم صبروا حتى تخرج إليهم لكان خيرا لهم والله غفور
رحيم ۝ يا أيها الذين آمنوا إن جاءكم فاسق بنبإ فتبينوا
أن تصيبوا قوما بجهالة فتصبحوا على ما فعلتم نادمين ۝
واعلموا أن فيكم رسول الله لو يطيعكم في كثير من الأمر لعنتم
ولكن الله حبب إليكم الإيمان وزينه في قلوبكم وكره
إليكم الكفر والفسوق والعصيان أولئك هم الراشدون ۝
فضلا من الله ونعمة والله عليم حكيم ۝ وإن طائفتان من
المؤمنين اقتتلوا فأصلحوا بينهما فإن بغت إحداهما على الأخرى
فقاتلوا التي تبغي حتى تفيء إلى أمر الله فإن فاءت فأصلحوا
بينهما بالعدل وأقسطوا إن الله يحب المقسطين ۝ إنما
المؤمنون إخوة فأصلحوا بين أخويكم واتقوا الله لعلكم ترحمون
۝ يا أيها الذين آمنوا لا يسخر قوم من قوم عسى أن يكونوا خيرا
منهم ولا نساء من نساء عسى أن يكن خيرا منهن ولا تلمزوا
أنفسكم ولا تنابزوا بالألقاب بئس الاسم الفسوق
بعد الإيمان ومن لم يتب فأولئك هم الظالمون ۝

سورة الحجرات

يا أيها الذين آمنوا اجتنبوا كثيرا من الظن إن بعض الظن إثم ولا
تجسسوا ولا يغتب بعضكم بعضا أيحب أحدكم أن يأكل
لحم أخيه ميتا فكرهتموه واتقوا الله إن الله تواب رحيم ۝
يا أيها الناس إنا خلقناكم من ذكر وأنثى وجعلناكم
شعوبا وقبائل لتعارفوا إن أكرمكم عند الله أتقاكم إن الله
عليم خبير ۝ قالت الأعراب آمنا قل لم تؤمنوا ولكن قولوا
أسلمنا ولما يدخل الإيمان في قلوبكم وإن تطيعوا الله ورسوله
لا يلتكم من أعمالكم شيئا إن الله غفور رحيم ۝
إنما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا
وجاهدوا بأموالهم وأنفسهم في سبيل الله أولئك هم
الصادقون ۝ قل أتعلمون الله بدينكم والله يعلم ما في
السماوات وما في الأرض والله بكل شيء عليم ۝ يمنون
عليك أن أسلموا قل لا تمنوا علي إسلامكم بل الله يمن عليكم
أن هداكم للإيمان إن كنتم صادقين ۝ إن الله يعلم غيب
السماوات والأرض والله بصير بما تعملون ۝

7 — Hem bilin ki içinizde Allâhın peyğamberi vardır. Eğer o, bir çok iş (ler) de size uysaydı muhakkak ki sıkıntıya uğrardınız. Fakat Allah size îmânı sevdirdi. Onu kalblerinizde süsledi. Küfrü, faasıklığı, ısyânı size çirkin gösterdi. İşte rüşdünü bulanlar[5] da onların ta kendileridir.

8 — (Size küfrü, faasıklığı, ısyânı çirkin göstermesi sırf)[6] **Allahdan bir fazl** (-u kerem) **ve ni'met olmak içindir. Allah hakkıyle bilendir, yegâne huküm ve hikmet saahibidir.**

9 — Eğer mü'minlerden iki zümre birbiriyle döğüşürlerse aralarını (bulub) **barışdırın[7]. Eğer onlardan biri diğerine karşı haalâ tecâvüz ediyorsa siz, o tecâvüz edenle, Allâhın emrine dönünceye kadar, savaşın.**

[5] İmanında sâbit olanlar «Celâleyn».
[6] «Beyzâvî, Medârik».
[7] Nasıyhatle, Allâhın hükmüne da'vetle «Beyzâvî».
[8] «Beyzâvî».

Binnetîce eğer (Allâhın emrine) **dönerse artık adâletle aralarını** (bulub) **barışdırın.** (Her işinizde)[8] **adâlet** (le hareket) **edin. Allâh, şübhesiz ki, aadil olanı sever.**

10 — Mü'minler ancak kardeşdirler[9]**. O halde iki kardeşinizin arasını** (bulub) **barışdırın**[10]**. Allahdan korkun. Tâki esirgenesiniz.**

11 — Ey îman edenler, bir kavm diğer bir kavm ile[11] **alay etmesin. Olurki** (alay edilenler Allah indinde)[12] **kendilerinden** (ya'ni alay edenlerden) **daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınları** (eğlenceye almasın). **Olurki onlar** (eğlenceye alınanlar) **kendilerinden daha hayırlıdır.** (Kendi) **kendinizi**[13] **ayıblamayın. Birbirinizi kötü lâkablarla çağırmayın**[14]**. İmandan sonra faasıklık ne kötü addırl Kim** (Allâhın yasak etdiği şeylerden)[15] **tevbe etmezse onlar zaalimlerin ta kendileridir.**

12 — Ey îman edenler, zannın bir çoğundan kaçının. Çünkü ba'zı zan (vardır ki) **günahdır**[16]**. Birbirinizin kusurunu araşdırmayın**[17]**. Kiminiz de kiminizi arkasından çekişdirmesin**[18]**. Sizden her hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekden hoşlanır mı? İşte bundan tiksindinizl Allahdan korkun. Çünkü Allah tevbeleri kabul edendir, çok esirgeyicidir.**

13 — Ey insanlar, hakıykat biz sizi bir erkekle bir dişiden yaratdık[19]**. Sizi,** (sırf) **birbirinizle tanışmanız için büyük büyük cem'iyyetlere, küçük küçük kabîlelere ayırdık. Şübhesiz ki sizin Allah nezdinde en şerefliniz takvâca en ileride olanınızdır**[20]**. Hakıykaten Allah her şey'i bilen, her şeyden haberdâr olandır.**

---

[9] Dîn kardeşi «Celâleyn».
[10] Kavga etdikleri zaman «Celâleyn».
[11] Erkekler erkeklerle «Beyzâvî, Medârik».
[12] «Celâleyn».
[13] Çünkü mü'minler bir tek can gibidir «Beyzâvî, Medârik».
[14] «Beyzâvî, Medârik».
[15] «Beyzâvî, Medârik».
[16] Günâh olan bu zan iyi adama karşı beslenen kötü zandır «Medârik».
[17] Allâhın gizlediği ayıbları deşmeyin. Câsusluk etmeyin «Beyzâvî, Medârik».
[18] Gıybet etmesin. Velev ki söylediği kusur o adamda mevcud olsun. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme «gıybet nedir?» diye sorulmuşdu. Buyurdu ki: «Gıybet dîn kardeşini hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır. Eğer o şey kendisinde mevcut ise onu gıybet etmiş olursun, değilse ona iftirâ etmiş olursun «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Müslim: Âişe radıyallâhü anhâ».
[19] (Âdem) aleyhisselâm ile (Havvaa) dan. Yahud her birinizi bir ana ve bir babadan. Binâen'aleyh hepiniz bu yaratılışda müsavîsiniz. Soyla sopla böbürlenmiye bir sebeb yokdur.
[20] Zîrâ ruhlar ancak takvâ ile, ma'nevî meziyyetlerle olgunlaşır. Şahıslar onunla yükselir «Beyzâvî».

14 — Bedevîler[21] «Îman etdik»[22] dediler. De ki: «Siz îman etmediniz âmma, (bâri) **müslüman olduk[23] deyin. Îman henüz sizin kalblerinize gir** (ib yerleş) **memişdir. Eğer Allâha ve peyğamberine itâat ederseniz O, sizin amel** (ve hareket) **lerinizden[24] hiçbir şey eksiltmez. Çünkü Allah** (mü'minleri)[25] **çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir».**

15 — Mü'minler ancak o kimselerdir ki Allâha ve resûlüne îman etdikden sonra şübheye sapmayıp Allah yolunda mallarıyle, canlarıyle savaşırlar. İşte onlar (îmanlarında)[26] **saadık olanların ta kendileridir[27].**

16 — De ki: «Siz dîninizi Allâha mı öğretiyorsunuz?[28] Halbuki Allâh, göklerde ne var, yerde ne varsa bilir. Allah her şey'i hakkıyle bilendir.

17 — Onlar İslâma girdiklerini senin başına kakıyorlar. (Onlara) **de ki: «Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Bil'akis sizi îmâna muvaffak etdiği için size Allah minnet eder, eğer size** («İnandık» demenizde)[29] **sadık** (insan) **larsanız.**

18 — Şübhesiz göklerin ve yerin gaybını Allah bilir. Allah, ne yapıyorsanız hakkıyle görücüdür.

---

[21] «Esed» oğullarından bir zümre bir kıtlık senesinde «Medîne» ye gelerek mü'min olduklarını söylemişler, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme «Sana yüklerimizle, âilelerimizle geldik. Seninle fülân oğulları gibi muhaarebe etmedik» demişler, sadaka istemişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Kalblerimizle tasdıyk etdik «Celâleyn».

[23] İnkıyâd etdik, teslîm olduk «Celâleyn».

[24] Onların sevâbından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] «Celâleyn».

[26] «Celâleyn».

[27] Yoksa kupkuru «Îman etdik» demekle iş bitmez «Celâleyn».

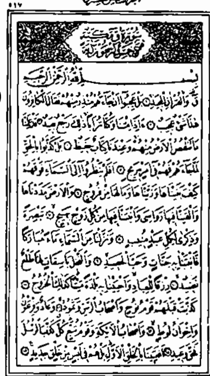
[28] Sâdece «İnandık» demekle «Beyzâvî, Celâleyn».

«50» nci SURE

«KAAF» SURESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

الجزء السادس والعشرون

٥١٧

سورة ق مكية وآياتها خمس واربعون

بسم الله الرحمن الرحيم

ق والقرآن المجيد ۝ بل عجبوا أن جاءهم منذر منهم فقال الكافرون هذا شيء عجيب ۝ أإذا متنا وكنا ترابا ذلك رجع بعيد ۝ قد علمنا ما تنقص الأرض منهم وعندنا كتاب حفيظ ۝ بل كذبوا بالحق لما جاءهم فهم في أمر مريج ۝ أفلم ينظروا إلى السماء فوقهم كيف بنيناها وزيناها وما لها من فروج ۝ والأرض مددناها وألقينا فيها رواسي وأنبتنا فيها من كل زوج بهيج ۝ تبصرة وذكرى لكل عبد منيب ۝ ونزلنا من السماء ماء مباركا فأنبتنا به جنات وحب الحصيد ۝ والنخل باسقات لها طلع نضيد ۝ رزقا للعباد وأحيينا به بلدة ميتا كذلك الخروج ۝ كذبت قبلهم قوم نوح وأصحاب الرس وثمود ۝ وعاد وفرعون وإخوان لوط ۝ وأصحاب الأيكة وقوم تبع كل كذب الرسل فحق وعيد ۝ أفعيينا بالخلق الأول بل هم في لبس من خلق جديد ۝

1 — Kaaf, o çok şerefli Kur'âna yemîn ederim ki (Mekke kâfirleri peyğambere îman etmediler)[2].

2 — Bil'akis o kâfirler, kendilerine içlerinden inzâr edici[3] (bir peyğamber) **geldi diye, hayrete düşdüler de «Bu**[4]**, dediler, şaşılacak bir şey».**

3 — «Öldüğümüz ve bir toprak olduğumuz vakıt mı (tekrar hayâta dönecekmişiz)?[5] **Bu,** (ihtimalden)[6] **uzak bir dönüşdür».**

4 — Toprak, onlardan neleri (yeyib)[7] **eksiltdiğinizi biz muhakkak bilmişizdir. Nezdimizde de** (her şey'i) **hıfz** (ve tesbît) **eden bir kitab vardır**[8].

5 — Hayır, onlar, kendilerine hak[9] **gelince** (onu) **tekzîb etdiler. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler**[10].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «45» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] Ölümden sonra dirilişlerinde cehennemle azâblandırılacaklarını haber veren «Celâleyn».

[4] Korkutma «Celâleyn».

[5] «Celâleyn».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Levh-ı mahfuz «Beyzâvî, Medârik».

[9] Kur'an «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Mu'cizelerle de sâbit olan nübüvvet «Beyzâvî, Medârik».

[10] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem ve Kur'an hakkında. Gâh büyücü ve büyü, gâh şâir ve şiir, gâh kâhin ve kehânet diyorlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

6 — **Ustlerindeki göğe bakmadılar mı, onu nasıl binâ etdik. Onu** (yıldızlarla)[11] **nasıl donatdık. Onun hiçbir gediği de yok.**

7 — **Yere de** (bakmadılar mı?) **Onu** (nasıl) **döşedik. Ona** (nasıl) **sâbit dağlar koyduk. Onda her sınıfdan içe ferah verici** (ne) **çiftler bitirdik!**

8 — (Biz, bütün bunları) **tâatımıza**[12] **dönen her kulun kalb gözünü açmak,** (ona) **ibret vermek için** (yapdık)[13].

9 — **Gökden de bereketli su indirdik de onunla bağçeler, biçilecek tâneler**[14] **bitirdik.**

10 — **Ve domurcukları birbiri üstüne binmiş uzun boylu hurma ağaçları** (yetişdirdik),

11 — **ki** (bunlar) **kullarına rızık olmak için** (yaratılmışlardır). **Biz onunla**[15] **ölü bir memlekete**[16] **can verdik. İşte** (kabirden)[17] **çıkış da böyledir.**

12 — **Onlardan evvel Nuuh kavmi, Ress yârânı, Semud** (kavmi)[18] **de tekzîb etdi** (ler).

13 — **Aad**[19]**, Fir'avn ile Lûtun ihvaanı,**

14 — **Eyke yârânı**[20] **ve Tübba' kavmi dahi** (tekzîb etdiler. Evet, bunların) **her biri** (gönderilen) **peyğamberleri tekzîb etdiler**[21] **de benim tehdîdim** (onlara) **hak oldu**[22].

15 — **Ya biz ilk yaratışda aciz mi gösterdik** (ki tekrar diriltmekten âciz olalım)[23]**? Hayır, onlar bu yeni yaratışdan**[24] **şüphe içindedirler.**

16 — **Andolsun, insanı biz yaratdık. Nefsinin ona ne vesveseler vermekde olduğunu da biliriz.** (Çünkü) **biz ona şah damarından daha yakınız.**

---

[11] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[12] «Celâleyn».
[13] «Celâleyn».
[14] Ekinler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] O su ile «Beyzâvî, Medârik».
[16] Toprağa «Kaamus-ı Arabî».
[17] «Celâleyn».
[18] (Saalih) aleyhisselâmın kavmi «Celâleyn».
[19] (Hûd) aleyhisselâmın kavmi «Celâleyn».
[20] (Şuayb) aleyhisselâmın kavmi «Celâleyn».
[21] Kureyş kavmi gibi «Celâleyn».
[22] Azâb gelib çatdı. Habîbim, Kureyşin seni inkârından ve küfründen dolayı göğsün daralmasın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[23] «Celâleyn».
[24] Tekrar diriltmekden «Celâleyn».

سورة ق ٥١٨

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهُ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ۝ اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ۝ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ۝ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ۝ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۝ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ۝ وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ۝ اَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ۝ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ۝ اَلَّذِي جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ۝ قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا اَطْغَيْتُهُ وَلٰكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ۝ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ۝ مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ۝ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَاْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ۝ وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ۝ هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفِيظٍ ۝ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ۝ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ۝ لَهُمْ مَا يَشَاؤُنَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ۝

الجزء السادس والعشرون ٥١٩

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ۝ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ۝ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ۝ فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ۝ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ ۝ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ۝ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ۝ اِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَاِلَيْنَا الْمَصِيرُ ۝ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ۝ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ۝

سورة الذاريات مكية وآياتها ستون

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ۝ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ۝ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ۝ فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًا ۝ اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ۝ وَاِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ۝

17 — **Hatırla ki**[25] (insanın) **hem sağında, hem solunda oturan, onun amellerini tesbît etmekde**[26] **olan iki de** (melek) **vardır.**

18 — **O, bir söz atmaya dursun, mutlak yanında haazır bir gözcü vardır.**

19 — (Bir gün bakarsın ki) **ölüm baygınlığı, gerçek olarak gelmiş. «İşte bu, senin kaçıb durduğun şey»** (denilmiş) **dir.**

20 — **Suur'a da üfürülmüşdür. İşte bu, tehdîdin** (tehakkuk etmiş) **günüdür.**

21 — (O gün) **herkes, berâberinde sürücü ve şâhid** (iki melek)[27] **bulunduğu halde,** (mahşere)[28] **gelmişdir.**

---

[25] «Celâleyn».

[26] «Celâleyn».

[27] «Beyzâvî, Medârik». Şâhidden maksad amellerine şehâdet edecek olan eller, ayaklar ve sâiredir «Celâleyn». (Bakınız: «Yâsîn sûresi, âyet: 65».

[28] «Celâleyn».

22 — Andolsun ki sen (dünyâda)[29] **bundan**[30] **gafletde idin. İşte senden perdeni**[31] **kaldırıb açdık. Bugün gözün** (ne kadar) **keskindir!**

23 — Onun yoldaşı olan (melek)[32] **dedi** (der) **ki: «İşte yanımda** (yazılı) **olan şey**[33] **karşındadır».**

24, 25 — (Ey iki melek, hakka karşı)[34] **alabildiğine inâdeden, hayra bütün hızıyle engel olan, zaalim, şübheci her nankörü atın cehenneme!**

26 — Ki o, Allah ile berâber diğer bir Tanrı daha edinendir. Haydi ikiniz birden onu en çetin azâbın içine atın.

27 — Arkadaşı (olan şeytan)[35] **«Ey Rabbimiz, onu ben azdırmadım. Fakat o,** (zâten hakdan) **uzak bir sapıklık içinde idi» dedi** (ler)[36],

28 — (Allah) **buyurdu** (buyurur): **«Benim huzuurumda çekişmeyin. Ben size önceden**[37] **tehdîd göndermişdim**[38]**».**

29 — «Benim yanımda söz değişdirilmez. Ben kullara zulümkâr da değilim».

30 — O gün cehenneme «Doldun mu?» diyeceğiz. O da «Daha var mı?» diyecek!

31 — Cennet, takvâ saahiblerine, uzak olmayarak, yaklaşdırılmışdır[39].

32 — İşte size va'd olunan; (gördüğünüz şu)[40] **cennetdir ki** (o, Allâhın tâatına)[41] **dönen, Onun** (hudûd ve ahkâmına)[42] **riâyet eden,**

33 — Çok esirgeyici Allâha (bütün samîmiyyetiyle) **gıyâbî saygı gösteren, Hakkın tâatına yönelmiş bir kalb ile gelen kimselere haasdır.**

34 — Selâmetle girin oraya. İşte bu, ebedîlik günüdür.

---

[29] «Celâleyn».
[30] Bu günden «Celâleyn». Başına gelecek bu azâbdan «Medârik».
[31] Dünyâdaki kör gafletini «Beyzâvî, Medârik».
[32] «Beyzâvî, Medârik».
[33] Amel defterin «Beyzâvî, Medârik».
[34] «Beyzâvî, Celâleyn».
[35] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[36] «Ben onu sâdece da'vet etdim. O da icâbet eyledi «Celâleyn».
[37] Dünyâda «Celâleyn».
[38] Âhiretde azâb göreceğinizi peyğamberlerim vaasıtasıyle bildirmişdim «Celâleyn».
[39] Onu göreceklerdir «Celâleyn».
[40] «Celâleyn».
[41] «Celâleyn».
[42] «Celâleyn».

35 — Orada onlar ne dilerlerse var. Nezdimizde daha fazlası var[43].

36 — Biz, bunlardan[44] evvel nice nesilleri[45] helâk etdik ki onlar kuvvetce kendilerinden daha (üstün ve) **çetin idiler.** (Öyle ki ölümden kurtulmak için)[46] **memleketlerde delikler aramışlardı.** (Fakat) **firâra bir** (çâre) **var mıydı?**

37 — Şübhesiz ki bunda[47] aklı[48] olan, yahud, kendisi huzuur (-ı kalb) **içinde olarak[49], kulak veren[50] kimseler için elbette bir öğüd[51]** (ve haatıra) **vardır.**

38 — Andolsun ki biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri altı günde yaratmışızdır. Bize hiçbir yorgunluk da dokunmamışdır[52].

39 — (Habîbim) **ne derlerse sen** (şimdilik) **sabret. Rabbini, güneşin doğuşundan evvel[54] ve batışından önce[55], hamd ile tesbîh** (ve tenbîh) **et.**

40 — Gecenin bir cüz'ünde[56] ve secdelerin arkalarında[57] da onu tesbîh et.

41 — Nidâ edenin[58] yakın bir yerden[59] ünleyeceği güne kulak ver.

---

[43] Bu fazladan maksad, cümhûra göre, rü'yet-ullahdır «Medârik». Bu ziyâde gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, hiçbir insan kalbinin hatırlayamayacağı nâmütenâhî ni'metlerdir «Beyzâvî».

[44] Senin kavminden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[45] Kâfirleri «Celâleyn».

[46] «Beyzâvî, Celâleyn».

[47] Bu sûrede zikr olunanlarda «Beyzâvî, Celâleyn».

[48] «Celâleyn».

[49] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] Öğüt kabul eden «Celâleyn, Medârik».

[51] «Beyzâvî, Celâleyn».

[52] Bu, Yahûdîlerin «Allah, Cumartesi günü istirâhate çekildi. Arşın üstüne bağdaş kurub oturdu!» demelerini reddir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[53] İnkâr ve teşbîhe sapan Yahûdîler ve gayrileri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] Maksad sabah namazıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] Maksad öğle ve ikindi namazlarıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[56] Maksad akşam, yatsı ve teheccüd namazlarıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[57] Maksad farz namazların ardında mesnûn olan nâfile namazlarıdır. Yahud vitir namazıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Sûr» a üfürecek olan (İsrâfîl) aleyhisselâmın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[59] Semâdan «Celâleyn».

42 — O gün (bütün halk)[60] **o hak sayhayı**[61] **işideceklerdir. İşte bu**[62] (kabirden)[63] **çıkış günüdür.**

43 — Öldürecek de, diriltecek de şübhesiz ki biziz, biz. Dönüş de ancak bizedir.

44 — O gün hepsi sür'atle çıkmak üzere[64] **arz kendilerinden ayrılır. İşte bu, bize göre kolay olan bir haşirdir**[65].

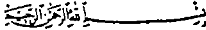
45 — Biz onların[66] **neler demekde olduklarını**[67] **çok iyi bileniz. Onların üstünde bir zorba değilsin sen**[68]. **Onun için benim tehdîdimden korkacaklara**[69] (sâdece) **Kur'an ile öğüt ver.**

---

[60] «Celâleyn».
[61] İkinci nefhayi «Beyzâvî, Celâleyn».
[62] Bu ünleme ve işitme günü «Celâleyn».
[63] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[64] «Celâleyn».
[65] Fenâdan sonra diriltmek, hesâb için toplamakdır «Beyzâvî, Celâleyn».
[66] Kureyş kâfirlerinin «Celâleyn».
[67] Benim hakkımda ve senin hakkında «Beyzâvî».
[68] Ya'nî zorla onları îmâna getirecek değilsin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[69] Mü'minlere «Celâleyn».

«51» inci SÛRE

«EZ-ZÂRİYÂT» SÛRESİ[1]

1 — **Tozutup savuran** (rüzgâr) **lar**[2],

2 — **Sonra** (su)[3] **yükü** (nü) **taşıyan** (bulut)[4] **lar**[5],

3 — **sonra kolayca akan** (gemi)[6] **ler,**

4 — **sonra iş bölümü yapan** (melek)[7] **ler hakkı için,**

5 — **şübhesiz ki size va'd olunan** (şeylerin hepsi)[8] **elbette doğrudur.**

6 — **Şübhesiz ki** (amellere göre)[9] **cezâ** (ya'nî mukaabele) **de elbette vaaki'dir.**

7 — **O haareli yollara saahib gök hakkı için,**

8 — **hakıykat, siz kat'î ihtilâfa düşen bir söz içindesinizdir**[10].

9 — **Ondan**[11] **döndürülen**[12] **kimseler döndürülür.**

10 — **Kahr olsun o koyu yalancılar**[13]**!**

11 — **ki onlar koyu bir cehâlet**[14] **içinde kalmış gaafil**[15] **kimselerdir.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «60» âyetdir.
[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[5] Yahud: Gebe kadınlar «Beyzâvî».
[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[8] Öldükden sonra dirilmek ve sâire «Celâleyn, Medârik».
[9] «Celâleyn, Medârik».
[10] Peygamber sallellâhü aleyhi ve sellem ve Kur'an hakkında. Kiminiz şâir ve şiir, kiminiz sâhir ve sihir, kiminiz kâhin ve kehânet diyorsunuz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[11] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme ve Kur'âna îmandan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[12] İlm-i ilâhîde hidâyetden mahrum edilen «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[13] O çeşidli sözleri söyleyenler.
[14] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

سورة الذاريات ٥٢٠

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ۝ إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ۝ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ۝ قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ۝ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ۝ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ۝ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ۝ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ۝ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ۝ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ۝ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ۝ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ۝ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ۝ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ۝ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ۝ فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ۝ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ۝ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ۝ فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ۝ قَالُوا كَذَلِكِ قَالَ رَبُّكِ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ۝

قَالَ

الجزء السابع والعشرون ٥٢١

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ۝ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ۝ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ ۝ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ۝ فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۝ وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۝ وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۝ فَتَوَلَّى بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ۝ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ۝ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ۝ مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ۝ وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّى حِينٍ ۝ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ۝ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ ۝ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ۝ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ۝ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ۝ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۝ فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝

12 — Onlar, o cezâ gününün ne zaman olduğunu sorarlar.

13 — (O gün) **kendilerinin ateş üzerinde azâba uğratılacakları**[16] **gündür.**

14 — (Onlara) **«Tadın azâbınızı. İşte** (dünyâda)[17] **çarçabuk** (gelmesini) **isteyegeldiğiniz bu idi»** (denilir)[18].

15, 16 — Şübhesiz ki (fenâlıkdan) **sakınanlar, Rablerinin kendilerine verdiği** (sevâbı)[19] **ahz** (-ü kabul) **etmiş** (ve bundan raazî olmuş) **olarak**[20],

[16] «Celâleyn».
[17] «Medârik».
[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[19] «Celâleyn».
[20] «Beyzâvî, Celâleyn».

cennetlerde, pınarlar (ın başların) **dadırlar. Çünkü onlar bundan evvel**[21] **iyi amel** (ve hareket) **edenlerdi**[22].

17 — **Onlar gecenin** (ancak) **az bir kısmında uyurlardı**[23].

18 — **Sehar**[24] **vakıtlarında da onlar istiğfar ederlerdi.**

19 — **Onların mallarında sâilin ve** (kemâl-i iffetinden dolayı dilencilik etmeyen)[25] **yoksulun da bir hakkı vardı.**

20 — (Küre-i) **arzda**[26] **kâmil bilgi saahibleri için nice âyetler**[27] **vardır.**

21 — **Kendi nefislerinizde**[28] **dahi** (nice âyetler var. Bunları) **görmüyor musunuz?**[29]

22 — **Rızkınız**[30] **ve size va'd olunagelen şeyleri**[31] **gök** (ler) **dedir.**

23 — **İşte o göğün ve yerin Rabbine andolsun ki** (va'd olunduğunuz) **o** (şeyler) **tıpkı sizin konuşduğunuz gibi**[32] **şübhesiz ve kat'î bir gerçekdir.**

24 — **İbrâhimin** (Allah indinde)[33] **şerefli müsâfirlerinin**[34] **haberi sana geldi mi?**

25 — **Hani bunlar, onun yanına girmişlerdi de «Selâm» demişlerdi**[35]. (İbrâhîm de) **«selâm» demiş** (selâm ile mukaabele etmiş), «(Bunlar) **tanınmamış bir zümre**[36]**» demişdi.**

---

[21] Cennete girmezden evvel «Celâleyn».

[22] Dünyâda «Celâleyn».

[23] Mütebâkıy sâatlerini namazla, ibâdetle geçirirlerdi «Celâleyn, Medârik».

[24] «Sehar» gecenin son altıda bir vaktıdır «Medârik».

[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Onun dağlarında, denizlerinde, ağaclarında, nebatlarında, ma'denlerinde, hayvanlarında, muhtelif haassalarında ve sâiresinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Cenâb-ı Hakkın mutlak kudretine, irâdesine, fart-ı rahmetine, birliğine delâlet eden alâmetler «Beyzâvî, Celâleyn». Bakınız «El-Bakare» sûresi, âyet: 248 not.

[28] Yaratılışınızın başlangıcından sonuna kadar ve hilkatinizin şâyân-ı hayret bütün terkîbinde ve insanlık kemâlâtında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Görüb de bununla onun saani' ve haalikını isidlâl etmiyor musunuz? «Celâleyn».

[30] Rızkınızı teşkîl eden yiyeceklerinizin husuulüne medâr olan yağmurlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Sevâba, ikaaba, âhiret dönüşüne âid yazılmış şeyler, mukadderât, amel defterleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] Ya'nî söylediğiniz sözün kendi sözünüz olduğunda şübheniz olmadığı gibi. Bunda da hiçbir şübhe yokdur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] «Beyzâvî».

[34] Meleklerin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Selâm vermişlerdi.

[36] «Tanınmamış bir zümre» sözü kalbinden geçmişdi «Celâleyn».

26 — Hemen (gizlice)[37] **âilesine gidib semiz bir dana[38] getirdi de,**

27 — Bunu onlara yaklaşdırdı. «Yemez misiniz?» dedi[39].

28 — Derken içine onlardan gizli bir korku çökdü. «Korkma» dediler ve onu çok bilgin bir oğulla[40] müjdelediler.

29 — Bunun üzerine (İbrâhîmin) **zevcesi** (Sâre)[41] **bir feryâd içinde yönelib** (elini) **yüzüne vurdu[42]. «**(Ben) **doğurmaz bir koca karı** (yım)**» dedi.**

30 — Onlar «Öyledir. Fakat (bunu) **Rabbin buyurdu. Çünkü O, asıl hukûm ve hikmet saahibi olan,** (herşey'i) **hakkıyle bilen odur» dediler[43].**

31 — (İbrâhîm) **«Ey gönderilmiş** (melekler)[44] **sizin haal-ü şânınız nedir?[45]» dedi.**

32 — Onlar «Biz günâhkârlar gürûhuna[46] gönderildik», dediler,

33 — «Çünkü üzerlerine çamurdan taşlar[47] atacağız»,

34 — «ki (bunların her biri) **aşırı hareket edenlere haas olmak üzere Rabbin nezdinde nişanlanmış** (dır)**».**

35 — Derken orada mü'minlerden[48] kim varsa çıkardık[49].

36 — Fakat orada müslümanlardan bir ev (halkın) **dan başkasını[50] da bulmadık.**

37 — (Bununla berâber) **orada elem verici azâbdan, korkacaklar için, bir alâmet de bırakdık[51].**

---

[37] «Celâleyn».

[38] «Hûd» sûresinde geçdiği üzere bu dana pişirilib kızartılmışdı «Celâleyn».

[39] «Yeyin» demedi. Çünkü onlar rağbet etmemişlerdi. «Yemez misiniz?» hitaabına da cevab vermemişlerdi «Celâleyn».

[40] «Hûd» sûresinde geçdiği üzere (İshak) aleyhisselâm ile «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[41] «Beyzâvî, Celâleyn».

[42] Teaccübünden ve hayâsından «Beyzâvî, Medârik».

[43] «26» ncı cüz'ün sonu.

[44] Hazreti (İbrâhîm) aleyhisselâm onların melekler olduğunu, böyle toplu bir halde gelmelerinin ancak mühim bir haadiseye delâlet edeceğini anlamışdı «Beyzâvî».

[45] Me'mur olduğunuz vazîfe nedir. Niçin gönderildiniz «Medârik».

[46] «Lût» kavmine «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[47] Ateşde pişirilmiş, tehaccür etmiş (taş haaline gelmiş) kesekler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[48] «Lût» aleyhisselâma îman etmiş olanlardan «Beyzâvî, Medârik».

[49] Geri kalan kâfirleri helâk etmek için «Celâleyn».

[50] (Lût) aleyhisselâm ile iki kızı «Celâleyn».

[51] Kâfirlerin ilhâkinden sonra «Celâleyn». Bu alâmetler, atılan o taşlar; yahud birbiri üstüne yığılmış kayalar, yahud simsiyah kokmuş bir sudur «Beyzâvî».

38 — Musâ (nın kıssasın) **da da** (ibret vardır). **Hani onu apaçık bir huccetle**[52] **Fir'avne göndermişdik de,**

39 — O, ordusiyle birlikde[53] (îmandan) **yüz çevirmiş,** (onun hakkında) **«Ya bir sihirbazdır, yahud bir mecnundur» demişdi.**

40 — Nihâyet onu da, ordularını da yakalayıb denize atdık ki o[54], (bu sırada kendi kendini) **kınayıcı idi**[55].

41 — Aad (kavminin helâk edilmeşin) **de de** (ibret vardır). **Hani onların üzerine o kısır rüzgârı**[56] **göndermişdik.**

42 — (Öyle bir rüzgâr ki) **her uğradığı şey'i**[57] (yerinde) **bırakmıyor, mutlakaa onu kül gibi**[58] **savuruyordu**[59].

43 — Semud (kavminin ilhâkin) **de de** (bir ibret vardır). **Hani onlara «Bir zamâna kadar**[60] **fâidelene durun» denilmişdi de,**

44 — Rablerinin emrinden uzaklaşıb azmışlardı. (Bu yüzden) **kendilerine de göre göre, onları yıldırım**[61] **tutuvermişdi.**

45 — İşte (bu sebeble) **ayakda durmıya**[62] **güç yetiremediler, yardım edenleri de olmadı.**

46 — Daha evvel[63] **de Nuuh kavmini** (helâk etdik)[64]. **Çünkü onlar** (küfr-ü ısyanlarıyle doğrulukdan)[65] **çıkmış fâsık kavmdi.**

47 — Biz göğü kuvvetle[66] **binâ etdik. Çünkü biz muhakkak ve mutlak bir** (vüs'at ve) **kudrete mâlikizdir**[67].

---

[52] Yed-i beyzaa ve asaa gibi mu'cizelerle «Beyzâvî, Medârik».
[53] «Beyzâvî, Celâleyn».
[54] (Fir'avn) «Celâleyn».
[55] Küfründen, inadından dolayı «Beyzâvî, Medârik». Peyğamberleri tekzîb ve Tanrılık da'vasına kıyâm etdiği için nedâmetle nefsini kınıyordu «Celâleyn».
[56] Batıdan esen hayırsız bir fırtına («Debuur») ki ne yağmuru, ne de ağacları aşılama fâidesi yokdu «Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».
[57] Can olsun, mal olsun, hayvan olsun «Celâleyn, Medârik».
[58] «Beyzâvî».
[59] Helâk ediyordu «Medârik».
[60] Üç güne kadar «Beyzâvî».
[61] Azâb «Beyzâvî, Medârik».
[62] Kaçıb kurtulmıya «Medârik».
[63] Bu zikredi'lenlerden evvel «Beyzâvî, Medârik».
[64] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[65] «Beyzâvî».
[66] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[67] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

48 — Yeri de biz döşedik. (Bak biz) **ne güzel döşeyiciler** (iz)!

49 — Her şeyden[68] **de iki çift**[69] **yaratdık, olur ki inceden inceye düşünürsünüz**[70] **diye.**

50 — O halde (Habîbim, de ki:)[71] **«Hepiniz Allâha kaçın**[72]**. Hakıykat, ben sizi On** (un azâbın) **dan**[73] **açıkca korkutan** (bir peyğamber) **im».**

51 — «Allâhın yanına diğer bir Tanrı daha katmayın. Hakıykat, ben sizi (Allâhın azâbından) **apâşikâr korkutan** (bir peyğamber) **im».**

52 — Onlardan[74] **evvelkilere de herhangi bir peyğamber gelmedi ki** (onun hakkında da) **mutlakaa böylece sihirbaz, yahud mecnun dediler.**

53 — Hepsi[75] **de bunu**[76] **birbirine tavsıye mi etdiler?! Hayır, onlar** (umumiyyetle) **azgınlar gürûhunun ta kendileridir**[77]**.**

54 — O halde (Habîbim) **onlardan yüz çevir**[78]**. Artık sen, kınanacak** (mes'ul olacak) **değilsin.**

55 — Sen (sâde Kur'ân ile)[79] **va'z et. Çünkü şübhesiz öğüt mü'minlere fâide verir.**

56 — Ben cinleri de, insanları da (başka bir hikmete değil) **ancak bana kulluk etsinler diye yaratdım**[80]**.**

---

[68] Her cinsden «Beyzâvî».

[69] Erkekle dişi, yerle gök, güneşle ay, ova ile dağ, denizle kara, yazla kış, hayat ile ölüm, tatlı ile ekşi, aydınlıkla karanlık gibi «Celâleyn, Medârik». nevi'den «Beyzâvî».

[70] (Bu zıdları bir araya getiren) Vâhid-i mutlakı, Haalik-ı mutlak-ı tanıyıb Ona kulluk edesiniz «Medârik».

[71] «Haazin».

[72] Ona itâat etmek, ısyan etmemek suretiyle ikaabından sevâbına dönün, tevhîde gelin «Beyzâvî, Celâleyn». Şirkden kurtulub bir olan Allâha, şeytana tâatden ayrılıb Allâhın tâatine dönün «Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre ma'nâ: «Allahdan Allâha kaçın. Ona tâatle amel edin». (Sehl bin Abdullah) a göre «mâsivallahdan Allâha kaçın» demekdir «Haazin».

[73] «Beyzâvî».

[74] Kavminden «Medârik». Küffâr-ı Mekkeden ve geçmiş ümmetlerden «Haazin».

[75] Geçmişlerle sonrakiler «Beyzâvî, Medârik».

[76] Bu sözü «Beyzâvî, Medârik».

[77] Onlar muassır olmadıkları için birbiriyle mülâkat etmiş değildirler. Müşterek bir vasıfları, bir illetleri vardır ki o da Hakka karşı tuğyanlarıdır «Medârik».

[78] Çünkü kendilerini mükerreren Hakka da'vet etdiğin halde kabulden inâd ile imtina' etmişlerdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[79] «Celâleyn, Medârik».

[80] Ba'zıları âyet-i kerîmedeki «liya'büduun» lâfz-ı kerimini «liya'rifuun = Beni tanı-

سورة الطور ٥٢٢

كذلك ما أتى الذين من قبلهم من رسول إلا قالوا ساحر
أو مجنون ۝ أتواصوا به بل هم قوم طاغون ۝ فتول عنهم
فما أنت بملوم ۝ وذكر فإن الذكرى تنفع المؤمنين ۝
وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون ۝ ما أريد منهم
من رزق وما أريد أن يطعمون ۝ إن الله هو الرزاق ذو القوة
المتين ۝ فإن للذين ظلموا ذنوبا مثل ذنوب أصحابهم
فلا يستعجلون ۝ فويل للذين كفروا من يومهم الذي يوعدون ۝

سورة الطور

بسم الله الرحمن الرحيم
والطور ۝ وكتاب مسطور ۝ في رق منشور ۝ والبيت المعمور ۝
والسقف المرفوع ۝ والبحر المسجور ۝ إن عذاب ربك لواقع ۝ ما له
من دافع ۝ يوم تمور السماء مورا ۝ وتسير الجبال سيرا ۝ فويل
يومئذ للمكذبين ۝ الذين هم في خوض يلعبون ۝ يوم يدعون
إلى نار جهنم دعا ۝ هذه النار التي كنتم بها تكذبون ۝

الجزء السابع والعشرون ٥٢٣

أفسحر هذا أم أنتم لا تبصرون ۝ اصلوها فاصبروا أو لا تصبروا
سواء عليكم إنما تجزون ما كنتم تعملون ۝ إن المتقين في جنات
ونعيم ۝ فاكهين بما آتاهم ربهم ووقاهم ربهم عذاب الجحيم
۝ كلوا واشربوا هنيئا بما كنتم تعملون ۝ متكئين على سرر
مصفوفة وزوجناهم بحور عين ۝ والذين آمنوا واتبعتهم
ذريتهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم وما ألتناهم من عملهم
من شيء كل امرئ بما كسب رهين ۝ وأمددناهم
بفاكهة ولحم مما يشتهون ۝ يتنازعون فيها كأسا
لا لغو فيها ولا تأثيم ۝ ويطوف عليهم غلمان لهم
كأنهم لؤلؤ مكنون ۝ وأقبل بعضهم على بعض يتساءلون
۝ قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين ۝ فمن الله
علينا ووقانا عذاب السموم ۝ إنا كنا من قبل ندعوه
إنه هو البر الرحيم ۝ فذكر فما أنت بنعمت ربك
بكاهن ولا مجنون ۝ أم يقولون شاعر نتربص
به ريب المنون ۝ قل تربصوا فإني معكم من المتربصين ۝

57 — Ben onlardan bir rızık istemiyorum[81]. Bana[82] (yemek) **yedirmelerini de istemiyorum!**

---

sınlar, bilsinler» diye tefsîr etmişlerdir. Cenâb-ı Hak onları yaratmamış olsaydı onun varlığı ve birliği bilinemezdi «Haazin». Bu lâfz-ı kerîme «Ben onlara ibâdet etmelerini emredeyim diye», yahud «Bana kul olsunlar diye» ma'nâlarını verenler de olmuşdur «Beyzâvî».

Fâide: «Ma'rifet, irfan» lûğatde «İlim» gibi bilmek demekdir. İki şey ister: 1) Bilinecek bir suret ve bir mes'ele, 2) Bilmiye yeter bir kuvvet ve meleke. Bu lâfızlar bunların her birine ıtlaak olunur. Fakat ilim ile ma'rifet ve irfan arasında şöyle de fark vardır: 1) İlim, küllî ve mürekkebde, öbürleri cüz'î ve basîtde kullanılır. Ya'nî küllî bir mâhiyyeti, mürekkeb bir hakıykatı idrâke «ilim», cüz'î bir mâhiyyeti veya basit bir hakıykatı idrâke «irfan, ma'rifet» denilir. Bunun için «Alimtullâhe = Allahı bildim» demek câiz değildir de «Areftullâhe» demek câizdir. 2) İlim bir şey'i vaasıtasız, ma'rifet ise vaasıta ile idrâk etmekdir. Onun için «Allah aalimdir» denilir, fakat «aarifdir» denilmez. 3) İlim, bir şey'in künh-ü hakıykatını, ma'rifet ve irfan ise bir şey'in eserlerini, vasıflarını idrâk etmekdir. Binâenaleyh «Şu adam aarif billâhdır» denildiği halde «aalim billâhdır» denilemez. Çünkü Allâhın künh-ü hakıykatını bilmek mümkin değildir. Sufiyyeye göre «ârif» — ki ma'rifet ve irfan saahibi demekdir — Hakkın güzel isimlerinin (Esmâ-i hüsnâsının), kadîm sıfatlarının kalbi dolduran nuurlarıyle Hakkı bilerek, ibâdet ve tâatlarında tam bir sadâkat

58 — Şübhesiz rızkı veren, O pek çetin kuvvet saahibi Allâhın kendisidir.

59 — Artık muhakkak ki o zulmedenler için[83] (geçmiş) **arkadaşlarının**[84] (azâb)[85] **hissesi gibi bir nasıyb** (-i hüsran) **vardır. Şimdi** (onu) **acele istemesinler**[86].

60 — İşte kendilerine va'd (ve tehdîd) **edilegelen günlerinden**[87] (dolayı) **vay o küfredenlere!**

---

gösteren, kötü huylarından, nefsin âfetlerinden temizlenen, Hakkın rahmet kapısında uzun müddet mülâzemet eden, Allâhın rızaasını kazanan, kevn aalemindeki Rabbânî mukadderâtın sırlarına, Hakkın ilhâmlarıyle, vâkıf olan insan demekdir. Aarifin o derin, o deruunî ve ince bilgilerine de «Ma'rifet, irfan» derler «Huccet-ullah-il Bâliğa tercemesi ve şerhı».

[81] Gerek kendim için, gerek nefisleri ve gayrileri için (Çünkü rızkı veren ben im) «Celâleyn, Medârik».

[82] Ve kendilerine ve başkalarına «Celâleyn». (Kendilerini ve başkalarını doyuran da ben im).

[83] Mekkelilerden ve sâireden küfür ve inkâra sapıb da Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi tekzîb etmek suretiyle zulmedenler için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[84] Kendilerinden evvel helâk olan kavmlerin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

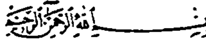
[85] «Beyzâvî, Celâleyn».

[86] Çünkü «Bu va'd (ve tehdîdin tehakkuku), eğer doğru söyleyenlerseniz, ne zaman?» diyorlardı («Yâsîn» sûresi, âyet: 48).

[87] Maksad kıyâmet günüdür «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud «Bedir» günüdür «Beyzâvî, Medârik».

«52» inci SURE

«ET-TUUR» SURESI[1]

1 — **Andolsun «Tuur» a**[2],

2, 3 — **Neşredilmiş kâğıd**[3] (lar) **içinde yazılı kitaba**[4],

4 — **Ma'muur eve**[5],

5 — **Yükseltilmiş tavana**[6],

6 — **Dolan denize**[7],

7 — **Ki Rabbinin azâbı hiç şübhesiz vaaki'dir** (inecekdir)[8],

8 — **Onu def'edecek** (hiçbir şey de) **yokdur.**

9 — **O gün gök sallanıb çalkanır,**

10 — **Dağlar** (yerinden kopub)[9] **yürür**[10].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «49» âyetdir.

[2] «Medyen» de (Musâ) aleyhisselâma bitaab-ı ilâhî vâki' olan dağın ismidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Âyet-i kerîmedeki «Rakk» fil'asıl üzerine yazı yazılan deri demekdir «Beyzâvî, Medârik».

[4] Tevrâta, yahud Kur'âna «Celâleyn». Murad Kur'andır. Yahud levh-ı mahfuzdur. Yahud evliyâullâhın ma'rifetler, hikmetler yazılı olan kalbleridir; Yahud hıfız meleklerinin yazdıklarıdır «Beyzâvî».

[5] Âyetdeki «El-beyt-ül ma'mur» Kâ'benin hizâsında, semâda meleklerin tavaaf etdiği bir makamdır ki onu her gün yetmiş bin melek ziyâret eder. Orada namaz kılarlar ve bir kerre gelen melek bir daha oraya dönmez «Celâleyn, Medârik». «El-beyt-ül ma'muur» Kâ'bedir. Onun ma'murluğu hacılarla, mücâvirlerledir. Yahud dördüncü semâda, Kâ'benin ta semt-i re'sine düşen makamdır «Beyzâvî, Medârik».

[6] Semâye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud arşa «Medârik».

[7] Bahr-i muhıyta «Beyzâvî».

[8] «Beyzâvî, Medârik». Bu âyet birinci âyetdeki kasemin cevâbıdır. Diğer âyetlerin başlarında bulunan «Vav» lar kasem için değil, atf içindir «Medârik».

[9] «Beyzâvî».

[10] Zerreler gibi uçuşur. Bunlar kıyâmet günü olacakdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

11 — Vay artık o gün (peyğamberleri önce)[11] **tekzib edenlere!**

12 — Ki onlar daldıkları baatıl[12] içinde oynayıb duranlardır.

13 — O gün onlar cehennem ateşine itilib kakılırlar.

14 — (Şöyle denilecek:)[13] **«İşte sizin yalan saymakda idiğiniz ateş budur».**

15 — «(Peki) **bu da mı sihir?! Yoksa siz** (yine büyülendiniz de) **görmüyor musunuz»?!**

16 — Girin oraya! İster dayanın, ister dayanmayın, sizce birdir[14]. Siz ancak yapageldiklerinizin cezâsına çarpılıyorsunuz».

17 — Şübhesiz ki (fenâlıkdan) **sakınanlar cennetler, ni'met** (ler) **içindedirler,**

18 — Rablerinin kendilerine verdiği ile zevkyâb olarak. Rableri onları o çılgın cehennemin azâbından korumuşdur.

19 — (Şöyle denilir:)[15] **«**(İyi) **amel** (ve hareket) **etmiş olduğunuz için aafiyetle yeyin, için».**

20 — «Sıra sıra dizilmiş tahtlara yaslananlar olarak». Biz onlara şâhin gözlü huurîleri eş yapdık.

21 — İman edib de zürriyyetleri de îman ile kendilerine tâ'bî olanlar (yok mu?) **biz onların nesillerini de kendilerine katdık[16]. Kendilerinin amelinden bir şey de eksiltmedik. Herkes kazancı mukaabilinde bir rehindir[17].**

22 — Onlara canlarının isteyeceği[18] meyve (ler) **i, et** (ler) **i de bol bol[19] verdik.**

23 — Orada birbirleriyle öyle kadeh çekişirler ki[20]! Onda ne bir saçmalama, ne de bir günâha sokma yokdur[21].

---

[11] «Celâleyn».
[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[13] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[14] Size aslâ fâide vermeyecekdir «Celâleyn».
[15] «Celâleyn».
[16] Birlikde cennete koyduk. Onların derecelerine yükseltdik. Bu, evlâdlarıyle bir arada yaşamaları için babalarına ilâhî bir lûtf-ü ikramdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] Merhundur (ipotekdir). Eğer iyi amelle gelirse bu rehni çözer, ve illâ helâke uğrar «Beyzâvî». Herkes hayır ve şer ne kazandıysa onun mukaabilini görür «Celâleyn».
[18] Tasrıyh etmeseler dahi «Celâleyn, Medârik».
[19] «Celâleyn».
[20] «Celâleyn».
[21] Dünyâdaki şarabların hilâfına «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

24 — O sadefleri içinde gizlenmiş inci gibi civanlar da kendilerine (hizmet için)[22] **etraflarında döner** (ler).

25 — (Ehl-i cennet) **birbirine yönelib** (hallerini ve amellerini)[23] **soruşdururlar,**

26 — (Şöyle) **diyerek: «Biz hakıykat bundan evvel** (dünyâda)[24] **ailelerimiz içinde** (aakıbetimizden)[25] **korkanlardık».**

27 — «Işte Allah bize (mağfiret ve rahmetini)[26] **lûtfetdi. Bizi sâm yeli azâbından**[27] **korudu».**

28 — «Gerçek biz bundan evvel (muvahhid olarak)[28] **Ona ibâdet**[29] **ediyorduk. Şübhesiz ki O,** (evet) **O,** (va'dinde saadık)[30] **ihsânı bol, çok esirgeyicidir».**

29 — (Habîbim) **sen hemen öğüt vermekde devâm et. Öyle ya, sen Rabbinin ni'meti sâyesinde ne bir kâhin, ne de bir mecnun değilsin.**

30 — Yoksa «(O), **bir şâirdir, biz onun, zamânın felâketli haadiseleri** (ne çarpılması) **nı gözetliyoruz**[31]**» mu diyorlar?**

31 — De ki: «Bekleyin. Çünkü ben de sizinle berâber bekleyenlerdenim[32]**».**

32 — Yahud bunu[33] **kendilerine akılları mı emrediyor**[34]**, yoksa onlar azgınlar gürûhu mudur?**

33 — Yahud onu[35] **kendisi mi uydurub söyledi diyorlar? Hayır, onlar îman etmezler.**

---

[22] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Ba'zılarına göre bunlar kendilerinden evvel ölmüş evlâdlarıdır «Beyzâvî».

[23] «Beyzâvî, Medârik».

[24] «Celâleyn, Medârik».

[25] «Beyzâvî».

[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Âyet-i kerîmedeki «Semum» mesâmâta kadar işleyen sıcak yel demekdir. Maksud cehennem azâbıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] «Celâleyn, Medârik».

[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] «Celâleyn».

[31] Her şâir gibi nihâyet o da ölecek «Celâleyn, Medârik».

[32] Nitekim «Bedir» günü azgınların hepsi kılıcdan geçdiler «Celâleyn».

[33] «Sahirdir, kâhindir, şâirdir, Mecnundur» sözünü ve bu sözdeki tenâkuzu «Beyzâvî, Celâleyn».

[34] Ki hiçbir akıl bunu emretmemek gerekdir «Celâley».

[35] Kur'ânı «Celâleyn».

34 — Öyleyse onlar da, eğer doğru söyleyenlerse, onun gibi (velev uydurma)[36] **bir söz getirsinler!**

35 — Yoksa onlar bir şeysiz[37] olarak mı yaratıldılar? Yahud (kendilerinin)[38] **yaratıcıları kendileri midir?!**

36 — Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yaratdılar? Hayır, onlar (Allâhın birliğini, kudretini) **iyi bilmiyorlar.**

37 — Yahud Rabbinin hazîneleri[39] onların yanında mı? Veya onlar (eşyâyi diledikleri gibi tedbîre)[40] **haakim ve gaalib kimseler mi?**

38 — Yoksa onlara haas bir merdiven[41] vardır da onun üstünden[42] mi dinliyorlar[43] Öyleyse dinleyicileri açık bir bürhan getirsin (ler)!

39 — Yahud kızlar Onun[44], oğullar sizin mi?[45]

40 — Yoksa sen kendilerinden bir ücret istiyorsun da onlar (bundan mütevellid) **borcdan dolayı ağır bir yük altına mı girmişlerdir?**

41 — Yahud gayb (ın ilmi)[46] **kendilerinin yanındadır da** (bunu) **onlar mı yazıyorlar?**

---

[36] «Celâleyn».

[37] Yaradansız «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Celâleyn».

[39] Peyğamberliği, rızkı, ameli ve sâireyi ihsâneden lütf-ü ilâhî hazineleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] «Beyzâvî, Medârik».

[41] Göklere yükselmek için «Celâleyn».

[42] «Celâleyn».

[43] Meleklerin kelâmını, ilâhî vahyi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Allâh-ü Teaalânın «Celâleyn».

[45] Çünkü öyle iddiâ ediyorlardı «Celâleyn».

[46] «Celâleyn». Levh-ı mahfuz «Beyzâvî, Medârik».

42 — Yoksa (sana)[47] **bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler** (kurdukları o) **tuzağa kendileri düşüb mağlûb olmuşlardır** (olacaklardır)[48].

43 — Yahud onların Allahdan başka bir Tanrıları mı var? Allah onların katmakda oldukları ortaklardan münezzehdir.

44 — Eğer gökden bir parça düşer görseler[49] «(Bu)**, derler, birbiri üstüne yığılmış bir bulutdur».**

45 — Artık onları çarpılacakları[50] günlerine kadar (hallerine) **bırak.**

46 — O gün tuzakları hiçbir şeyle kendilerine fâide vermeyecek, onlara yardım da edilmeyecekdir[51].

47 — Muhakkak ki o zulmedenlere bundan evvel de bir azâb var[52]. Fakat onların çoğu (bunu) **bilmezler.**

48 — Sen Rabbinin hükmüne (rızaa ile) **sabret. Çünkü muhakkak sen bizim gözlerimiz** (önün) **desin[53]. Kalkacağın zaman da[54] Rabbine hamd ile tesbîh** (ve tenzîh) **et.**

49 — Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra dahi tesbîh et[55].

---

[47] «Celâleyn».

[48] Bu ilâhî va'd «Bedir» de tehakkuk etmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Çünkü onlar, kendilerini azab için gökden bir parçanın üzerlerine düşmesini istemişlerdi «Celâleyn».

[50] Ölecekleri «Celâleyn». Birinci nefhanın vukuua geleceği «Beyzâvî, Medârik».

[51] Âhiret azâbından kurtulmaları hususunda «Celâleyn».

[52] Ölümlerinden evvel dünyâda, yahud kabirde. Nitekim yedi yıl kıtlıkla, açlıkla azâba uğratıldılar. «Bedir» de de ölümle karşılaşdılar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[53] Ya'nî himâyemiz, nezâretimiz altındasın «Beyzâvî, Celâleyn».

[54] Uykundan, yahud oturduğun mahalden, yahud namaza kalkacağın zaman «Beyzâvî, Celâleyn». Bu tesbîh namazda iftitâh tekbîrinden sonra okunan « سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالى جدك ولااله غيرك » dür «Medârik».

[55] Murad bu vakıtlarda «Sübhaanellaahi ve bihamdihî» demekdir. Ba'zılarına göre uykudan kalkınca namaz kılmakdır. Gecenin bir kısmından murad akşam ve yatsı namazları, yıldızın batışından sonraki tesbîh de sabah namazıdır «Medârik».

سورة النجم مكية

بسم الله الرحمن الرحيم
والنجم اذا هوى ما ضل صاحبكم وما غوى وما ينطق
عن الهوى ان هو الا وحي يوحى علمه شديد القوى
ذو مرة فاستوى وهو بالافق الاعلى ثم دنا فتدلى
فكان قاب قوسين او ادنى فاوحى الى عبده ما اوحى
ما كذب الفؤاد ما راى افتمارونه على ما يرى ولقد
راه نزلة اخرى عند سدرة المنتهى عندها جنة الماوى
اذ يغشى السدرة ما يغشى ما زاغ البصر وما طغى
لقد راى من ايات ربه الكبرى افرايتم اللات والعزى
ومناة الثالثة الاخرى الكم الذكر وله الانثى
تلك اذا قسمة ضيزى ان هي الا اسماء سميتموها انتم
واباؤكم ما انزل الله بها من سلطان ان يتبعون الا الظن
وما تهوى الانفس ولقد جاءهم من ربهم الهدى ام للانسان
ما تمنى فلله الاخرة والاولى وكم من ملك في السموات لا تغني
شفاعتهم شيئا الا من بعد ان ياذن الله لمن يشاء ويرضى

«53» üncü SURE

«EN-NECM» SURESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — **Batdığı dem**[2] **yıldıza**[3] **and olsun ki,**

2 — **saahibiniz**[4] (doğru yoldan)[5] **sapmadı. Baatıla da inanmadı**[6].

3 — **Kendi** (re'y-ü) **hevâsından söylemez o.**

4 — **O**[7], **kendisine** (Allahdan)[8] **ilkaa edilegelen bir vahyden başkası değildir.**

5 — **Onu müdhiş kuvvetlere mâlik olan**[9] **öğretdi.**

6 — (Ki o) **akıl ve re'yinde kâmil**[10] (bir melek) **dir. Hemen** (kendi suretine girib)[11] **doğruldu.**

---

[1] «Mekke» de nâzil oldu. «62» âyetdir.

[2] «Celâleyn, Medârik». Yahud kıyâmet gününde dağıldığı zaman, yahud söndüğü zaman, yahud doğduğu zaman «Beyzâvî, Medârik». (Ahmed bin El-mübârek) anlatıyor: Ümmî mürşidim (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a «Cenâb-ı Hak risâlet-i seniyyenin sıhhatını tebyîn için yıldızlara andediyor. Yıldızlar, Ona nazaran, nedir ki? Onunla nuur-i risâlet arasında ne münâsebet var?» dedim. Şu cevâbı aldım: «Bu and, yıldıza, yıldız olduğu için değil, onda Hakkın nuuru olduğu için vaaki' olmuşdur. O, kara ve deniz karanlıklarında kendisiyle yol doğrultan bir nuurdur. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de bir hidâyet rehberi ve nuurudur ki onunla Cennet-i naıyme ulaşılır ilh.» (Ibn-ül-mübârek) âyetindeki « اذا هوى » kavl-i kerîminin ma'nâsını sordum, diyor, bana şunları söyledi: «Murad semânın ortasından zâil olduğu zaman demekdir. Çünkü yıldız orada bulununca kimse yolunu doğrultamaz. Çünkü o, o zaman cihetlerden hiçbirine mâil değildir ki onunla istidlâle imkân bulunsun». (Ibn-ül-mübârek) ilâve ediyor: «Bu âyet hakkında birçok kaviller vardır ki bunları (Necmüddîn el Aytıy), isrâ ve mi'rac hakkındaki te'lîf-i celîlinde uzun uzadıya îzaah etmişdir. Ona vaakıf olursan hazreti şeyhin işâret etdiği manâdaki yüksek nebâhati anlarsın».

7 — O[12], en yüksek ufukda idi[13].

8 — Sonra (Cebrâil, ona)[14] yaklaşdı. Derken sarkdı.

---

[3] Yıldız cinsine, yahud Süreyyâye, yahud müneccemen (parça parça) inen Kur'ân âyetlerine, yahud bitib yükselen nebâta, yahud mi'râca çıkıb inen hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

[4] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] Kur'ân, yahud hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin dîn emrinde söylediği her söz «Beyzâvî». (Şah Veliyyullâh-ı Dehlevî) hazretleri der ki: «Yakıyn ifâde eden ilimlerin direği, başı, dînî ilim şu'belerinin temeli hadîs ilmidir ki onda — Allah kendisine de, bütün âl ve ashaabına da bol bol salât ve selâm etsin — peyğamberlerin efdalı sallellâhü aleyhi ve sellemin kavl, fiil ve takrîrleri zikrolunur. Onlar karanlık gecelerin kandilleri, doğru yolun apaçık belirtileridir. Onlar kâinâta nuur saçan tolun aya benzerler. Kim, onların karşısında boyun keserek bellemiye muvaffak olursa hiç şübhe yok ki doğru yolu bulur ve kendisine Cenâb-ı Hakdan birçok hayırlar ihsân edilir. Fakat kim de yüz çevirirse yolunu şaşırır, korkunç ve tehlikeli uçurumlara düşer. Binâen'aleyh hüsrânını artırmakdan başka birşey yapmış olmaz. Zîra Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem nehyetdi, emretdi, inzâr ve tebşîretdi. (Bakınız: «El-ahzâb» sûresi, âyet: 44, 45 - «Sebe'» sûresi, âyet: 28) Meseller, huccetler getirdi (Bunları bilmeyenler yollarını doğrultamazlar). Peyğamberimizin hadîsleri Kur'ân kadar, belki daha çok hukümleri ihtivâ eder [*], Hadîs ilminin tabakaları, hadîs âlimlerinin birbirine nisbetle dereceleri var. Kabukları var; içi özdür. Sedefleri var, göbeğine inciler yerleşmişdir. ilh.»

[*] Bu cümlede «Ebû Dâvud» un, «Dâri Kutnî» nin (Irbaaz bin Sâriye) radıyallâhü anhden tahrîc etdikleri şu meâldeki hadîse işâret edilmişdir: «Sizden her hangi biriniz sedirin üstünde (refâhla, kibr-ü saltanatla «Beğavî») dayanarak (yan gelib keyfine bakarak) Allâh-ü Teaalâ şu Kur'ândakilerden başka birşey'i haram kılmamışdır mı sanıyor? Gözünüzü açın ki ben de emretdim. Va'zetdim. Nehyetdim. Onlar (sayıca) Kur'ânın misli gibidir. Belki (metindeki «Ev» kelimesinin «Yahud» değil, «Belki» ma'nâsını ifâde etdiğini «İbn Melek», «Mesaabîh şerhı» ında zikr etmişdir. Tercemeye ve mefhûma muvaafık olan da budur) daha çok. Allâh-ü Teaalâ — kitablılar (Hıristiyanlar, Yahudîler) üzerlerindeki (harac ve cizye gibi) borclarını verdikce — izinleri olmadan evlerine girmenizi, kadınlarını döğmenizi, meyvelerini yemenizi size helâl kılmamışdır».

Tercemede «Sayıca» kaydını ilâve etdik. Çünkü hadîs kuvvet i'tibâriyle (meselâ halâl ve haraamın sıfatları ve Kur'ânın Hak tarafından indirilmiş ve okunan bir vahy olması bakımından Kur'âna «Misl» olamaz. Hadîsin metnindeki «Ekser» kelimesi de tercemenin isabetini gösteren bir karînedir. Hadîslerin adedce Kur'ândan fazla olması dış bakımındandır. Hakıykat bakımından onlar yine Kur'ânın gizli ma'nâlarını açıklayan tefsîrlerden ibâretdir ki onlara ancak vahy ile müeyyed olan peyğamber muttali' olabilir. Bazılarınca «Mümâselet» kuvvete de şâmildir. Fakat nefs-el emre nisbetle değil, bizde te'mîn etdiği bilgiye nisbetle. Zîra Kur'ânın hadîse ihtiyâcı, hadîsin Kur'âna ihtiyacından ziyâdedir». «Benden bir hadîs rivâyet olunursa onu Kitâbullâha arzedin. Ona uyarsa alın. Uymazsa atın» meâlinde ba'zı hadîsler vardır. (Aliy-yül Kaari) nin beyânına göre maksad «Mevzu' hadîs» lerdir. Diğer bir hadîs meâli: «Gözünüzü açın ki bana Kur'an ile birlikde bir misil daha verildi - Tirmizî, Ebû Dâvud - Mıkdâd bin Ma'dî Kerb radıyallâhü anh». Murad «Vahy» dir. Kur'an, tilâvet olunan vahy, sünnet de («Hadîs-i kudsî», hattâ Resûl-

9 — (Bu suretle o, peyğamberlere) **iki yay kadar, yahud daha yakın oldu da**[15],

10 — (Allâhın) **kuluna**[16] **vahy etdiği neyse onu vahyetdi.**

11 — **Onun**[17] **gördüğünü kalb (i) yalana çıkarmadı**[18].

12 — **Şimdi siz onun**[19] **bu görüşüne karşı da kendisiyle mücâdele mi edeceksiniz?**

13, 14 — **Andolsun ki onu**[20] **diğer bir def'a da Sidre-tül müntehânın yanında**[22] **gördü o,**

üllah sallellâhü aleyhi ve sellemin kıyâsı dâhil) tilâvet olunmayan vahydir. «Buhaarî de şöyle yazılıdır: (Cebrâil) aleyhisselâm Resûlüllâha Kur'ânı indirdiği ve öğretdiği gibi sünneti de indirmiş, öğretmişdir». «Mıkdâd hadîsi» ndeki münâsebet vahydeki ittihaddır. Mâhiyyetin tamâmında müşâreket değildir. Çünkü Kur'ân kadîmdir. Cenâb-ı Hakkın sıfatıdır. Gerçi hadîs ma'nen ve delâleten mu'cizedir. Fakat Kur'an lâfzan da mu'cizdir. Burada «Kur'an ile birlikde bir misil daha» demekden murad da Kur'ânı şerh ve tefsîr eden hadîslerdir «Huccet-ullah-il Bâliğa tercemesi ve şerhi».

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] «Lût kavmi» nin memleketlerini kökünden koparan, «Semud» u müdhiş sayhasiyle helâk eden ve vaasıta-i vahy olan (Cebrâîl) aleyhisselâm «Beyzâvî, Medârik».

[10] «Beyzâvî». Yahud manzarası çok güzel «Celâleyn, Medârik».

[11] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] (Cebrâîl) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Ufk-ı semâda idi «Beyzâvî».

[14] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî».

[15] Ba'zılarına göre peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme yaklaşan ve sarkan Cenâb-ı Hakdır. Bu takdîrde ma'nâ mecâzî olur «Haazin».

[16] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Medârik». Yahud Allâh-ü Teaalâ, kulu (Cebrâîl) aleyhisselâma «Celâleyn».

[17] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin gördüğü, ba'zı rivâyetlere nazaran, Cenâb-ı Hakdır «Beyzâvî, Medârik».

[19] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[20] Suret-i aslıyyesinde (Cebrâîl) aleyhisselâmı «Celâleyn».

[21] «Müslim» in (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden rivâyet etdiği bir hadîse nazaran mi'rac gecesi Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin namazların mıkdârını tahfîf için müteaddid iniş ve çıkışları vaaki' olmuşdur.

[22] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem mi'racda «Sidre» den yukarı semâlara yükseldiği zaman. «Sidre-tül müntehâ» arşın sağında bir ağacdır ki ne melek, ne sâire ondan ötesine aslâ geçemezler «Celâleyn, Medârik». «Sidre» lûğatda «Arabistan kirazı ağacıdır ki burada hudud başını temsîl etmekdedir. Mahlûkaatın ilmi ancak oraya kadar çıkabilir «Beyzâvî, Medârik». İmam «Buhaarî» nin (Câbir) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği uzun isrâ ve mi'rac hadîsinin bu kısma âid meâli: (Cebrâîl) bana dedi ki: «İşte bu Sidre-tül müntehâdır». Bir de ne göreyim: «Dört ırmak. (Bakınız: «Muhammed» sûresi, âyet: 15).

15 — ki Cennet-ül me'vâ[23] **onun yanındadır.**

16 — O (gördüğü)[24] **zaman Sidreyi bürüyordu onu bürümekde olan**[25].

17 — (Peyğamberin) **göz** (ü, gördüğünden)[26] **ağmadı,** (onu) **aşmadı da**[27].

18 — Andolsun ki o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüşdür[28].

19, 20 — (Allâhı bırakıb tapdığınız)[29] **Lât** (ın), **Uzzâ** (nın) **ve** (bunların) **üçüncüsü olan diğer Menât** (ın[30] her hangi birşey hakkında zerrece kudretleri var mı?)[31] **Bize haber verin**[32].

---

[23] Melekler ve şehîdlerle müttekıylerin ruhları burada barınırlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] «Medârik».

[25] Ki ta'rîf ve tavsıyfi kaabil değil. Ba'zılarına göre bunlar orada ibâdet eden sayısız melekler, ba'zılarına göre Rabb-i izzetin nuuru «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[26] «Beyzâvî, Medârik».

[27] Ya'nî Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin gözü o gece maksuudundan başkasına aslâ ağmadı, onu aşmadı da «Celâleyn».

[28] Selef ve halef Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin mi'rac gecesi Rabbini görüb görmediği hususunda ihtilâf etdi. Sahıyh «Müslim» de vârid olan habere göre hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâ vâlidemiz bunu inkâr etmişdir. (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden ve bir cemâatden de böyle rivâyet edilmişdir. (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhden vârid olan meşhûr rivâyet de bu şekilde olduğu gibi muhaddislerden ve kelâmcılardan bir cemâat dahi buna zâhib olmuşlardır. Fakat (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellem Cenâb-ı Hakkı gözü ile görmüşdür. (Ebû Zer) radıyallâhü anh ile (Kâ'b) dan ve (Hasen) den de — ki o, bu hususda yemîn de etmişdir — böyle rivâyet edilmişdir. (İbni Mes'ud, Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhümâ ile (Ahmet bin Hanbel) den, (Ebül Hasen-il Eş'arî) den de ve onun ashaabı olan bir cemâatden de bu tarzda bir nakil vârid olmuşdur. Ba'zı meşâyih ise şöyle demişlerdir: «Bu babda vaazıh bir delîl yokdur. Tevakkuf gerekdir. Bununla berâber dünyâde Cenâb-ı Hakkı görmek câizdir. (Musâ) aleyhisselâmın rü'yet istemesi bu cevâzın delîlini teşkîl eder. Çünkü hiçbir peyğamber, Rabbine karşı câiz olanla olmayandan câhil değildir». Bundan başka cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve sellemin mi'rac gecesinde Cenâb-ı Hakla vaasıtalı veya vasıtasız konuşub konuşmadığı da ihtilâflıdır. (Eş'arî) den ve ba'zı kelâmcılardan Onun bizzât konuşduğu rivâyet edilmiş, bu kavilde (Muhammed bin Ca'fer, İbni Mes'ud, İbni Abbas) radıyallâhü anhüme istinâd olunmuşdur «Şifâyi şerîf (Kadıy Iyâz)». Rü'yet mes'elesinde aslolan bu ümmetin en yüksek aalimi ve mercii (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın hadîsidir. (İbni Umer) radıyallâhü anhümâ bu babda ona mürâcaat etmiş, peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin mi'rac gecesi Cenâb-ı Hakkı görüb görmediğini sormuş, o da «Gördü» cevâbını vermişdir. Hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhânın kavli işitdiği bir hadîse değil, âyetlerin kendi ictihâdınca tefsîrine âiddir. «Gözler onu idrâk edemez («El-en'am» sûresi, âyet: 103)» meâlindeki âyet-i kerîme ise gözlerin Zatüllâhın hakıykatını ihaata ve idrâkden âciz olduğunu ifâde etmekdedir ki bu, rü'yetin adem-i vukuuna delîl teşkil edemez «Muhyiddin-i Nevevî, Haazin».

[29] «Celâleyn, Medârik».

[30] Bunlar birer put ismidir. «Lât» «Taaif» de «Sakıyf» kabîlesine, yahud «Nahle» de

21 — Erkek sizin de dişi Onun mu?![33]

22 — O takdîrde bu, insafsızca bir taksîm!

23 — Bu (putlar)[34] **sizin ve atalarınızın takdığınız adlardan başkası değildir. Allah onlara hiçbir huccet indirmedi. Onlar, kuruntudan ve nefisler** (in) **in arzuu etdiği hevâ** (ve heves) **den başkasına tâbi' olmuyorlar. Halbuki andolsun, kendilerine Rablerinden o hidâyet** (rehberi)[35] **gelmişdir.**

24 — Yoksa insana her umduğu şey' (e nâil.olma imkânı) **mı var?**[36]

25 — İşte âhıret de, dünyâ da Allâhındır.

26 — Göklerde nice melek vardır ki onların şefâatleri bile hiçbir şey'e yaramaz. Meğer ki (o şefâat) **Allâhın dileyeceği ve raazî olacağı kimseler için** (ve ancak Onun) **izin vermesinden sonra ola.**

27 — Hakıykat, âhirete îman etmez olanlar, meleklere alabildiğine dişi adı takarlar.

28 — Halbuki onların buna dâir de bilgisi yokdur. Onlar kuruntudan başkasına tâbi' olmazlar. Kuruntu ise, şübhesiz, hakdan hiç birşey'i ifâde etmez.

29 — Onun için sen (Habîbim) **bizim zikrimize**[37] **arka çeviren, dünyâ hayâtından başkasını arzuu etmeyen kimselerden yüz çevir.**

30 — Onların ilimden erebildikleri (son had)[38] **işte budur. Şübhesiz ki Rabbin, yolundan sapan kimseleri çok iyi bilenin ta kendisidir. O, hidâyet bulan kimseleri de pek iyi bilendir.**

«Kureyş» e mahsus bir heykeldi. «Uzzâ», «Gatfan» a âid kara bir putdu. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem (Haalid bin Velîd) radıyallâhü anhi ona gönderib kırdırmışdır. «Menât» da «Hüzeyl, Huzâa» kabîlelerine, yahud «Sakıyf» e mahsus kayadan ma'mul bir putdu. Bunlar müennesdir. Baatıl iddiâlarına göre bunlar da melekler de dişidir ve bunlar şefâatcilerdir! «Beyzâvî, Medârik».

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] «Celâleyn, Medârik».

[33] Allâhın mı? Onlar kız çocuklarını sevmezler, diri diri toprağa gömerlerdi «Medârik».

[34] «Beyzâvî, Medârik».

[35] Peyğamber ve Kur'an «Beyzâvî, Medârik».

[36] Müşrikler «Putlar bize şefâat edecek» diyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] Kur'âna «Celâleyn, Medârik».

[38] «Celâleyn, Medârik».

سورة النجم

إن الذين لا يؤمنون بالآخرة ليسمون الملائكة تسمية الأنثى ۝ وما لهم به من علم إن يتبعون إلا الظن وإن الظن لا يغني من الحق شيئا ۝ فأعرض عن من تولى عن ذكرنا ولم يرد إلا الحياة الدنيا ۝ ذلك مبلغهم من العلم إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم بمن اهتدى ۝ ولله ما في السماوات وما في الأرض ليجزي الذين أساءوا بما عملوا ويجزي الذين أحسنوا بالحسنى ۝ الذين يجتنبون كبائر الإثم والفواحش إلا اللمم إن ربك واسع المغفرة هو أعلم بكم إذ أنشأكم من الأرض وإذ أنتم أجنة في بطون أمهاتكم فلا تزكوا أنفسكم هو أعلم بمن اتقى ۝ أفرأيت الذي تولى ۝ وأعطى قليلا وأكدى ۝ أعنده علم الغيب فهو يرى ۝ أم لم ينبأ بما في صحف موسى ۝ وإبراهيم الذي وفى ۝ ألا تزر وازرة وزر أخرى ۝ وأن ليس للإنسان إلا ما سعى ۝ وأن سعيه سوف يرى ۝ ثم يجزاه الجزاء الأوفى ۝ وأن إلى ربك المنتهى ۝ وأنه هو أضحك وأبكى ۝ وأنه هو أمات وأحيا ۝

الجزء السابع والعشرون

وأنه خلق الزوجين الذكر والأنثى ۝ من نطفة إذا تمنى ۝ وأن عليه النشأة الأخرى ۝ وأنه هو أغنى وأقنى ۝ وأنه هو رب الشعرى ۝ وأنه أهلك عادا الأولى ۝ وثمود فما أبقى ۝ وقوم نوح من قبل إنهم كانوا هم أظلم وأطغى ۝ والمؤتفكة أهوى ۝ فغشاها ما غشى ۝ فبأي آلاء ربك تتمارى ۝ هذا نذير من النذر الأولى ۝ أزفت الآزفة ۝ ليس لها من دون الله كاشفة ۝ أفمن هذا الحديث تعجبون ۝ وتضحكون ولا تبكون ۝ وأنتم سامدون ۝ فاسجدوا لله واعبدوا ۝

سورة القمر

بسم الله الرحمن الرحيم

اقتربت الساعة وانشق القمر ۝ وإن يروا آية يعرضوا ويقولوا سحر مستمر ۝ وكذبوا واتبعوا أهواءهم وكل أمر مستقر ۝ ولقد جاءهم من الأنباء ما فيه مزدجر ۝ حكمة بالغة فما تغن النذر ۝ فتول عنهم يوم يدع الداع إلى شيء نكر ۝

31 — **Göklerde ne var, yerde ne varsa Allâhındır.** (Bunların yaratılması ve nizaama getirilmesi ise Allâhın)[39] **kötülük edenleri, yapdıklarına[40] mukaabil cezâlandırılması, güzel hareket edenleri[41] de daha güzeliyle[42] mükâfatlandırması içindir.**

32 — (O güzel hareket edenler), **ufak ufak suçlar** (ı) **haaric olmak üzere, günâhın büyüklerinden ve fuhuşlardan kaçınanlardır. Şübhesiz ki Rabbin, mağfireti bol olandır. O, sizi[43] daha toprakdan yaratdığı zaman ve siz henüz analarınızın karınlarında döller haalinde olduğunuz sırada**

---

[39] «Beyzâvî».

[40] Şirklerine ve ısyanlarına «Celâleyn».

[41] Tevhîd ile ve tâatlerle «Celâleyn».

[42] Cennetle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] Babanız (Âdem) aleyhisselâmı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

siz (in ne olduğunuzu) **çok iyi bilendir. Bunun için kendinizi** (beğenib)[44] **temize çıkarmayın**[45]**. O,** (fenâlıkdan) **sakınan kimdir, çok iyi bilendir.**

33, 34 — Şimdi (îmandan)[46] **dönen,** (malından)[47] **biraz** (ını) **verib de gerisini sert kaya gibi elinde**[48] **tutan adamı gördün mü?**

35 — Gaybın ilmi onun nezdindedir de kendisi[49] **mi görüyor?!**

36, 37 — Yoksa Musânın ve (Allahdan aldığı emri)[50] **vazîfesini tastamam îfa eden İbrâhîmin sahîfelerinde olan** (şun) **lardan haberdâr mı edilmedi?** :

38 — Hakıykaten hiçbir günâhkâr diğerinin günâh yükünü çekmez.

39 — Hakıykaten insan için kendi çalışdığından başkası yokdur[51]**.**

40 — Hakıykaten çalışdığı ileride (kıyâmet gününde mîzânından)[52] **görülecek,**

41 — Sonra buna en kâmil mükâfat verilecekdir.

42— Şübhesiz ki en son gidiş ancak Rabbinedir.

43 — Hakıykat şu: Güldüren de, ağlatan da Odur[53]**.**

---

[44] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[45] Ucub ve riyâ ile. Fakat Cenâb-ı Hakkın ni'metini i'tirâf etmek böyle değildir. Tâatle sevinmek de tâatdir. Onu anmak ise şükürdür «Celâleyn, Medârik».

[46] «Celâleyn, Medârik».

[47] «Celâleyn».

[48] Âyet-i celîledeki «Ekdâ» fiili «Küdye» dendir ki kaya gibi kaskatı yer demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] (Velîd bin Muğıyre) ve arkadaşı. (Velîd), Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme îman etmişdi. Müşriklerden biri onu ayıbladı. «Atalarının dînini terk mi etdin? Onlar da sapık mı idi?» dedi. (Velîd) şöyle mukaabele etdi: «Allâhın azâbından korkdum». Bunun üzerine o şahıs, mallarından bir kısmını kendisine verirse o azâbı yükleneceğine kefîl oldu! O da tekrar müşrikliğe döndü!» Bununla berâber pazarlık etdiği malın tamâmını değil, daha azını vermiş, gerisini vermekden taş gibi imtinâ' etmişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] «Beyzâvî, Celâleyn».

[51] Bu âyetin ma'nâsı şudur: İnsan, gayrin sa'y ve amelinden fâide görmez, eğer o gayr, münhasıran nefsi için çalışır, amelinin sevâbını başkalarına da teşmîle niyyet etmezse. Fakat çalışan kimse, âharın de sevabdan hissedar olmasına niyyet ederse bu takdîrde o âhar da onun amelinin sevâbından fâidelenir. Zîrâ amel eden bu niyyetle şer'an âhara da vekâlet etmiş olur «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[52] «Medârik».

[53] Ba'zıları şöyle tefsîr etmişlerdir: 1) Ferahı da, tasayı da veren Odur. 2) Âhiretde mü'minleri mevâhible güldürecek olan, dünyâda ise mesaaible ağlatan Odur «Medârik». 2) «Kelbî»: «Ehl-i cenneti fal-ü rahmetiyle güldürecek, ehl-i cehennemi adl-ü gazabıyle ağlatacak olan Odur», 3) (Dahhâk) de «Yer yüzünü nebât ile güldüren, gök yüzünü yağmur ile ağlatan Odur» demişlerdir «Şeyhzâde».

44 — Hakıykat şu: (Dünyâda)[54] **öldüren de,** (âhiretde)[55] **dirilten de Odur.**

45, 46 — Hakıykaten menîden, (rahme)[56] **döküldüğü zaman, erkek ve dişi iki çifti o yaratdı.**

47 — Şübhesiz ki (ölümden sonra)[57] **tekrar diriltmek de Ona âiddir.**

48 — Hakıykat şu (İnsanları)[58] **başkalarına muhtâç olmakdan o kurtardı[59] ve O, sermâye saahibi kıldı.**

49 — Hakıykat şu: «Şi'râ» yıldızının[60] Rabbi de O.

50 — Hakıykat şu: Evvelki Aadi[61] O helâk etdi,

51 — Semuudu da. Öyle ki (onlardan hiçbirini)[62] **bırakmadı.**

52 — Daha evvel[63] Nuuh kavmini de (O helâk etdi)[64] **çünkü bunlar çok zaalim ve çok azgın[65]** (insan) **ların ta kendileri idi.**

53 — (Lût kavminin) **altı üstüne gelen kasabalarını[66] da O kaldırıb yere çarpdı[67] da,**

54 — Onlara giydirdiğini giydirdi[68]!

55 — Şimdi (ey insan)[69] **Rabbinin ni'metlerinden hangisi hakkında şübhe edersin?[70]**

---

[54] «Celâleyn».

[55] «Celâleyn».

[56] «Beyzâvî, Medârik».

[57] «Beyzâvî, Medârik».

[58] «Celâleyn».

[59] «Şeyhzâde».

[60] «Cevzâ'» dan sonra doğan ve «Şi'rel-yemâniyye, Şi'rel-abuur» adları verilen parlak bir yıldızdır. «Huzâa» kabîlesi ona tapardı «Celâleyn, Medârik».

[61] «Hûd» kavmini. İkinci Aad «İrem» dir «Beyzâvî, Medârik».

[62] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] «Aad» ve «Semûd» dan evvel «Beyzâvî, Medârik».

[64] «Medârik».

[65] «Aad» ve «Semud» dan. Çünkü (Nuuh) aleyhisselâm içlerinde uzun seneler kalmışken ona îman etmemişler, ona olanca eziyyeti yapmışlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[66] «Lût» kavminin kasabalarıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[67] (Cebrâîl) aleyhisselâma verdiği emr ile yükseğe kaldırdıkdan sonra alt üst ederek yere atdı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[68] «Şeyhzâde, Medârik».

[69] «Celâleyn».

[70] Yahud: Hangisini yalan sayarsın? «Celâleyn».

56 — **İşte bu** (zât)[71] **de** (Allâhın azâbından) **korkutan evvelki** (peygamber) **lerden** (sonuncusu olmak üzere ayni şeyle) **korkutucu** (bir peygamber) **dir.**

57 — **Yaklaşan[72] yaklaşdı.**

58 — **Onu Allahdan başka açığa çıkaracak yokdur[73].**

59 — **Şimdi siz bu söze[74] mi şaşıyorsunuz?**

60 — **Ve** (istihzâ ederek)[75] **gülüyorsunuz,** (günâhlarınıza)[76] **ağlamıyorsunuz?**

61 — **Siz gafil ve oyuna meclûb[77]** (adam) **larsınız.**

62 — **Haydi** (putlara değil, sizi yaratan)[78] **Allâha secde, edin,** (Ona) **kulluk edin[79].**

---

[71] (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[72] Sâat, kıyâmet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[73] «Celâleyn».

[74] Kur'âna «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[75] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] «Beyzâvî».

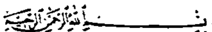
[77] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Kur'an okunduğunu işitdikleri zaman onu dinletmemek için teğanniye başlarlar, oynarlardı «Medârik».

[78] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[79] Bu âyet secde âyetidir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın şöyle dediği rivâyet edilmişdir: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «En-necm» sûresinde secde etdi. Hattâ onunla birlikde müslümanlarla müşrikler, bütün cin ve ins de secde etdiler «Buhaarî». İçinde secde âyeti nâzil olan ilk sûre «En-necm» dir «Buhaarî: Abdullah bin Mes'ud radıyallâhü anh». «Sücûd» lûğatda huzu' ve tezellül ile baş eğmek demekdir. Örfde alnı yere, yahud ona bitişik şey'e koymakdır ki namazın farz olan rükünlerindendir. Tezellülün en büyüğünü ifâde eder. «Müfredât-ı Raağıb» da beyan edildiğine göre secde Allâha tezellül ve ibâdetde müsta'meldir. İnsanlara, hayvanlara, cemadlara, şâmil olmak üzere iki nevi' sücûd vardır: 1) İhtiyârî. Bu, yalınız insana mahsusdur. İnsan onunla sevâba nâil olur. Bu âyet-i kerîmede olduğu gibi. 2) Teshıyrî. Bu, insana, hayvana, nebâta âiddir. «Er-ra'd» sûresinin «15» inci âyetindeki gibi. Bu sücûd, kendilerinin fâil ve hakîm olan Allâhın mahlukları olduğunun sessizce bir nutkudur: «En-nahl» sûresi, âyet: 49.

«54» üncü SURE

«EL-KAMER» SURESİ[1]

1 — Sâat[2] yaklaşdı. Ay (ikiye)[3] ayrıldı[4].

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «55» âyetdir.
[2] Kıyâmet «Medârik, Şeyhzâde, Râzî».
[3] «Buhaarî, Müslim, Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[4] Ayın ikiye ayrılması Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin zaahir ve baariz mu'cizelerindendir. «Buhaarî» ve «Müslim» in (Enes) radıyallâhü anhden rivâyetlerine göre ehl-i Mekke Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemden bir mu'cize göstermesini taleb etmiş, onlara ayın ayrıldığını iki kerre göstermişdir. «Tirmizî» şunu da ilâve etmişdir: «İşte bu âyetler (1 : 2) bunun üzerine nâzil olmuşdur». «Buhaarî» ve «Müslim», (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhin de şöyle dediğini tahrîc etmişlerdir: «Ay, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamânında iki parçaya ayrılmışdır. Bunun üzerine Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Şâhid olun» buyurmuşdur. Diğer bir rivâyetde de mürâşün'ileyh şöyle demişdir: Biz «Mine» de Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle berâberdik. Ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası dağın üstünde, bir parçası da önünde idi. Bunun üzerine Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bize «Şâhid olun» buyurdu. Yine «Buhaarî» ve «Müslim», (İbni Abbas radıyallâhü anhümânın «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamanında ay yarıldı» dediğini tahrîc etmişlerdir, «Müslim» de (ibni umer) radıyallâhü anhümânın şu rivâyetini nakleder: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamanında ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası dağı örtdü, bir parçası da dağın üstünde idi. Bunun üzerine Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Allah için şâhid olun» buyurdu. «Tirmizî» nin (Cübeyr bin Mut'ım) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîse nazaran müşârün'ileyh de şöyle demişdir: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamânında ay yarıldı. İki bölük oldu. Bunun üzerine Kureyş dedi ki: Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) gözlerimizi sihirle bağladı». Kimi de «Haydi bize sihir yapdı (diyelim), o, bütün insanları da büyülüyemez a» dedi. Diğer rivâyetde de şu ilâve vardır: O gece gelen yolcu süvârilere keyfiyyeti sordular. Onlar da ayın iki parça ayrıldığını gördüklerini söylediler. Fakat buna da inanmadılar! (Mukaatil) der ki: Ay yarıldı. Bir zaman sonra yine birleşdi. (Mesruk) un (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anhden rivâyeti şöyledir: Ay Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamânında ayrıldı. Kureyş bunun sihir olduğunu iddiâ etdi. Fakat yolculara sordular. Onlar «Evet, biz de gördük» dediler. Bunun üzerine bu âyetler nâzil oldu. Sahıyh olan bu hadîsler ayın ikiye ayrılması mu'cizesini isbat etdiği gibi Kur'ânın şehâdeti de esâsen bu babda en kavî en büyük bir delildir. Bu haadisenin imkânı hususunda hiçbir mü'min şek etmez. Binâen'aleyh ona i'tikad ve îman etmek vâcıbdır. Ba'zıları «yarıldı» ma'nâsında olan «inşakka» nın «Yenşakku» yevmel kıyâmeti = Kıyâmet gününde yarılacakdır» demek olduğunu dermiyan etmişlerse de bu, baatıl bir sözdür. Hiçbir vech ile doğru olamaz. Müfessirlerin icmâı dışında şâzdır. Cenâb-ı Hak maazî sığasıyle «inşakka = Yarıldı» buyuruyor. «Yenşakku = Yarılacak» buyurmuyor. Maazîyi geleceğe haml için ya bir kariyneye, yahud kuvvetli bir delîle istinâd etmek lâzımdır. Halbuki «Ve in yerev» âyeti de buna mâni' pek kuvvetli bir delîldir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Râzî, Celâleyn, Haazin, Medârik, Ebüssüud». Muhaddislerden (İbni Hacer) ve (Kaadıy İyâz), ayın ikiye ayrıldığına dâir olan

2 — Onlar[5] **bir mu'cize görürlerse yüz çevirirler**[6] **ve «Müstemir**[7] **bir büyüdür» derler.**

3 — (Peyğamberi)[8] **tekzîbetdiler. Hevâ** (ve heves) **lerine uydular. Halbuki** (hayr-u şer)[9] **her iş bir gaayeye bağlıdır**[10].

4 — Andolsun ki onlara[11] (kendilerini küfür ve inâddan şiddetle)[12] **vaz geçirecek nice mühim haberler**[13] **gelmişdir.**

5 — Ki (her biri) **gaayesine ermiş**[14] **bir hikmet** (ve ibret) **dir. Fakat** (onları) **tehdîd eden** (bütün bu haadise) **ler**[15] **aslâ fâide vermiyor.**

6 — O halde (habîbim) **onlardan yüz çevir. O da'vet edici**[16] **nin** (misli) **görülmemiş, tanılmamış bir şey'e**[17] **da'vet edeceği gün.**

---

hadîslerin ma'nâca «Tevâtür» haddine bâliğ ve kat'iyyen ifâde edecek bir mertebeye yakın olduğunu zikretdikleri gibi «Şerh-ı Mevâkıf» da (Seyyid Şerîf) de, (Sebkî) den naklen, bunu inkâr edenlerin bid'at ve dalâl erbâbından bulunduğunu, hattâ küfürlerinden korkulabileceğini açıklamışdır. (İbni Haacib) de «Muhtasar şerhı» nda «Bence muhtâc olan İnşikaak-ı kamerin Kur'ân ile mensus ve hadîslerle mütevâtir olmasıdır» diyor. Yukarıda bahsedilen «dağ», meşhûr kavle göre, «Hira (Nuur)» dağıdır. Bu mu'cize, hicret-i seniyyeden beş yıl evvel müşriklerin ayni haadiseyi göstermesi talebi üzerine vaaki' olmuşdur. Onu bizzât gören veya görenlerden telâkkıy eden (Aliy-yül Mürtezaa, Abdullah bin Mes'ud, Huzeyfe-tül Yemân, Cübeyr bin Mut'ım, Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Umer, Enes bin Mâlik) radıyallâhü anhüm gibi en büyük sahaabîlerdir. Haadisenin devâmı müddeti bir iki sâat kadar olduğu da rivâyet edilmişdir. Saahib-i «Keşşâf» (Zemahşerî) dahi İnşikaak-ı kamerin Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin parlak mu'cizelerinden olduğunu beyan eder. (Huzeyfe) radıyallâhü anhin «Medâin» de îrâd etdiği hutbede «Gözünüzü açın ki kıyâmet yaklaşdı ve peyğamberimizin zamânında ay yarıldı» dediği de meşhûrdur. Bu babda daha ziyâde tafsiylât almak isteyenlerin mühakkık ve mütefekkir üstâd rahmetli (Muhammed Hamdî) efendinin «Hak dîni, Kur'ân dili» adlı tefsîrine (Cild: 6, s: 4621:4638) mürâcaat buyurmalarını tavsıye ederim.

[5] Kureyş kâfirleri «Celâleyn, Medârik».

[6] Onu teemmülden ve ona inanmakdan «Beyzâvî, Medârik».

[7] Kuvvetli, şümullü, ardı arası kesilmeyen «Beyzâvî, Medârik, Raazî».

[8] «Celâleyn, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn».

[10] Hayır işleyenler cennete, şer işleyenler cehenneme girerler «Beyzâvî, Celâleyn».

[11] Ehl-i Mekkeye «Medârik».

[12] «Celâleyn, Medârik»..

[13] Peyğamberlerini tekzîbeden ümmetlerin helâk edildiklerine âid kıssalar «Celâleyn».

[14] «Beyzâvî, Medârik».

[15] «Celâleyn».

[16] (İsrâfîl) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] O müdhiş hisâba, kıyâmetin korkularına «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

خشعا أبصارهم يخرجون من الأجداث كأنهم جراد منتشر ۝
مهطعين إلى الداع يقول الكافرون هذا يوم عسر ۝ كذبت
قبلهم قوم نوح فكذبوا عبدنا وقالوا مجنون وازدجر ۝
فدعا ربه أني مغلوب فانتصر ۝ ففتحنا أبواب السماء بماء
منهمر ۝ وفجرنا الأرض عيونا فالتقى الماء على أمر قد قدر
۝ وحملناه على ذات ألواح ودسر ۝ تجري بأعيننا جزاء لمن كان
كفر ۝ ولقد تركناها آية فهل من مدكر ۝ فكيف كان عذابي
ونذر ۝ ولقد يسرنا القرآن للذكر فهل من مدكر ۝ كذبت
عاد فكيف كان عذابي ونذر ۝ إنا أرسلنا عليهم ريحا صرصرا
في يوم نحس مستمر ۝ تنزع الناس كأنهم أعجاز نخل منقعر ۝
فكيف كان عذابي ونذر ۝ ولقد يسرنا القرآن للذكر فهل
من مدكر ۝ كذبت ثمود بالنذر ۝ فقالوا أبشرا منا واحدا
نتبعه إنا إذا لفي ضلال وسعر ۝ أألقي الذكر عليه من بيننا
بل هو كذاب أشر ۝ سيعلمون غدا من الكذاب الأشر ۝
إنا مرسلو الناقة فتنة لهم فارتقبهم واصطبر ۝

ونبئهم أن الماء قسمة بينهم كل شرب محتضر ۝ فنادوا صاحبهم
فتعاطى فعقر ۝ فكيف كان عذابي ونذر ۝ إنا أرسلنا
عليهم صيحة واحدة فكانوا كهشيم المحتظر ۝ ولقد يسرنا
القرآن للذكر فهل من مدكر ۝ كذبت قوم لوط بالنذر ۝ إنا
أرسلنا عليهم حاصبا إلا آل لوط نجيناهم بسحر ۝ نعمة
من عندنا كذلك نجزي من شكر ۝ ولقد أنذرهم بطشتنا فتماروا
بالنذر ۝ ولقد راودوه عن ضيفه فطمسنا أعينهم فذوقوا
عذابي ونذر ۝ ولقد صبحهم بكرة عذاب مستقر ۝
فذوقوا عذابي ونذر ۝ ولقد يسرنا القرآن للذكر فهل
من مدكر ۝ ولقد جاء آل فرعون النذر ۝ كذبوا بآياتنا
كلها فأخذناهم أخذ عزيز مقتدر ۝ أكفاركم خير من أولئكم
أم لكم براءة في الزبر ۝ أم يقولون نحن جميع منتصر ۝ سيهزم
الجمع ويولون الدبر ۝ بل الساعة موعدهم والساعة أدهى
وأمر ۝ إن المجرمين في ضلال وسعر ۝ يوم يسحبون في النار
على وجوههم ذوقوا مس سقر ۝ إنا كل شيء خلقناه بقدر ۝

ومآ

7 — **gözleri zelîl ve hakıyr**[18] (dönüş) **olarak,** (hepsi de) **çıvgın** (ve yaygın) **çekirgeler gibi, kabirler** (in) **den çıkacaklar,**

8 — **o da'vet ediciye** (boyunlarını uzatıb)[19] **koşarak.** (İçlerinden)[20] **kâfir olanlar** (öyle) **diyecek** (ler): **«Bu, çok sarp**[21] **bir gün».**

9 — **Onlardan**[22] **evvel Nuuh kavmi tekzîb etdi; onlar kulumuzu yalancı saymakda ısrar etdiler**[23]**. «Mecnun» dediler. O,** (da'vetden cebren)[24] **vaz geçirilmişdi.**

---

[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[20] «Celâleyn»

[21] «Celâleyn, Medârik».

[22] Kureyşden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] «Beyzâvî, Medârik».

[24] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

10 — **Nihâyet, o da Rabbine «Ben hakıykaten mağlûbum. Artık** (benim) **intikaam** (ımı) **sen al**[25]**» diye düâ etdi.**

11 — **Bunun üzerine biz de şarıl şarıl dökülen bir suya gök kapılarını açdık.**

12 — **Yeri de kaynaklar haalinde** (tamâmen)[26] **fışkırtdık da** (her iki) **su**[27] (ezelde)[28] **takdîr edilmiş bir emr üzerinde**[29] **birleşiverdi.**

13 — **Onu** (Nuuhu) **levhalar ve mıhlarla yapılmış** (gemiy) **e yükledik,**

14 — **ki** (o gemi; hakkında) **nankörlük edilmiş bulunan** (o zât) **e bir mükâfat olmak üzere, bizim gözlerimiz önünde**[30] **akıb gidiyordu.**

15 — **Andolsun ki biz bunu**[31] **bir âyet olarak**[32] **bırakmışızdır**[33]**. O halde bir düşünüb ibret alan var mı?**

16 — **Ki benim azâbım ve** (bundan evvel)[34] **tehdîdlerim nice imiş** (düşünün).

17 — **Andolsun ki biz Kur'ânı düşünmek için**[35] **kolaylaşdırmışızdır. O halde bir düşünen**[36] **var mı?**

18 — **Aad** (kavmi, peyğamberleri Hûd'ü)[37] **tekzîb etdi. İşte benim azâbım** (ve bundan evvel)[38] **tehdîdlerim nice imiş** (düşünün).

19 — **Çünkü biz** (haklarında) **uğursuz** (ve uğursuzluğu)[39] **sürekli bir günde onların üstüne çok gürültülü**[40] **fırtına gönderdik.**

---

[25] «Beyzâvî, Medârik».

[26] «Beyzâvî, Medârik».

[27] «Beyzâvî, Medârik».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Mukadder olan belâkleri vazîfesini îfâ hususunda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] Bizim nezâretimiz ve muhaafazamız altında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Bu gemiyi, yahud yapışı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] Onunla ibret alacaklar için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] Bunun haberi müstemir olarak şüyu' buldu «Beyzâvî, Celâleyn». (Katâde) diyor ki: «Allâh-ü Teaalâ o gemiyi «El-cezîre» arzında, ba'zılarınca da «Cûdî» üzerinde uzun zamanlar bırakmış, hattâ onu bu ümmetin evâili görmüşdür «Medârik».

[34] «Celâleyn».

[35] Hıfz için kolaylaşdırdık. Düşünmek ve ibret almak için hazırladık «Celâleyn».

[36] Onun öğüdlerini dinleyen, onu ezberleyen «Celâleyn».

[37] «Celâleyn».

[38] «Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn».

[40] «Celâleyn, Medârik». Yahud soğuk, yahud şiddetli «Beyzâvî».

20 — (Öyle bir fırtına ki) **insanları, sanki onlar köklerinden sökülmüş hurma kütükleri imiş gibi, ta temelinden kopar** (ıb helâke uğrat) **ıyordu.**

21 — **İşte benim azâbım ve** (bundan evvel) **tehdîdlerim nice imiş** (düşünün).

22 — **Andolsun ki biz Kur'ânı düşünmek için kolaylaşdırmışızdır. O halde var mı bir düşünen?**

23 — **Semud** (kavmi, kendilerini azâb ile) **korkutan** (emir) **leri**[41] **yalan saydı** (lar) **da,**

24 — **«Biz** (im cinsimiz) **den**[42] **bir tek**[43] **insana, ona mı tâbi' olacağız? Bu takdîrde biz muhakkak ki bir sapıklık ve delilik**[44] **içinde** (kalmış oluruz)», **dediler.**

25 — **«Bizim aramızdan vahy**[45] **ona mı verildi? Hayır, o, şımarık, aşırı bir yalancıdır».**

26 — **Şımarık, aşırı yalancı kimmiş, yarın**[46] **bilecekler onlar.**

27 — **Hakıykat, biz onlara, bir imtihaan olmak üzere, o dişi deveyi gönderenleriz. «Onları gözetle ve** (ezâlarına)[47] **sabret».**

28 — **«Bir de suyun her halde aralarında**[48] **taksîmli olduğunu kendilerine haber ver**[49]**. Her su nevbetinde** (saahibi)[50] **haazır** (bulunsun» dedik.)

29 — **Binnetîce, arkadaşlarını**[51] **çağırdılar. O da** (kılıca) **sarılarak** (deveyi) **kesdi.**

---

[41] «Celâleyn».

[42] «Beyzâvî».

[43] Başlı başına, tarafdarsız «Beyzâvî».

[44] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[45] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[46] Âhiretde «Celâleyn». Yahud kendilerine azâb isaabet etdiği zaman, yahud kıyâmet günü «Beyzâvî, Medârik».

[47] «Beyzâvî, Medârik».

[48] Bir gün o dişi deve içmek, bir gün de su kendilerine mahsus olmak üzere aralarında. Âyetdeki «Beynehüm» ün «Hüm» zamîri zevil'ukuulü tağlîb içindir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Muhaatab (Saalih) aleyhisselâmdır «Celâleyn».

[50] Dişi deve ile kavm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] (Kudâr bin Sâlif) adında kızıl bir zorbayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Saalih) aleyhisselâmın «âyet» i, mu'cizesi olan dişi deveyi öldüren ve «Taberânî» nin rivaayet etdiği bir hadîsde «Geçmiş ümmetlerin en bedbahtı» diye tavsıyf buyurulan bu adamın (Sâlif) in firâşından haasıl olma bir veled-i gayr-i meşru' olduğu ba'zı tefsîrlerde yazılıdır. Hattâ kılığı, kıyâfeti, san'atı, da zikr olunmuşdur. «Eşkaa min kudâr = Kudârdan daha bedbaht» meseli Arabcada ma'rufdur.

30 — İşte benim azâbım ve (bundan evvel)[52] **tehdîdlerim nice imiş** (düşünün).

31 — Çünkü biz onların üzerine korkunç bir ses gönderdik de hayvan ağılına konan kuru çalı çırpı ve otlar gibi oluverdiler.

32 — Andolsun ki biz Kur'ânı düşünmek için kolaylaşdırmışızdır. O halde bir düşünen var mı?

33 — Lût kavmi (kendilerini azâb ile) **korkutan** (emir) **leri**[53] **yalan saydılar.**

34 — Biz onlara taş (yağdıran bir fırtına)[54] **gönderdik** (helâk etdik)[55]. **Lûtun âilesi**[56] **müstesnâ. Onları bir sehar vaktı kurtardık.**

35 — Tarafımızdan bir ni'met olarak. İşte şükredenleri biz böyle mükâfatlandırırız.

36 — Andolsun ki (Lût) **onlara** (kendilerini) **azâb ile yakalayacağımızı da haber vermişdi. Fakat onlar bu korkutmaları şübhe ile tekzîb etdiler**[57].

37 — Andolsun ki onlar müsâfirlerine (bile) **kötülük yapmayı kasd etmişlerdi**[58]. **Biz de gözlerini silme kör ediverdik. «İşte,** (dedik,)[59] **azâbımı ve tehdîdlerimi** (n âkıbetini)[60] **tadın».**

38 — Andolsun ki onlara bir sabah, (yakalarını) **aslâ bırakmayacak olan**[61] **bir azâb baskın yapdı.**

39 — «İşte tadın benim azâbımı ve tehdîdlerimi (n âkıbetini)**».**

40 — Andolsun ki biz Kur'ânı düşünmek için kolaylaşdırmışızdır. O halde var mı düşünen?

41 — Andolsun ki Fir'avn haanedânına[62] **da tehdîdler**[63] **gelmişdir.**

---

[52] «Celâleyn».
[53] «Celâleyn».
[54] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[55] «Celâleyn».
[56] Ve îman edenler «Medârik».
[57] «Beyzâvî, Medârik».
[58] «Beyzâvî, Medârik». Yahud müsâfirleriyle halvet yapmak üzere ona tekrar baş vurmuşlardır «Celâleyn».
[59] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[60] «Celâleyn».
[61] Cehennem azâbına kadar sürükleyecek olan dâimî «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[62] (Fir'avn) a ve kavmine «Celâleyn».
[63] (Musâ) ve (Hâruun) aleyhisselâm lisâniyle «Celâleyn». Yahud: Azâb ile korkutan peygamberler «Medârik».

42 — Onlar bizim âyetlerimizin hepsini[64] tekzîb etdiler. Biz de kendilerini çok kuvvetli, kudretli bir yakalayışla yakaladık.

43 — (Ey Kureyş)[65], **sizin kâfirleriniz** (bütün) **bunlardan[66] daha mı hayırlıdır? Yoksa** (semâvî)[67] **kitablarda sizin için bir berâet mi var?[68]**

44 — Yoksa onlar «Biz (peyğamberlerden)[69] **intikaam almıya muktedir bir cem'iyyetiz» mi diyorlar?[70].**

45 — Yakında o cem'iyyet bozulacak, onlar arkalarını dönüb kaçacaklardır[71].

46 — Daha doğrusu onlara va'd olunan asıl (azâbın) **vakti, o sâatdir[72]. O sâat** (in azâbı) **daha belâlı, daha acıdır[73].**

47 — Şübhe yok ki günâhkârlar (dünyâda)[74] **sapıklık ve** (âhiretde)[75] **çılgın ateşler[76] içindedirler.**

48 — O gün onlar yüzleri üstü ateşde sürüklenirler. (Onlara) **«Tadın cehennemin dokunuşunu»[77]** (denilir)[78].

---

[64] Dokuz mu'cizeyi «Beyzâvî, Medârik».

[65] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[66] (Nuuh) kavminden (Fir'avn) haanedânına kadar zikredilen bütün kâfirlerden «Celâleyn, Medârik».

[67] «Beyzâvî, Medârik».

[68] Küfredenlerin azâbdan emîn olduklarına dâir «Beyzâvî, Medârik».

[69] «Celâleyn».

[70] Filhakıyka «Bedir» günü (Ebû Cehil) böyle demişdi «Celâleyn».

[71] «Bedir» günü müdhiş bir hezîmete dûçâr olmuşlardır. Bu âyet-i celîle delâil-i nübüvvetdendir. Çünkü «Mekke» de nâzil olduğu halde hicret-i seniyyeden sonra vukua gelen «Bedir» muhaarebesinde tehakkuk etmişdir. Hazreti (Umer) radıyallâhü anh diyor ki: «Bu âyet-i kerîme nâzil olunca hükmünün ne zaman, nerede tehakkuk edeceğini bilmiyordum. O zaman bunun hakıykatına vaakıf oldum» «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selem «Bedir» günü şu meâlde düâ etmişdir: «Allahım, (bize olan nusret) va'dini (n tehakkukunu) bekliyorum. Allahım, bu islâm cem'iyyetini helâk edersen yer yüzünde artık ibâdet edilmeyecek». (Ebû Bekir) radıyallâhü anh Resûl-i ekremin elini tutub: «Yâ Resûlellah (sana Allah) yeter» dedi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem derhal zırhını giyerek ve bu iki âyeti okuyarak (meydana) çıkdı «Buhaarî: Umer, İbni Abbas radıyallâhü anhüm».

[72] Kıyâmet günüdür. Dünyâda kendilerini istilâ eden azâb, bu kıyâmet günü azâbının başlangıclarındandır «Beyzâvî».

[73] Dünyâ azâbından «Beyzâvî». «Bedir» azâbından «Medârik».

[74] «Beyzâvî».

[75] «Beyzâvî».

[76] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[77] Sıcaklığını ve elemini «Beyzâvî, Medârik».

[78] «Beyzâvî, Medârik».

سورة القمر

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ۝ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ۝ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ۝ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ۝ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ۝ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ۝

سورة الرحمن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَٰنُ ۝ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۝ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۝ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۝ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۝ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۝ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۝ وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ۝ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ۝ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۝ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝

الجزء السابع والعشرون

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ۝ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝

49 — Şübhesiz ki biz herşey'i bir takdîr[79] ile yaratdık.

50 — Ve bizim emrimiz (başka değil), **birdir, bir göz kırpması gibi** (sür'atli) **dir[80].**

51 — Andolsun ki biz, sizin benzerlerinizi[81] helâk etmişizdir. O halde bir düşünen var mı?

52 — Bununla berâber işledikleri her şey defterlerde[82] (kayıdlı)[83] **dır.**

---

[79] «Celâleyn».
[80] «Kün = Ol» demekden, ibâretdir. Bakınız: «Yâsîn» sûresi, âyet: 82.
[81] Küfürde benzerleriniz olan geçmiş ümmetleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[82] Hafaza meleklerin defterlerinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[83] «Beyzâvî, Celâleyn».

53 — Küçük, büyük her şey[84] **yazılıdır**[85].

54 — Şübhesiz ki takvâ saahibleri cennetlerde, ırmaklar (kenarların) **da**[86],

55 — Hak meclisinde[87] (ve) **kudret saahibi, mülkü çok yüce**[88] **olan** (Allah) ın **yanındadırlar**[89].

---

[84] Her günâh, yahud her amel ve hareket «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[85] Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[86] «Beyzâvî, Medârik». Cennetlerin ırmaklarından içerler. Yahud: Genişlikde, yahud aydınlıkda «Beyzâvî, Medârik».

[87] «Celâleyn». O meclisde ne boş lâkırdı, ne günâha sokan bir şey yokdur «Celâleyn». Yahud: Hoşnudluğunu mucib bir mekânda «Beyzâvî, Medârik».

[88] «Beyzâvî, Medârik». Geniş «Celâleyn».

[89] Bu, mesâfe ve maddî yan değildir. Ma'nevî menzilet ve şerefdir «Medârik».

«55» inci SURE

«ER-RAHMAN» SURESI[1]

1, 2 — Kur'ânı O çok esirgeyici (Allah) **öğretdi**[2].

3 — İnsanı O yaratdı.

4 — Ona beyânı[3] **O ta'lîm etdi.**

5 — Güneş de, ay da hisabladır[4].

6 — Sâkı olmayan nebat da[5], **ağac da** (Ona) **secde ederler**[6].

7 — Gök (e gelince:) **Onu da** (Allah) **yükseltdi. Bir de mîzânı koydu**[7],

8, 9 — Tartıda haksızlık etmeyin, ve terâziyi adâletle doğrultun, tartılanı eksik[8] **yapmayın diye.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur «78» âyetdir.

[2] Dilediğine «Celâleyn».

[3] Hayvanlarla arasında medâr-ı temyîz olan naatıkayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Mukadder ve ma'lûm olan bir nisabla burclarında, menzillerinde cereyan etmekdedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Âyetdeki « النجم » sâkı olmayan nebat demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Onun irâdesine râm olurlar «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

[7] Müvâzeneyi kurdu. Adâleti tesbit etdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Mîzanlar (her nevi' tartı ve takdîr) Allahın elindedir. Bir kavmi yükseltir, bir kavmi alçaltır. Âdem oğlunun kalbi de rahmeti umumuna şâmil olan Allahın parmaklarından iki parmağının arasındadır. Dilediği zaman döndürür, dilediği zaman doğrultur — İbni Cerîr, Deylemî: Semüre bin Fâtik radıyallahü anh». Bu hadîs «Buhaarî» nin «Hûd» sûresi tefsîrinde, (Ebû Hüreyre) radıyallahü anhden tahrîc edilen bir hadîsin nihâyetinde «Mîzan Allahın elindedir. Alçaltır, yükseltir» meâlinde rivâyet edilmiştir.

(Allaha parmak isnâdı müteşâbihattandır. Bunu iki suretle te'vil ediyorlar: 1) İki parmakdan murad iki da'vetci sebebdir. Kalb — Allahın ihdâs etdiği da'vetci bir sebeb ve bir irâde olmadıkca — îmana da yönelebilir, küfre de. İşte Hak bu kalbi bu iki dâiyeden dilediği her hangi birine çevirir. 2) O, bir temsîldir. Ma'nâsı «Allah kalbleri tam bir kudretle evirip çevirebilir» demekdir. Nitekim biz de «Şu iş benim elimdedir, benim iki parmağımın ucundadır» deriz ki maksud o işdeki tam bir tasarruf ve kudreti ifâde etmekden ibâretdir. Bu âyetdeki «El-mîzan» kelimesi hakkında fazıl mütefekkir üstâd rahmetli (Muhammed Hamdî) efendinin «Hak dîni Kur'ân dili» nde (Cild: 6 - s.: 4665 - 4666) çok mükemmel ve şah-eser izaahat vardır. Arzu buyuranlar ona mürâcaat etsinler.

10 — **Yer** (e gelince:) **Onu da bütün mahlûkaat** (ın[9] fâidesi) **için alçaltdı**[10].

11 — **Ki onda** (türlü) **meyve** (ler), **domurcuklu hurma ağaç** (lar) ı,

12 — **Samanlı**[11] **tâne** (ler), **hoş kokulu nebat** (lar)[12] **vardır.**

13 — **O halde** (ey ins-ü cin)[13] **Rabbinizin hangi ni'metlerini**[14] **yalan sayabilirsiniz?**

14 — **O, insanı**[15] **bardak gibi** (çınlayan)[16] **kupkuru bir balçıkdan yaratdı.**

15 — **Cânnı**[17] **da yalın bir ateşden yaratdı.**

16 — **O halde Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

17 — **O, hem iki doğunun Rabbi, hem iki batının**[18] **Rabbidir.**

18 — **O halde Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

19 — (Suyu acı ve tatlı)[19] **iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermişdir.**

20 — (Böyle iken) **aralarında yekdiğerine tecâvüz etmiye mâni bir perde vardır**[20].

---

[8] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] Âyetdeki « الأنام » yer yüzünde bulunan bütün mahlûkaatdır «Beyzâvî, Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik». «Azıymün leumrî en yülemme azıymu - Biâli Aliyyin vel'enâmü selîmü - Mearrî». Türkcesi: «Bütün mahlûkaatın selâmetde bulunmasına rağmen (Hazreti Alî) kerremallâhü vechenin ehil ve iyâlinin musıybetlere dûçâr edilmesi, hayâtıma andederim ki, (güce gidecek) büyük, çok büyük (bir haadise) dir».

[10] «Beyzâvî, Medârik». Tesbit buyurdu «Celâleyn».

[11] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Yahud: Rızıklar «Beyzâvî, Medârik».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] «Celâleyn, Medârik».

[15] (Âdem) aleyhisselâmı «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Cinni, yahud cinnin babası olan «İblîs» i «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Yaz ve kış mevsimlerine göre doğular ve batılar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] «Celâleyn».

[20] Âyet-i kerîmedeki «Berzah» lûğatda iki şey arasında haail, engel olan perde ma'nâsınadır. (İki deniz arasında hadd-i faasıl olan kara parçasına da «Berzah» derler). Bu münâsebetle ölümden kıyâmete kadar geçen, ya'nî dünyâ ile âhiret arasında perde olan kabir âlemine de «Berzah» denilmişdir. Cem'i: «Berâzıh». Suufiyye ıstılâhında «Berzah» a) «Ruuh-i a'zam» demekdir. b) Kesîf cisimlerle mücerred ruhlar arasında perde

21 — O halde Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

22 — O iki (deniz) den (büyük ve küçük)[21] inci ve mercan çıkar.

23 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

24 — Denizde uzun dağlar gibi yükselen[22] gemiler de Onun.

25 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

26 — (yer) üzerinde bulunan her canlı[23] fânîdir.

27 — (Ancak) azamet[24] ve ikrâm[25] saahibi olan Rabbinin zâti baakıy kalacakdır.

28 — Böyle iken Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

29 — Göklerde ve yerde kim (ve ne) varsa Ondan ister[26], O, hergün[27] bir işdedir[28].

---

olmak i'tibâriyle «Misâl âlemi» dir. c) Cennetle cehennem arasında bir hatdır. Ya'nî insanla onun ulaşacağı yüce menziller arasında perde olan engellerdir. «Işrâkıyye» ye göre de «Berzâh» cisimdir. Çünkü cisim bir perdedir. (Kâşânî) der ki: Birinci deniz beden, ikinci deniz ruh-ı mücerred, bunların kavuşma yeri insanın vücûdü, berzah da hayvânî nefsdir. İnci Ulûm-ı külliyyeyi, yahud ma'rifetlerin hakıykatlarını, mercan ulûm-i cüz'iyyeyi, yahud ahlâka ve şerîatlere nâfi' ilimleri ifâde eder. Diğer bir tefsîre göre de birinci deniz ehadiyyet, ikincisi vaahıdiyyet, berzah da misâl-i mutlakdır. (İbni Arabî) ye göre insan bahr-i vücûb ile bahr-i imkân veyâ diğer ta'bîr ile Allah ile ekvan arasında bir hadd-i faasıl ve binâen'aleyh bir berzahdır. Bir kevn-i câmi'dir. (Bu âyetlerin daha bir çok tasavvufî tefsîrleri vardır) «Huccetullah-il Bâliğa tercemesi ve şerhı».

[21] «Beyzâvî, Medârik».

[22] Yapılmış, ihdâs edilmiş olan «Beyzâvî, Celâleyn». Yelkenleri yükselten «Beyzâvî, Medârik». Âyetdeki «El-münşeât», «Neş'et» masdarındandır ki bir ma'nâsı da yükselmekdir. Biz bunu tercîh etdik.

[23] «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] «Celâleyn, Medârik». Her ihtiyacdan müstağnî «Beyzâvî».

[25] «Beyzâvî». Mü'minlere «Celâleyn». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Yâ zel-celâli vel-ikrâm» ı çok zikredin, ona çok devâm edin - Tirmizî: Enes radıyallâhü anh».

[26] Ya diliyle, ya haaliyle. İbâdete, rızka kuvvet vermesini, yarlığamasını ve sâireyi hep Ondan dilenir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Her ân «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] Diriltmek, öldürmek, azîz kılmak, hakıyr kılmak, zengin yapmak, fakıyr yapmak, düâ edene icâbet etmek, isteyene vermek ve sâire gibi ezelde takdîr etdiklerine muvaafık olarak ızhaar buyuracağı bir emirdedir «Beyzâvî, Celâleyn». «Allah cumartesi günü iş yapmaz» diyen Yahudîlere cevâb-ı reddir «Beyzâvî». (İbni Uyeyne) der ki: Dehr, Allâha göre iki günden ibâretdir. Birinci gün dünyanın müddetidir ki bu müddet içinde Onun «Şe'n = İş» i emretmek, nehyetmek, diriltmek, öldürmek, vermek, yahud vermemekdir. İkincisi kıyâmet günüdür ki o zaman da şe'ni cezâ ve hisâbdır. İslâm hukümdarlarından biri bu âyetin îzaahını vezîrlerinden istemişdi. Vezîr «Yarın cevab vereyim» dedi. Mütemâdiyen bu âyetin ma'nâsını düşünüyor, halledemediğinden meraka düşüyordu. Si-

30 — O halde Rabbinin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

31 — Ey ins ve cin[20] ileride[30] siz (in hisâbınızı görmiy) **e yöneleceğiz[31].**

32 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

33 — Ey cin ve insan cemâat (ler) **i, göklerin ve yerin bucaklarından geç** (ib de ilâhî kazaadan selâmete er) **miye[32] gücünüz yetiyorsa — ki** (Allâhın bahşedeceği) **bir kudretle olmadıkca aslâ geçemezsiniz — haydi geçin** (kurtulun)!

34 — O halde Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

35 — Üzerinize ateşden (dumansız)[33] **bir yalınla** (kara) **bir duman[34] salıverilecek. Öyle ki birbirinizi kurtaramayacak[35], yardımlaşamayacaksınız[36].**

36 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

37 — Artık gök yarılıb da kırmızı sahtiyan[37] gibi bir gül olduğu[38] zaman,

---

yah bir kölesi bu haali görünce dedi ki: «Efendim, başına gelen bu musıybet nedir? Bana söyle de belki Allah onu benim vaasıtamla kolaylaşdırır». Vezîr keyfiyyeti anlatdı. Köle şu cevâbı verdi: «Allâhın şe'ni geceyi gündüzün, gündüzü gecenin içine sokmak, ölüden diri, diriden ölü çıkarmak, hastaya şifâ vermek, hasta olmayanı hastalandırmak, derdsize ibtilâ vermek, mübtelâyi selâmete çıkarmak, azîzi zelîl, zelîli azîz kılmak, zengini fakıyr, fakıyri zengin yapmakdır». Vezîr «Ne güzel söyledin» dedi. Bu haber hükümdâra iblâğ edilince ona vezîrlik hil'atını giydirdi. Bunun üzerine köle dedi ki: «İşte bu da Allahın şe'nlerinden biridir» «Medârik».

[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] Kıyâmet günü «Beyzâvî».

[31] «Celâleyn, El-mısbaah-ül münîr, Kaamus». Bakınız: «El-a'raaf» sûresi, âyet: 94, 96 not.

[32] «Beyzâvî».

[33] «Medârik».

[34] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn».

[36] Bu, yalın ve duman kabirlerinden çıkan kâfirleri cehenneme sevk edecekdir «Medârik». (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: «Bu âyet ins ve cinne hıtabdır. Fakat bu yalınla dumanın salıverilmesi mahşerde mi olacak, yoksa cehennemlikler cehennemde yerleşdirildikleri zaman mı?» diye (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) hazretlerine sordum. Dedi ki: Mahşerde olacakdır. Bu, bir ateşdir ki mahşer halkının karşısına çıkacak, onları çepçevre kuşatacakdır «El-ibrîz».

[37] Yahud: Zeytin yağı tortusu «Beyzâvî, Medârik».

[38] Kırmızı bir gül rengini aldığı zaman. «İzâ» nın cevâbı mahfuzdur «Celâleyn». (Aacizinizce mahfuz değildir. Onun cevâbı «Febieyyi» dir).

38 — **Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabileceksiniz?**

39 — **İşte o gün**[39] **ne insana, ne cinne günâhı sorulmayacak**[40].

40 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

41 — **Günâhkârlar sîmâlariyle tanılacak da perçemlerinden ve ayaklarından tutulacak.**

42 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

43 — **İşte bu, o günâhkârların yalan saydıkları cehennemdir.**

44 — **Onlar bununla**[42] **kaynar su arasında** (bocalayıp) **dolaşacaklar.**

45 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

46 — **Rabbinin huzuurunda durmakdan**[43] **korkan**[44] **kimseler için iki cennet vardır.**

47 — **O halde Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

48 — (Bu cennetler) **çeşid çeşid ağaçlar** (la doludur).

49 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

50 — **Bu iki** (cennet) **de akar iki kaynak vardır**[45].

51 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

52 — **Bu iki** (cennet) **de her meyveden çifte çifte** (nevi') **ler**[46] **vardır.**

53 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

---

[39] Gök yarıldığı gün «Beyzâvî».

[40] Çünkü onlar sîmâlarından tanılacak. Bu, kabirlerinden çıkıb da mertebelerine göre bölük bölük mevkıfe sürülecekleri zaman olacak «Beyzâvî». Süâl diğer vakıtda, mahşerde olacakdır «Beyzâvî, Celâleyn». («El-hıcr» sûresi, âyet: 92) mucibince bu süâl muhakkakdır. Bu âyetdeki «Cânn» bütün cin taaifesi demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[41] Yüzleri kapkara, gözleri gömgök «Celâleyn».

[42] Cehennemle «Beyzâvî, Celâleyn».

[43] «Beyzâvî».

[44] Birgün hisab için Rabbinin huzuuruna çıkacağını düşünüb ma'sıyeti terkeden «Celâleyn, Medârik».

[45] (Hasen) in rivâyetine göre birinin adı «Tesmîm», diğerininki «Selsebîl» dir «Beyzâvî, Medârik».

[46] Bir nev'i tanılan meyvelerin enfesi, bir nev'i de tanılmayanların enfesidir «Beyzâvî, Medârik».

سورة الرحمن

يعرف المجرمون بسيماهم فيؤخذ بالنواصي والأقدام ۝ فبأي
آلاء ربكما تكذبان ۝ هذه جهنم التي يكذب بها المجرمون ۝ يطوفون
بينها وبين حميم آن ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ ولمن خاف
مقام ربه جنتان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ ذواتا
أفنان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ فيهما عينان
تجريان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ فيهما من كل
فاكهة زوجان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ متكئين
على فرش بطائنها من إستبرق وجنى الجنتين دان ۝
فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝ فيهن قاصرات الطرف
لم يطمثهن إنس قبلهم ولا جان ۝ فبأي آلاء ربكما
تكذبان ۝ كأنهن الياقوت والمرجان ۝ فبأي آلاء ربكما
تكذبان ۝ هل جزاء الإحسان إلا الإحسان ۝ فبأي
آلاء ربكما تكذبان ۝ ومن دونهما جنتان ۝ فبأي آلاء
ربكما تكذبان ۝ مدهامتان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان
۝ فيهما عينان نضاختان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝

فيهما

الجزء السابع والعشرون

فيهما فاكهة ونخل ورمان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝
فيهن خيرات حسان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝
حور مقصورات في الخيام ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝
لم يطمثهن إنس قبلهم ولا جان ۝ فبأي آلاء ربكما تكذبان ۝
متكئين على رفرف خضر وعبقري حسان ۝ فبأي آلاء ربكما
تكذبان ۝ تبارك اسم ربك ذي الجلال والإكرام ۝

سورة الواقعة مكية
ست وتسعون آية

بسم الله الرحمن الرحيم

إذا وقعت الواقعة ۝ ليس لوقعتها كاذبة ۝ خافضة رافعة ۝
إذا رجت الأرض رجا ۝ وبست الجبال بسا ۝ فكانت هباء
منبثا ۝ وكنتم أزواجا ثلاثة ۝ فأصحاب الميمنة ما أصحاب الميمنة ۝
وأصحاب المشأمة ما أصحاب المشأمة ۝ والسابقون السابقون ۝
أولئك المقربون ۝ في جنات النعيم ۝ ثلة من الأولين ۝ وقليل
من الآخرين ۝ على سرر موضونة ۝ متكئين عليها متقابلين ۝

54 — Hepsi de, astarları atlasdan[47] olan döşemelere yaslanarak (ni-metlenirler)[48]. **Her iki cennetden devşirilen meyve** (ler, ehl-i cennete) **yakındır[49].**

55 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

56 — Oralarda[50] gözünü yalınız zevcelerine hasretmiş (öyle dilber) **ler vardır ki bunlardan[51] evvel ne bir insan, ne bir cin aslâ kendilerine dokunmamışdır.**

---

[47] Dış tarafları da «Sündüs» den (Altınlı veya ince atlasdan) «Celâleyn». Astarları böyle olursa yüzleri kim bilir nasıldır «Beyzâvî». Bunu ancak Allah bilir «Medârik».

[48] «Celâleyn».

[49] Onları ayakda olan da, oturan da, yatan da kolayca tenâvül edebilir «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] O iki cennetde ve onların müştemilâtı olan mekânlarda, saraylarda, köşklerde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] Bu zevcelerden.

57 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

58 — **Sanki onlar** (birer) **yaakutdur, mercandır**[52].

59 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

60 — **İyiliğin**[53] **mükâfâtı iyilikden başka mıdır?**[54]

61 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

62 — (O) **ki** (cennet) **den başka iki cennet daha vardır**[55].

63 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

64 — (Bu cennetler) **koyu yeşil** (renkde) **dirler.**

65 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

66 — **İçlerinde** (suları) **durmayıb fışkıran iki pınar vardır.**

67 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

68 — **İçlerinde her nev'i meyveler, hurma ve nar vardır.**

69 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

70 — **İçlerinde**[56] **güzel huylu**[57], **güzel yüzlü**[58] **kadınlar vardır.**

71 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

72 — **Çadırlar içinde ehl-i perde**[59] **huurîler**[60] **vardır.**

73 — **Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?**

---

[52] Yüzleri penbe, cildleri beyazdır «Beyzâvî».

[53] İyi amel ve hareketin «Beyzâvî, Medârik».

[54] Sevabdan, cennetden başkası mıdır? «Beyzâvî». (İbrâhîm-El Havvaas) der ki: «İslâmın mükâfâtı dârüsselâm (cennet) dir» «Medârik».

[55] Rabbinin makaamından korkanlar için «Celâleyn». Bu iki cennet Rabbinin makaamından korkan mukarrebîne ihsân edilen iki cennetin dûnündedir. «Ashaab-ı yemîn» e mahsusdur ve bundan sonra gelen âyetlerdeki vasıflar da hep bunlara âiddir. Ba'zılarına göre ise âyet-i kerîmedeki «Dûn» kelimesi mertebeten diğerinden aşağı ma'nâsına değil, (tercememizde gösterdiğimiz vech ile) «Başka, gayrı» ma'nâsınadır. Bu takdîrde ehl-i cennetden her birine dört cennet isaabet edecek demekdir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[56] İki cennetde ve müştemilâtında «Celâleyn, Medârik».

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Celâleyn, Medârik».

[59] «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Gözlerini yalınız zevclerine hasretmiş «Beyzâvî, Medârik».

[60] «Huur», gözünün beyazı çok beyaz, karası da çok kara kadın demek olan «Havrâ'» ın cem'idir «Şeyhzâde».

74 — Bunlara onlardan[61] evvel ne bir insan, ne bir cin dokunmamışdır[62].

75 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

76 — (Zevceleri) **yeşil yasdıklara ve güzel döşemelere yaslanarak** (ni'metlenirler)[63].

77 — Şimdi Rabbinizin hangi ni'metlerini yalan sayabilirsiniz?

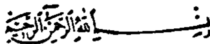
78 — Azamet, saltanat ve ikrâm saahibi Rabbinin adı ne yücedir[64]!

---

[61] Zevclerinden «Celâleyn».
[62] Evvelki iki cennetde bulunan huuriler gibi «Beyzâvi».
[63] «Celâleyn».
[64] Adı böyle olursa ya kendisi nasıldır! «Beyzâvi».

«56» ncı SURE

«EL-VAAKIA» SURESİ[1]

1 — **Kıyâmet kopduğu[2] zaman,**

2 — (hiçbir nefs)[3] **onun vukuunda** (Allâha karşı artık)[4] **yalancı değildir.**

3 — **O,** (kimini) **alçaltıcı,** (kimini) **yükselticidir**[5].

4 — **O zaman yer bir sarsıntı ile sarsılmışdır,**

5 — **dağlar didik didik parçalanmışdır,**

6 — **derken** (hepsi de) **dağılmış, toz haaline gelmişdir**[6].

7 — **Siz de** (kıyâmetde) **üç sınıf olmuşsunuzdur**[7].

8 — **Sağcılar** (a gelince:)[8] **O sağcılar ne** (mutlu) **durlar**[9]**!**

9 — **Solcular** (a gelince:)[10] **O solcular ne** (bedbaht) **dırlar**[11]**!**

10 — **Hayır yarışlarında**[12] **tâ öne geçib kazananlar** (a gelince:) **onlar** (orada da) **öncüdürler.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «96». âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Beyzâvî».

[5] «Beyzâvî, Medârik».

[6] Âyetdeki « كانت » fiili «Saaret» ma'nâsınadır «Şeyhzâde».

[7] İki sınıf cennete, bir sınıf da cehenneme girecekdir «Medârik».

[8] Bunlar amel defterleri sağlarından verilecek olanlardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] Şanlarını ta'zîm için böyle buyurulmuşdur. Çünkü onlar cennete girecek olan bahtiyarlardır «Celâleyn, Medârik».

[10] Kitabları sollarından verilecek olanlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[11] Bu beyan şanlarını tahkıyr içindir. Zîrâ onlar cehenneme gireceklerdir «Celâleyn, Medârik».

11 — **Işte onlar** (Allâha) **en çok yaklaşdırılmış olanlardır**[13].

12 — **Naıym cennetlerinde** (dirler).

13 — **Bir çok** (u) **evvelki** (ümmet)[14] **lerden,**

14 — **biraz** (ı) **da sonrakilerdendir**[15].

15 — (Onlar) **cevherlerle örülmüş tahtlar üzerindedirler,**

16 — **Ustlerinde karşı karşıya yaslanan** (bahtiyar) **lar olacak.**

17 — **Ebedî** (tâze) **liğe**[16] **mazhar edilmiş evlâdlar** (hizmet için)[17] **etraflarında dolanırlar,**

18 — **«Maîn»** (kaynağın) **dan**[18] (dolu) **büyük kablarla, ibriklerle ve kadehlerle.**

19 — **Ki bundan baş ağrısına uğratılmayacakları gibi akılları da giderilmez**[19].

20 — **Beğeneceklerinden** (türlü) **meyve** (ler),

21 — **Iştahlanacaklarından kuş et** (ler) **i ile** (etraflarında dolanırlar).

22 — (Orada)[20] **şâhin gözlü huurîler de** (vardır),

23 — **saklı inci timsâlleri gibi.**

24 — (Bunlar mukarreblerin)[21] **işledik eri iyi amel** (ve hareket) **lere bir mükâfat olarak** (yapılır)[22].

25 — **Onlar orada**[23] **ne boş bir lâf, ne de günâha sokacak bir şey işitmezler.**

---

[12] «Celâleyn, Medârik».
[13] Cennetde dereceleri en yüksek olanlardır «Beyzâvî».
[14] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] Ümmet-i Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellemdir «Beyzâ·î, Celâleyn, Medârik». Ba'zı hadîslerde ümmet-i Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) e, mensûb olanların cennete gireceklerin çokluğunu teşkîl edecekleri tasrıyh buyurulmuşdur. Bu, mukarreb ve sağcı iki sınıfın haasıl-ı mecmuuna nazarandır «Beyzâvî».
[16] «Celâleyn».
[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[18] «Maîn» aslâ bitmeyen, eksilmeyen bir kaynakdan akan cennet şarabıdır «Celâleyn, Medârik».
[19] Dünyâ şarabı gibi humaarı (baş ağrısı) da yokdur, deliliği de yokdur «Celâleyn».
[20] «Beyzâvî, Medârik».
[21] «Beyzâvî, Medârik».
[22] «Beyzâvî, Medârik».
[23] Cennetde «Celâleyn, Medârik».

سورة الواقعة

يطوف عليهم ولدان مخلدون ۝ بأكواب وأباريق وكأس من معين
۝ لا يصدعون عنها ولا ينزفون ۝ وفاكهة مما يتخيرون ۝ و
لحم طير مما يشتهون ۝ وحور عين ۝ كأمثال اللؤلؤ المكنون
۝ جزاء بما كانوا يعملون ۝ لا يسمعون فيها لغوا ولا تأثيما ۝
إلا قيلا سلاما سلاما ۝ وأصحاب اليمين ما أصحاب اليمين
۝ في سدر مخضود ۝ وطلح منضود ۝ وظل ممدود ۝
وماء مسكوب ۝ وفاكهة كثيرة ۝ لا مقطوعة
ولا ممنوعة ۝ وفرش مرفوعة ۝ إنا أنشأناهن إنشاء ۝
فجعلناهن أبكارا ۝ عربا أترابا ۝ لأصحاب اليمين ۝ ثلة
من الأولين ۝ وثلة من الآخرين ۝ وأصحاب الشمال ما أصحاب
الشمال ۝ في سموم وحميم ۝ وظل من يحموم ۝ لا بارد
ولا كريم ۝ إنهم كانوا قبل ذلك مترفين ۝ وكانوا يصرون
على الحنث العظيم ۝ وكانوا يقولون أئذا متنا وكنا ترابا
وعظاما أئنا لمبعوثون ۝ أوآباؤنا الأولون ۝ قل إن
الأولين والآخرين ۝ لمجموعون إلى ميقات يوم معلوم ۝

الجزء السابع والعشرون

ثم إنكم أيها الضالون المكذبون ۝ لآكلون من شجر من زقوم
۝ فمالئون منها البطون ۝ فشاربون عليه من الحميم ۝
فشاربون شرب الهيم ۝ هذا نزلهم يوم الدين ۝ نحن
خلقناكم فلولا تصدقون ۝ أفرأيتم ما تمنون ۝
أأنتم تخلقونه أم نحن الخالقون ۝ نحن قدرنا بينكم الموت
وما نحن بمسبوقين ۝ على أن نبدل أمثالكم وننشئكم
في ما لا تعلمون ۝ ولقد علمتم النشأة الأولى فلولا تذكرون
۝ أفرأيتم ما تحرثون ۝ أأنتم تزرعونه أم نحن الزارعون
۝ لو نشاء لجعلناه حطاما فظلتم تفكهون ۝ إنا لمغرمون
۝ بل نحن محرومون ۝ أفرأيتم الماء الذي تشربون ۝ أأنتم
أنزلتموه من المزن أم نحن المنزلون ۝ لو نشاء جعلناه أجاجا
فلولا تشكرون ۝ أفرأيتم النار التي تورون ۝ أأنتم أنشأتم
شجرتها أم نحن المنشئون ۝ نحن جعلناها تذكرة ومتاعا
للمقوين ۝ فسبح باسم ربك العظيم ۝ فلا أقسم
بمواقع النجوم ۝ وإنه لقسم لو تعلمون عظيم ۝

26 — Yalnız bir söz (işidirler ki oda)[24] **«Selâm, selâm» dır.**

27 — Sağcılar: Onlar ne (mutlu) **sağcılardır!**

28 — Dikensiz[25] kiraz,

29 — meyveleri tıklım tıklım[26] muz ağac (lar) **ı,**

30 — yayılmış (dâimî)[27] **gölge** (ler)[28]**,**

31 — dâimâ akan[29] su (lar),

[24] «Celâleyn».
[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[27] «Celâleyn».
[28] Tan yerinin ağarmasıyle güneşin doğuşu arasındaki tatlı gölge gibi «Medârik».
[29] «Celâleyn».

32, 33 — (hiçbir zaman)[30] **kesil** (ib tüken) **meyen, yasak da edilmeyen birçok** (cinsde)[31] **meyve** (ler) **arasında,**

34 — ve (kadri)[32] **yükseltilmiş döşeklerdedirler.**

35 — Hakıykat, biz onları[33] **yepyeni bir yaratılışla yaratdık**[34] **da,**

36, 37 — kız oğlan kızlar, zevcelerine sevgi ile düşkün[35]**, hep bir yaşıt yapdık**[36]**,**

38 — sağcılar için.

39 — (Bunların) **bir çok** (u) **evvelki** (ümmet) **lerden,**

40 — bir çok (u) **da sonraki** (ümmet) **lerdendir.**

41 — Solcular: (Onlar) **ne solculardır!**

42 — (Ateşin mesâmatlarına işleyen)[37] **sıcaklığı ve kaynar bir su,**

43 — ve bir de kapkara dumandan bir gölge içindedirler.

44 — Ki (o gölge) **ne serin, ne de fâideli**[38] **değildir.**

45 — Çünkü onlar bundan evvel[39] **şehvetlerine düşkündüler**[40]**.**

46 — O büyük günâh[41] **üzerinde ısrar ederlerdi.**

47 — Bir de «Biz öldüğümüz, bir toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakıt mı, hakıykaten biz mi diriltilib kaldırılacakmışız?» derlerdi.

48 — «Evvelce geçmiş atalarımız da mı?»

49 — Söyle: «Şüphesiz hem evvelkiler, hem sonrakiler,

---

[30] «Celâleyn, Medârik».

[31] «Beyzâvî, Medârik».

[32] «Beyzâvî, Medârik».

[33] Huurileri «Celâleyn».

[34] Doğumsuz olarak «Beyzâvî, Celâleyn». Bazı hadîslere nazaran bu, yaşlı dünyâ kadınlarına da şâmildir «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Tirmizî» nin (Muaaz bin Cebel) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîfe nazaran bütün ehl-i cennet «30», yahud «33» yaşında şâb-ı emred olarak cennete gireceklerdir.

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî».

[39] Dünyâda «Celâleyn, Medârik».

[40] «Beyzâvî». İbâdetle kendilerini yormazlardı «Celâleyn».

[41] Cenâb-ı Hakka eş tutma «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

50 — ma'lûm bir günün muayyen vaktında behemehal toplanacaklardır».

51 — Sonra hakıykaten siz, ey sapkınlar ve tekzîbciler,

52 — Muhakkak ki zakkum ağacından yiyecek (kimse) **lersiniz,**

53 — Öyle ki karınlarınızı hep ondan doldurucularsınız,

54 — üstüne de o kaynar sudan içeceklersiniz.

55 — (O suretle ki) **susamış**[42] **develerin içişi gibi içeceklersiniz.**

56 — İşte cezâ günü onlara (çekilecek) **ziyâfet budur!**

57 — Sizi biz yaratdık. O halde (tekrar dirilmiye de)[43] **inanmalı değil misiniz?**[44]

58 — (Eğer siz bir menîden yaratıldığınızı iddiâ ediyorsanız)[45] **O halde** (rahimlere) **dökmekde olduğunuz** (o) **menî nedir? Bana haber verin**[46].

59 — Onu siz mi (düzgün bir insan) **suretine getiriyorsunuz**[47], **yoksa** (o surete getirib) **yaratanlar biz miyiz?**

60, 61 — Aranızda ölüm (ün keyfiyyetini, zamaanını, mekânını ve ecellerin mıkdârını)[48] **biz** (tâ'yin ve) **takdîr etdik ve biz —** (sizi helâk ederek) **yerinize diğer benzerlerinizi getirmeniz ve sizi bilemeyeceğiniz bir yaratılışda ve suretlerde tekrar peydâ etmemiz hususunda — önüne geçilecekler de değiliz**[49].

62 — Andolsun ki birinci yaratılışı (nızı) **bildiniz. Fakat** (tekrar yaratılacağınızı da) **düşünmeli değil misiniz?**[50]

63 — Şimdi bana ekmekde olduğunuz (tohum) **u haber verin**[51].

---

[42] «Celâleyn, Medârik».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn».

[44] Çünkü ibtidâ yaratan sonra tekrar iâdeye de kaadirdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[45] «Şeyhzâde».

[46] «Şeyhzâde».

[47] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[48] «Beyzâvî, Medârik».

[49] Aciz değiliz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[50] Çünkü birinci def'a yaratmıya kaadir olan ikinci def'a iâdeye ve ihyâye de kaadirdir «Beyzâvî, Celâleyn, Ebüssüud, Medârik».

[51] «Şeyhzâde».

64 — Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler biz miyiz?[52]

65 — Eğer dileseydik muhakkak ki onu (tohumsuz)[53] **bir ot kırıntısı yapardık da siz de şaşakalırdınız**[54].

66 — (Şöyle derdiniz:)[55] **«Biz hakıykaten ağır borca uğratılmışızdır».**

67 — «Daha doğrusu biz (umduğumuzdan) **mahrum kalmışlarız».**

68 — Şimdi içmekde olduğunuz suyu[56] **söyleyin bana.**

69 — Onu bulutdan[57] **siz mi indirdiniz, yoksa indiriciler biz miyiz?**

70 — Eğer dileseydik onu (içilmeyecek)[58] **tuzlu bir su yapardık. O halde şükretmeli değil misiniz?**

71 — Şimdi bana (yeşil bir ağacdan)[59] **çakmakda olduğunuz ateşi söyleyin**[60].

72 — Onun ağacını siz mi yaratdınız, yoksa yaratanlar biz miyiz?

73 — Biz onu hem bir ibret, hem çöl yolcularına bir fâide kıldık.

74 — O halde Rabbini o büyük adıyle tesbîh (ve tenzîh) **et.**

75 — Hayır (hakıykatler kâfirlerin dedikleri gibi değildir)[61]. **İşte yıldızların düşdüğü yerlere**[62] **andediyorum.**

---

[52] (Kurtubî) diyor ki: Toprağa bir şey eken kimsenin evvelâ euuzü besmele çekib sonra bu ve ondan sonraki âyeti okuması ve şu kelimeleri de eklemesi müstehabdır: «Belillâhüzzârıu velmünbitü velmübelliğ. Allâhümme salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Verzuknâ semerehû ve cannibnâ dararahû vec'alnâ li-en'umike mineş şâkirin = Hayır, (bu ekileni) bitiren, yetişdiren, kemâle erdiren Allahdır. Yâ Allah, efendimiz Muhammede ve Muhammedin âline salât ve selem et. Bunun mahsuulü ile bizi rızıklandır. Ona zarar gelmekden bizi koru. Bizi ni'metlerine şükrediciler kıl». Bu, o ekilenin bütün âfetlerden selâmetine ma'nevî bir emândır «Şeyhzâde».

[53] «Celâleyn».

[54] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] «Celâleyn, Medârik».

[56] İçmiye saalih tatlı suyu «Beyzâvî, Medârik».

[57] Yahud beyaz bulutdan. Çünkü onun suyu daha tatlıdır «Beyzâvî, Medârik».

[58] «Celâleyn».

[59] «Celâleyn».

[60] «Yâsin» sûresinin «80» inci âyetine bakınız.

[61] «Beyzâvî». Râzî. Âyetin başındaki bu «Felâ uksimü» kavl-i kerîmi hakkında muhtelif tefsirler vardır. Rahmetli (Muhammed Hamdî) efendi bunları güzel hülâsa etmişdir (Cild: 6, s.: 4721, 4722). Arzuu edenler mürâcaat edebilirler.

[62] Batdığı yerlere. Yemînin buna tahsıys buyurulması, eserinin zevâlinde dâim olan müessirin varlığına delâlet bulunmasındandır. Çünkü o zaman teheccüde ve Cenâb-ı

سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

٥٣٦

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ۝ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ۝ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ۝ تَنْزِيلٌ
مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَفَبِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ۝ وَتَجْعَلُونَ
رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ۝ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ۝ وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ
تَنْظُرُونَ ۝ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ۝ فَلَوْلَا
إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ۝ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝
فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ۝ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ۝ وَأَمَّا
إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ۝ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ۝
وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ۝ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ ۝ وَتَصْلِيَةُ
جَحِيمٍ ۝ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ۝ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

سُورَةُ الْحَدِيدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ هُوَ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝

هُوَ

الْجُزْءُ السَّابِعُ وَالْعِشْرُونَ

٥٣٧

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ
يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ
فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ۝ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ آمِنُوا بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ۝ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ۝
وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ
دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ
الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ۝

76 — — ki hakıykaten bu[63], eğer bilirseniz, büyük bir anddır[64] —

77 — muhakkak o[65], elbette çok şerefli bir Kur'andır,

Hakka niyâz ve ibtihâle devam edenlerin zamanıdır ki o vakit üzerlerine ilâhî rahmet ve rızaa iner. Yahud «Mevâkıun nücûm» dan murad yıldızların menzilleri ve mahrekleridir. Zîrâ bunda Cenâb-ı Hakkın kudretinin büyüklüğüne ve hikmetinin kemâline, beyanların kavrayamayacağı suretde, delâlet vardır. Bazılarına göre «En-nücûm», Kur'ânın necimleri, «Mevâkı'» de nüzûlleri vaktıdır. Yahud «Mevâkıun nücûm», yıldızların kıyâmet günü dağılacağı zamandır. Kur'ânın necimlerine gelince: O, Cenâb-ı Hakkın kullarının, meleklerinin, peyğamberlerinin, saalih mü'minlerin kalbleridir. Yahud âyetlerin ma'nâları, hukümleridir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Mevâkıun nücûm» dan murad nücûm-i Kur'ândır. Zîrâ Kur'ân-ı kerîm Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme müneccemen, müteferrikan (parça parça, kısım kısım) nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Râzî, Haazin, Ebüssûud, Medârik».

[63] And «Celâleyn».

[64] Cümle-i mu'terızadır «Beyzâvî, Celâleyn».

[65] Size karşı okunan «Celâleyn». Peyğambere inzâl olunan kitab «Haazin».

78 — **ki sıyânet edilmiş bir kitabda**[66] (yazılı) **dır.**

79 — **Ona tam bir suretde temizlenmiş olanlardan başkası el süremez**[67].

80 — (O) **âlemlerin Rabbinden indirilmedir.**

81 — **Şimdi siz bu kelâmı**[68] **mı hor görücülersiniz?**

82 — **Rızkınıza** (şükür edeceğinize)[69] **siz behemehal tekzîbe mi kalkışırsınız?**[70]

83 — **Hele** (can) **boğaza gelince,**

84 — **o vakıt siz görürsünüz!**

85 — **Biz ona**[71] **sizden yakınız**[72]**. Fakat görmezsiniz.**

86 — **İşte mâdem ki** (tekrar dirilerek)[73] **cezâ görmeyecekmişsiniz,**

87 — **Onu** (tâ boğazınıza gelince cesedinize)[74] **geri çevirseniz a! Eğer** (iddiânızda) **saadıklarsanız...**

88 — **Şimdi,** (ölene gelince)[75] **eğer o, mukarreblerden ise,**

89 — **artık rahatlık, güzel rızık ve Naıym cenneti** (onundur).

90 — **Eğer sağcılardan ise,**

91 — **Artık sağcılardan selâm sana!**

92 — **Amma eğer tekzîbcilerden, sapıklardansa**[76]**,**

93 — **işte** (ona da) **kaynar sudan bir ziyâfet!**

94 — **ve cehenneme bir atılış.**

---

[66] Mushafda «Celâleyn». Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Medârik».

[67] Levh-ı mahfuuza cismânî bulaşıklardan temizlenmiş olanlardan başkası muttali' olamaz. Ona muttali' olan yalnız meleklerdir. Yahud Kur'âna hadeslerden tamâmen temizlenmiş olanlardan başkası el süremez. Bu tefsire göre «Lâ yemessühû» nehy manâsına bir nefydir. Ya'nî «El sürmesin» demekdir. Yahud ma'nâ şudur: Kur'ânı küfürden temizlenmemiş olanlar istemezler «Beyzâvî».

[68] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[69] «Beyzâvî, Ebüssüud, Medârik».

[70] «Müslim» de ve «Tirmizî» de rivâyet edilen hadîslere nazaran müşrikler yağmurun yağmasını şu veya bu yıldızin doğmasına veya batmasına hamlederlerdi.

[71] İhtizaar haalinde bulunan kimseye «Beyzâvî, Medârik».

[72] İlmimiz, kudretimiz ve tasarrufumuz i'tibâriyle «Beyzâvî, Celâleyn, Ebüssüud».

[73] «Celâleyn».

[74] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[75] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] Solculardansa «Beyzâvî, Medârik».

«57» nci SURE

«EL-HADID» SURESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — **Göklerde ve yerde ne varsa Allâhı tesbîh** (ve tenzîh) **etmekdedir[2]. O,** (mülkünde)[3] **gaalib-i mutlak,** (sun'unda)[4] **saahib-i hikmetdir.**

2 — **Göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarruf) **u Onundur. Hem diriltir, hem öldürür. O, her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

3 — **O, hem evveldir[5], hem âhirdir[6], hem zaahirdir[7], hem baatındır[8]. O, herşey'i kemâliyle bilendir.**

4 — **O, gökleri ve yeri altı günde[9] yaartan, sonra** (hükmü) **arşı istîlâ edendir[10]. Yere giren[11], oradan çıkan[12], gökden inen[13], oraya yükselen[14]**

---

[1] Bu sûrenin «Medîne» de nâzil olduğunu söyleyenler varsa da, ekseriyyet «Mekke» de nüzûlüne kaail olmuşdur. (İbni Atıyye) ye göre sûre içinde Medenî olanlar da mevcuddur, «29» âyetdir.

[2] Burada ve «El-haşr, Es-saf» sûrelerinde tesbîh maazî sığasıyle, «El-cum'a, Etteğaabün» sûrelerinde muzaari' sığasıyle, «El-a'lâ» sûresinde emir sığasıyle vârid olmuşdur. Sebebi herşey'in her vakıt, her an Cenâb-ı Hakka tesbîh etmek şânında olduğudur. Bu, hallerin ibtilâfiyle aslâ değişmez «Beyzâvî, Medârik».

[3] «Celâleyn».

[4] «Celâleyn».

[5] Herşeyden mukaddemdir. Bidâyeti yokdur. Bütün varlıklardan evveldir «Celâleyn, Medârik». Varlıkları O yaratmış, O vücûde getirmişdir «Beyzâvî».

[6] Mevcûdâtın fenâsından sonra da baakıydir. O bir evveldir sebebler Ondan başlar, müsebbebler Ona müntehî olur. Onun nihâyeti yokdur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] Varlığı, birliği birçok delîllerle (her şeyden) âşikârdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Hakıykat-ı zâtiyyesi i'tibâriyle duyguların ve akılların idrâkinden gizlidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] «El-a'raaf» sûresine bakınız.

[10] Keza.

[11] Yağmur gibi, tohumlar gibi, ma'denler gibi, ölüler gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Nebatlar, ma'denler gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Rahmet, azâb ve melâike gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] İyi ve kötü ameller, hareketler, düâlar, buharlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

şeyleri O bilir. Nerede olursanız olun, O, sizinle berâberdir[15]**. Ne yaparsanız Allah hakkıyle görücüdür**[16]**.**

5 — Göklerin ve yerin mülk (-ü tasarruf) **u Onundur.** (Bütün) **işler ancak Ona döndürülür.**

6 — O, geceyi gündüzün içerisine sokar[17]**, gündüzü de gecenin içine katar**[18]**. O, sînelerde gizlenen**[19] **herşey'i hakkıyle bilendir.**

7 — Allâha ve peyğamberine îman (etmekde sebât) **edin**[20], (Sizden evvel geçenlerin ardından Allâhın)[21] **size** (tasarruf için)[22] **vekâlet verdiği** (mal) **dan** (Onun uğrunda)[23] **harcayın**[24]. **İçinizden îman edib de** (o suretle) **harcayanlar** (yok mu?) **onlar için büyük mükâfât vardır**[25].

8 — Peyğamber, Rabbinize îman etmeniz için sizi da'vet edib dururken, size ne oluyor ki Allâha îman etmiyorsunuz? Halbuki O[26]**, sizden kat'î te'minât da almışdı**[27]**. Eğer Ona îman edeceklerseniz**[28] (hemen buna koşun)[29].

---

[15] Umumî suretde ilmi, kudreti, hususî suretde fazlı, rahmeti «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] Binâen'aleyh amel ve hareketlerinize göre mukaabele eder «Beyzâvî, Medârik».

[17] Bu suretle gündüz uzar, artar, gece eksilir «Celâleyn, Medârik».

[18] Bu vech ile gece uzar, gündüz kısalır «Celâleyn, Medârik».

[19] «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] «Celâleyn».

[21] «Celâleyn».

[22] «Beyzâvî».

[23] «Celâleyn».

[24] Hakıykatde o mallar sizin değil, Allâh-ü Teaalânındır «Beyzâvî, Medârik». «Tebük» seferi hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn». Bu infaak zekâta da, diğerlerine de şâmildir «Medârik».

[25] Bunda («Tebük» seferi için en büyük mâlî fedâkârlıklarda bulunmuş olan) hazreti (Usman) radıyallâhü anhe de işâret vardır «Celâleyn».

[26] Cenâb-ı Hak «Celâleyn».

[27] «Elestü birabbiküm» bezminde «Celâleyn». Yahud sizi akıl saahibi yapmak, delîlleri tedkıyka kudret vermek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[28] «Celâleyn».

[29] «Celâleyn».

9 — O, sizi (küfür)[30] **karanlıklar** (ın) **dan** (îman)[31] **aydınlığ** (ın) **a çıkarmak için kulunun üzerine açık açık âyetler**[32] **indirmekde olandır. Şübhesiz ki Allah sizi çok esirgeyen, rahmetini râygân edendir**[33].

10 — Ne oluyor size ki (îman etdikden sonra da)[34] **Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin** (bütün) **mîrâsı Allâhındır**[35]. **İçinizde fetihden**[36] **evvel** (Allah yolunda) **harcayan ve muhaarebe eden kimseler** (diğerleriyle) **bir olmaz. Onlar derece i'tibâriyle** (o fetihden) **sonra harcayan ve muhaarebe edenlerden daha büyükdür.** (Bununla berâber) **Allah** (bu iki zümreden)[37] **her birine en güzel olanı** (cenneti)[38] **va'detdi. Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır**[39],

11 — Allâha karz-ı hasenle[40] **ödünc verecek olan kim? İşte o, bunu** (n mükâfâtını)[41] **kat kat artıracakdır. Ona** (başkaca) **çok değerli bir mükâfât da vardır.**

12 — O günde ki erkek mü'minlerle kadın mü'minleri — nuurları önlerinden ve sağlarından koşar bir halde görürsün. (Melekler onlara)[42] **«Bugün sizin müjdeniz, içlerinde ebedî kalacağınız, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir»** (diyeceklerdir)[43]. **İşte bu, büyük muraada ermenin ta kendisidir.**

---

[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] Kur'an âyetleri «Celâleyn».

[33] Sizi uyandırmak için peyğamberler göndermiş, âyetler indirmişdir. Yalnız aklî huccetlerle iktifâ buyurmamışdır «Beyzâvî».

[34] «Celâleyn».

[35] Herkes ve herşey fânîdir. Kimsenin malı baakıy değildir. Baakıy olan yalnız Allâh-ü Teaalâdır «Beyzâvî, Medârik». Mallarınız, Allah yolunda harcanma-mükâfatından mahrum olarak, Ona vaasıl olacakdır. Halbuki harcarsanız mükâfâtını kazanacaksınız «Celâleyn».

[36] «Mekke» fethinden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] Kezâ.

[39] Ona göre mükâfat ve mücâzât verir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu âyet-i kerîme hazreti (Ebû Bekir-is sıddıyk) radıyallâhü anh hakkında nâzil olmuşdur. Çünkü o îman edenlerin, Allah yolunda harcayanların, ölüm derecesine getirilmek suretiyle döğülenlerin ilkidir «Beyzâvî».

[40] Gönül isteğiyle «Medârik». Hulûs-i kalb ile, en değerli malından, en faziletli ve hayırlı cihetlere vermek suretiyle. Bu Allâh-ü Teaalâya ödünc vermek gibidir «Beyzâvî».

[41] «Beyzâvî, Medârik».

[42] «Beyzâvî, Medârik».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

سورة الحديد ٥٣٨

يوم ترى المؤمنين والمؤمنات يسعى نورهم بين أيديهم وبأيمانهم بشراكم اليوم جنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها ذلك هو الفوز العظيم ۝ يوم يقول المنافقون والمنافقات للذين آمنوا انظرونا نقتبس من نوركم قيل ارجعوا وراءكم فالتمسوا نورا فضرب بينهم بسور له باب باطنه فيه الرحمة وظاهره من قبله العذاب ۝ ينادونهم ألم نكن معكم قالوا بلى ولكنكم فتنتم أنفسكم وتربصتم وارتبتم وغرتكم الأماني حتى جاء أمر الله وغركم بالله الغرور ۝ فاليوم لا يؤخذ منكم فدية ولا من الذين كفروا مأواكم النار هي مولاكم وبئس المصير ۝ ألم يأن للذين آمنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله وما نزل من الحق ولا يكونوا كالذين أوتوا الكتاب من قبل فطال عليهم الأمد فقست قلوبهم وكثير منهم فاسقون ۝ اعلموا أن الله يحيي الأرض بعد موتها قد بينا لكم الآيات لعلكم تعقلون ۝ إن المصدقين والمصدقات وأقرضوا الله قرضا حسنا يضاعف لهم ولهم أجر كريم ۝

الجزء السابع والعشرون ٥٣٩

والذين آمنوا بالله ورسله أولئك هم الصديقون والشهداء عند ربهم لهم أجرهم ونورهم والذين كفروا وكذبوا بآياتنا أولئك أصحاب الجحيم ۝ اعلموا أنما الحياة الدنيا لعب ولهو وزينة وتفاخر بينكم وتكاثر في الأموال والأولاد كمثل غيث أعجب الكفار نباته ثم يهيج فتراه مصفرا ثم يكون حطاما وفي الآخرة عذاب شديد ومغفرة من الله ورضوان وما الحياة الدنيا إلا متاع الغرور ۝ سابقوا إلى مغفرة من ربكم وجنة عرضها كعرض السماء والأرض أعدت للذين آمنوا بالله ورسله ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم ۝ ما أصاب من مصيبة في الأرض ولا في أنفسكم إلا في كتاب من قبل أن نبرأها إن ذلك على الله يسير ۝ لكيلا تأسوا على ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم والله لا يحب كل مختال فخور ۝ الذين يبخلون ويأمرون الناس بالبخل ومن يتول فإن الله هو الغني الحميد ۝

13 — O günde ki erkek münâfıklarla kadın münâfıklar, îman etmiş olanlara «Bizi bekleyin[44]. Nuurunuzdan bir parça ışık alalım» diyecek-(ler) dir. (O gün onlara istihzâ suretiyle)[45] **«Dönün arkanıza da[46] bir nuur arayın» denilmiş** (denilecek), **nihâyet onlar** (la îman etmiş olanlar)[47] **ın arasına kapılı[48] bir dıvar çekilmiştir** (çekilecekdir)[49]. (Öyle ki) **onun[50] içinde rahmet[51], dış yanında da azâb vardır[52].**

[44] «Beyzâvî, Medârik».
[45] «Beyzâvî, [illegible] Celâleyn, Medârik».
[46] Dünyâye «Beyzâvî».
[47] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[48] Mü'minlerin cennete girmesine mahsus «Beyzâvî, Medârik».
[49] Ba'zılarına göre bu dıvar «A'raaf» sûrûdür «Celâleyn, Medârik».
[50] Dıvarın, yahud kapının «Beyzâvî, Medârik».
[51] Çünkü orasını cennet ta'kib eder «Beyzâvî».
[52] Zîrâ burasını cehennem ta'kib eder «Beyzâvî».

14 — (Munâfıklar)[53] **onlara[54] bağrışırlar: «Biz sizinle berâber değil miydik»?[55] «Evet, dediler** (derler, berâberdik). **Fakat kendinizi siz kendiniz yakdınız[56].** (Hep mü'minlerin felâketini)[57] **gözetdiniz.** (İslâm dîni hakkında)[58] **şübhe etdiniz. Sizi kuruntular[59] aldatdı. Sizi o çok aldatan[60], Allâha karşı bile aldatdı[61]. Nihâyet** (işte) **Allâhın emri gelib çatdı.**

15 — **İşte bugün ne sizden** (ey munâfıklar)[62], **ne de** (zaahiren ve baatınen)[63] **küfredenlerden hiçbir fidye** (-i necât) **alınmaz. Sığınacağınız yer ateşdir, size yaraşan odur. O, ne kötü gidiş yeridir!**

16 — **İman edenlerin, Allâhı ve Hakdan ineni[64] zikr için, kalblerinin saygı ile yumuşaması zamanı halâ gelmedi mi? Onlar, daha evvel kendilerine kitâb verilib de üzerlerinden uzun zaman geçmiş, artık kalbleri kararmış bulunanlar gibi[65] olmasınlar. Onlardan bir çoğu** (dînlerinden çıkmış)[66] **faasıklardı[67].**

17 — **Şu hakıykatı bilin ki[68] Allah yere, ölümünden sonra, can veriyor[69]. Muhakkak ki biz, aklınız ersin diye, size âyetleri açıkca bildirdik.**

---

[53] «Medârik».
[54] Mü'minlere «Medârik».
[55] Zaahiren «Beyzâvî, Medârik». Sizin gibi namaz kılar, oruc tutardık. Siz ne yaparsanız biz de yapardık «Şeyhzâde, Celâleyn».
[56] «Fitne» nin asıl ma'nâsı «Yakmak» dır «Şeyhzâde».
[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[58] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[59] Tuul-i emel, çok yaşamak sevdâsı (kısaca: ihtiraslar) «Beyzâvî, Medârik».
[60] Şeytan, yahud dünyâ «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[61] «Allâh-ü Teaalâ halîmdir, afv-ü kerem saahibidir. Size azâb yapmaz», yahud «Tekrar diriliş yok. Hisab yok» dedi «Medârik».
[62] «Medârik».
[63] «Beyzâvî».
[64] Kur'ânı «Beyzâvî, Medârik».
[65] Yahudîler, Nasrânîler gibi «Celâleyn».
[66] «Beyzâvî».
[67] Ashaab-ı kiramdan mizâhı çok yapan ba'zıları hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn». Denildi ki onlar «Mekke» de iken maıyşetce dar olan zâtlerdi. Hicret etdiler, bol rızka ve ni'mete kavuşdular. Bu yüzden evvelki hallerine nazaran biraz gevşediler. Âyet bunlar hakkında nâzil oldu. İmam (Müslim) in tahrîcine göre (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh şöyle demişdir: Bizim müslüman olmamızla bu âyetin itâbına uğramamız arasında henüz dört yıl geçmişdi. Bu âyet, (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü ânhin yanında okundu. Berâberinde «Yemâme» halkından da bir cemâat vardı. Hüngür hüngür ağlamıya başladılar. Müşârün'ileyh onlara bakıb dedi ki: «İşte biz böyle olduk. Nihâyet kalblerimiz karardı» «Medârik».
[68] Hitaab ayni mü'minleredir «Celâleyn».
[69] Zikir ve tilâvetle katı kalblerin canlanacağına bir temsîldir «Beyzâvî, Medârik».

18 — Hakıykat, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allâha karz-ı hasenle[70] ödünc verenler (yok mu?) onlar (ın mükâfâtı) kat kat artırılır. Onlar için çok şerefli (başka) bir mükâfat da vardır.

19 — Allâha ve peyğamberlerine îman edenler (yok mu?) Onlar sözü özü doğru olanlar, Allah için şâhidlik edenlerdir. Onların hem mükâfâtları, hem nuurları vardır[71]. Küfredenler (e), âyetlerimizi yalan sayanlar (a gelince:) Onlar da cehennemin yârânıdırlar.

20 — Bilin ki (âhiret kazancına yer vermeyen) dünyâ hayâtı ancak bir oyundur, bir eğlencedir, bir süsdür, aranızda bir öğünüşdür. Mallarda ve evlâdlarda bir çoğalışdır. (Bunun) misâli, bitirdiği nebât ekicilerin hoşuna giden bir yağmur gibidir. (Fakat) sonra o (nebât) kurur da sen (onu) sapsarı bir haale getirilmiş görürsün. Sonra da o, bir çörçöp olur. Âhiretde çetin azâb vardır[72], Allahdan mağfiret ve rızaa vardır[73]. Dünyâ hayâtı (ndan fâidelenmek)[74] bir aldanış fâidesinden başka (bir şey) değildir[75].

21 — Rabbinizden mağfirete ve — genişliği yerle göğün eni kadar olan, Allâha ve peyğamberlerine îman edenler için hazırlanmış bulunan — cennete (ulaşmak) için yarış yapıb kazanın. İşte bu, Allâhın fazl (-u kerem) idir ki onu kime dilerse ona verir[76]. Allah, büyük fazl (-u inâyet) saahibidir.

---

[70] Gönül hoşnudluğuyle «Medârik».

[71] Ma'nevî, hattâ maaddî feyizleri vardır.

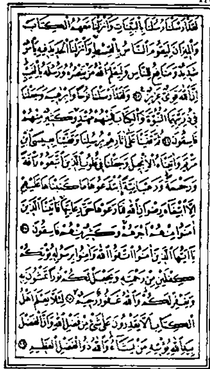
[72] Dünyâ hayâtını âhirete tercîh edenler için «Celâleyn».

[73] Dünyâyi âhirete tercih etmeyenler için «Celâleyn».

[74] «Celâleyn».

[75] «Dünyâ» kelimesi «Dünüvv = Yakınlık» dan gelen «Ednâ = Çok yakın» ın müennesidir. Öyle denilmesi, mukaabili olan âhirete nisbetle, çok yakın olmasındandır. Bu âyet, asıl dünyâyi değil, dünyânın kötü taraflarını îzah etmekde, onlardan kaçınılmasını tavsıye eylemekdedir. Çünkü dünyâ da, dünyâda olanlar da bîhûde yaratılmamışlardır. (Bakınız: «El-mü'minun» sûresi, âyet: 115 — «Sad» sûresi, âyet: 27). Hayât ni'metlerin aslıdır («El-bakare» sûresi, âyet: 28). Dünyâ hayâtı mezmum değildir. Mezmum olan; onu Allâha ve peyğambere itâate, güzel amellere sarf etmemek, âhireti, insanlığı unutup sırf dünyâye ve dünyânın fenâlıklarına tapmakdır. İki hadîs-i şerîf meâli: 1) «Sizin en hayırlınız dünyâsı için âhiretini, âhireti için de dünyâsını terk etmeyen ve insanların sırtına yük olmayandır. Hatıyb, Deylemî: Enes radıyallâhü anh», 2) «Şübhesiz ki Allah âhiret niyyeti üzerine dünyâ seâdetini de verir. Fakat sâde dünyâ niyyeti ile âhireti vermekden çekinir — İbn-ül Mübarek, Deylemî, İbn-ün Neccâr: Enes radıyallâhü anh.»

[76] Bunda Allahın fazl-u lûtfü olmadıkca kimsenin cennete giremeyeceğine delâlet vardır «Medârik».

22 — (Gerek) **yerde, (gerek) nefislerinizde herhangi bir musıybet vukua gelmemişdir ki bu, bizim onu yaratmamızdan**[77] **evvel mutlakaa bir kitâbda**[78] (yazılmış) **dır**[79]**. Şübhesiz ki bu, Allâha göre kolaydır.**

23 — (Allah bunu) **elinizden çıkana tasalanmayasınız, Onun size verdiği ile sevinip şımarmayasınız diye** (yazmışdır)[80]**. Allah çok böbürlenen her kibirliyi sevmez.**

24 — Onlar cimrilik yapanlar[81] **insanlara da cimriliği emredenlerdir. Kim arka dönerse**[82] **şübhe yokdur ki Allah, her şeyden müstağnî, bütün hamdlere lâyık olanın ta kendisidir.**

25 — Andolsun ki biz elçilerimizi[83] **açık açık bürhanlarla gönderdik ve insanların adâleti ayakda tutmaları için, berâberlerinde de kitâbı**[84] **ve mîzânı**[85] **indirdik. Bir de kendisinde hem çetin bir sertlik, hem insanlar için menfaatler bulunan demiri indirdik**[86]**. Çünkü** (bununla) **Allah, kendisine ve peyğamberlerine gıyâben**

---

[77] «Celâleyn».

[78] Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Medârik».

[79] «Beyzâvî».

[80] «Beyzâvî». Bildirmişdir «Celâleyn».

[81] Vecîbelerine karşı «Celâleyn».

[82] Vecîbelerine karşı «Celâleyn». Allah yolunda harcamakdan «Beyzâvî». Allâh-ü Teâlânın emir ve nehiylerine karşı «Celâleyn».

[83] Peyğamberimize melekleri, yahud ümmetlerine peyğamberlerimizi «Beyzâvî, Medârik».

[84] Kitabları «Celâleyn».

[85] Adâleti «Celâleyn».

[86] Ma'denlerden çıkardık «Celâleyn». Meânî erbaabı diyor ki: «Demiri indirdik» demek onu ihdâs etdik, inşâ etdik demekdir. Nitekim «Davarlardan sizin için sekiz çift indirdik», «Sizin üstünüze libas indirdik» meâllerindeki âyetler de böyledir. Bunun sebebi de Allâhü Teâlânın emirlerinin ve hukümlerinin semâdan inmekde olmasıdır «Şeyhzâde».

kimlerin yardım edeceğini belli edecekdir[87]. Şübhesiz ki Allah, en büyük kuvvet saahibidir, yegâne gaalibdir[88].

26 — Andolsun biz Nuuhu ve İbrâhîmi (peyğamber olarak) **gönderdik. Peyğamberliği de, kitâbı da[89] onların nesillerine verdik. Binnetîce içlerinden doğru yolu bulanlar var** (idiyse de) **bir çoku da faasık[90] kimselerdi onların.**

27 — Sonra bunların izleri üzerinde, ardı ardınca peyğamberlerimizi yolladık. Arkalarından da Meryem oğlu İsâyı gönderdik. Ona incîli verdik. Kendisine tâbi' olanların yüreklerine bir şefekat ve merhamet koyduk. Onların (yeni bir âdet olmak üzere) **ihdâs etdikleri rehbanlığa[91]** (gelince:) **Onu üzerlerine biz farzetmedik. Ancak** (onlar bunu sırf)[92] **Allâhın rızaasını aramak için yapdılar[93]. Fakat buna hakkıyle riaayet de etmediler[94]. Biz de içlerinden** (gerçek)[95] **îman edenlere mükâfâtlarını verdik. Onlardan bir çoğu ise** (doğru yoldan) **çıkanlardı.**

---

[87] «Gıyaben»: Allâhı görmeden «Beyzâvî, Celâleyn». (Zeccâc) a göre ma'nâ şudur: Resûlullah sallellâhü aleyhi ve sellemin gıyâbında «Medârik».

[88] Cenâb-ı Hak «Mîzan» ı, ya'nî insanlar arasında adâletin ayakda tutulması lüzumunu beyan buyurdukdan sonra kütüb-i ilâhiyyedeki kaanunları ve adâleti tatbıyk etmenin ancak kuvvete ve kuvvet saahibi bir idâreye bağlı bulunduğunu, bu kuvvetin ancak idârenin hüsn-i cereyan ve tanzîminde ve adâlete tecâvüz edenlerin kahr-u tenkîlinde kullanılması icâb etdiğini tasrıyh etmişdir. «Demirde insanlar için menfeatler» vardır. Çünkü demir sâdece harbde değil, her işde, her san'atde (sanâatde) vücûdü zaruurî olan bir unsurdur. Onsuz hiçbir san'at (sanâat) olamaz «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[89] Tevrat, İncil, Zebuur, Kur'an «Celâleyn».

[90] Kâfir «Medârik».

[91] «Rehban» — «Atşân = Susamış» gibi — sıfat-ı müşebbehedir. «Çok râhib, çok korkan» demekdir. Rivâyete göre Nâsrânîlerin râhibliği ihdâs etmesinin sebebi şudur: (İsâ) aleyhisselâmdan sonra zorbalar mü'minleri ifnâ etmiye kalkmış, mü'minler onlarla üç def'a muhaarebeye mecbur olmuş, fakat her def'asında çok mühim telefât vermişlerdir. Sağ kalan pek mahdûd mü'minler demişler ki: «Artık bir kerre daha muhaarebe edemeyeceğiz. Edersek biz de öleceğiz. Dîne dâ'vet edecek tek adam kalmayacak. Gelin yer yüzüne dağılalım, kendimizi münhasıran ibâdete bağlayalım». İşte bu suretle fitneden kaçarak ve dînlerinde ihlâs ve samimiyyet göstererek nefislerini ibâdete hasretdiler. Dünyânın bütün zevklerinden, hattâ fazla yeyib içmekden, evlenmekden vazgeçmek, dağlarda, mağaralarda, oyuklarda, hücrelerde ibâdetle meşgûl olmak suretiyle nefislerine türlü türlü meşakkatler yüklediler. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Hazreti (İsâ) aleyhissalâtü vesselâm ile hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem arasında geçen fetret devrinde hukümdârlar «Tevrât» ı ve «İncil» i değişdirdiler. Bir zümre ibâdet için yer yüzüne seyahat etdi «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[92] «Beyzâvî, Celâleyn».

[93] «Beyzâvî, Celâleyn».

[94] Çünkü bir çoğu bunu terk ve (İsâ) aleyhisselâmın dînine küfr ile hukümdar-

28 — Ey îman edenler[96]**, Allahdan korkun. Onun peyğamberlerine**[97] **de îman edin ki** (Allah) **size rahmetinden iki** (kat) **nasıyb versin**[98]**. Sizin için,** (yardımıyle), **yürüyeceğiniz bir nuur**[99] **lûtfetsin. Sizi yarlığasın. Allah hakkıyla yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

29 — Ehl-i kitâb, hakıykaten Allâhın fazl (-u kerem) **inden hiçbir şey'e nâil olamayacaklarını, muhakkak bütün inâyetin Allâhın elinde bulunduğunu, onu** (ancak) **dileyeceği kimselere vereceğini bilmedikleri için mi** (küfürde inâd ediyorlar? Halbuki bunu pek a'lâ biliyorlar da)[100]. **Allah büyük fazl** (-u kerem) **saahibidir**[101].

---

larının dinine girmişdi «Celâleyn». «Üç uknum» akıydesini meydana çıkardılar. Riyâkârlığa sapdılar. Hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme inkâr etdiler ve bunlara benzer sapıklıklara düşdüler «Beyzâvî».

[95] «Beyzâvî».

[96] Hitaab bütün ehl-i kitâbadır «Beyzâvî, Medârik».

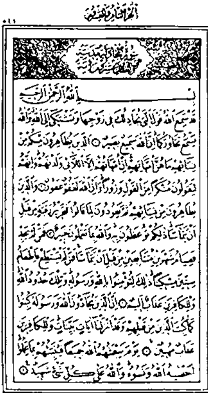
[97] Hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[98] Gerek ona, gerek geçmiş peyğamberlere îman etmeniz sâyesinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[99] «Sırat» üzerinde yürüyebileceğiniz bir ışık «Celâleyn». Bu «12» nci âyet-i kerîmede geçen nuurdur «Beyzâvî, Medârik».

[100] Âyet-i kerîmenin başında bulunan «Liellâ» nın «Lâ» sını zâid addeden tefsîrcilerden ayrılıyoruz. (Ebû müslim-i Isfehânî) nin ve diğer bir cemâatin kavillerine istinâd eden «Râzî» ile bir kavlinde «Şeyhzâde» de onun zâid olmadığını açıklamışlardır.

[101] «27» nci cüz'ün sonu.

«58» inci SURE

«EL-MUCÂDİLE» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — (Habîbim) **zevci hakkında seninle direşip duran**[2], (nihâyet haalinden) **Allâha da şikâyet etmekde olan** (kadın) **ın**[3] **sözünü** (umulduğu vech ile)[4] **Allah dinlemişdir. Allah sizin konuşmanızı** (zâten) **işidiyordu. Çünkü Allah hakkıyle işidici, kemâliyle görücüdür.**

2 — **İçinizden «Zıhâr» yapagelenlerin karıları onların anaları değildir. Anaları kendilerini doğuranlardan başkası değildir. Şübhe yok ki onlar her halde çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar. Muhakkak Allah çok bağışlayıcı, çok yarlığayıcıdır**[5].

---

[1] «Medîne» de nâzil olmuşdur. «Ataa» ya göre ilk on âyeti «Medîne» de, alt tarafı «Mekke» de, «Beyzâvî» nin za'fına işâret etdiği bir rivâyete göre de ilk ön âyeti «Mekke»-de, alt tarafı «Medîne» de nâzil olmuşdur. «22» âyetdir.

[2] Tekrar tekrar mürâcaat eden, sözüne ısraar eden «Beyzâvî, Celâleyn».

[3] Bu kadın (Evs bin Saamit) radıyallâhü anhin zevcesi (Havle binti Sa'lebe) radıyallâhü anhâ idi. (Evs) ona «senin sırtın anamın sırtı gibi olsun» demişdi. Bu söz, fıkıh kitablarında tafsıyl edildiği üzere, bir «Zıhâr» idi. Câhiliyyet devrinde ebedî boşanmayı ifâde ederdi. Bu kadın Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme geldi. Keyfiyyeti haber verdi. O da buyurdu ki: «Bu, zıhârdır. Ebedî ayrılığı mucibdir». Kadın tekrar tekrar sızlandı. Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem de aynı cevâbı verdi. Nihâyet kadıncağız bütün saafiyyetiyle Cenâb-ı Hakka niyâz etmiye başladı. Bu âyetler nâzil oldu. İslâmda zıhâr ilk evvel bunlarda vaaki' olmuşdur. Bu âyetler zıhârda ebedî hurmet ve talâka, keffâret suretiyle, muvakkat bir mahiyyet vermekde, câhiliyyet âdetini ma'kul bir şekilde ıslâh etmekdedir. Kadının Cenâb-ı Hakka şikâyeti ihtiyarlamış olduğundan, fakîr düşdüğünden, küçük kız çocuklarını zevcine bırakırsa perîşan olacaklarından, kendisi alırsa aç kalacaklarından dolayı idi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Evs), «Bedir» de ve bütün meşâhid-i

3 — Kadınlarından zıhâr ile ayrılmak isteyib de sonra dediklerini geri alacaklar[6] (için), **birbiriyle temas etmezden evvel, bir köle azad etmek** (lâzımdır). **İşte size bununla öğüt veriliyor. Allah, ne yaparsanız, hakkıyle haberdârdır.**

4 — Fakat kim (bunu) **bulamazsa,** (yine) **birbiriyle temas etmezden evvel, faasılasız iki ay oruc** (tutsun). **Buna da güc yetiremezse altmış yoksul** (doyursun)[7]. (Keffâretdeki) **bu** (hafifletme)[8] **Allâha ve peyğamberine îman** (da sebât) **etmekde olduğunuz içindir. Bu** (hukümler)[9] **Allâhın** (ta'yîn etdiği) **hadlerdir**[10]. (Bunları kabul etmeyen)[11] **kâfirler için ise elem verici**[12] **azâb vardır.**

5 — Allâha ve peyğamberine muhaalefet etmekde olanlar, kendilerinden evvelkilerin uğratıldıkları zillet[14] **gibi zillete** (ve helâke) **giriftâr edilmişlerdir**[15]. **Halbuki biz** (onlara) **açık açık âyetler**[16] **de indirmişizdir.** (Bunları inkâr eden)[17] **kâfirlere horlayıcı bir azâb vardır,**

6 — O günde ki Allah onların hepsini diriltecek de kendilerine neler yapdıklarını haber verecekdir. Allah (bütün) **on** (lar) **ı saymışdır, onlarsa bunu unutmuşlardır. Allah her şey'e hakkıyle şâhiddir.**

7 — Gör (üb gibi bil) **medin mi**[18] **ki göklerde ne var, yerde ne varsa Allah, şüphesiz** (hepsini) **bilir. Her hangi bir üçden**[19] **bir fısıltı vaaki' ol-**

---

seniyyede bulunmuşdur. Birâderi (Ubâde) radıyallâhü anh gibi o da son yıllarında «Kudüs» taraflarında sâkin iken «Remle» de «72» yaşında olduğu halde «34 H» senesinde irtihal etmişdir «El-hakaaık».

[4] «Şeyhzâde».

[5] Keffâretle bu günâhınızı bağışlar, yarlığar «Celâleyn».

[6] «Zıhâr» dan kasdedilen ma'nâya aykırı olarak öyle kadınları yanlarında alıkoyanlar «Celâleyn».

[7] Yine birbiriyle temas etmeden «Celâleyn».

[8] «Celâleyn».

[9] «Celâleyn, Medârik».

[10] Bunları çiğnemek, aşmak câiz değildir «Beyzâvî».

[11] «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Celâleyn».

[13] «Celâleyn, Kaamus-ı Arabî».

[14] Peyğamberlerine muhaalefetlerinden dolayı «Celâleyn».

[15] Geleceğe âid olan bu izlâl ve ihlâkin maazî sığasıyla irâd buyurulması vukuunun muhakkak olduğundandır «Şeyhzâde».

[16] Peyğamberin ve tebliğ etdiklerinin sıdkına delâlet eden âyetler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Celâleyn, Medârik».

[18] «Celâleyn».

[19] Üç kişi arasında.

ألم تر أن الله يعلم ما في السموات وما في الأرض ما يكون من نجوى ثلاثة إلا هو رابعهم ولا خمسة إلا هو سادسهم ولا أدنى من ذلك ولا أكثر إلا هو معهم أين ما كانوا ثم ينبئهم بما عملوا يوم القيامة إن الله بكل شيء عليم ۝ ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى ثم يعودون لما نهوا عنه ويتناجون بالإثم والعدوان ومعصيت الرسول وإذا جاءوك حيوك بما لم يحيك به الله ويقولون في أنفسهم لولا يعذبنا الله بما نقول حسبهم جهنم يصلونها فبئس المصير ۝ يا أيها الذين آمنوا إذا تناجيتم فلا تتناجوا بالإثم والعدوان ومعصيت الرسول وتناجوا بالبر والتقوى واتقوا الله الذي إليه تحشرون ۝ إنما النجوى من الشيطان ليحزن الذين آمنوا وليس بضارهم شيئا إلا بإذن الله وعلى الله فليتوكل المؤمنون ۝ يا أيها الذين آمنوا إذا قيل لكم تفسحوا في المجالس فافسحوا يفسح الله لكم وإذا قيل انشزوا فانشزوا يرفع الله الذين آمنوا منكم والذين أوتوا العلم درجات والله بما تعملون خبير ۝

يا أيها الذين آمنوا إذا ناجيتم الرسول فقدموا بين يدي نجواكم صدقة ذلك خير لكم وأطهر فإن لم تجدوا فإن الله غفور رحيم ۝ أأشفقتم أن تقدموا بين يدي نجواكم صدقات فإذ لم تفعلوا وتاب الله عليكم فأقيموا الصلوة وآتوا الزكوة وأطيعوا الله ورسوله والله خبير بما تعملون ۝ ألم تر إلى الذين تولوا قوما غضب الله عليهم ما هم منكم ولا منهم ويحلفون على الكذب وهم يعلمون ۝ أعد الله لهم عذابا شديدا إنهم ساء ما كانوا يعملون ۝ اتخذوا أيمانهم جنة فصدوا عن سبيل الله فلهم عذاب مهين ۝ لن تغني عنهم أموالهم ولا أولادهم من الله شيئا أولئك أصحاب النار هم فيها خالدون ۝ يوم يبعثهم الله جميعا فيحلفون له كما يحلفون لكم ويحسبون أنهم على شيء ألا إنهم هم الكاذبون ۝ استحوذ عليهم الشيطان فأنساهم ذكر الله أولئك حزب الشيطان ألا إن حزب الشيطان هم الخاسرون ۝ إن الذين يحادون الله ورسوله أولئك في الأذلين ۝ كتب الله لأغلبن أنا ورسلي إن الله قوي عزيز ۝

maya dursun, muhakkak ki O, bunların dördüncüsüdür[20]**. Bir beşden vukuua gelmeye dursun, ille O, bunların altıncısıdır. Bundan daha az, daha çok vaaki' olmaya dursun, ille O, nerede olsalar, bunların yanındadır. Sonra bütün yapdıklarını kıyâmet gününde kendilerine haber verecekdir O. Çünkü Allah, her şey'i hakkıyle bilendir**[21]**.**

8 — Fısıltı (ile konuşmak) **dan men'edilib de sonra men'edildikleri** (o haale) **dönmekde ve günâhı, düşmanlığı ve peyğambere ısyaanı fısıl-**

[20] İlmiyle «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] Bakınız: «Âl-i Imran» sûresi, âyet: 5 not.

[22] Bunlar Yahudîler ve münâfıklardı. Mü'minlerin yanında fıskos yaparlar, gözleriyle işâretleşirler, mü'minlerin kalblerine şübhe sokmıya, İslâm mücahidlerinin mağlub oldukları ve geride kalanların ve hısımlarının maktûl düşdükleri hissini uyandırmıya çalışırlardı. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem onları bu ahlâksızlıkdan men'etmişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

daşmakda olanları[22] görmedin mi? Onlar sana geldikleri zaman seni Allahın selâmlamadığı bir şeyle selâmlarlar[23]. Kendi aralarında da «Allah bizi söyleye geldiğimiz yüzünden[24] azâblandırmalı değil miydi?[25]» derler. Onlara cehennem yeter. Oraya girecekler. İşte o, ne kötü dönüş yeridir!

9 — Ey îman edenler[26], aranızda gizli konuşacağınız vakıt günâhı, düşmanlığı, peyğambere isyânı fısıldaşmayın. İyiliği, takvâyı fısıldaşın ve ancak huzuurunda toplanacağınız Allahdan korkun.

10 — (Öyle) fısıltı[27] sırf şeytandandır. İman edenleri tasaya düşürmek içindir bu[28]. Halbuki bu, Allâhın izni[29] olmaksızın, onlara (mü'minlere)[30] hiçbir şeyle zarar verici değildir. O halde mü'minler ancak Allâha güvenib dayansın (lar)[31].

11 — Ey îman edenler size meclislerde «yer açın» denildiği zaman genişletin ki Allah da size genişlik versin[32]. «Kalkın» denilince de kalkı-

---

[23] Bunlar Yahûdîlerdi. «Es-selâmü aleyk = Sana selâm olsun» yerinde «Es-sâmü aleyk = Sana ölüm olsun» derlerdi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de «Vav» sız olarak sâdece «Aleyküm = Size olsun» diye mukaabele buyururdu. «Es-sâm» ölüm demekdir «Celâleyn, Medârik». Hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâ vâlidemiz birgün Yahudîlerin huzur-ı seâdetde «Es-sâmü aleyk» dediklerini işitmiş, onlara «Ölüm ve Allâhın lâ'net ve gazabı sizin üstünüze olsun» diye mukaabelede bulunmuşdu. Bunun üzerine Resûl-i ekrem sallellahü aleyhi ve sellem meâlen «Yapma yâ Aaişe, rıfkı (mülâyemeti ve nâzik hareketi) iltizâm et. Sert, kaba, kötü söylemekden sakın» buyurdu. (Aaişe) radıyallahü anhâ dedi ki: «Söylediklerini işitmedin mi», Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem şöyle cevâb verdi: «Sen de benim nasıl mukabele etdiğimi duymadın mı? Allah benim onlar hakkındaki düâmı kabul etdi. Fakat onların benim aleyhimdeki sözlerine icâbet buyurmadı — Buhaarî: Aaişe radıyallahü anhâ».

[24] Yahûdîce selâmlarımız yüzünden «Celâleyn».

[25] O, peyğamber olsaydı, Allah bunu yanımızda bırakmaz, bizi azâba uğratırdı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Hıtaabın mü'minlere mi, yoksa sözde ve zahirde mü'min görünmek isteyen münâfıklara mı âid olduğu hakkında ihtilâf edilmişdir. «Mü'minlere âiddir» diyenlere göre ma'nâ kısaca şudur: «Sakın siz de Yahûdîlerin ve münâfıkların yürüdüğü kötü ahlak yoluna sapmayın». Diğer kavle göre de ma'nâ şudur: «Ey sâde dilleriyle, yahud yalancı iddiâlarıyle mü'min olanlar...» «Râzî, Haazin».

[27] Âyetdeki « النجوى » nın harfi ta'rifi ahdi haaricî içindir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Râzî».

[28] «Celâleyn».

[29] İrâdesi «Beyzâvî, Celâleyn». İlmi, kazaası ve kaderi «Medârik».

[30] «Beyzâvî».

[31] Bir hadîs-i şerîf meâli: «(Mü'minler) üç kişi oldular mı ikisi, üçüncüyü bırakıb, aralarında fısıldaşmasınlar» «Buhaarî, Müslim: İbni Umer radıyallahü anhümâ». Şu ziyâde de vardır: «Zira, bu onu tasaya düşürür» «Ebû Dâvud: İbni Mes'ud radıyallahü anh».

[32] Dilediğiniz her şeyde: Mekânda, rızıkda, göğüsde, kabirde, cennetde ve sâirede «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

verin[33]. Allah, içinizden îman etmiş olanlarla kendilerine ilim verilmiş bulunanların derecelerini artırır[34]. Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdardır.

12 — Ey îman edenler, siz peyğambere mahrem birşey arzetmek istediğiniz vakıt (bu) **mahrem konuşmanızdan evvel sadaka verin[35]. Bu, sizin için daha hayırlı, daha temizdir. Eğer bulamazsanız[36] şüphe yok ki Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

13 — Mahrem konuşmanızdan evvel sadakalar vereceğinizden korkdunuz mu? Çünkü işte yapmadınız. (Bununla berâber) **Allah sizin tevbelerinizi kabul etdi[37]. O halde dosdoğru namazı kılın. Zekâtı verin. Allâha ve peyğamberine** (diğer emirlerinde de)[38] **itâat edin. Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır.**

14 — Allâhın, kendilerine gazab etdiği bir kavmi[39] dost edinenleri[40]

---

[33] Yeni gelenlere yer vermek için, yahud me'mur olduğunuz namaz, cihâd ve sâireye müsâreat etmek için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[34] Mü'minleri, kendi emirlerine ve peyğamberinin emirlerine imtisâl etmek sâyesinde dünyâda nusretine mazhar buyurmak, iyi nâm kazandırmak, âhiretde de cennet saraylarında ıskân etmek suretiyle yüksek derecelere, aalimlere de amellerini birleşdirmiş olmaları bakımından, daha çok mertebelere yükseltir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». İlmin yüksek mertebesine ve fazîletine âid bir çok hadîsler vardır. Ba'zılarının meâllerini yazıyoruz: 1) Aalimin aabid üzerine üstünlüğü, ayın, on dördüncü gecesinde, diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir «Ebu Dâvud, Neseî, İbni Mâce, Ebû Nuaym: Muaaz — Tirmizî, Dâremî: Ebüdderdâ' radıyallahü anhümâ». 2) İlim İslâmın hayâtı, dinin direğidir. Kim bir ilim öğretirse Allah onun ecrini kıyâmet gününe kadar nemâlandırır. Kim bir ilim öğrenir de onunla amel ve hareket ederse Allah onun bilmediklerini de öğretmeyi üstüne alır «Ebuşşeyh: Ümmü Hânî radıyallâhü anhâ». 3) İlim öğrenin. İlim için ağır başlı olmak lüzûmunu da öğrenin. Kendilerinden ilim aldıklarınıza karşı alçak gönüllü olan «Taberânî: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

[35] Bu emir (Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme saygı gösterilmesi, fakîrlere yardım edilmesi, süâlde ifrâta gidilmemesi, ihlâs erbâbiyle münâfıkların, âhireti sevenlerle dünyâye tapanların meydana çıkması gibi hikmetleri ihtivâ etmekdedir «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: Müslümanlar Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi fazla mürâcaat ve süâlleriyle rahatsız ederlerdi. Cenâb-ı Hak bu âyet-i kerîme ile ona biraz istirâhat vermişdir «Şeyhzâde».

[36] Sadaka verecek bir şey «Celâleyn».

[37] Bu teklîfi üzerinizden hafifletdi. Muâhazeyi bırakdı «Medârik». Bunu yapmamanıza ruhsat verdi. Bunda önden sadaka vermekden korkmalarının bir günâh olduğunu, Cenâb-ı Hakkın bunu afvetdiğini iş'ar vardır «Beyzâvî».

[38] «Beyzâvî».

[39] Yahudîleri «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

[40] Münâfıkları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

görmedin mi? Bunlar sizden[41] de değildir, onlardan da[42] değildir. Kendileri de bilib dururlarken, onlar yalan yere yemîn ederler[43].

15 — Allah onlar için çetin bir azâb hazırladı. Hakıykat onların yapmakda oldukları (işler) **ne kötüdür!**

16 — Onlar yemînlerini bir kalkan edindiler de (bununla insanları)[44] **Allah yolundan çevirdiler. Işte onların hakkı horlatıcı bir azâbdır.**

17 — Onları ne malları, ne evlâdları hiçbir vech ile Allah (ın azâbın) **dan[45], kaabil değil, kurtaramaz. Onlar ateş yârânıdırlar. Onlar orada ebedîdirler.**

18 — O gün Allah, onların hepsini diriltecek de Ona da — size yemîn etdikleri gibi — yemîn edeceklerdir[46]. Onlar hakıykaten birşey üzerinde olduklarını sanırlar[47]. Gözünüzü açın ki onlar cidden yalancıların ta kendileridir.

19 — Bunları şeytan istîlâ etmiş, artık o, bunlara Allâhı hatırlamayı bile unutdurmuşdur. Bunlar şeytan fırkası (mensûbları) **dır. Gözünüzü açın ki şeytan fırkası** (na tâbi' olanlar) **hakıykaten hüsrâna düşenlerin ta kendileridir.**

20 — Allâha ve peyğamberine muhaalefet[48] edenler (yok mu?) **onlar şübhesiz ki en çok zillete düşenlerin[49] içindedir.**

21 — Allah (şöyle) **yazmışdır[50]: «Andolsun ki ben gaalib geleceğim, peyğamberlerim de»[51]. Şübhesiz Allah yeğâne kuvvet saahibidir, mutlak gaalibdir.**

22 — Allâha ve âhiret gününe îmanda sebât eden hiçbir kavmin Allâha ve resûlüne muhaalefet eden kimselerle — velev ki onlar, bunların babaları, ya oğulları, ya birâderleri, yahud soysopları olsunlar —

---

[41] Mü'minlerden «Celâleyn».
[42] Yahudîlerden «Celâleyn, Medârik».
[43] Biz mü'miniz diye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[44] «Beyzâvî, Celâleyn».
[45] «Celâleyn, Medârik».
[46] Mü'min olduklarına dâir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[47] Ya'nî dünyâda yalan yere yemîn etmelerinin kendilerine bir fâide vereceğini sanırlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[48] «Celâleyn, Kaamus-ı Arabî».
[49] Mağlubların «Celâleyn».
[50] Levh-ı mahfuzda. Yahud: «(Şöyle) hükmetmişdir» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[51] Huccetle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

سورة المجادلة

لا تجد قوما يؤمنون بالله واليوم الآخر يوادون من حاد الله
ورسوله ولو كانوا آباءهم أو أبناءهم أو إخوانهم أو عشيرتهم
أولئك كتب في قلوبهم الإيمان وأيدهم بروح منه ويدخلهم
جنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها رضي الله عنهم
ورضوا عنه أولئك حزب الله ألا إن حزب الله هم المفلحون

سورة الحشر

بسم الله الرحمن الرحيم
سبح لله ما في السماوات وما في الأرض وهو العزيز الحكيم
هو الذي أخرج الذين كفروا من أهل الكتاب من ديارهم لأول
الحشر ما ظننتم أن يخرجوا وظنوا أنهم مانعتهم حصونهم
من الله فأتاهم الله من حيث لم يحتسبوا وقذف في
قلوبهم الرعب يخربون بيوتهم بأيديهم وأيدي المؤمنين
فاعتبروا يا أولي الأبصار ولولا أن كتب الله عليهم
الجلاء لعذبهم في الدنيا ولهم في الآخرة عذاب النار

الجزء الثامن والعشرون

ذلك بأنهم شاقوا الله ورسوله ومن يشاق الله فإن الله
شديد العقاب ما قطعتم من لينة أو تركتموها قائمة على
أصولها فبإذن الله وليخزي الفاسقين وما أفاء الله
على رسوله منهم فما أوجفتم عليه من خيل ولا ركاب
ولكن الله يسلط رسله على من يشاء والله على كل شيء
قدير ما أفاء الله على رسوله من أهل القرى فلله وللرسول
ولذي القربى واليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم وما آتاكم الرسول فخذوه
وما نهاكم عنه فانتهوا واتقوا الله إن الله شديد العقاب
للفقراء المهاجرين الذين أخرجوا من ديارهم وأموالهم
يبتغون فضلا من الله ورضوانا وينصرون الله ورسوله
أولئك هم الصادقون والذين تبوءوا الدار والإيمان
من قبلهم يحبون من هاجر إليهم ولا يجدون في صدورهم
حاجة مما أوتوا ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم
خصاصة ومن يوق شح نفسه فأولئك هم المفلحون

dostlaşacaklarını görmezsin[52]. Onlar, o kimselerdir ki (Allah) **îmânı kalblerine yazmış, bunları kendinden bir ruuh ile desteklemişdir. Bunları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacakdır. Bunlar orada ebedî kalıcıdırlar. Allah onlardan raazî olmuşdur[53]. Onlar da Allahdan hoşnud olmuşlardır[54]. İşte onlar Allah fırkasıdır. Gözünüzü açın ki Allah fırkası** (mensûbları) **umduklarına erenlerin[55] ta kendileridir.**

---

[52] (Ebû Ubeyde bin Cerraah) radıyallâhü anh «Uhud» de babası (Cerraah) ı öldürdü. (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anh «Bedir» de oğlu (Abd-ur Rahman) a karşı çıkmak istedi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem müsâade etmedi. (Musa'ab bin Umeyr radıyallâhü anh «Uhud» de birâderi (Ubeyd bin Umeyr) i öldürdü. (Umer bin Hattaab) radıyallâhü anh «Bedir» de dayısı (Aas bin Hişâm bin Mugıyre) yi öldürdü. (Ali bin Ebû Taalib, Hamza, Ebû Ubeyde) radıyallâhü anhüm de yine «Bedir» de amca zâdeleri (Utbe, Şîbe, Velîd bin Utbe) yi öldürdüler «Haazin».

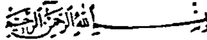
[53] Cenâb-ı Hakka itâatleriyle «Beyzâvî».

[54] Cenâb-ı Hakkın kazaasından, yahud onlara va'd buyurduğu sevabdan «Beyzâvî».

[55] Dünyâda da, âhiretde de «Beyzâvî».

«59» uncu SÛRE

«EL-HAŞR» SÛRESİ[1]

1 — **Göklerde ne var, yerde ne varsa** (hepsi) **Allâhı tesbîh** (ve tenzîh) **etmekdedir. O, mutlak gaalibdir, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir**[2].

2 — **O, ehl-i kitâbdan küfür edenleri**[3] **ilk sürgünde**[4] **yurdlarından çıkarandır. Siz çıkacaklarını sanmamışdınız. Onlar da kal'alarının** (Allâhın azâbına)[5] **hakıykaten mâni' olacağını zannetdilerdi. İşte onla-**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «24» âyetdir.

[2] Rivâyete göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Medîne» ye hicret buyurunca Yahûdîlerden «Nadıyr oğulları» ile bîtaraf kalmaları esâsına göre bir musaaleha akdolunmuşdu. Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem efendimiz «Bedir» de düşmana galebe edince «Tevratda vasfı yazılı olan hak peyğamber budur» diyen Yahûdiler «Uhud» den sonra tamâmen değişdiler. Muaahedeyi bozdular. Hattâ reisleri (Eşref oğlu Kâ'b) kırk süvârî ile «Mekke» ye gidib müslümanlar aleyhine (Ebû Süfyan) ile ittifak etdi. Bunun üzerine Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem (Muhammed bin Mesleme) ye emir verib (Kâ'b) ı — ki bu zâtin süt kardeşi idi — öldürtdü. Sonra Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem bir kıt'a ile gidib onları muhaasara etdi. Yurdlarından sürgün edilmek üzere musaalehaya raazî oldular. Bu suretle çoğu sürüldü. Bir kısmı da «Hayber» e ve «Hıyre» ye iltihaak etdi. İşte sûrenin başdan altıncı âyeti sonuna kadar olan kısmının nüzûlü sebebi budur «Beyzâvî». «Nadıyr oğulları» Benî İsrâîl fitnelerinde «Medîne» ye yerleşmişler, orada Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin bi'setine intizâr edegelmişlerdi «Şeyhzâde».

[3] Yahûdîlerden «Nadıyr oğulları» nı «Celâleyn, Medârik».

[4] «Cezîre-tül Arab» dan. Çünkü bundan evvel onlara böyle bir zillet vaaki' olmamışdı. Yahud «Şam» a ilk sürgünlerinde. İkinci sürgüne de «Hayber» den «Şam» a (Hazreti Umer) radıyallâhü anh zamânında uğramışlardır «Beyzâvî, Medârik, Kaamus-ı Arabî». «Haşr» in şer'î ma'nâsı ölülerin diriltilib mahşere çıkarılması, sevk edilmesidir. Ona «Neşr, Ba's» de denilir:

زعم المنجم والطبيب كلاهما ان لا تحشر الا جساد قلت اليكما
ان صح قولكما فلست بخاسر اوصح قولي فالخسار عليكما

Türkçesi: Müneccimle hekim «cesedler kat'iyyen haşr olunmaz» diye baatıl iddiâya sapdılar, dedim ki: «Savulun! Sizin sözünüz doğru çıkarsa ben zarar görmem. Fakat benimki sahıyh çıkarsa kendiniz zarar edersiniz».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

ra hisâba katmadıkları cihetden[6] Allâh (ın emr-ü azâbı)[7] **geliverdi. O, bunların yüreklerine korku düşürdü[8]. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem mü'minlerin elleriyle harab ediyorlardı[9]. İşte ey akıl ve basıyret saahibleri, siz** (bundan) **ibret alın[10].**

3 — Eğer Allah, onların üstüne (bu) **sürgünü yazmamış olsaydı bile, hiç şübhesiz dünyâda kendilerini yine** (başka suretde) **şiddetle azâblandıracakdı. Âhiretde de onlar için ateş azâbı vardır.**

4 — Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar hakıykaten Allâha ve peyğamberine muhaalefet[11] etdiler. Kim Allâha muhaalefet ederse, şüphe yok ki, Allah, çetin azâblıdır.

5 — Her hangi bir hurma ağacını kesdiniz, yahud kökleri üstünde dikili bırakdınızsa (hep) **Allâhın izniyledir[12].** (Bu izin de)[13] **faasıkları rüsvây edeceği için** (verilmiş) **dir.**

6 — Allâhın onlar (ın malların) **dan peyğamberine verdiği «feyi'»[14]-** (e gelince:) **Siz bunun üzerine ne ata, ne deveye binib koşmadınız[15]. Fakat Allah peyğamberlerini dileyeceği kimselere musallat eder. Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir[16].**

---

[6] Mü'minler cihetinden. Çünkü onlar kuvvetlerine güveniyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] «Beyzâvî, Medârik».

[8] Reîsleri (Kâ'b bin Eşref) in katli ile «Celâleyn, Medârik».

[9] Emtia, ağac ve sâireden bir çoğunu berâberlerinde naklettiler. Kendilerinin tahrîbâta kalkmaları mülklerinden müslümanların fâidelenmemesi, mü'minlerin tahribâtı da onlara bu babda muaavenet etmeleri içindi «Beyzâvî, Celâleyn».

[10] Âyet-i kerîmenin bu son emriyle «Kıyâs» ın da — ki dört delîlden dördüncüsüdür — şer'î bir huccet olduğu istidlâl edilmişdir «Beyzâvî, Medârik». (Bu babda «Usul-i fıkıh» kitablarında izaahat vardır).

[11] «Medârik».

[12] Bu hususda Allâh-ü Teaalâ sizi muhayyer bırakmışdır «Celâleyn».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn».

[14] «Feyi'» meşakkatsiz alınan ganîmet demekdir «Müfredât-ı Rağıb».

[15] Ya'nî bu hususda zahmete uğramadınız. «Medîne» ye iki milden (bir sâatden) ibâret olan o yere yaya gitdiniz «Beyzâvî, Medârik».

[16] «Nadıyr oğulları» ndan alınan ganîmetler Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme âiddir. Onu dilediği gibi taksîm eder. Nitekim bunları Muhâcirlere taksîm etmiş, ensardan da yalnız üç fakîre hısse ayırmışdır «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

7 — **Allâhın** (fethedilen diğer küffar) **memleketler** (i) **ehâlîsinden peyğamberine verdiği «Feyi'»**[17] **Allâha, peyğamberine, hısımlara**[18], **yetimlere**[19], **yoksullara**[20], **yolda kalanlara âiddir. Tâki** (bu mallar) **içinizden** (yalınız) **zenginler arasında dolaşan bir devlet olmasın**[21]. **Peyğamber size ne verdiyse**[22] **onu alın, size ne yasak etdiyse ondan da sakının**[23]. **Allahdan korkun. Çünkü Allâh** (ın) **azâbı çetindir**[24].

8 — (Bilhassa o feyi'), **hicret eden fakîrlere âiddir ki onlar Allahdan fazl** (-u inâyet) **ve hoşnudluk ararlar ve Allâha ve peyğamberine** (mallarıyle, canlarıyle)[25] **yardım ederlerken yurdlarından ve mallarından** (mahrum edilerek) **çıkarılmışlardır. İşte bunlar saadıkların**[26] **ta kendileridir.**

9 — **Onlardan**[27] **evvel** (Medîneyi)[28] **yurd ve îman** (evi) **edinmiş olan kimseler**[29], **kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara**[30] **verilen**

[17] «Nadıyr oğulları» ndan alınanlar değil, diğer bütün fey'ler de, haraclar da, cizyeler de, vergilerden alınan mal da «Medârik».

[18] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin akrıbası olan «Hâşim, Muttalib oğulları» na «Celâleyn, Haazin».

[19] Babaları ölmüş fakîr müslüman çocuklarına «Celâleyn».

[20] İhtiyac saahibi müslümanlara «Celâleyn».

[21] «El-enfâl» sûresinin «1» inci ve «41» inci âyetlerine müracaat. Rahmetli (Elmalılı Muhammed Hamdî) efendinin tefsîrinde (Cild: 6 - s: 4820:4838) bu kısımlara âid çok mükemmel izâhât vardır. Bilgisini genişletmek isteyenlere hassaten tavsıye ederim.

[22] «Feyi'» ve sâireden «Celâleyn». Yâhud ne emretdiyse «Beyzâvî, Medârik».

[23] Peyğamberine muhaalefet hususunda «Beyzâvî, Medârik».

[24] Peyğambere muhaalefet edenlere karşı «Beyzâvî, Celâleyn». (İbni Mes'ûd) radıyallahü anh şu meâlde bir hadîs rivâyet etmişdi: «(Bedeninin her hangi bir yerine) iğne ile sürme (veyâ boya) nakşeden, yâhud etdiren, yüzünün tüylerini yolan, güzellik için zorâki ön dişleri arasını seyrekleşdiren kadınlara Allah lâ'net eder». Bunu «Esed oğulları»ndan (Üm-mi Ya'kub) adında bir kadın işitdi. Bu kadın Kur'an okumayı bilirdi. (İbni Mes'ud) radıyallahü anhe mürâcaatla «Sen şöyle şöyle söylemişsin» diye çatmak istedi. Müşârünileyh dedi ki: «Ben peyğamberin lâ'net etdiğine neye lâ'net etmeyeceğim? Bu, Allâhın kitabında var». Kadın «Vallâhi ben Kur'ânı okudum. Böyle bir şey bulmadım» cevâbını verince (İbni Mes'ûd) radıyallâhü anh «Eğer okumuşsan elbet bulmuşsundur. Cenâb-ı Hak «Ve mâ âtâkümür-resûlü...» (Kasdı bu âyetdir) buyurdu» dedi «Müslim: İbni Mes'ûd radıyallâhü anh, Haazin».

[25] «Beyzâvî, Medârik».

[26] İmanlarında ve mücâhedelerinde sadâkatleri zâhir olanların «Beyzâvî, Medârik».

[27] Muhâcirlerin hicretinden «Beyzâvî, Medârik».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Ensâr-ı kirâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] Muhâcirlere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

سورة الحشر

والذين جاءو من بعدهم يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا
الذين سبقونا بالايمان ولا تجعل في قلوبنا غلا للذين امنوا
ربنا انك رءوف رحيم ۝ الم تر الى الذين نافقوا يقولون
لاخوانهم الذين كفروا من اهل الكتاب لئن اخرجتم لنخرجن
معكم ولا نطيع فيكم احدا ابدا وان قوتلتم لننصرنكم
والله يشهد انهم لكاذبون ۝ لئن اخرجوا لا يخرجون
معهم ولئن قوتلوا لا ينصرونهم ولئن نصروهم
ليولن الادبار ثم لا ينصرون ۝ لانتم اشد رهبة
في صدورهم من الله ذلك بانهم قوم لا يفقهون ۝
لا يقاتلونكم جميعا الا في قرى محصنة او من وراء جدر
بأسهم بينهم شديد تحسبهم جميعا وقلوبهم شتى
ذلك بانهم قوم لا يعقلون ۝ كمثل الذين من قبلهم
قريبا ذاقوا وبال امرهم ولهم عذاب اليم ۝ كمثل
الشيطان اذ قال للانسان اكفر فلما كفر قال
اني بريء منك اني اخاف الله رب العالمين ۝

الجزء الثامن والعشرون

فكان عاقبتهما انهما في النار خالدين فيها وذلك جزاء
الظالمين ۝ يا ايها الذين امنوا اتقوا الله ولتنظر نفس
ما قدمت لغد واتقوا الله ان الله خبير بما تعملون ۝
ولا تكونوا كالذين نسوا الله فانساهم انفسهم اولئك
هم الفاسقون ۝ لا يستوي اصحاب النار واصحاب الجنة
اصحاب الجنة هم الفائزون ۝ لو انزلنا هذا القرآن
على جبل لرايته خاشعا متصدعا من خشية الله وتلك
الامثال نضربها للناس لعلهم يتفكرون ۝ هو الله الذي
لا اله الا هو عالم الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم ۝
هو الله الذي لا اله الا هو الملك القدوس السلام المؤمن
المهيمن العزيز الجبار المتكبر سبحان الله عما يشركون ۝
هو الله الخالق البارئ المصور له الاسماء الحسنى يسبح
له ما في السموات والارض وهو العزيز الحكيم ۝

şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyac (meyli)[31] bulmazlar. Kendilerinde fakr-u ihtiyâc olsa bile (onları) öz canlarından daha üstün tutarlar[32].

---

[31] Taleb, elem, hased, hiddet «Beyzâvî, Medârik».

[32] Bu haslete «Îsâr» derler ki kişinin, kendisi muhtâc iken, âharın ihtiyâcını daha önde görerek onun yardımına şitâb etmesi demekdir. Biz buna «Ferağat-ı nefs, diğergâmlık» diyoruz. İslâm târîhi bir çok îsâr misâlleriyle doludur. Nitekim, sahıyh hadîslerle de sâbit olduğu üzere, «Medîne-i münevvere» nin yerlileri olan Ensaar-ı kirâm, oraya hicret eden dîn kardeşlerini bütün mallarına ortak etmişler, hattâ birden fazla zevcesi olanlardan kimi kadınlarını boşayarak bekâr Muhâcirlere nikâhlamışlar, onlarla samimî kardeşlik andlaşması yapmışlardır. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Nadıyr oğulları» ndan alınan ğânîmetlerin ya münhasıran Muhâcirlere tahsıysi ile bunların artık ensaarın evlerinden çıkıb kendi başlarına çalışmalarını, yahud bu ganîmetlere, Muhâcirler bir zaman için daha ensaar evlerinde kalmak üzere, onların da iştirâkini teklif buyurduğu zaman ensaar-ı kirâm ne kendilerinin bir şey almalarına, ne de Muhâcirlerin evlerinden çıkarılmalarına aslâ raazî olmamışlar, bu sâyede hoşnûdî-i cenâb-ı peyğamberîyi ve bu âyet-i kerîme ile de Cenâb-ı Hakkın rızaasını kazanmışlardır. Rıdvaanullâhi teaalâ aleyhim ecmaîn.

Kim nefsinin (mala olan)[33] hırsından ve cimriliğinden[34] korunursa işte muradlarına erenler onların ta kendileridir.

10 — Bunların arkasından gelenler (şöyle) derler: «Ey Rabbimiz, bizi ve îman ile daha önden bizi geçmiş olan (dîn) kardeşlerimizi yarlığa. İman etmiş olanlar için kalblerimizde bir kîn bırakma. Ey Rabbimiz, şübhesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin[35]».

---

[33] «Celâleyn».

[34] Âyet-i kerîmede beyan buyurulan «Şuuh» hırs ile birlikde olan cimrilikdir ve bunun aadet haaline gelmesidir «Müfredât-ı Rağıb».

Hadîs-i şerîf meâlleri: 1) «Zulümden kaçının. Zîrâ zulüm kıyâmet gününde zulümatdır. Şuhhdan kaçının. Çünkü sizden evvel geçenleri o helâk etdi. Onları kanlarını dökmiye ve kendilerine haraam olan şeyleri halâl görmiye o sürükledi — Müslim: Câbir radıyallâhü anh». 2) «Kişide en kötü haslet ıztırab veren cimrilikle yüreği koparan korkaklıkdır — Ebû Dâvud: Ebû Hüreyre radıyallahü anh». 3) «Allah yolunda alınan tozla cehennemin dumanı bir kulun içinde ebedî birleşmez. Şuhh ile îman da bir kulun içinde ebedî birleşmez — Nesei, İbni Ebi Şeybe, Beyhekıy, Hennâd, İbni Zenceveyh: Aaişe, Ebû Hüreyre radıyallâhü anhümâ.

[35] Bu âyet-i kerîmenin meâlinde «bunların arkasından gelenler» den murad, Muhâcirîn ve ensaar-ı kirâmın arkasından kıyâmete kadar gelmiş ve gelecek olan mü'minlerdir ki bunların şi'aarı hem kendilerine, hem geçmişlerine tekaddüm etmiş olan ashaab-ı kirâmı ve selef-i saalihıyni dâimâ hayır ile yâdetmekdir. Teessüf olunur ki haddini ve hakkını bilmeyen ba'zı kimseler, herbiri ilâhî hikmetin birer tecellîsi olan ve aradan bin bu kadar yıl geçmiş bulunan şüûnü idrâksiz kafalariyle güyâ muhaakemeye kalkışarak ashaab-ı kirâmdan şu veya bu zâtin aleyhinde, hattâ kimi de çihâr yâr-ı güzîn hazaraatından ilk üçü hakkında dil uzatmakdadırlar. Halbuki kalbinde ashaab-ı kirâmdan her hangi biri hakkında ğıll-ü ğış ve kîn ve buğz taşıyanlar, bütün ashaabı rahmetle yâd etmeyenler Cenâb-ı Hakkın bu âyetle kasd ve medhetdiği mü'minler miyânına dâhil olamazlar. Çünkü Allâh-ü Teâlâ mü'minleri üç sınıf olarak zikr ve tertib buyurmuşdur ki onlar da evvelâ Muhâcirler, sonra ensaar, sonra bunların ardından gelib de kendilerini hayır ile yâdeden mü'minlerdir. (İbni Ebî Leylî) diyor ki: «Sen zinhâr bu üç mertebeden haaric olmamıya çalış». Rivâyete göre Iraklılardan bir cemâat (Muhammed bin Ali bin Huseyn) hazretlerine geldiler, (Ebû Bekir, Umer) radıyallâhü anhümâya, sonra da (Usman) radıyallâhü anhe dil uzatdılar. Müşârün'ileyh ile aralarında şu muhaavere geçdi: «Siz Muhâcirlerden misiniz? — Hayır. — Peki onlardan evvel «Medîne» yi yurd ve îman evi edinen ensaardan mısınız, Hayır. — O halde bu iki fırkadan ayrıldınız. Ben şehâdet ederim ki siz Cenâb-ı Hakkın, haklarında «Vellezîne câü min ba'dihim...» buyurduğu (maksad bu âyet-i kerîmedir) zümreden de haaricsiniz. Çünkü Allâh-ü Teaalâ onlardan evvel geçmiş olanlara söğmelerini değil, istiğfar etmelerini emretmişdir. Onlara söğenler nasıl onların tâbi'leri olabilirler? Def'olun karşımdan. Allah size yapacağını yapmış». İmam (Şu'bî) diyor ki: «Yahudîlerle Hıristiyanlar bir noktada ashaaba söğenlerden daha üstündür. Yahudîlere «Dîn saahiblerinizin hayırlısı kimdir?» diye sorulursa «Muusâ aleyhisselâmın ashaabıdır» derler. Bu süâl hıristiyanlara îrâd edilirse onlar da «Îsâ aleyhisselâmın ashaabı» cevabını verirler. Fakat ashaaba söğenlere «Sizin dîn erbâbınızın en kötüleri kimlerdir?» denilirse derhal «Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellemin ashaabıdır» derler! Onlar için

11 — Ehl-i kitâbdan o küfreden kardeşlerine[36] «Andolsun, eğer siz yurdlarınızdan[37] çıkarılırsanız biz de muhakkak sizinle berâber çıkarız. Sizin aleyhinizde[38] hiçbir kimseye[39] ebedî itaat etmeyiz. Eğer sizinle harbedilirse muhakkak ve muhakkak biz, size yardım ederiz» diyen o münâfıkları görmedin mi? Halbuki Allah şâhidlik eder ki onlar hakıykaten ve kat'iyyen yalancıdırlar[40].

12 — Andolsun ki onlar çıkarılacak olurlarsa (bu münâfıklar) **onlarla berâber çıkmazlar. Eğer onlar muhaarebeye tutulurlarsa bunlar on-**

---

istiğfar ile emrolundukları halde söğerler. Binâen'aleyh kıyâmete kadar kılıc onların aleyhinde kınından sıyrılmışdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Şeyhzâde».

Ba'zı hadîslerin meâlleri: 1) «Ebû Bekir ve Umer ehl-i cennetin — nebîler ve resûller müstesnâ — ihtiyarlarının iki efendisidir — İmam Ahmed, Tirmizî: Alî — Teberanî: Câbir ve Ebû saıyd — İbni Mâce: Ebû Cuhayfe (= Vehb bin Abdullah) radıyallâhü anhüm ve sâire». 2) «Ebû Bekir cennetde, Umer cennetde, Usman cennetde, Alî cennetde, Talha cennetde, Zübeyr cennetde, Abd-ur Rahman bin Avf cennetde, Sa'd bin Ebî Vakkaas cennetde, Saıyd bin Zeyd cennetde, Ebû Ubeyde bin Cerrah cennetdedir — İmam Ahmed, Ziyaa: Saıyd bin Zeyd — Tirmizî: Abd-ur Rahman bin Avf radıyallâhü anhümâ». 3) Affan oğlu Usman dünyâda da, âhiretde de benim dostumdur — İbni Mâce, Ebû Ya'lâ: Câbir radıyallahü anh». 4) «Kim Aliyi severse muhakkak ki beni sevmiş olur. Kim de Aliye buğzederse hiç şübhesiz bana buğzetmiş olur — Haakim: Selman radıyallâhü anh». 5) «Kim ashaabına söğerse Allâhın, meleklerin ve bütün insanların lâ'neti onun üzerine olsun — Taberânî: İbni Abbas radıyallahü anhümâ». 6) «Ashaabımı bana bırakın. Ruuhum kudreti elinde bulunan Allâha yemîn ederim ki Uhud dağı kadar altın sadaka etseniz onların amellerinin sevâbına erişemezsiniz — İmam Ahmed: Enes radıyallâhü anh». 7) «Evvelâ ashaabımın, sonra onları ta'kıyb edenlerin (tâbiînin), sonrâ da bunların ardından gelenlerin (tebeı tâbiînin) şereflerini koruyun. Daha sonra yalan belirir. Hattâ bir adam kendisinden yemîn istenmeden yemîneder. Şâhid gösterilmeden şâhidlik yapar. Kim cennetin ta ortasında (yaşamak) isterse cemâatden ayrılmasın. Fırka fırka olmakdan sakının. Çünkü şeytan, tek başına kalanla berâberdir. O, iki kişi bir arada bulundu mu uzaklaşır. Erkek, yabancı bir kadınla halvet olmasın. Çünkü onların üçüncüsü şeytandır. Kim yapdığı iyilik kendisini sevindirir, kötülüğü çirkin görünürse işte o (hakıykî) mü'mindir. — İmam Ahmed, Beğavî, Hatıyb: Umer radıyallâhü anh». 8) «Ashaabım hakkında (dil uzatmakdan sakının) Allahdan korkun. Allahdan korkun. Benden sonra onları sakın hedef tutmayın. Artık kim onları severse bana olan mehabbetinden dolayı sevmiş olur. Kim onlara buğzederse bana olan buğzundan dolayı onlara buğzetmiş olur. Kim onları ezâlandırırsa muhakkak beni ezâlandırmış olur. Kim de beni ezâlandırırsa şübhesiz Allâhı ezâlandırmış olur. Allâhı ezâlandıranı ise yakında O, kendisini yakalar — Tirmizî: Abdullah bin Muğaffel radıyallâhü anh».

[36] «Nadıyr oğulları» na ve küfürde kardeşleri olanlara «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemden ve mü'minlerden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Bu âyetde de nübüvvetin sıhhatına ve Kur'ânın i'câzına parlak bir delâlet vardır. Çünkü münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übeyy bin Selûl), «Nadıyr oğulları» ile mektublaşmış, onlara yardım hususunda, tıbkı bu âyet-i celîlede beyan buyurulduğu üzere, yemîn ile te'mînat vermişdir «Beyzâvî, Celâleyn».

lara yardım da etmezler. (Bilfarz)[41] **onlara yardım etseler bile, andolsun ki, mutlakaa arkalarına dönerler. Sonra da kendileri yardım** (a mazhar) **edilmezler.**

13 — Her halde sizin, onların yüreklerinde (yaşayan) **korkunuz Al-lahdan** (korkularından) **daha şiddetlidir**[42]**. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar ince anlamazlar güruhudur.**

14 — Onlar[43] **müstahkem kasabalarda, yahud dıvarlar** (siperler)[44] **arkasında bulunmaksızın sizinle toplu bir hâlde vuruşamazlar**[45]**. Kendi aralarındaki savaşlar ise çetindir. Sen onları derli toplu**[46] **sanırsın. Halbuki kalbleri darma dağınıkdır**[47]**. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar akıllarını kullanmaz bir kavmdir.**

15 — (Onların)[48] **haali kendilerinden az öncekiler** (in[49] haali) **gibidir ki onlar, yapdıklarının kötü aakıbetini**[50] (dünyâda)[51] **tatmışlardır. Onlar için** (âhiretde de)[52] **çetin bir azâb vardır.**

16 — (Yahudîleri muhaarebeye teşvıyk eden münâfıkların[53] haali de) **şeytanın haali gibidir. Çünkü** (şeytan) **insana «Küfret» der de o küfredince «Ben hakıykaten senden uzağım. Çünkü ben aalemlerin Rabbi olan Allahdan korkarım» derl**

17 — Nihâyet ikisinin de[54] **aakıbeti hakıykaten ateşin içinde ebedî kalıcı** (insanlar) **olmalarıdır. İşte bu, o zaalimlerin**[55] **cezâsıdır.**

---

[41] «Beyzâvî, Celâleyn».

[42] Çünkü Allâh-ü Teaalâ onların azâbını te'hîr buyurmuşdur «Celâleyn».

[43] Yahudîler ve münâfıklar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] «Beyzâvî, Celâleyn».

[45] Allah ile ve peygamberi ile muhaarebe edenlerin kalblerine Cenâb-ı Hak korku verir. Cesurlar korkak, şerefliler hakıyr olurlar «Beyzâvî, Medârik».

[46] Müttefik «Beyzâvî».

[47] Çünkü akıydeleri perîşan, maksadları birbirine aykırıdır «Beyzâvî».

[48] Yahudîlerin «Beyzâvî».

[49] «Bedir» de müslümanlarla savaşanların «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] «Beyzâvî, Medârik». Cezâsını «Celâleyn».

[51] «Beyzâvî».

[52] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[53] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] Azdıranın da, azanın da «Celâleyn», Kâfirin de, şeytanın da «Beyzâvî, Medârik».

[55] Kâfirlerin «Celâleyn».

18 — Ey îman edenler, Allahdan korkun. Herkes, yarın[56] için önden ne göndermiş olduğuna baksın. Allahdan korkun[57]. Çünkü Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır.

19 — Hem kendisi Allâhı unutmuş[58], hem (Allah) **kendilerini kendilerine unutdurmuş olanlar gibi olmayın. Onlar faasıkların[59] ta kendileridir.**

20 — Ateş (cehennem) **yârânı ile cennet yârânı bir olmaz[60]. Cennet yârânı,** (ancak) **onlar muradlarına erenlerdir.**

21 — Eğer biz bu Kur'ânı bir dağ başına indirseydik muhakkak ki onu[61] Allah korkusundan baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün[62]. Bu misâller (yok mu?) **işte biz onları, insanlar düşünsünler diye, irâdediyoruz.**

22 — O, öyle Allahdır ki[63] kendisinden başka hiçbir Tanrı yokdur. (O) **gizliyi de bilendir, âşikârı da[64]. O, çok esirgeyen, çok bağışlayandır[65].**

---

[56] Kıyâmet günü. Ona «yarın» denilmesi Allâha göre dünyânın bir gün, âhiretin de bir gün sayılmakda olmasındandır «Beyzâvî, Celâleyn».

[57] Bu emir, te'kîdi mutezammın bir tekrîr dir. Yahud birincisi amele mukaarin olan vaacibleri edâ hakkında, ikincisi de haram olan şeyleri terk hakkındadır. Nitekim bundan sonra « انّ الله = Çünkü Allah...» vârid olmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[58] Ona tâatı terk etmiş «Celâleyn». Onun hakkını unutmuş «Beyzâvî».

[59] İtâatden çıkanların «Medârik».

[60] Şâfiîler bu âyete istinâden kâfiri öldüren müslümanın kısaasan öldürülmesi lâzım gelmeyeceğini istidlâl etmişlerse de, Hanefîler zikredilen mertebenin uhrevî olduğunu, dünyevî hukümlerde müsâvâtın câiz bulunduğunu, binâen'aleyh kâfirin de, müslümanın da yekdiğerini katillerinde öldüreceklerini ictihâd eylemişlerdir «Şeyhzâde».

[61] O dağı.

[62] Bu, bir temsîldir. Nitekim bundan sonraki cümlede bu tasrıyh buyurulmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[63] («El-fâtiha» sûresi meâlinde de işâret edildiği veche ile) « الله = Allah», ism-i celâli, sıfaat ve ef'aal-i ilâhiyyeyi de câmi' bir ism-i zâtdir. «Yâ Allah» diyen Cenâb-ı Hakkı bütün sıfaat ve fiilleriyle zikretmiş olur. «Feth-u vird-il esrâr, Şerhı vird-is settâr: Harîrî zâde Muhammed Kemâleddîn».

[64] Yahud: Dünyâyi de, âhireti de, yahud: yoğu da, varı da «Beyzâvî, Medârik».

[65] «Er-rahmaan, er-rahîm» isimleri «Rahmet» den müştakdır. Rahmet, rıkkat-i kalbdir. Cenâb-ı Hakka ıtlaakı haalinde murad Onun mahluklarına hayır, ni'met ihsân eylemesi, kısaca lütf-ü inâyetidir. Çünkü Allâh-ü Teaalâ teessür ve infiâlden münezzehdir. İkisi arasındaki fark şudur: Er-rahmaan» dünyâda rahmeti bütün mahluklarına aam ve şâmil olan (Allah) demekdir. Bu, Cenâb-ı Hakdan başkasına ıtlaak olunamaz. «Er-rahîm» ise kıyâmet gününde rahmeti yalınız mü'minlere haas olan (Allah) demekdir «Haazin, Şerh-ı vird-is settâr».

23 — O, öyle Allahdır ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yokdur. (O), **mülk-ü melekûtun yegâne saahibidir[66]. Noksaanı mucib her şeyden pâk ve münezzehdir[67]. Selâm ve selâmetin ta kendisidir[68]. Emn-ü eman verendir[69]. Her şey'e nigehbandır[70]. Gaalib-i mutlakdır. Halkın haalini kemâl-i salâha götürendir[71]. Büyüklükde eşi olmayandır. Allah** (müşriklerin kendisine) **katmakda oldukları her ortakdan münezzehdir.**

24 — O, öyle Allahdır ki vücûde getireceği her şey'i hikmeti muktezaasınca takdîr edendir[72]. Onları var edendir[73]. Varlıklara suuret ve-

---

[66] Bütün mahlukları hakkında emr-ü nehyin hakıykî mutasarrıfı, mâliki, saahibi. Bütün bunlar Onun mülkü, kahrı ve irâdesi altındadır «Haazin». Mülkü, tasarrufu bir an zevâl bulmayan «Medârik».

[67] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[68] Yaratdıklarına zulmetmekden müberrâdır «Medârik - Zeccâc».

[69] «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Peyğamberlerini mü'cizelerle tasdıyk ve te'yîd edendir «Celâleyn».

[70] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[71] «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre: Azamet saahibidir, büyükdür «Haazin». «Ceberuut», (Ebû Taalib-i Mekkî) ye göre azamet-i ilâhiyye aalemidir. Bundan muradı Hakkın isimleri ve sıfatları aalemi olacakdır. Sufiyyeye göre «Ceberuut» — ki «Cebr» in mübâleğasıdır — Hakkın kadîm olan zâtinden ibâretdir. «Cebbâr» kibriyâsında ceberuut ile müteferrid olan Melik-i Teaalâ demekdir. Hakkın ceberuutundan murad yaratdıklarını kendi irâdesine râm etmesi, haakim olmasıdır. Kelâmcılar ıstılahında «Ceberuut» Allâhın sıfatlarından ibâretdir. Nitekim «Lâhût» da zâtine âiddir. «Keşf-ül Lûğat» da der ki: «Ceberuut» sâlikler' ıstılaahında «Vahdet mertebesi» dir. Ona «Hakıykat-i Muhammediyye» de derler. Sıfatlar mertebesiyle ilgilidir. «Mirât-ül Esraar» a göre «Ferdâniyyet erbâbı» lâhûtun, ya'nî zâtin tecellîsine mazhardırlar. Evliyâullahın kerâmetleri, peyğamberlerin mu'cizeleri hep ceberuut aalemindendir. O makaamdan ilerleyince ferdâniyyete, ya'nî lâhûta ulaşırlar.

[72] «Beyzâvî, Medârik». Cenâb-ı Hakkın, aalemi var etmesi bakımından, üç değişmez sıfatı vardır:

1) İbdâ'. Bu, birşey'i birşeyden olmayarak var etmekdir. Bu suretle o şey maaddesiz olarak ketm-i ademden çıkmış olur. («El-en'am» sûresinin «101» inci âyetine mürâcaat). Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme bu emrin (varlığın) ibtidâsından sorulmuşdu. Meâlen buyurdu ki: Hiç birşey yok iken Allah var idi» («Müslim: Umran bin Husayn radıyallâhü anh». (Bâyezîd-i Bistaamî) nin «Haalâ da öyledir» sözü meşhurdur. Çünkü onun ve diğer hakıykat erbâbının nazarında eşyâ ancak Allâhın varlığıyle kaaimdir. Onlar hakıykî birer mevcud değildir; gölgeden ibâretdir. Onlara varlık isnâdı da nisbî ve izâfîdir. Bunun ifâdesi şudur: « لاموجود الاالله = Lâ mevcûde illellah = Allahdan başka hiçbir mevcud yokdur»).

2) Halk, bu, birşey'i birşeyden var etmekdir. Nitekim Allâh-ü Teaalâ (Âdem) aleyhisselâmı toprakdan, cinni dumansız ateşden yaratdı (Bakınız: «Er-rahmaan» sûresi, âyet: 14, 15). Akıl da, nakil de delâlet ve şehâdet eder ki Allâh-ü Teaalâ yaratışda aalemi cinslere, nevi'lere ayırmış, bunların herbirine de bir takım haassalar vermişdir. Meselâ insan nev'ini diğer nevi'lerden ayırd eden haassalar nutuk (söz söylemek), derisi tüysüz, boyu dik olmak, söyleneni anlamak; atdaki hâssa da kişnemek, derisi tüylü, boyu eğri olmak,

rendir[74]**. En güzel isimler Onun. Göklerde ve yerde ne varsa** (hepsi) **Onu tesbîh** (ve tenzîh) **eder. O, gaalib-i mutlakdır. Yegâne hukûm ve hikmet saahibidir**[75]**.**

---

söyleneni anlamamakdır. Zehirin haassası yiyeni öldürmek, zencefilinki sıcaklık ve kuruluk, kâfurununki soğuklukdur. Ma'den, nebât, hayvan nevi'leri de hep bu kıyaasa göredir. Allâhın âdeti, bu haassalar neye verildiyse ondan ayırmamak, onun ferdlerini hep o haassalar içinde tanıtmak, diğer benzeyiş ihtimallerinden o sâyede seçmeyi sağlamak şeklinde cereyan edegelmiş, Nevi'lerin, cinslerdeki (umumî) haassalar içinde bulunan, (hususî) ve ayırd edici haassaları bu kabildendir. O ilâhî âdet, umum ve husus içinde «cisim, nâmî (neşv-ü nemâ bulan, büyüyen, artan), hayvan insan, şu şabıs» diye anılan sâbit adların ma'nâlarını görünüşde birbiriyle karma karışık gibi göstermek şeklinde devam etmişse de, sonra akıl onların aralarındaki farkları iyice anlamış, her haassayı onun mal edildiği şey'e nisbet eylemişdir. Peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellem bize eşyâdan bir çoğunun haassalarını bildirdi. Te'sîrlerini de onlara izâfe etdi. Meselâ meâlen şöyle buyurdu: «Süt bulamacı hastanın kalbine rahatlık vermiye bir sebebdir (Buhaarî, Müslim: Aaişe radıyallâhü anhâ)» «Çörek otunda ölümden başka ba'zı hastalıklara şifâ (verecek haassa) vardır (Buhaarî: Aaişe radıyallâhü anhâ)». «Sütleğen (otundan sakının. Çünkü) onda çok haraaret verme haassası vardır. (Itraahı kuvvetli, çekici, müdhiş bir müshildir. Fakat çok haraaret verir — İbni Cerîr: Esmâ binti Umeys radıyallahü anhâ»).

3) Tedbir. Bu, bütün mevâlîd aalemini (hayvanât, nebâtât, ma'deniyyat aalemlerini idâre etmek demekdir. Onun dönüb geldiği nokta da o mevâlîden haadiselerini maslahata — ki mahzaa kendi lûtf-û kereminin muktezaasıdır — görünen hikmetinin çok sevdiği nizaam ve intizaamdan ibâretdir. Nitekim bulutdan yağmur indiriyor. Onunla — insanlar ve hayvanlar yesin, vakıtlarının sonuna kadar yaşamalarına sebep olsun diye — yer yüzünde nebat çıkarıyor. (İbrâhîm) aleyhisselâmı ateşe atdı da o ateşi kendisine serin, hoş ve selâmet kıldı. Onu yakmadı, öldürmedi (Bakınız: «El-enbiyâ'» sûresi, âyet: 51:71). (Eyyub) aleyhisselâmın bedenî bir hastalık koleksiyonu olmuşdu. Onun hastalığına şifâ vermiye vesîle olacak bir pınar yaratdı. Yerde bulunan insanların Arabına da, Acemine de (Arab olmayanına da), doğru yoldan ayrıldıkları için, buğzetmişdi. Dilediğini karanlıklardan (küfürden) aydınlığa (müslümanlığa) kavuşdurmak için onları inzâr etmesini, onlarla mücâhede eylemesini peyğamberine (sallellâhü aleyhi ve sellem) vahy-ü emretdi ilh». — «Huccetullah-il Bâliğa».

[73] «Beyzâvî, Medârik».

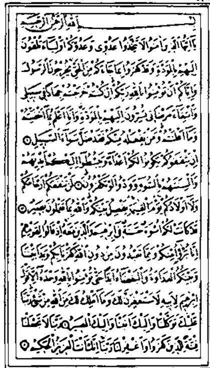
[74] «Beyzâvî».

[75] Hadîs-i şerîf meâli: «Kim sabahleyin üç defa «Euuzü billâhis semî-il alîmi min-eş şeytaan-ir racîm» dedikden sonra «El-haşr» sûresinin âhirindeki üç âyeti okursa Allah ona akşama kadar istiğfaar edecek yetmiş bin melek tevkîl eder. O kimse o gün ölürse şehîd olarak ölür. Akşama çıkdığı zaman okursa yine böyle olur — İmam Ahmed, Tirmizî, Taberânî, Beyhekıy, İbn-üs Sünnî: Ma'kıl bin Yesâr radıyallâhü anh». «Deylemî» de (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın şu merfu' rivâyetini tahrîc etmişdir: «Allâhın İsm-i A'zamı El-haşr sûresinin âhirindeki altı âyetdedir».

«60» ıncı SÛRE

«EL-MUMTEHINE» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — **Ey îman edenler, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız** (olanlar) ı **dostlar edinmeyin.** (Kendileriyle aranızdaki)[2] **sevgi yüzünden onlara** (peyğamberin maksadını)[3] **ulaşdırırsınız** (değil mi)[4]? **Halbuki onlar Hakdan size gelene[5] küfretmişlerdir. Peyğamberi de, sizi de Rabbiniz olan Allâha îman ediyorsunuz diye[6]** (yurdlarınızdan)[7] **çıkarıyorlardı onlar. Eğer siz benim yolumdan savaşmak, benim rızaamı aramak için çıkmışsanız** (bunu yapmazsınız)[8]. **Onlara haalâ muhabbet mi gizleyeceksiniz?[9] Halbuki ben sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «13» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] Gizli tutduğu «Mekke» fethi teşebbüsünü «Celâleyn».

[4] (Haatıb bin Ebi Beltea) radıyallâhü anh «Mekke» de küffâr içinde kalan evlâdlarını ve âilesini tehlikeden haberdâr etmek maksadıyle bu gizli teşebbüsü o sırada Mekkeden gelmiş ve avdet etmekde bulunmuş olan (Sâre) adında muğanniye bir kâfire tevdi' etdiği bir mektubla Mekkelilere haber vermişdi. Cenâb-ı Hakkın Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi bundan haberdâr etmesi üzerine o, (Alî, Ammaar, Talha, Zübeyr, Ebû Mersed) radıyallâhü anhümü süvârî olarak ta'kıybe göndermiş, o kadını «Hah» bağçesinde yakalayacaklarını söylemiş, mektubu çıkarırsa kendisini serbest bırakmalarını, çıkarmadığı takdîrde öldürmelerini emretmişdi. Müşârün'ileyhim ona o mevki'de yetişmişler, mektubu sormuşlarsa da, (Sâre) yemîn ile inkâretmiş, fakat (Hazreti Alî) radıyallâhü anh ve kerremellâhü veche: «Biz yalan söylemeyiz. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem yalan söylemez. Ya mektubu çıkarırsın, yahud seni soyub her yanını ararız» diyerek kılıcını çekmiş, bunun üzerine mezbure o mektubu saçlarının arasından çıkarıb vermiş, bu suretle kendisi de serbest bırakılmışdır. Mektub Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme teslîm edilince (Haatıb) huzur-ı seâdete celbedilmiş, kendisine bunu niçin yapdığı

çok iyi bilenim. Içinizden kim bunu yaparsa[10] **muhakkak ki yolun ta ortasından**[11] **sapmış olur.**

2 — Eğer onlar size bir tırnak tutdururlarsa[12] **hepinizin düşmanları olacaklar**[13]**, ellerini, dillerini kötülükle size uzatacaklardır**[14]**.** (Zâten) **onlar** (dâimâ oh bir dîninizden dönüb)[15] **kâfir olsanız** (diye) **arzuu etmişlerdir**[16]**.**

3 — Ne hısımlarınız, ne evlâdlarınız[17] (âhiret azâbına karşı)[18] **size aslâ fâide veremez. Kıyâmet gününde** (Allah onlarla) **aranızı ayıracakdır**[19]**. Allah, ne yaparsanız hakkıyle görendir.**

4 — Ibrâhîmde ve onun maiyyetindekilerde[20] **sizin için hakıykaten güzel bir örnek vardı**[21]**. Hani onlar kavmlerine «Biz, sizden ve Allâhı**

---

sorulmuş, o, «İslâmı kabul edeli küfretmedim Sana hayırhah olalı hiylekârlık yapmadım. Fakat ben Kureyş içinde alâkası olan bir adamım. Oradaki âilemi himâye edecek kimse yokdur. Onların belki yardımı olur diye düşünmüşdüm. Kat'iyyen biliyorum ki benim mektubum onları İslâmın satvetinden kurtaracak değildir» cevâbını vermişdir. (Hazreti Umer) radıyallâhü anh «Bırak beni ya Resûlellah, şu münâfıkın boynunu vurayım» demişse de, Resûl-i muhterem sallellühü aleyhi ve sellem müsâade buyurmamış, (Haatıb) ı afvetmişdir. Mektubun münderecâtı Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin «Mekke» ye karşı sefere çıkmak üzere olduğunu haber vermekden ibâretdir. İşte bu âyetlerin nüzûlü sebebi bu vak'adır — Buhaarî, Müslim, Beyzâvî, Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik». Âyet-i kerîmedeki «Tülkuune» kelimesini ba'zı müfessirler «Lâ tettehızû» dan haal veya «Evliyâ» ye sıfat yapmışlarsa da bu, mümâsil diğer âyetlerin hukümlerine aykırı ma'nâ ifâde edeceğinden doğru değildir. O kelime istînâfdır. Ya'nî ayrı bir cümlenin başlangıcıdır. «Şeyhzâde».

[5] İslâm dînine ve Kur'âna «Celâleyn».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Onları dost edinmezsiniz «Beyzâvî, Medârik».

[9] Yahud: «Sevgi yüzünden ifşâatda mı bulunacaksınız? Bunda ne fâideniz var»? Cümle inkârî istifham cümlesidir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[10] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin sırlarını ifşâ ederse «Celâleyn, Medârik». Düşmanı dost edinirse «Beyzâvî».

[11] «Celâleyn».

[12] Sizi ele geçirirler, maksadlarına nâil olurlarsa.

[13] Onlara olan mahabbetinizin hiçbir fâidesi olmayacaktır «Beyzâvî».

[14] Sizi öldürecekler, dövecekler, size söğüp sayacaklar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[16] Ya'ni onlar size tırnak geçirmeseler de bu arzuyu daha evvelden ızhar etmişlerdir «Beyzâvî».

[17] Ki sırf bu münâsebetle müşriklere gizli haberler verdiniz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] «Celâleyn».

[19] Onlar cehennemde bulunacak, siz de cennetde «Celâleyn, Medârik».

[20] Mü'minlerde «Medârik».

[21] Hem sözlerinde, hem fiil ve hareketlerinde «Celâleyn».

bırakıp da tapmakda olduğunuz nesnelerden kat'iyyen uzağız. Sizi inkâr-etdik. Siz Allâha bir olarak îman edinceye kadar bizimle aranızda ebedî düşmanlık ve buğuz belirmişdir» demişlerdi. Yalınız İbrâhîmin, babasına «Herhalde senin yarlığanmanı isteyeceğim. (Fakat) **senin için Allahdan** (gelecek) **herhangi birşey** (i celb ve def'. etmey) **e**[22] **gücüm yetmez» de-mesi müstesnâ**[23]. (Siz şöyle deyin:[24]) **«Ey Rabbimiz, ancak Sana güvenib dayandık ve yalınız Sana yöneldik. Son dönüş de ancak Sanadır».**

5 — «Ey Rabbimiz, bizi o küfredenler için bir fitne (mevzuu) **yap-ma**[25]. **Bizi yarlığa Rabbimiz. Çünkü hakıykat gaalib-i mutlak, yegâne hüküm ve hikmet saahibi Sensin Sen».**

6 — Andolsun ki onlarda sizin için, Allâhı ve âhiret gününü ummak-da olanlar[26] **için güzel bir örnek vardır. Kim** (emrimizden)[27] **yüz çevirir-se**[28] **şübhesiz ki Allah, O, her şeyden müstağnî, her hamde hakkıyle lâ-yıkdır.**

7 — Olur ki Allah, sizinle içlerinden birbirinize düşman olduğunuz (kâfirler) **arasında yakında bir dostluk peydâ eder**[29]. **Allah hakkıyle kaadir-dir. Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir**[30].

---

[22] Sevâb veya ikaabı «Celâleyn».

[23] (İbrâhîm) aleyhisselâm bu sözü babasına îman etmesi için verdiği mühlet içinde söylemişdi. Yahud o zamana henüz istiğfar etmekden kendisi men' edilmemişdi. Bu söz ve hareket sizin için örnek değildir. Çünkü siz kâfirlere istiğfâr edemezsiniz «Beyzâvî, Celâ-leyn, Medârik».

[24] «Ey Rabbimiz» meâlindeki kelime ile başlıyan bu söz ya (İbrâhîm) aleyhisselâm ile maiyyetindekilerin istisnâdan evvel, ya'ni meâldeki «Yalınız... müstesnâ» cümlesinden evvel söyledikleri sözün devâmı, yahud Cenâb-ı Hakkın «Medîne» müslümanlarına (daha doğrusu bütün mü'minlere) mukadder ve mahzûf «Siz şöyle deyin» emrinin mekuulüdür «Beyzâvî, Medârik». Biz ikinci şıkkı tercîh etdik.

[25] Ya'nî onları bize musallat etme. Sonra bizi tahammül edemeyeceğimiz çılgınca bir azâba giriftar ederler «Beyzâvî». Kendilerini hak üzerinde imiş gibi görürler de bizim yüzümüzden çılgınlığa uğrarlar «Şeyhzâde, Celâleyn».

[26] Allahdan ve âhiret gününden korkanlar, yahud sevâb ve azâba inananlar «Celâ-leyn, Medârik».

[27] «Medârik».

[28] Ve kâfirleri dost edinirse «Celâleyn, Medârik».

[29] Yukarıdaki âyetler nâzil olunca bütün mü'minler, müşrik olan akrıbaasına çok ciddî bir suretde düşman olmuşlar, onlarla münâsebetlerini kesmişlerdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak bu âyetiyle onlara bir va'dde bulunmuşdur. Dilimize «Olur ki, yakında, belki...» gibi karşılıklarla çevirebildiğimiz « عسى » fiili lâfza-i celâl ile birlikde Allâh-ü Tealânın va'dini tezammum eden bir kelimedir. Allah va'dinden caymaz. Nitekim bu va'ad-i kerîm «Mekke-i mükerreme» nin fethiyle çok parlak bir suretde tehakkuk etmişdir. «Beyzâvî, Celâleyn, Şeyhzâde».

[30] Evvelce düşmana gösterdiğiniz dostlukdan ve kalblerinizde kalan akrıbaalık meylinden mütevellid kusurlarınızı «Beyzâvî». Müşriklerden müslüman olanları «Medârik».

لقد كان لكم فيهم أسوة حسنة لمن كان يرجو الله واليوم الآخر
ومن يتول فإن الله هو الغني الحميد ۝ عسى الله أن يجعل بينكم
وبين الذين عاديتم منهم مودة والله قدير والله غفور رحيم ۝
لا ينهاكم الله عن الذين لم يقاتلوكم في الدين ولم يخرجوكم
من دياركم أن تبروهم وتقسطوا إليهم إن الله يحب المقسطين ۝
إنما ينهاكم الله عن الذين قاتلوكم في الدين وأخرجوكم من دياركم
وظاهروا على إخراجكم أن تولوهم ومن يتولهم فأولئك هم الظالمون
۝ يا أيها الذين آمنوا إذا جاءكم المؤمنات مهاجرات فامتحنوهن
الله أعلم بإيمانهن فإن علمتموهن مؤمنات فلا ترجعوهن
إلى الكفار لا هن حل لهم ولا هم يحلون لهن وآتوهم ما أنفقوا
ولا جناح عليكم أن تنكحوهن إذا آتيتموهن أجورهن ولا تمسكوا
بعصم الكوافر واسألوا ما أنفقتم وليسألوا ما أنفقوا ذلكم
حكم الله يحكم بينكم والله عليم حكيم ۝ وإن فاتكم شيء
من أزواجكم إلى الكفار فعاقبتم فآتوا الذين ذهبت أزواجهم
مثل ما أنفقوا واتقوا الله الذي أنتم به مؤمنون ۝

يا أيها النبي إذا جاءك المؤمنات يبايعنك على أن لا يشركن
بالله شيئا ولا يسرقن ولا يزنين ولا يقتلن أولادهن ولا يأتين
ببهتان يفترينه بين أيديهن وأرجلهن ولا يعصينك
في معروف فبايعهن واستغفر لهن الله إن الله غفور رحيم
۝ يا أيها الذين آمنوا لا تتولوا قوما غضب الله عليهم قد
يئسوا من الآخرة كما يئس الكفار من أصحاب القبور ۝

سورة الصف مدنية وآياتها أربع عشرة آية

بسم الله الرحمن الرحيم
سبح لله ما في السماوات وما في الأرض وهو العزيز الحكيم ۝
يا أيها الذين آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون ۝ كبر مقتا
عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون ۝ إن الله يحب الذين
يقاتلون في سبيله صفا كأنهم بنيان مرصوص ۝ وإذ قال
موسى لقومه يا قوم لم تؤذونني وقد تعلمون أني رسول الله إليكم
فلما زاغوا أزاغ الله قلوبهم والله لا يهدي القوم الفاسقين ۝

8 — Sizinle dîn hususunda muhaarebe etmemiş, sizi yurdlarınızdan da çıkarmamış olanlara iyilik, anlara adâlet (le muaamele) **etmenizden Allah sizi men'etmez. Çünkü Allah adâlet yapanları sever**[31].

---

[31] «Dîn hususunda muhaarebe etmemiş» bulunanların kimler olduğunda ihtilâf etmişlerdir.: Ekseriyyetin kavline göre bunlar Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle muhaarebe, onun düşmanlarına muzaaharet etmemek hususunda andlaşmış olan «Huzâa» kabîlesidir. (Mücâhid) e göre «Mekke» de îman edib de hicret etmeyenlerdir. Ba'zılarına göre kadınlar ve çocuklardır. (Abdullah bin Zübeyr) radıyallâhü anh de şöyle demişdir: Bu âyet-i kerîme (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anhin kızı (Esmâ) radıyallâhü anhâ hakkında nâzil olmuşdur. (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anh câhiliyyet zamânında onun anası (Kuteyle) yi tezevvüc etmiş, sonra boşamışdı. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle küffâr-ı Kureyş arasında musaalehanın devâmı sırasında bu (Kuteyle bintî Abd-il Uzzâ) hediyyelerle «Medîne» ye, kızının evine gelmiş, fakat o, ne hediyyeleri, ne de bu müşrik anasını kabul etmemişdir. İşte bu âyet bunun üzerine nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Buhaarî, Müslim: Esmâ' binti Ebû Bekir-is Sıddıyk radıyallâhü anhümâ».

9 — Allah, sizi ancak sizinle dîn muhaarebesi yapmış, sizi yurdlarınızdan çıkarmış[32] **ve çıkarılmanıza arka çıkmış olanlara dostluk etmenizden men'eder. Kim onları dost edinirse işte bunlar zaalimlerin ta kendileridir.**

10 — Ey îman edenler, (kendi ifâdelerince)[33] **mü'min kadınlar muhâcir olarak geldikleri zaman**[34] **onları imtihaan edin**[35]**. Allah onların îmanlarını daha iyi bilendir ya. Fakat siz de mü'min kadınlar olduklarına bilgi edinirseniz onları kâfirlere döndürmeyin. Bunlar onlara**[36] **halâl değildir. Onlar da bunlara**[37] **halâl olmazlar.** (Kâfir zevcelerinin bu kadınlara)[38] **sarfetdikleri** (mehri) **onlara** (kâfirlere) **verin**[39]**. Sizin onları nikâhla almanızda, mehirlerini verdiğiniz takdîrde, üzerinize bir günâh yokdur. Kâfir zevcelerinizi**[40] (nikâhınız altında) **tutmayın. Sarfetdiğiniz** (mehr) **i isteyin**[41]**.** (Kâfirler de size hicret eden mü'min kadınlara) **harcadıkları** (mehri) **istesinler. Bu, Allâhın hükmüdür. Aranızda O hükmeder. Allah hakkıyle bilendir, tam hukûm ve hikmet saahibidir.**

11 — Eğer zevcelerinizden bir şey[42] **sizden kâfirlere kaçar da siz de muhaarebede ganîmete kavuşursanız**[43] **zevceleri gitmiş olan** (müslüman)-

---

[32] «Mekke» müşrikleri gibi. Çünkü onlardan kimi mü'minleri çıkarmıya çalışmış, kimi o çıkaranlara yardım etmiştir «Beyzâvî».

[33] «Celâleyn».

[34] «Hudeybiyye» müsaalehasına göre kâfirlerin içinden mü'minlere gelecek olanlar iâde edileceklerdi «Celâleyn».

[35] Ne zevcelerine buğuzlarından, ne bir memleketden diğer memlekete gidib gezmek sevdâsından, ne dünyâlık aramakdan, ne bir haadise çıkarmış olmakdan, ne de müslümanlardan birine aşkından dolayı değil, sırf müslümanlığı rağbetinden nâşî hicret etdiğine yemîn vermek suretiyle. Nitekim Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem böyle yapmışdır «Celâleyn, Şeyhzâde».

[36] Mü'min olduğu sâbit olan bu kadınlar kâfir zevcelerine «Beyzâvî».

[37] Kâfir kocaları da bu mü'min kadınlara «Beyzâvî».

[38] «Celâleyn».

[39] Yukarıda da işâret edildiği üzere «Hudeybiyye» müsaalehasına göre «Medîne» ye ilticâ ve hicret edecek müslümanların iâdesi lâzım geliyordu. Bu, âyet-i kerîme ile yasak edilmiş, ancak gelen kadınların ba'del imtihan mehirlerinin iâdesi lâzım gelmişdir «Beyzâvî». Bu âyet sulh muâhedesi mucibince iâde edileceklerin teahhüd edilen mümin erkeklerden ibâret olduğunu, bunun kadınlara şümûlü bulunmadığını açıklamakdadır. Çünkü mü'min bir kadın kâfir bir zevcin nikâhı altında kalamaz «Medârik».

[40] Gerek zevci müslüman olmuş, kendisi küfürde kalmış, gerek İslâm dîninden dönerek küffâra kaçmış olan kadınları «Celâleyn».

[41] İslâm dîninden döndükleri ve bir kâfire zevce olarak gitdikleri suretde bu yeni zevcinden «Beyzâvî, Celâleyn».

[42] Mehir «Beyzâvî, Celâleyn».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

lara harcadıkları (mehir) **kadar verin**[44]**. O Allahdan korkun ki siz** (hepiniz) **Ona inananlarsınız.**

12 — Ey peyğamber, mü'min kadınlar — Allâha hiçbir şey'i eş tutmamaları, hırsızlık yapmamaları, zînâ etmemeleri, evlâdlarını öldürmemeleri[45]**, elleriyle ayakları arasında bir iftirâ düzüb getirmemeleri**[46]**,** (emredeceğin)[47] **her hangi bir iyilik hususunda sana aasî olmamaları şartıyle — sana bey'atleşmiye geldikleri zaman bey'atlerini kabul et. Onlar için Allah'dan mağfiret isteyiver. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir**[48]**.**

13 — Ey îman edenler, üzerlerine Allâhın gazab etdiği o kavm ile[49] **dost olmayın ki mezarların yârânından olan kâfirler nasıl ümidlerini kesdilerse**[50] **onlar da öylece âhiretden ümidlerini kesmişlerdir.**

---

[44] Ganîmetden «Celâleyn».

[45] Kız çocuklarını öldürürlerdi. Maksud bunun men'idir «Beyzâvî, Medârik».

[46] Ya'nî gayr-i meşru' bir çocuk dünyâye getirib de onu zevcine nisbet ve iftirâ etmemeleri «Celâleyn, Medârik».

[47] «Beyzâvî».

[48] Bu âyet-i kerîme «Mekke-i mükerreme» nin fethi günü nâzil olmuşdur. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem erkeklerin bey'atini bitirdikden sonra kadınların da bey'atini kabul buyurmuşdur. Onlarla olan bey'atleşmesi el tutmak suretiyle değil, sözle olmuşdur «Beyzâvî».

[49] Bütün kâfirlerle, bilhassa Yahudîlerle «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] Çünkü onlara, mü'min olsalardı girecekleri cennet, kâfir oldukları için atılacakları cehennem gösterildiği için âhiretden me'yus olmuşlardır «Celâleyn».

«61» inci SURE

«ES-SAF» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Göklerde ne var, yerde ne varsa** (hepsi) **Allâhı tesbîh** (ve tenzîh) **etmekdedir. O, gaalib-i mutlakdır, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

2 — **Ey îman edenler, yapmayacağınız şey'i niçin söylersiniz?**[2]

3 — **Yapmayacağınızı söylemeniz, en şiddetli bir buğz**[3] (u da'vet etmiş olmak) **bakımından, Allah indinde büyüdü.**

4 — **Şübhesiz ki Allah, kendi yolunda, birbirine kenedlenmiş** (yekpâre ve müstahkem)[4] **bir binâ gibi, saf** (lar) **bağlayarak**[5] **çarpışanları sever.**

5 — **Hani Musâ, kavmine «Ey kavmim, benim, size hakıykaten Allâhın peyğamberi** (olarak gönderilmiş) **olduğumu bildiğiniz halde niçin beni ezâlandırıyorsunuz? demişdi. İşte onlar** (Hakdan)[6] **sapıb eğrildikleri zaman Allah da onların kalblerini** (hidâyetden)[7] **döndürdü. Allah faasıklar gürûhuna hidâyet etmez.**

6 — **Meryem oğlu İsâ da bir zaman** (şöyle) **demişdi: «Ey İsrâil oğulları**[8], **ben size Allâhın peyğamberiyim. Benden evvelki**[9] **Tevrâtı tasdıyk edici, benden sonra gelecek bir peyğamberi de — ki adı Ahmed**

---

[1] «Medine-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «14» âyetdir.

[2] Rivâyete göre mü'minler «amellerin Allâha en sevgilisi hangi olduğunu bilseydik o uğurda mallarımızı, canlarımızı fedâ ederdik» demişlerdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak «Şübhesiz ki Allah kendi yolunda çarpışanları sever» meâlindeki âyet-i kerîmeyi inzâl buyurmuşdu. Fakat «Uhud» muhaarebesinde ba'zılarının geri dönmesi bu ilâhî hitaab ve itâba sebep oldu «Beyzâvî, Celâleyn».

[3] Âyet-i celîledeki «makt» en şiddetli buğz demekdir «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik»,

[5] «Beyzâvî, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] «Celâleyn, Medârik».

[8] «Ey kavmim» demedi. Çünkü İsrâil oğullarıyle onun akrıbaalığı yokdu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] «Celâleyn».

وإذ قال عيسى ابن مريم يا بني إسرائيل إني رسول الله إليكم مصدقا لما بين
يدي من التوراة ومبشرا برسول يأتي من بعدي اسمه أحمد فلما جاءهم
بالبينات قالوا هذا سحر مبين ۝ ومن أظلم ممن افترى على الله الكذب
وهو يدعى إلى الإسلام والله لا يهدي القوم الظالمين ۝ يريدون
ليطفئوا نور الله بأفواههم والله متم نوره ولو كره الكافرون ۝
هو الذي أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله
ولو كره المشركون ۝ يا أيها الذين آمنوا هل أدلكم على تجارة
تنجيكم من عذاب أليم ۝ تؤمنون بالله ورسوله وتجاهدون
في سبيل الله بأموالكم وأنفسكم ذلكم خير لكم إن كنتم تعلمون ۝
يغفر لكم ذنوبكم ويدخلكم جنات تجري من تحتها الأنهار ومساكن
طيبة في جنات عدن ذلك الفوز العظيم ۝ وأخرى تحبونها
نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين ۝ يا أيها الذين آمنوا
كونوا أنصار الله كما قال عيسى ابن مريم للحواريين من أنصاري إلى الله
قال الحواريون نحن أنصار الله فآمنت طائفة من بني إسرائيل وكفرت
طائفة فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم فأصبحوا ظاهرين ۝

dir — müjdeleyici olarak (geldim)»[10]. Fakat o[11], kendilerine açık açık bürhanlar getirince «Bu, apâşikâr bir büyüdür» dediler.

7 — Kendisi İslâma dâ'vet edilib dururken, Allâha karşı yalan uydurandan[12] daha zaalim kimdir? Allah zaalimler güruhunu muvaffak etmez.

8 — Onlar ağızlarıyle[13] Allâhın nuurunu[14] söndürmiye yelteniyorlar. Halbuki Allah, kendi nuurunu (bizzât) tamamlayıcıdır[15], kâfirler hoş görmese de.

9 — O, peyğamberini hidâyet[16] ve hak dîn ile gönderendir. Çünkü O, bunu[17] diğer bütün dînlerden[18] üstün kılacakdır, müşriklerin hoşuna gitmese de[19].

10 — Ey îman edenler, — elem

---

[10] «Ebû Dâvud» un (Ebû Muusâ) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîsde Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin, ashaabına «Habeşistan» hukümdârı (Necâşi) nin nezdine gitmelerini emretmiş olduğu ve bunda (Necâşî) nin «Görür gibi bilirim ki Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) Allâhın peyğamberidir. O, hiç şübhesiz (İsâ) aleyhisselâmın müjdelediği insandır. Eğer hukümdârlıkda bulunmak yüzünden halkın işini yüklenmemiş olsaydım muhakkak ki ona gider, onun ayakkabılarını taşırdım» dediğini beyan buyurduğu zikredilmişdir. (Abdullah bin Selâm) radıyallâhü anh «Tevratda (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemin sıfatı yazılıdır. (Meryem oğlu İsâ) aleyhisselâm da onun yanına defnedilecekdir» der, «Ebû Dâvud, Tirmizî» de filhakıyka Ravza-i mütahherede bir kişilik kabir yeri kalmış olduğunu rivâyet ederler.

[11] (Hazreti Ahmed, Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem, yahud (İsâ) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Ona ortak ve evlâd isnâd edenden, Onun âyetlerini sihir diye vasıflandırandan «Celâleyn».

[13] Sihirdir, yok şiirdir, yok kehânetdir gibi sözleriyle «Celâleyn».

[14] Dinini, yahud kitâbını, yahud hüccetini «Beyzâvî, Celâleyn».

[15] Gayeśine ulaşdıracakdır; i'lâ edecekdir «Beyzâvî, Medârik».

[16] Kur'an, yahud mu'cize «Beyzâvî».

[17] Bu dîni.

[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Onların hoşuna gitmez. Çünkü hak dînde mahz-ı tevhîd vardır, şirki ibtâl vardır «Beyzâvî». Bakınız: «Et-tevbe» sûresi, âyet: 33 — «El-feth» sûresi, âyet: 28.

verici[20] **bir azâbdan sizi kurtaracak — bir ticâret** (yolunu)[21] **göstereyim mi size?**

11 — Allâha ve peyğamberine îman (da sebât)[22] **eder, mallarınızla, canlarınızla da Allah yolunda çarpışırsınız**[23]. **Bu, sizin için, eğer bilirseniz**[24], **çok hayırlıdır.**

12 — (Böyle yaparsanız[25] **O, sizin günâhlarınızı yarlığar, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adin cennetlerindeki çok güzel saraylara sokar. İşte bu, en büyük kurtuluş** (seâdet) **dir.**

13 — (Sizin için) **seveceğiniz diğer** (âacil bir ni'met)[26] **daha** (var ki o da) **Allahdan nusret ve yakın fetih** (dir)[27]. (Habîbim) **sen mü'minlere** (bu nusreti ve fethi) **müjdele.**

14 — Ey îman edenler, Allâhın[28] **yardımcıları olun**[29]. **Nitekim Meryem oğlu Îsâ** (da) **havaarîlerine**[30] **«Allâha** (müteveccih olarak)[31] **benim**

---

[20] «Celâleyn».

[21] «Kaamus-ı Arabî».

[22] «Celâleyn».

[23] Murâd emirdir. Ma'nâsı «Allâha ve peyğamberine îman (da sebât) edin. Mallarınızla, canlarınızla da Allah yolunda çarpışın» demekdir. Nitekim (İbni Mes'ud) radıyallahü anhin emir sığalarıyle «Âminû ve câhidû = îman edin, çarpışın» tarzındaki kırâati de buna delâlet eder. Bu kelimelerin ihbâr sığalarıyle vürudu onların terkedilmeyecek, müstemirren devâm edecek vazîfelerden olduğundandır «Beyzâvî, Medârik».

[24] Ehl-i ilimdenseniz. Çünkü câhilin fiili ölçüsüz ve ihtimamsızdır. Öyle bir fiile sevâb da terettüb etmez. Ameller niyyetlerle ameldir «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[25] «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Âyet-i kerîmedeki «Tuhibbûnehâ = Seveceğiniz» kavlinde dünyâ ni'metlerine olan meyle, dünyâyı âhirete tercîh etmiye karşı da bir ta'rîz vardır. «Keşşaf» saahibi «Ve uhrâ» kelimesinin «Alâ ticâretin» e ma'tûf olduğunu söylemiş. Bu takdîrde ma'nâ «ve (size) diğer bir ticâret yolu daha göstereyim mi?» demek olur «Beyzâvî, Medârik».

[27] «Mekke» nin fethi, Kureyş üzerine gaalibiyyet, yâhud «İran» ın ve «Şarkî Roma» nın fethi «Medârik».

[28] Dîninin «Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».

[29] (Îsâ) aleyhisselâmın havarîleri gibi «Celâleyn».

[30] «Havariyyun (Îsâ) aleyhisselâmın asfiyâsı ve havâssı idi. Ona herkesden evvel bunlar iman etmişlerdi. On iki zâtdı. «Havariyyun», «Haalis beyaz» ma'nâsına gelen «Havâr »ın ism-i mensûbundan cemi'dir. Safaa-yi mahabbet ve ihlâsa aykırı şeylerden pâk ve müberrâ oldukları için kendilerine o isim verilmişdir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Celâleyn».

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

yardımcılarım kim (olacak)?» **demiş, havaarîler de «Allâhın yardımcı** (kul) **ları biziz»** (diye) **söylemişlerdi. İşte İsrâîl oğullarından bir zümre** (ona)[32] **îman etmiş**[33]**, bir zümre de küfürde kalmışdı**[34]**. Nihâyet biz, o îman edenleri düşmanlarına karşı destekledik de bu suretle gaalib** (olarak) **çıkdılar.**

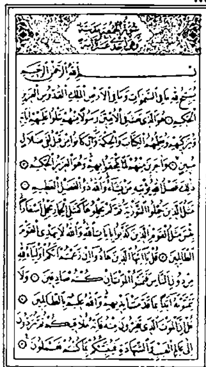
[32] «Celâleyn».

[33] «O, Allâhın yükseğe kaldırılmış bir kuludur» demiş «Celâleyn».

[34] Onlar da «O, Allâhın yükseğe kaldırdığı oğludur» demiş, bu yüzden iki zümre birbiriyle mukaatele etmişdi. «Celâleyn». (Îsâ) aleyhisselâm semâya kaldırılınca kavmi dört partiye ayrıldı: 1) «O, Allahdı, onun için kaldırıldı», 2) «Allâhın oğlu idi. Allah onu alıb kaldırdı», 3) «O, üçün üçüncüsü idi», 4) «Allâhın kulu ve peyğamberi idi Onun için Allah onu yükseltdi» dediler. Bu dördüncü parti mensûbları mü'minlerdi. Aralarında kanlı çarpışmalar oldu. Üç fırkayı teşkîl eden kâfirler mü'minlere gaalib geldi. Nihâyet Resûllerin seyyidi (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemin bi'setiyle mü'min fırka te'yîd-i ilâhîye mazhariyyetle galebeyi kazandı «Şeyhzâde».

«62» inci SÛRE

«EL-CUM'A» SÛRESİ[1]

1 — Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) **O mülk-ü melekûtun eşsiz hukümrânı, noksaanı mucib herşeyden pâk ve münezzeh, gaalib-i mutlak, yegâne hüküm ve hikmet saahibi Allâhı tesbîh** (ve tenzîh) **etmekdedir.**

2 — O, ümmîler[2] içinde kendilerinden (kendilerine) **bir peyğamber[3] gönderendir** ki (bu), **onlara âyetlerini[4] okur, onları temizler[5], onlara kitâbı[6], hikmeti[7] öğretir. Halbuki onlar daha evvel[8] hakıykaten apaçık bir sapıklık içinde idiler.**

3 — (Aynı peyğamber) **onlardan** (mü'minlerden)[9] **henüz kendilerine katılıb erişememiş bulunan diğerlerine dahi** (kitâbı ve hikmeti öğretir)[10]. **O, gaalib-i mutlakdır, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur «11» âyetdir.

[2] Arablar, Çünkü çoğu okuyub yazma bilmezlerdi. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn».

[4] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Şirkden «Celâleyn, Medârik». Kötü akıydelerden, kötü amel ve hareketlerden «Beyzâvî».

[6] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] Kur'andaki hükümleri «Celâleyn». Şeriatı, yahud naklî ve aklî delilleri ki başka bir mu'cize olmasaydı yalınız bunlar yeterdi «Beyzâvî». Sünneti, yahud fıkhı «Medârik».

[8] O peygamberin teşrifinden evvel «Celâleyn, Medârik».

[9] «Haazin».

[10] Mü'minlerin hepsi bir ümmetdir. Ba'zılarına göre âyetdeki «âharîn» den murad Acemdir. Ya'nî Arabın gayri olan ümmetlerdir. Bu, (İbni Umer, Saîd bin Cübeyr) radı-

4 — Bu, Allâhın, kimi dilerse ona vereceği, bir fazl (-u inâyet) **dir. Allah, büyük fazl** (-u kerem) **saahibidir.**

5 — Kendilerine Tevrât yükletilib de[11] sonra onu taşımayanların[12] haali koca koca kitâblar[13] taşıyan eşeğin haali gibidir[14]. Allâhın âyetlerini[15] yalan sayan kavmin vasfı ne kötüdür! Allah zaalimler gürûhunu muvaffak etmez.

6 — De ki: «Ey Yahudîler, (bütün) **insanları bir tarafa bırakarak Allâhın dostları hakıykaten yalınız kendiniz olduğunuzu iddiâ ediyorsanız[16], doğru söyleyen** (adamlar) **sanız, hemen ölümü temennî edin»[17].**

7 — Onlar, ellerinin öne sürdüğü (irtikâb etdikleri küfür ve meaasî)[18] **yüzünden bunu ebedî ve kat'î olarak arzuu etmezler. Allah o zaalimleri çok iyi bilendir.**

---

yallâhü anhümânın ve (Mücâhid) in de kavilleridir. Bunu «Buhaarî» ve «Müslim» in (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden tahrîc etdikleri şu meâldeki hadîs de te'yîd etmekdedir: Müşârün'ileyh diyor ki: Biz Resûlüllah Sallellâhü aleyhi ve sellemin yanında oturuyorduk. «El-cum'a» sûresi nâzil oldu, onu okudu. Bu âyete vardığı zaman biri «Yâ Resûlellah, bize henüz lâhık olmayanlar kimlerdir?» diye sordu. Cevâb vermedi. O, bu süâli üç def'a tekrar etdi. (Selmân-ı Fârisî) radıyallâhü anh de aramızda idi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem elini (Selman) ın üzerine koyub buyurdu ki: «Ruhum kudreti elinde bulunan Allâha yemîn ederim, eğer îman Süreyyâda olsaydı şunlardan ba'zı adamlar ona uzanıb alırlardı». Ba'zılarına göre «âharîn» den murad peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemden sonra gelen tâbiîn, tebei tâbiîn ile kıyâmete kadar gelecek bütün insanlar ve cinlerdir. Çünkü peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin nübüvvet ve risâleti aamdır, müstemir ve dâimdir. «Beyzâvî, Şeyhzâde, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[11] Öğretilib ve mucibiyle aamil olmaları teklîf edilib de «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Onda Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin vasıflarına âid sarahatler varken mucibince amel ve hareket ve o peygâmbere îman etmeyenleri «Celâleyn, Medârik». Onunla amel edib de fâidelenmeyenlerin «Beyzâvî, Medârik».

[13] Âyet-i celîledeki «Esfâr», büyük kitab mâ'nâsına gelen «Sifr» in cem'idir. Alâ kavlin Tevrâtın cüzlerinden herbirine de «Sifr» ıtlâak olunur. «Kaamus-ı Arabî».

[14] O kitabları bîhûde taşıyıb onlardan fâidelenmemesi bakımından «Beyzâvî, Celâleyn».

[15] Ki onlar Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin vasıflarını ve nübüvvetini de ihtivâ etmektedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] Çünkü onlar «Biz Allâhın oğulları ve dostlarıyız» diyorlardı. «Beyzâvî, Medârik».

[17] Çünkü Allâhın dostları âhireti ihtiyâr eder. Onun başlangıcı da ölümdür. (Celâleyn». Allâhın sizi öldürmesini, sizi dostları için hazırladığı Dâr-i kerâmetine nakletmesini hemen isteyin «Beyzâvî, Medârik».

[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

الجزء الثامن والعشرون

يا أيها الذين آمنوا إذا نودي للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا
إلى ذكر الله وذروا البيع ذلكم خير لكم إن كنتم تعلمون ۝ فإذا قضيت
الصلاة فانتشروا في الأرض وابتغوا من فضل الله واذكروا الله كثيرا لعلكم
تفلحون ۝ وإذا رأوا تجارة أو لهوا انفضوا إليها وتركوك قائما قل
ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة والله خير الرازقين ۝

بسم الله الرحمن الرحيم

إذا جاءك المنافقون قالوا نشهد إنك لرسول الله والله يعلم إنك
لرسوله والله يشهد إن المنافقين لكاذبون ۝ اتخذوا
أيمانهم جنة فصدوا عن سبيل الله إنهم ساء ما كانوا
يعملون ۝ ذلك بأنهم آمنوا ثم كفروا فطبع على قلوبهم فهم
لا يفقهون ۝ وإذا رأيتهم تعجبك أجسامهم وإن يقولوا تسمع
لقولهم كأنهم خشب مسندة يحسبون كل صيحة
عليهم هم العدو فاحذرهم قاتلهم الله أنى يؤفكون ۝

سورة المنافقون

وإذا قيل لهم تعالوا يستغفر لكم رسول الله لووا رءوسهم ورأيتهم
يصدون وهم مستكبرون ۝ سواء عليهم أستغفرت لهم
أم لم تستغفر لهم لن يغفر الله لهم إن الله لا يهدي القوم
الفاسقين ۝ هم الذين يقولون لا تنفقوا على من عند
رسول الله حتى ينفضوا ولله خزائن السماوات والأرض
ولكن المنافقين لا يفقهون ۝ يقولون لئن رجعنا إلى
المدينة ليخرجن الأعز منها الأذل ولله العزة ولرسوله
وللمؤمنين ولكن المنافقين لا يعلمون ۝ يا أيها الذين آمنوا
لا تلهكم أموالكم ولا أولادكم عن ذكر الله ومن يفعل
ذلك فأولئك هم الخاسرون ۝ وأنفقوا من ما رزقناكم
من قبل أن يأتي أحدكم الموت فيقول رب لولا أخرتني
إلى أجل قريب فأصدق وأكن من الصالحين ۝ ولن يؤخر الله
نفسا إذا جاء أجلها والله خبير بما تعملون ۝

8 — De ki: «Sizin hakıykaten kaçıb durduğunuz[19] ölüm (yok mu?) **o, size elbette gelib çatıcıdır. Sonra** (hepiniz), **gizliyi de, âşikârı da bilen** (Allâh) **a döndürüleceksiniz de O, size neler yapardınız haber verecekdir.**

9 — Ey îman edenler, cum'a günü namaz için çağrıldığı (nız) **zaman[20] hemen Allâhı zikretmiye[21] gidin[22]. Alış verişi[23] bırakın. Bu, bilirseniz, sizin için çok hayırlıdır.**

---

[19] Dilinizle bile temennî edemediğiniz «Beyzâvî».

[20] Ya'nî cum'a namazının ezanı okunduğu zaman.: Bu ezandan murâd imamın hutbe için minbere oturduğu vakıt okunan ezandır. Çünkü Resûllülah sallellâhü aleyhi ve sellem zamânındaki cum'a ezanı ancak bundan ibâretdi. (Ebû Bekir, Umer) radıyallâhü anhümânın hilâfetleri devri de böyle geçdi. Fakat (Usman) radıyallâhü anhin hilâfeti zamânında müslümanlar çoğaldığı için müşârünileyh, dışarıda bir ezan daha okunmasını emretdi. Ashaab-ı kirâm radıyallâhü anhüm de bunu beğendi. Bu vech ile icma' haasıl oldu «Şeyhzâde, Buhaarî, Ebû Dâvud».

[21] Cum'a namazına ve hutbeye «Beyzâvî, Celâleyn».

[22] Âyet-i kerîmeedki «Fes'av», hemen koşun demekdir. Fakat bu koşmak, soluk

10 — Artık o namazı kılınca yer (yüzün) e dağılın[24], Allâhın fazlından (nasıyb)[25] arayın. Allâhı çok zikredin[26]. Tâkî umduğunuza kavuşasınız[27].

---

soluğa değil, kalben koşmak, bedenen cum'aya yetişmiye müsâreat etmek ma'nâsındadır. Nitekim (Hazreti Umer) radıyallâhü anhin «Femduu = Hemen gidin» şeklindeki kırâatı ile sahîh ba'zı hâdîsler de bunu te'yid etmekdedir «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[23] Zikrullâha mâni' olan işleri ve diğer bütün muaamelâtı «Beyzâvî, Medârik».

[24] Bu dağılma emri ibâha içindir «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] Rızık, ilim, hasta ziyâreti, mü'minler arasında ziyâretleşme gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Ya'nî zikriniz yalnız cum'a vaktına münhasır kalmasın. Bütün ahvaalinize, bütün zaman ve mekânlarınıza şâmil olsun «Beyzâvî».

[27] Ba'zı hadîslerin meâlleri: 1) «Üzerine güneşin doğduğu her hangi bir günün en hayırlısı cum'a günüdür. (Âdem) o gün yaratıldı, o gün cennete sokuldu, o gün de oradan çıkarıldı (Bir rivâyetde şu ziyâde de vardır:) Kıyâmet de o günden başka (bir günde) kopmaz — Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 2) «Onda (cum'a gününde) bir sâat vardır ki müslüman olan hiçbir kul namaz kılarken o sâate rastlayıb da Allahdan birşey istemeye dursun, ille O, bunu kendisine verir — Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 3) «Kim cum'a günü tıbkı gusül eder gibi boy abdesti alır da sonra (o günün ilk sâatinde câmie) giderse (kazanacağı sevâbın nisbeti) Allah yolunda bir deve kurban etmiş, ikinci sâatinde giderse bir sığır kurban etmiş, üçüncü sâatinde giderse boynuzlu bir koç kurban etmiş, dördüncü sâatinde giderse bir tavuk kurban (sadaka) etmiş, beşinci sâatinde giderse bir yumurta kurban (sadaka) etmiş olur. Artık imam (hutbeye) çıkdı mı melekler zikri (hutbeyi) dinlemek için haazır olmuşdur — Buhaarî, Müslim (biraz fark ile): Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 4) «Kim güzel ve i'tinâlı bir abdest alır da sonra cum'aya gelir, derken (imama) yaklaşır, sükût eder, (hutbeyi) dinlerse o günle gelecek cum'a arasında, hattâ ondan üç gün de fazla olarak, kendisi (nin küçük günâhları) yargılanır. Kim de çakıl taşlarına dokunur (ya'nî hutbeyi dinlemeyib başka bir şeyle meşgul olur) sa muhakkak ki o, cum'ayı boşuna geçirmiş olur — Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 5) (Ubâde) radıyallâhü anh diyor ki: Ben cum'aya gidiyordum. (Ebû Abs) ardımdan bana yetişdi de Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işitdiğini söyledi: «Kimin iki ayağı Allah yolunda tozlanırsa Allah ona cehennemi haram kılar — Buhaarî». 6) «Cum'a günü gusül edib de gücünün yetdiği derecede mükemmelen temizlendikden, kendi yağından yağlandıkdan, yahud evinin güzel kokusundan süründükden sonra (câmie) çıkan, (cemâatden) iki kişinin arasına girib onları rahatsız etmeyen, sonra kendisine takdir edilen (namaz) ı kılan, sonra imam söylerken susan hiçbir kimse müstesnâ olmamak üzere onun o günle gelecek cum'a arasındaki bütün günâhları muhakkak ki yarlığanmışdır — Buhaarî: Selmân-ı Fârisî radıyallâhü anh». 7) «Cum'a günü imam hutbe irâd ederken arkadaşına «sus» bile dediyse muhakkak ki hutbenin sevâbını boşa çıkarmışsındır — Buhaarî — Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 3) «Gönlüm öyle istedi ki nâse namaz kıldırmasını birine emr (ve tevdi') edeyim de sonra kendim gidib cum'adan geri kalanların evlerini yakayım — Müslim: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

Cum'a mes'eleleri hakkında fazla bilgi edinmek isteyenlere merhum ve mağfur üstâd (Elmalılı Muhammed Hamdi) efendinin tefsîrine (Cild: 6 - s: 4960:4993) ve «Buuhaarî-i şerîf» mütercim ve şârihı kıymetli üstâd profesör (Kâmil Mîras) merhumun eserine

11 — Onlar bir ticâret, yahud bir oyun, bir eğlence gördükleri zaman ona yönelib dağıldılar. Seni ayakda bırakdılar[28]. De ki: «Allah nezdindeki (sevâb, mü'minler için)[29] **eğlenceden de, ticâretden de hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.**

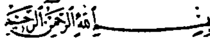
(Sahıyhı Buhaarî muhtasarı Tecrîd-i sarıyh tercemesi, Cild: 3 - s: 3:157) ve rahmetli aalim (Hacı Muhammed Zihnî efendi) nin «Kitâb-üs salât» ı ile İstanbulun faazıl müftüsü (Umer Nasuuhî) efendinin «Büyük ilmihaal» ine mürâcaat buyurmalarını tavsiye ederim.

[28] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bir cum'a günü hutbe irâd buyururken dışarıdan bir erzak kervanı geçiverdi. Onun kudûmundan dolayı âdet vech ile davul çalınıyordu. Ba'zı ashaab mescidden çıkarak o kervana doğru sökün etdiler. Filhakıyka o sırada açlık hüküm fermâ idi. İşte bu âyet bunun üzerine nâzil oldu. «Beyzâvî, Medârik, Buhaarî, Müslim».

[29] «Beyzâvî, Celâleyn».

«63» üncü SURE

«EL-MUNÂFIKUUN» SURESİ[1]

1 — Münâfıklar sana geldiği zaman «Şehâdet[2] ederiz ki sen muhakkak ve mutlak Allâhın peyğamberisin» dediler[3]. Allah da bilir ki sen elbette ve elbette Onun peyğamberisin. (Fakat) **Allah o münâfıkların hiç şübhesiz yalancılar olduğunu da biliyor.**

2 — Onlar yeminlerini bir kalkan edindiler ve Allâhın yolundan sapdılar[5]. Hakıykat, onların yapdıkları şeyler ne kötüdür!

3 — Bu (kötü amelleri şundandır:)[6] **Çünkü onlar** (zaahiren)[7] **îman etdiler.** (Fakat) **sonra** (kalbleriyle)[8] **kâfir oldular. Bu yüzden kalblerinin üstüne** (küfür) **mühr** (ü) **basıldı[9]. Onun için onlar** (îmanın hakıykatını)[10] **anlamazlar.**

4 — Onları gördüğün zaman gövdeleri (kalıpları, kıyâfetleri belki) **hoşuna gider[11]. Eğer söylerlerse sözlerini dinlersin.** (Halbuki) **onlar** (çubuklu Yemen kumaşı) **giydirilmiş[12]** (kocaman) **odunlar gibidir[13]. Her gü-**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «11» âyetdir.

[2] «Şehâdet», görmekden haasıl olan bilgiye, ya'nî ilm-i yakıynîye dayanan ihbâr demekdir «Beyzâvî».

[3] Bu sözü kalbleriyle tasdıyk ederek değil, sâde dilleriyle söylediler «Celâleyn».

[4] «Celâleyn». Çünkü onlar i'tikadlarının hilâfını söylüyorlar «Beyzâvî».

[5] Yahud haklı sapdırdılar «Beyzâvî, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] «Beyzâvi, Celâleyn».

[8] «Beyzâvî, Celâleyn».

[9] «Celâleyn».

[10] «Beyzâvî, Celâleyn».

[11] Münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übey bin Selûl) iriyarı, yakışıklı, fasıyh bir adamdı. Arkadaşlarından (Muğis bin Kays, Cedd bin Kays) de onun gibi cüsseli idiler. Bunlar meclis-i seâdete gelir, orada dıvara dayanıb otururlar, tomturaklı lâflar söylerlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[12] Âyet-i kerîmedeki «Müsennede» kelimesinin aslı «Yemen kumaşlarından bir nev'» in adı olan «Sind, sened» dir. «Kaamus-ı Arabî», bu kelimenin işbu ma'nâsını da yazdıktan sonra «Tesnîd» lûgatinde aynen şöyle demişdir: «Tef'ıyl vezninde zikrolunan

rültüyü[14] **kendi aleyhlerinde sanırlar.** (Asıl)[15] **düşman onlardır. O halde onlardan sakın. Allah gebertsin onları. Nasıl olub da** (Hakdan)[16] **döndürülüyorlar?**[17]

5 — Onlara «Gelin, Allâhın peyğamberi sizin için istiğfar ediversin» denildiği zaman başlarını çevirdiler. Gördün ki onlar (özür dilemeyi bile)[18] **kibirlerine yediremeyerek haalâ yüz döndürüyorlar**[19].

---

kumaşdan dikilmiş câme (elbise) giymek ma'nâsınadır: «Yükaalü senneder recülü tesnîden izâ lebises sened». Âyetdeki «Müsennede» de bu «Tesnîd» in ism-i mef'ûlüdür. Biz bunu «Nihâye» deki bir hadîs lûgatiyle de tesbit etdik. «İnnehû rüiye aleyhâ erbaatü esvâbi senedin (= Hakıykat şudur ki o kadının üzerinde dört (kat) sened görülmüşdür). Hüve nev'un minel bürûdil yemâniyyeti ve fîhi lügatân: «Sindün ve senedün velcem'u esnâdün (= Sened yemen kumaşlarından bir nev'idir. O kelimede «Sind, Sened» şekillerinde iki lûğat vardır. Cem'i «Esnâd» dır». Filhakıyka «sened» lâfzının başka ma'nâları da vardır: «Dağın eteğinden yukarı olup dıvar gibi müteveccihin (ona yönelenin) mukaabelesine (karşısına) gelen yerine denir. Bir kimsenin mu'temedine (dayandığı kimseye, yahud şey'e), kezâlik melce' ve penâhına (sığındığı yere, yahud kimseye) denir. Delîl ve bürhâna sened ıtlaakı bu ma'nâdandır ki müddeî (iddiâ eden) ana dayanır. Pes mutemed hissî ve ma'nevîden eamdır (ya'nî gerek maddî, gerek mânevî her dayanılan şey'e de şâmildir) — Kaamus-ı Arabî tercemesi». «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud», «Müsennede» kelimesini «dıvara dayatılmış» diye tefsir etmişlerdir. Vaakıaa kelimede, yukarıda arzetdiğim vech ile, «dayatmak, dayanmak» gibi ma'nâlar da vardır. Fakat bu dayanma yalnız dıvara hââs değil, dayanılan her şey'e ve herkese şâmildir. İhtimal münâfık sergerdelerinin meclis-i seâdetde dıvara dayanıb mütekebbirâne oturmaları bu tefsîre sebep olmuşdur. Aaciziniz, meâlde gösterilen ma'nâyı daha uygun buldum.

[13] Yalnız kalıbları var, idrâkleri (ve kalbleri) yok «Celâleyn».

[14] Asker içinde bir münâdî çağırsa, yahud bir hayvan boşanıb kaçsa, yahud bir gaaib aranmak için bağırılsa telâşa düşerler. Sırlarını Cenâb-ı Hakkın meydana çıkaracağından her an korkarlar «Râzî, Celâleyn, Medârik».

[15] Diğerlerine nazaran düşmanlıkda daha pişkin, daha mehâretli, daha tehlikeli «Râzî, Ebüssüud».

[16] «Beyzâvî, Medârik». İmandan «Celâleyn».

[17] Bunca bürhanlara rağmen «Celâleyn».

[18] «Beyzâvî».

[19] Rivâyete göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Benî Mustalık» seferinde iken «Müreysi'» suyunun başında (Hazreti Umer) radıyallâhü anhin hizmetçisi (Cehcâh bin Saîd) radıyallâhü anh ile münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übeyy) in dostu (Sinân-ı Cühenî) arasında bir kavga çıkmış, fakir muhâcirlerden (Cüaal) de (Cehcâh) lehine müdâhale etmişdi. (Abdullah bin Übeyy), muhâcirler hakkında edebsizce dil uzatmış, «8» inci âyetde beyan buyurulduğu üzere, bir de ağır yemîn fırlatmış, muhâcirlere yardım edilmemesini söylemişdi. (Zeyd bin Erkam) radıyallâhü anh — ki henüz pek gencdi — bu küstahca sözleri işitdi. (İbn-i Ubeyy) e «kavmin içinde zelîl, züğürt ve menfur olan sensin. Peygamberimizin mübârek başında o çok esirgeyici Allâhın koyduğu bir mi'râc tacı vardır. Müslümanlar onu canından üstün severler» dedi. (İbni Übeyy) buna karşı «Sen bizim dengimiz değilsin. Sus» demekle iktifâ etdi. (Zeyd) radıyallâhü anh keyfiyyeti Resûlüllah sal-

6 — Onlar için ha istiğfâr etmişsin, ha onlara istiğfâr etmemişsin, haklarında birdir. Allah onları kat'iyyen yarlığamaz. Şübhe yok ki Allah faasıklar[20] gürûhuna hidâyet etmez.

7 — Onlar öyle kimselerdir ki «Allâhın peyğamberi nezdinde bulunan kimseleri[21] beslemeyin. Tâki dağılıb gitsinler» diyorlardı[22]. Halbuki göklerin ve yerin hazîneleri Allâhındır[23]. Fakat o münâfıklar ince anlamazlar.

8 — Onlar «Eğer Medîneye dönersek[24], andolsun, en şerefli ve kuvvetli olan (ımız)[25] oradan en hakıyr (ve zaîf) olanı[26] muhakkak çıkaracakdır» diyorlardı. Halbuki şeref, kuvvet ve gaalibiyyet[27] Allâhındır, peyğamberinindir, mü'minlerindir. Fakat münâfıklar (bunu)[28] bilmezler[29].

---

lellâhü aleyhi ve selleme haber verdi. (Hazreti Umer) radıyallâhü anh de orada idi. Müşârün'ileyh dedi ki: «Bana izin ver yâ Resûlellâh, şu münâfıkın boynunu vurayım». Cenâb-ı peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem buna muvafakat buyurmadı. Bu sefer (Umer) radıyallâhü anh eğer onun bir muhâcir eliyle katlolunması hoş görülmüyorsa bunu ensaardan birine emretmesini istirham eyledi. Fakat Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem buna cevâben de «Muhammed ashaabını öldürtüyor dedirtemem» buyurdu. Sonra (İbni Übeyy) i celbedib «Şöyle şöyle söylediğini işitdim. Doğru mudur?» diye sorunca münâfık «Sana kitâbı indiren Allâha yemin ederim ki ben böyle birşey söylemedim. (Zeyd) muhakkak yalan söylemiş» cevâbını verdi. Orada bulunanlar da belki (Zeyd) in yanlış anlamış olması ihtimâlini öne sürdüler. (Zeyd) radıyallâhü anh bundan fevkal'âde müteessir olmuş, ashaab-ı kirâm ve bilhassa amcası da onu kınamışlardı. Nihâyet Cenâb-ı Hak bu âyetlerle hakıykatı açıkladı. Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem hazreti (Zeyd) e hitaaben: «Allah senin doğruluğunu te'yid, münâfıkları tekzîb etdi» buyurdu. İşte bu suretle (İbni Übeyy) in yalan söylediği ve yalan yere yemîn etdiği sâbit olunca ona «Senin aleyhinde şöyle şöyle pek şiddetli âyetler nâzil oldu. Bâri hemen Resûlüllâh sallellâhü aleyhi ve selleme git de senin yarlığanmanı Allahdan niyâz ediversin» diyenler olduysa da, o, başını çevirib şu sözleri söyledi: «İman etmemi istediniz, etdim. Malımdan zekât vermemi emretdiniz, verdim. Peyğambere bir secde etmemiz kaldı»! Aradan çok zaman geçmemişdi, merkum çetin bir hastalığa tutulup geberdi. «Beyzâvî, Haazin, Medârik». «Benî Mustalık», «Mekke» ile «Medine» arasında sâkin «Huzâa» kabîlesidir. Onlara karşı yapılan sefer «Hendek» muhaarebesinden evveldi «Şeyhzâde».

[20] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre burada «Faasıklar» münâfıklar demekdir. Filhakıyka «Faasıklar» ta'bîrinde kâfirlerin, münâfıkların, büyüklük taslayanların hepsi dâhildir «Râzî».

[21] Fakîr Muhâcirleri «Beyzâvî, Celâleyn».

[22] Ensaara «Beyzâvî, Celâleyn».

[23] Muhâcirlere de, başkalarına da rızkı veren, taksîm eden Allahdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] «Benî Mustalık» seferinden «Celâleyn, Medârik».

[25] Maksud münâfıkların reîsi olan (İbni Übeyy) dir. «Celâleyn».

[26] Kasıdları kâinâtın mefhari, iki cihan serveri sallellâhü aleyhi ve sellemdir. «Celâleyn».

[27] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] «Celâleyn».

[29] «Zeyd bin Erkam» radıyallâhü anh şöyle demişdir: Ben bir gazâda idim.

9 — Ey îman edenler, sizi ne mallarınız, ne evlâdlarınız Allâhın zikrinden[30] alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

10 — Herhangi birinize ölüm gelib de[31] «Ey Rabbim, beni yakın bir müddete kadar gecikdirseydin de sadaka verib dursaydım, iyi adamlardan olsaydım» diyeceğinden evvel size rızk olarak verdiğimizden (Allah yolunda) **harcayın[32].**

11 — Halbuki Allah hiçbir kimseyi, eceli gelince, aslâ geri bırakmaz. Allah, ne yaparsanız, hakkıyle haberdârdır.

(Abdullah bin Übeyy) in «Allâhın peygamberi nezdinde bulunan kimseleri beslemeyin. Tâki dağılıb gitsinler. Eğer «Medîne» ye dönersek, and olsun, en şerefli ve kuvvetli olan (ımız) oradan en hakıyr (ve zaîf) olanı muhakkak çıkaracakdır» dediğini işitdim. Bunu amcama, yahud (Umer) radıyallâhü anhe haber verdim. O da Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme arzetdi. Beni çağırdı. Ben de bunu söyledim. Derken (Abdullah bin Übeyy) e ve arkadaşlarına adam gönderdi. (Gelince) söylemediklerine yemîn etdiler. Beni yalancı çıkardılar. Bu, o kadar gücüme gitdi ki öylesi başıma gelmemişdi. Eve kapandım. Amcam da şöyle dedi: «Kasdın ne idi ki Resûlüllâhın tekzîbine ve gazabına ma'ruz oldun»? Nihâyet Cenâb-ı Hak «Münâfıklar sana geldiği zaman...» meâlindeki âyetleri indirdi. Sonra Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bana haber gönderdi, bu sûreyi okudu. «Yâ Zeyd, Allah seni tasdıyk etdi» dedi «Buhaarî: Zeyd bin Erkam radıyallâhü anh». Peygamber sallellâhü aleyhi ve sellem, kendileri için istiğfar edivermek üzere onları da'vet etdi. Fakat «başlarını çevirdiler» — Buhaarî: Zeyd bin Erkam radıyallâhü anh». «Câbir» radıyallâhü anh de şöyle dedi: Biz Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin maiyyetinde bir gazâye çıkdık. Muhâcirlerden bir zümre de berâberinde geceledidiler. Gittikçe de çoğaldılar. Bunların içlerinde şakacı bir adam vardı. Ensaar mensûblarından birinin arkasına eliyle vuruverdi. Öbürü buna öfkelendi. (İş o râddeye vardı ki) bu, kendi hemşehrilerini, öbürü de Muhâcirleri yardıma çağırdılar. Bunun üzerine Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem (yatdığı mahalden) çıkıb «Nedir bu câhiliyyet da'vâsı?» dedi. Muhâcirin ensaar mensûbuna yapdığı (hareket) haber verilince buyurdu ki: «Vaz geçin böyle âdetlerden. O, kötü bir şeydir». Bil'âhare (Abdullah bin Übeyy» bunu duydu. «Yok mu ya, eğer Medîneye dönersek...» dedi. Bu söz, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme ulaşdı. (Hazreti Umer) radıyallâhü anh derhal ayağa kalkdı. «İzin ver bana yâ Resûlellah, dedi, şu münâfıkın boynunu vurayım». Bunun üzerine buyurdu ki: «Halka Muhammed ashaabını öldürtüyor dedirtemem» — Buhaarî, Müslim: Câbir radıyallâhü anh». (Bu hususda, ufak tefek lâfız farklarıyle başkaca rivâyetler de vardır).

[30] Beş vakit namazdan, yahud Kur'andan «Celâleyn, Medârik». Namaz ve sâire gibi Allâhı hatırlatan ibâdetlerden «Beyzâvî».

[31] Ölümün emmârelerini görüb de «Beyzâvî, Medârik».

[32] Mallarınızın bir kısmını da âhiret yolunda sarfedin «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Zekât ve hacc hakkında taksıyri bulunan herkes, ölümü zamânında nedâmet ve tehassürle mutlaka hayâta dönmeyi isteyecekdir. «Celâleyn». Zekâtınızı verin «Celâleyn».

بسم الله الرحمن الرحيم
يسبح لله ما في السموات وما في الارض له الملك وله الحمد وهو على
كل شيء قدير ○ هو الذي خلقكم فمنكم كافر ومنكم مؤمن والله
بما تعملون بصير ○ خلق السموات والارض بالحق وصوركم
فأحسن صوركم واليه المصير ○ يعلم ما في السموات
والارض ويعلم ما تسرون وما تعلنون والله عليم بذات
الصدور ○ الم يأتكم نبؤا الذين كفروا من قبل فذاقوا وبال
امرهم ولهم عذاب اليم ○ ذلك بأنه كانت تأتيهم رسلهم
بالبينات فقالوا ابشر يهدوننا فكفروا وتولوا واستغنى الله
والله غني حميد ○ زعم الذين كفروا ان لن يبعثوا قل بلى وربي
لتبعثن ثم لتنبؤن بما عملتم وذلك على الله يسير ○ فآمنوا
بالله ورسوله والنور الذي انزلنا والله بما تعملون خبير ○ يوم
يجمعكم ليوم الجمع ذلك يوم التغابن ومن يؤمن بالله ويعمل
صالحا يكفر عنه سيئاته ويدخله جنات تجري من تحتها
الانهار خالدين فيها ابدا ذلك الفوز العظيم ○

«64» üncü SURE

«ET-TEĞAABUN» SURESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) **Allâhı tesbîh** (ve tenzih) **etmekdedir. Mülk Onun, hamd Onun, O, herşey'e hakkıyle kaadirdir.**

2 — O, sizi yaratandır. Böyle iken kiminiz kâfir (oluyor), **kiminiz mü'min. Allah ne yaparsanız, hakkıyle görendir[2].**

3 — Gökleri ve yeri, hakk (-u adl) **in ikaamesine sebeb olarak[3], O yaratdı, size suuret verdi, hem suuretlerinizi de güzel yapdı[4]. Dönüş ancak Onadır.**

4 — Göklerde ve yerde ne varsa bilir. Ne gizler, ne açıklarsanız onları da bilir. Allah göğüslerin içinde olan her gizliyi bile hakkıyle bilicidir.

5 — Bundan evvel[5] küfredib de işlerinin[6] ağırlığını[7] (dünyâda[8], çekib) **tadanların haber** (ler) **i gelmedi mi size?[9] Onlara** (âhiretde de)[10] **elem verici azâb vardır.**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «18» âyetdir.

[2] O, amellerinize uyan ne ise ona göre muamele yapandır «Beyzâvî». Cenâb-ı Hak sizi ilmî ve amelî kemâllerin bütün mebde'leriyle bedî' bir suretde yaratmışdır. Böyle iken kiminiz, yaratılışındaki istî'dâda aykırı olarak, kendi kesbiyle küfrü ihtiyâr ediyor, kiminiz yine kendi kesbiyle ve hilkatinin îcâb etdirdiği vech ile îmaanı seçiyor. Hepinize vâcib olan; halk ve îcâdın ve bunlara müteferri' olan şeylerin şükrünü edâ ile îman etmekdir. Halbuki siz bu ihtiyâra mâlik iken böyle yapmadınız, ayrılıklara sapdınız «Ebüssüud».

[3] «El-işâre». Dînî ve dünyevî maslahatları mutazammın olan hikmet-i bâliğa ile «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[4] İnsan suureti bütün suuretlerin en güzelidir. «Celâleyn». Cenâb-ı Hak insanı kâinâtdaki vasıfların en bedî' bir hülâsası, bütün mahlûkların en güzel bir nümûnesi olarak yaratmış, ona gizli, âşikâr bütün kemâllerin husulüne medâr olacak zaahir ve baatın kuvvetler vermişdir. «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

6 — Bu[11], şu hakıykat yüzündendir: Peyğamberleri onlara apaçık mu'cizeler[12] getiriyorlardı da onlar «Bizi insan[13] mı doğru yola götürecekmiş?» demişlerdi[14]. Bu suretle küfretmişler, arka dönmüşlerdi[15]. Allah ise hiçbir şey'e muhtâc olmadığını göstermişdi[16]. Allah her şeyden müstağnîdir, her hamde (ancak O) **lâyıkdır.**

7 — O küfredenler[17] de öldükden sonra kat'iyyen diriltilmeyeceklerini (bir hakıykat gibi câhilâne)[18] **iddiâ etdi** (ler). **De ki: «Hayır** (Öyle değil), **Rabbime andolsun ki siz mutlakaa diriltileceksiniz. Sonra da yapdığınız şeyler behemehal size haber verilecekdir[19]. Bu da Allâha göre kolaydır».**

8 — O halde Allâha, Onun peyğamberlerine ve indirdiğimiz O nuura[20] îman edin. Allah, ne yaparsanız, hakkıyle haberdârdır[21].

---

[5] (Nuuh, Hûd, Saalih, Lût) aleyhimüsselâmın küfürde israareden kavmleri gibi «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[6] Küfürlerinin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] Cezâsını «Celâleyn». Zararını «Beyzâvî».

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] Muhaatab kâfirlerdir «Beyzâvî, Medârik».

[10] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[11] Dünyâ azâbı ve âhiret için de hazırlanan diğer azâb «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[13] Cins (nevi') murad olunmuşdur «Celâleyn».

[14] İnsan nev'inden peyğamber geleceğini inkâr etmişler, fakat taşlara tapmayı inkâr etmemişlerdi «Beyzâvî, Medârik».

[15] İmandan ve o mu'cizeleri tefekkür ve teemmülden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[16] Yalnız onların îman ve ibâdetine değil, hiçbir şey'e muhtâç olmadığını onları kökünden ihlâk etmekle göstermişlerdi «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

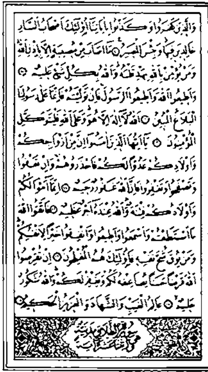
[17] Ehl-i Mekke «Medârik».

[18] «Zuum» bir şey hakkında bilmeden bilgi iddiâ etmekdir. «En» lâfzı «Enne» muhaffefidir «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[19] İş yalnız diriltmekle de kalmayacak, onu hisâb ve cezâ da ta'kıyb edecekdir «Şeyhzâde».

[20] Kur'âna. Çünkü o, i'câziyle ve zâtiyle aydın olduğu gibi âharı da aydınlatıcıdır, Nuur gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Ebüssüud».

[21] Bu âyet-i kerîme, kendisinden evvelki âyetle bundan sonra gelecek âyet arasında i'tiraazî bir cümledir «Ebüssüud».

9 — (Evet, «yapdığınız şeyler mutlakaa size haber verilecekdir»)[22] O günde ki (Allah) o toplama günü[23] için hepinizi bir araya getirecek. İşte bu, aldanma günüdür[24]. Kim Allâha îman eder, iyi amel (ve hareket) de de bulunursa, O, bunun kötülüklerini örter[25], onu altlarından ırmaklar akan cennetlere — kendileri içlerinde ebedî, sermedî kalıcı olmak üzere — sokar. İşte büyük kurtuluş (ve seâdet) budur.

10 — O küfredenler (e), âyetlerimizi[26] yalan sayanlar (a gelince:) Onlar da ateşin — içinde ebedî kalıcı olarak — yârânıdırlar. O ne kötü gidiş yeridir!..

11 — Allâhın izni[27] olmayınca hiçbir musıybet[28] (gelib) çatmaz. Kim Allâha îman ederse[29] (Allah) onun kalbini doğruya götürür[30]. Allah herşey'i hakkıyle bilendir.

---

[22] «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[23] Kıyâmet günü «Celâleyn». Evvelîn ve âhırînin hisâb ve cezâ için toplanacağı gün «Ebüssüud, Medârik». Evvelîn ve âhırînin, ins-ü cinnin, gökler ve yer halkının, ba'zılarına göre her kul ile amelinin, ba'zılarına göre zaalimle mazlumun, her peyğamberle ümmetinin bir araya getirileceği gün «Şeyhzâde».

[24] Mü'minler kâfirleri aldatacak. Çünkü kâfirler dünyâda îman etselerdi o gün cennetin menzillerine konacaklardı.: Küfre sapdıkları için onlar cehenneme, mü'minler cennete girecekler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[25] Kıyâmet gününde «Ebüssüud».

[26] Kur'ân «Celâleyn».

[27] İlmi, kazası, takdîri, irâdesi «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[28] Dünyevî musıybetler «Ebüssüud». Şiddet, maraz, ölüm, yahud keder verecek diğer aarızalar «Medârik».

[29] Musıybetin ancak Allâhın kazaasiyle geleceğine inanırsa «Celâleyn».

[30] Sabır ve sebât verir «Celâleyn». Kalbini tâat ve hayrı artırmıya sevkeder, açar, ferahlandırır «Ebüssüud».

12 — Allâha itâat edin. Peyğambere itâat edin. Eğer yüz çevirirseniz peyğamberimizin üstüne düşen (vazîfe)[31] **ancak apaçık bir tebliğdir**[32].

13 — Allah odur ki kendisinden başka hiçbir tanrı yokdur. Onun için, îman edenler ancak Allâha güvenib dayansın (lar).

14 — Ey îman edenler, eşlerinizin, evlâdlarınızın içinde hakıykaten size düşman (olanlar) **da vardır. O halde onlardan sakının**[33]. (Bununla berâber) **afveder, kusurlarını başlarına kakmaz, örterseniz**[34] **şübhesiz Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir**[35].

15 — Mallarınız da, evlâdlarınız da sizin için ancak bir imtihan (mevzuu) **dur**[36]. **Allah ise, büyük mükâfat Onun nezdindedir**[37].

16 — O halde gücünüzün yetdiği kadar[38] **Allahdan korkun.** (Öğütlerini)[39] **dinleyin. Itâat edin.** (Mallarınızdan Allah yolunda)[40], **kendinizin hayrı olarak, harcayın. Kim nefsinin** (koyu) **cimriliğinden korunursa işte onlar muradlarına erenlerin ta kendileridir.**

---

[31] «Beyzâvî».

[32] Ve bunu yapmışdır «Beyzâvî, Medârik».

[33] Cihâd gibi, hicret gibi hayırlardan geri kalmak hususunda onların sözünü tutmakdan «Celâleyn».

[34] Afvı kaabil olan, tevbe ile vaz geçilen kusurlarını «Ebüssüud».

[35] Sizi «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud». Denildi ki ba'zı zevât «Mekke» den hicret arzusunda bulundukları halde eşleri ve evlâdları onların hareketlerini gecikdirdiler. Dediler ki: «Siz gidiyorsunuz amma, bizi de perîşan bırakıyorsunuz». İşte bu yüzden onlar rikkate gelerek geç hicret edenlerin dînde çok yüksek bilgilere mazhar olduklarını görünce eşlerini ve evlâdlarını cezâlandırmak istediler. Bunun için Cenâb-ı Hak afvi, safhı, setr-i kusuuru medhetdi «Haazin, Medârik, Ebüssüud».

[36] Sizi hisâba katmayacağınız nice günâhlara sokabilirler. «Ebüssüud, Medârik». Sizi âhiret umuurundan alıkoyarlar «Celâleyn».

[37] Binâen'aleyh mal ve evlâd ile iştiğaaliniz Onu unutdurmasın, bırakdırmasın «Celâleyn». Bu büyük mükâfât, Allâhü Teaalânın mehabbet ve tâatını mallarına ve evlâdlarına ve onların maslahatlarını tedbîr ve idâre yolundaki harîsâne didişmelere tercih edenler içindir «Beyzâvî, Ebüssüud». (Bürîde) radıyallâhü anh demişdir: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bize hutbe îrâd ediyordu. (Hasen, Hüseyn) radıyallâhü anhümâ geldiler, sırtlarında kırmızı birer gömlek vardı. Yürüyorlar, sürçüyorlardı. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem derhal minberden inip kucakladı. Onları önüne koydu. Sonra buyurdu ki: — Allah ne doğru söylemişdir: «İnnemâ emvâlüküm... = Mallarınız, evlâdlarınız sizin için ancak bir imtihaan (mevzuu) dur». Yürürken ayakları sürçen şu küçükleri görünce dayanamadım. Nihâyet sözümü kesib onları kaldırdım «Tirmizî».

[38] «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] «Râzî».

17 — Eğer Allâha gönül hoşluğuyle[41] ödünc verirseniz onu sizin için kat kat artırır. Hem sizi yarlığar da. Allah az (hayır) a çok mükâfat verendir[42]. Cezâ hususunda acele etmeyendir O[43].

18 — Gizliyi de, âşikârı da bilendir. Gaalib-i mutlakdır. Tam hukûm ve hikmet saahibidir.

---

[41] «Celâleyn, Ebüssüud».

[42] «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud». Çok şükredene yapdığını yapandır «Râzî».

[43] «Beyzâvî, Râzî, Ebüssüud, Medârik».

«65» inci SÛRE

«ET-TALAAK» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Ey peygâmber[2], kadınları boşayacağınız[3] vakıt iddetlerine doğru[4] boşayın. O iddeti de sayın[5]. Rabbiniz olan Allahdan korkun[6]. Onları evlerinden çıkarmayın. Kendileri de çıkarmasınlar[7]. Meğer ki apaçık bir kötülük (meydana) **getirmiş olsunlar. Bunlar[8] Allâhın hudûdudur. Kim Allâhın hudûdunu** (çiğneyip) **aşarsa muhakkak ki kendisine yazık etmiş olur. Bilmezsin[9], olur ki Allah bunun[10] arkasından bir iş peydâ ediverir[11].**

سورة الطلاق

بسم الله الرحمن الرحيم
يا ايها النبي اذا طلقتم النساء فطلقوهن لعدتهن
واحصوا العدة واتقوا الله ربكم لا تخرجوهن من بيوتهن
ولا يخرجن الا ان يأتين بفاحشة مبينة وتلك حدود الله
ومن يتعد حدود الله فقد ظلم نفسه لا تدري لعل الله
يحدث بعد ذلك امرا ۝ فاذا بلغن اجلهن فامسكوهن
بمعروف او فارقوهن بمعروف واشهدوا ذوي عدل منكم
واقيموا الشهادة لله ذلكم يوعظ به من كان يؤمن بالله
واليوم الآخر ومن يتق الله يجعل له مخرجا ۝ ويرزقه من حيث
لا يحتسب ومن يتوكل على الله فهو حسبه ان الله بالغ امره
قد جعل الله لكل شيء قدرا ۝ واللائي يئسن من المحيض
من نسائكم ان ارتبتم فعدتهن ثلاثة اشهر واللائي لم يحضن
واولات الاحمال اجلهن ان يضعن حملهن ومن يتق الله
يجعل له من امره يسرا ۝ ذلك امر الله انزله اليكم
ومن يتق الله يكفر عنه سيئاته ويعظم له اجرا ۝

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «12» âyetdir.

[2] Nidâ, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme tahsıys buyurulmuşsa da, hükmü umumîdir. Bütün ümmete hıtabdır. Nitekim bundan sonraki karîyne de bunu göstermekdedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Boşamak istediğiniz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Ya'nî onların iddetlerini gözeterek, sayılı âdet günlerini nazar-ı i'tibâra alarak, ondan önce temiz bir halde ve kendileriyle temas edilmeksizin. Boşamanın en güzel ve mesnûn olan tarzı budur. «İddet», boşanmış, yahud zevci vefât etmiş bir kadının tekrar ere varabilmesi için bekleyeceği muayyen müddet demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 228, 234.

[5] İddet, yanî üç def'a hayız ve temizlenme müddeti tamam olmadan mürâcaat (ve nikâh) etmemeye dikkat edin «Celâleyn».

[6] Boşanan kadınların iddetlerini uzatmakdan, onlara zarar yapmakdan kaçının «Beyzâvî, Medârik».

[7] İddetleri bitinceye kadar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». «Evlerinden» maksad iddetlerinden evvel sâkin oldukları evleridir. Ya'nî zevclerinin evleridir. Bu evlerin kadınlara izaafesi süknâ cihetinden onlara olan ihtasaasındandır. Bunda mesken te'mîninin vâcip olduğuna bir delîl vardır «Medârik».

2 — Sonra (o kadınlar) **müddetlerini doldur** (mıya yaklaş) **dıkları**[12] **zaman onları ya güzellikle tutun**[13], **yahud güzellikle kendilerinden ayrılın**[14] **ve içinizden adâlet saahibi iki kişiyi de şâhid yapın**[15]. (Ey şâhidler siz de)[16] **şâhidliği Allah için**[17] **edâ edin. Işte bu**[18] (yok mu?) **Allâha ve âhiret gününe îman etmekde olanlara onunla öğüt verilir. Kim Allâhdan korkarsa** (Allah) **ona bir** (kurtulub) **çıkış yeri ihsân eder**[19].

---

[8] Zikredilen bu hükümler «Beyzâvî, Medârik».

[9] «Medârik». Yahud «Lâ tedrî» gaaib sığasıdır. Bu takdirde ma'nâ «O nefs bilmez ki» demekdir «Beyzâvî».

[10] Boşamanın «Celâleyn».

[11] Aralarındaki buğzu mahabbete çevirir, kendilerini peşîmanlığa sevkeder de belki erkek tekrar mürâcaatla eşini almak ister «Beyzâvî, Medârik». Esâsen talaak indellah mebğuzdur. Ona ancak en son çâre olmak üzere mürâcaat edilebilir. Bu babda ba'zı hadîsler de vârid olmuşdur. Şunlar onlardandır: 1) «Allah, talâkdan daha mebğuz olan bir şey'i halâl kılmamışdır — Ebû Dâvûd: Muhaarib bin Disâr radıyallâhü anh». 2) «Allâha göre halâlın en buğuzlusu talakdır — Ebû Dâvûd, İbni Mâce, Haakim, İbni Adiy, Taberânî, Beyhekıy: İbni Umer radıyallâhü anhümâ». 3) «Hangi bir kadın kat'î zaruuret olmadıkça boşanmasını isterse ona cennetin kokusu haram olur — İmam Ahmed, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbni Mâce, İbni Hıbban, Haakim, Sevban radıyallâhü anh».

[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Onlara müracaat etmek ve tekrar zevce edinmek suretiyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Haklarını vererek terkedin. Sırf onların iddetlerini uzatmak kasdıyle mürâcaatdan sonra boşamıya, onları ezâlandırmıya, zarara sokmıya kalkmayın «Beyzâvî, Celâleyn».

[15] Gerek mürâcaatla tekrar almak, gerek ayrılmak şekillerinde «Celâleyn, Medârik». (İmam-ı A'zam) hazretlerine göre bu emir nedbe mahmuldür. (İmam-ı Şâfiî) hazretleri ayrılıkda şehâdetin mendûb, fakat ric'atde vâcib olduğunu ictihâd etmişdir «Beyzâvî». (İmam-ı Şafiî) nin iki kavli vardır. Birincisi «Ric'atde şâhid tutmak vâcibdir». İkincisi «Vâcib değildir. Ric'atde de, ayrılıkda da mendûbdur». (İmam-ı A'zam) ın kavli de bu ikincisinin aynıdır «Şeyhzâde».

[16] «Beyzâvî».

[17] Tarafların leh ve aleyhlerinde olduğunu düşünmeyerek, dosdoğru «Celâleyn, Medârik».

[18] Talâkı sünnet vech ile yapmak, iddeti saymak, kadını evinden çıkarmamak, kendisi de çıkmamak, şâhid tutmak, şehâdeti hak dâiresinde, maaddî menfaat aramaksızın edâ etmek «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[19] Onu dünyâ ve âhiret sıkıntılarından selâmete çıkarır «Celâleyn». Talâkı sünnet vech ile yapanları, iddetli kadınları zarara sokmayanları, onları evlerinden çıkarmayanları, şâhid ikame edenleri, şâhidliği hakkında edâ eyleyenleri Cenâb-ı Hak eşleri cihetinden tasalara düşmekden, darlığa uğramakdan korur, onlara inkişâf ve selâmet kapılarını açar «Beyzâvî, Medârik».

3 — Onu haatır-u hayâline gelmeyecek[20] bir cihetden de rızıklandırır[21]. Kim Allâha güvenib dayanırsa O, kendisine yetişir. Şübhesiz ki Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü[22] ta'yîn etmişdir.

4 — Kadınlarınız içinden artık âdetden kesilmiş[23] olanlarla henüz âdetini görmemiş[24] bulunanlar (ın iddetlerin) **de[25], eğer şübhe ederseniz, onların iddeti üç aydır[26]. Yüklü[27] kadınların iddetleri[28] ise yüklerini vaz' etmeleri[29]** (le biter). **Kim Allahdan korkarsa O, kendisine** (her) **işinde[30]. bir kolaylık verir.**

5 — İşte bu (nlar)[31] **Allâhın size indirdiği[32] emridir[33]. Kim Allahdan korkarsa[34]** (Allah) **onun kusurlarını örter, onun mükâfâtını büyütür.**

6 — (Boşanan) **o kadınları, gücünüzün yetdiği kadar[35], ikaamet etdiğiniz yerin bir kısmında[36] oturtun.** (Evleri)[37] **başlarına dar etmek** (onları çıkmıya mecbur kılmak)[38] **için kendilerine zarar yapmayın. Eğer**

---

[20] «Celâleyn, Medârik».

[21] «Kim Allahdan korkarsa...» ve «Onu haatır ve hayâle...» meâllerini ifâde eden âyetler, üst ve alt taraflarına nazaran, birer cümle-i i'tirâzıyyedir. Yahud: «İman etmekde olanlar» ın zikri münâsebetiyle istıtrat için getirilmiş bir kelâmdır. Ya'nî üstü ile alâkası yokdur. Daha münferid, fakat daha şâmil bir hükmü ihtiva etmektedir. Bu suretle hem «19» uncu notumuzda açıkladıklarımıza, hem alel'ıtlak Allahdan korkan bütün mü'minlere şâmil olur. Nitekim bunu müeyyid olmak üzere şu meâlde bir hadîs de rivâyet edilmiş: «Ben hakıykat öyle bir âyet biliyorum ki eğer insanlar onu tutsalardı muhakkak ki (sâdece), bu kendilerine yetişirdi. (Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem tekrar tekrar «Ve men yettekıllâhe...» âyetini okudu) — «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[22] Bir mıkdar, bir vakıt «Celâleyn».

[23] Yaşlı olduğu için «Beyzâvî».

[24] Yaşı müsaid olmadığı için.

[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Bunlar zevceleri ölmüş olan kadınlar değildir. Çünkü o gibi kadınların iddeti, «El-bakare» sûresinin 234 üncü âyeti mucibince, dört ay on göndür «Celâleyn».

[27] Gebe.

[28] «Medârik».

[29] Doğurmaları.

[30] Dünyevî ve uhrevî «Celâleyn».

[31] İddet hakkında zikrolunanlar «Celâleyn, Medârik».

[32] Levh-ı mahfuzdan «Medârik».

[33] Hükmü «Celâleyn».

[34] Hükümlerine ve haklarına fiilen ve amelen riaayet etmek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[35] Daha aşağı derecede değil «Celâleyn».

[36] «Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn».

أسكنوهن من حيث سكنتم من وجدكم ولا تضاروهن لتضيقوا
عليهن وإن كن أولات حمل فأنفقوا عليهن حتى يضعن حملهن
فإن أرضعن لكم فآتوهن أجورهن وأتمروا بينكم بمعروف
وإن تعاسرتم فسترضع له أخرى ۝ لينفق ذو سعة من سعته
ومن قدر عليه رزقه فلينفق مما آتاه الله لا يكلف الله نفسا
إلا ما آتاها سيجعل الله بعد عسر يسرا ۝ وكأين من قرية عتت
عن أمر ربها ورسله فحاسبناها حسابا شديدا وعذبناها
عذابا نكرا ۝ فذاقت وبال أمرها وكان عاقبة أمرها خسرا ۝
أعد الله لهم عذابا شديدا فاتقوا الله يا أولي الألباب الذين
آمنوا قد أنزل الله إليكم ذكرا ۝ رسولا يتلو عليكم آيات الله مبينات
ليخرج الذين آمنوا وعملوا الصالحات من الظلمات إلى النور
ومن يؤمن بالله ويعمل صالحا يدخله جنات تجري من تحتها الأنهار
خالدين فيها أبدا قد أحسن الله له رزقا ۝ الله الذي خلق سبع
سماوات ومن الأرض مثلهن يتنزل الأمر بينهن لتعلموا
أن الله على كل شيء قدير وأن الله قد أحاط بكل شيء علما ۝

سورة

onlar yüklü[39] iseler yüklerini koyuncaya[40] kadar nafakalarını verin. Eğer (kendilerinden olan evlâdlarınızı)[41] **sizin fâidenize emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Aranızda** (bu hususda)[42] **güzelce[43] müşâvere[44] edin. Eğer güçlüğe uğrarsanız[45] o halde** (çocuğu) **onun[46]** (hisâbına) **bir başka** (kadın) **emzirecekdir[47].**

7 — (Haali, vaktı) **geniş olan, nafakayı genişliğine göre versin. Rızkı kendisine daraltılmış bulunan** (fakîr) **de nafakayı Allâhın ona verdiğinden[48] versin. Allah hiçbir nefse, ona verdiğinden başkasını yüklemez. Allah, güçlüğün arkasından kolaylık ihsân eder[49].**

8 — Rabbinin ve Onun peyğamberlerinin emrinden uzaklaşıb azmış olan nice memleket[50] vardır ki biz onları en çetin bir hisâba çekmiş, onları akıllara şaşkınlık verecek[51] bir azâba dûçar etmişizdir[52].

---

[39] Gebe.
[40] Doğuruncaya.
[41] «Celâleyn».
[42] «Beyzâvî».
[43] Sünnete muvaafık ve mürüvvete lâyık bir suretde «Medârik».
[44] «Medârik».
[45] Ya baba ücretden kaçınmak, yahud ana emzirmemek gibi suretlerle «Celâleyn».
[46] Babasının «Celâleyn, Medârik».
[47] Ana, çocuğunu emzirmeye zorlanamaz «Celâleyn».
[48] O mıkdara göre «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[49] Dünyâda da, âhiretde de «Beyzâvî». Geçim darlığından sonra bolluk verir. Bu, fakîrler lehine bir va'ddir «Medârik».
[50] Nice memleket halkı «Beyzâvî, Celâleyn, Meârik».
[51] «Kaamus-ı Arabî».
[52] Murad âhiret hisâbı ve azâbıdır. Maazî sığasıyla irâdı tahakkukundadır «Beyzâvî, Medârik». Murad dünyâda açlık, kıtlık, kılıc ve diğer çeşidli belâlar, âhiretde de en çetin azâbdır «Haazin».

9 — **İşte o** (her memleket halkı) **yapdığının ağırlığını tatmış**[53]**, işinin sonu bir hüsrân** (ve helâk)[54] **olmuşdur.**

10 — **Allah onlar** (ın benzerleri) **için** (de) **pek çetin bir azâb hazırladı. O halde ey îman etmiş olan sâlim akıl saahibleri, Allahdan korkun. Allah size hakıykî bir zikir**[55] **indirmiş.**

11 — **Îman edib de güzel güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanları karanlıklardan nuura**[56] **çıkarmak için, bir** (de) **peyğamber**[57] (göndermişdir ki)[58] **o, Allâhın** (her şey'i) **açık açık bildiren âyetlerini size karşı** (işte) **okuyup durmakdadır. Kim Allâha îman eder, iyi amel** (ve hareket) **de de bulunursa** (Allah) **onu altlarından ırmaklar akan cennetlere, hepsi de içlerinde ebedî ve sermedî kalıcı olarak sokar. Allah ona hakıykat ne güzel rızık** (ve sevab) **vermişdir**[59]**.**

12 — **Allah, yedi göğü ve yerden de onların mislini**[60] **yaratmış olandır. Emr** (i)[61] **bütün bunların arasında durmadan iner**[62]**. Allâhın** (bunları yaratması[63] Onun) **hakıykaten herşey'e kaadir olduğunu, ilmiyle hakıykaten herşey'i kaplamış bulunduğunu bilmeniz içindir**[64]**.**

---

[53] Küfürlerinin, ma'sıyetlerinin cezâsını çekmiş «Beyzâvî».

[54] «Celâleyn, Medârik».

[55] Kur'an «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[56] Sapıklıkdan hidâyete «Beyzâvî». Küfür ve cehâlet karanlıklarından îman ve ilim nuuruna «Medârik».

[57] (Muhammed Mustafaa) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[59] «Beyzâvî, Medârik».

[60] Yedi tabaka «Celâleyn».

[61] «Beyzâvî, Medârik».

[62] Allâhın emri ve kazaası bunların arasında cereyan eder ve onlarda hükmü, tasarrufu nâfiz olur «Beyzâvî, Medârik».

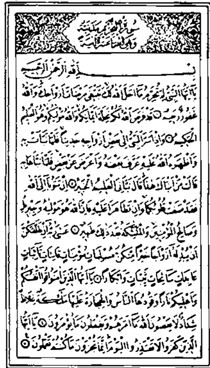
[63] «Beyzâvî, Medârik».

[64] Çünkü göklerden ve yerden herbiri Onun kemâl-i kudret ve ilmine delâlet etmekdedir «Beyzâvî».

«66» ıncı SÛRE

«ET-TAHRÎM» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Ey peygamber, Allâhın sana halâl kıldığı şey'i zevcelerinin hoşnudluğunu arayarak, niçin (kendine) **haram ediyorsun?**[2] (Bununla berâber üzülme) **Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir**[3].

2 — Allah, yemînlerinizin (keffâretle)[4] **çözülmesini size farz kılmışdır**[5]. **Allah, sizin yardımcınızdır**[6] **ve O, hakkıyle bilendir, tam hüküm ve hikmet saahibidir.**

3 — Hani peyğamber, zevcelerinden birine[7] **gizli bir söz söylemişdi**[8]. **Bunun üzerine o** (zevce)

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil oldu. «12» âyetdir.

[2] Bu haadise hakkında hadîs ve tefsîr kitâblarında muhtelif rivâyetler vardır. «Buhaarî» ve «Müslim» in (Hazreti Aaişe) radıyallâhü anhâdan tahrîc ve (Kaazî Iyâz) ın da tercîh etdiği sahıyh bir rivâyete göre hazreti Peyğamber sallellâhü aleyhi vel sellem, zevcelerinden (Zeyneb binti Cahş) radıyallâhü anhânın hucresinde bir bal şerbeti içmiş, o hucrede mu'tâdından fazla kalmış, bu, (Aaişe) radıyallâhü anhânın gayretini mucib olmuş, müşârün'ileyhâ (Hafsa) radıyallâhü anhâyı da kendisine teşrîk ederek, Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem bunların hucrelerine girdiği zaman ağzında «meğaafîr» kokduğunu ve bunun, içdiği balı yapan arıların o fenâ kokulu ağaçdan almış olduklarını söylemişler, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de bir daha bal şerbeti içmeyeceğini beyan ve bu keyfiyyeti kimseye söylememesini (Hafsa) radıyallâhü anhâye tenbîh buyurmuş, fakat müşârün'ileyhâ işâasında mahzûr görmeyerek bunu (Aaişe) radıyallâhü anhâya haber vermişdir. (Daha fazla izaahat almak isteyenlerin bu babdaki muhtelif rivâyetleri tedkıyk ve muhaakeme eden merhum ve mağfur (Muhammed Hamdî) efendinin tefsîri (Cild: 6, s: 5084 : 5122) ile muhterem üstâd profesör (Kâmil Mîras) efendi merhumun «Sahıyhı Buhaarî muhtasarı Tecrîd-i sarîh tercemesi» ne (Cild: 11, s: 241 ve 398) mürâcaat buyurmalarını tavsıye ederim).

bunu haber verib de[9] **Allah da ona**[10] **bunu**[11] **açıklayınca** (peyğamber) **bunun** (ancak) **bir kısmını bildirmiş**[12], **bir kısmından da vaz geçmişdi**[13]. **Artık bunu kendisine söyleyince o** (zevce) **«Bunu sana kim haber verdi?» dedi.** (Peyğamber de) **«Bana herşey'i bilen, her şeyden haberdâr olan** (Allah) **haber verdi» dedi.**

4 — Eğer her ikiniz de[14] **Allâha tevbe ederseniz** (ne 'alâ, çünkü) **hakıykaten sizin kalbleriniz kaymışdır**[15], (yok), **onun**[16] **aleyhinde birbirinize arka verirseniz**[17] **hiç şübhesiz Allah bizzât onun yardımcısıdır. Cebrâîl de, mü'minlerin saalih olanları da**[18]**. Bunların ardından melekler de** (ona) **yardımcıdır.**

5 — Eğer o[19], **sizi boşarsa**[20] **yerinize — Allâha itâatle teslîm olan**[21], **Allâhın birliğini tasdıyk eden**[22], **namaz kılan** (tâatte sebat gösteren)[23],

---

[3] Senin bu haram kılışına karşı «Celâleyn».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Takdîr etmişdir. Yahud meşru' kılmışdır «Celâleyn, Medârik».

[6] «Celâleyn».

[7] (Hazreti Hafsa) radıyallâhü anhâye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Balı nefsine haram kıldığını, yahud kendisinden sonra hilâfete (Ebû Bekir) ve (Umer) radıyallâhü anhümânın geçeceklerini «Beyzâvî, Medârik».

[9] (Hazreti Aaişe) radıyallâhü anhâye. İfşâda bir mahzûr yok telâkkıy ederek «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Medârik».

[11] Bu ifşâ keyfiyyetini «Beyzâvî, Medârik».

[12] (Hazreti Hafsa) radıyallâhü anhâye «Beyzâvî, Celâleyn».

[13] Tekerrümen söylememişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Muhaatab (Hazreti Aaişe, Hafsa) radıyallâhü anhümâdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme karşı vâcıb olan muhaalesatdan. Çünkü size düşen vazîfe dâimâ onun rızaasını celbetmekdir «Beyzâvî, Medârik».

[16] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin «Beyzâvî, Celâleyn».

[17] Kıskanclık etmek, onun sırrını yaymak, onun hoşlanmayacağı ifratlara düşmek gibi suretlerle «Beyzâvî, Medârik».

[18] (İbni Mes'ud, Übey bin Kâ'b) radıyallâhü anhümâye göre o iki zevcenin babaları olan (Ebû Bekir, Umer) radıyallâhü anhümâ «Celâleyn, Haazin». İman edib de iyi amel ve hareketlerde bulunan herkes «Beyzâvî, Medârik».

[19] Cenâb-ı peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn».

[20] Tağlîb nev'indendir. Yahud hitaab umum zevcelerinedir. «İn Tallekakünne = Eğer sizi boşarsa» buyurulması ne (Hazreti Hafsa) radıyallâhü anhâyı, ne de diğer zevcelerinden her hangi birini boşamamış olduğuna en sarîh delîldir «Beyzâvî».

[21] «Beyzâvî, Haazin». Yahud: İslâmı ihlâs ile ıkraar eden «Celâleyn».

[22] «Beyzâvî, Haazin».

[23] «Beyzâvî».

سورة التحريم

يا ايها الذين امنوا توبوا الى الله توبة نصوحا عسى ربكم
ان يكفر عنكم سيئاتكم ويدخلكم جنات تجري
من تحتها الانهار يوم لا يخزي الله النبي والذين امنوا معه نورهم
يسعى بين ايديهم وبايمانهم يقولون ربنا اتمم لنا نورنا
واغفر لنا انك على كل شيء قدير ۝ يا ايها النبي
جاهد الكفار والمنافقين واغلظ عليهم ومأويهم
جهنم وبئس المصير ۝ ضرب الله مثلا للذين كفروا
امرات نوح وامرات لوط كانتا تحت عبدين
من عبادنا صالحين فخانتاهما فلم يغنيا عنهما من الله
شيئا وقيل ادخلا النار مع الداخلين ۝ وضرب الله
مثلا للذين امنوا امرات فرعون اذ قالت رب ابن لي
عندك بيتا في الجنة ونجني من فرعون وعمله ونجني
من القوم الظالمين ۝ ومريم ابنت عمران التي
احصنت فرجها فنفخنا فيه من روحنا وصدقت
بكلمات ربها وكتبه وكانت من القانتين ۝

Günâhlardan tevbe ile vaz geçen[24], ibâdet eyleyen[25], oruc tutan[26] kadınlar, dullar ve kız oğlan kızlar olmak üzere — Rabbinin ona sizden hayırlılarını vermesi me'muldür.

6 — Ey îman edenler, gerek kendilerinizi, gerek âilelerinizi öyle bir ateşden koruyun ki onun yakacağı insanla[27] taşdır[28]. (O ateşin) **üzerinde iri gövdeli, sert tabîatlı[29] melekler[30] vardır** (me'murdur) **ki onlar Allâhın kendilerine emretdiği şeylere aslâ ısyan etmezler. Neye de me'mur edilirlerse yaparlar.**

7 — (Cehenneme giderlerken onlara:)[31] **«Ey kâfirler, bu gün** (bîhûde) **özür dilemeyin. Siz ancak yapmakda olduğunuzun cezâsını çekeceksiniz»** (denilir)[23].

8 — Ey îman edenler, tam bir sıdk-u hulûsa mâlik bir tevbe ile[33] Allâha dönün. Olur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar[34]. O gün Allah peyğamberini ve îman edib onunla berâber olanları rüsvay etmeyecek, nuurları önlerinde ve sağla-

[24] «Beyzâvî».
[25] Yahud: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin emirlerine boyun eğen «Beyzâvî».
[26] Yahud hicret eden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[27] Kâfirlerle «Celâleyn».
[28] Kibrit taşı (Kükürt) «Haazin».
[29] «Beyzâvî».
[30] Cehennem zebânîleri. «El-müddesir» sûresinde beyan buyurulduğu üzere bunlar «19» melekdir. Başkaca yardımcıları da vardır.
[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[33] Bir daha günâha dönmemek, bunu aslâ arzuu da etmemek şartıyle «Celâleyn».
[34] (Hazreti Alî) radıyallâhü anh ve kerremallâhü vecheye tevbeyi sordular. Buyurdu ki: O, altı şeyle tehakkuk eder: 1) Geçmiş günâhlara karşı peşîmanlık, 2) Terk edilmiş farzları ödemek, 3) Kul hakkını red ve edâ, 4) Hasımlarla helâllaşmak, 5) Bir daha günâha dönmemek, 6) Nefsini ma'sıyet içinde terbiye etdiğin gibi Allâha tâatde de terbiye

rında koşacak[35], «Ey Rabbimiz, diyecekler[36], bizim nuurumuzu tamamla[37], bizi yarlığa. Şübhesiz ki Sen herşey'e hakkıyle kaadirsin».

9 — Ey peyğamber, kâfirlerle, münâfıklarla savaş[38], onlara karşı sert davran[39]. Onların barınacakları yer cehennemdir. O, ne fenâ gidişdir!

10 — Allah küfredenlere Nuuhun karısı ile Lûtun karısını misâl olarak gösterdi. Onlar kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhı) **altında idiler. Böyle iken haainlik etdiler[40] de o** (iki zevc)[41] **onları Allah** (ın azâbın) **dan[42] hiçbir şeyle kurtaramadılar. O** (iki kadına)[43] **«Ateşe girenlerle[44] berâber siz de girin» denildi.**

11 — Allah, îman edenlere de Fir'avnın karısını[45] bir misâl olarak îrâd etdi. O vakıt[46] (bu kadın) **«Ey Rabbim, bana nezdinde, cennetin içinde bir ev yap. Beni Fir'avndan ve onun** (fenâ) **amel** (ve hareket) **inden kurtar. Beni o zaalimler gürûhundan selâmete çıkar» demişdi[47].**

---

etmek. «Keşşaf» bunlara şu yedincisini ilâve etmişdir: «Nefsine masıyetlerin lezzetini tatdırdığın gibi tâatlerin de acılığını tatdırmak «Beyzâvî, Şeyhzâde». (Haseni Basrî hazretleri der ki: Tevbe günâha buğzetmek ve her hatıra geldikce istiğfâr eylemekdir.

[35] Sırat üzerinde «Beyzâvî».

[36] Münâfıkların nuuru söndüğü zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] Bizi cennete ulaşdır «Celâleyn». Denildi ki: Mü'minlerin nuurları birbirinden farklı olacak. Onun için tefaddulen tamâmını isteyecekler «Beyzâvî».

[38] Kâfirlerle kılıcla, münâfıklarla da huccetle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] Eğer rıfk-u mülâyemet artık son haddine varıb da fâide etmezse «Beyzâvî».

[40] Dîn hususunda. Kâfir oldular. (Nuuh) aleyhisselâmın karısının adı (Vaahile) idi. Kavmine zevci hakkında «O, mecnundur» derdi. (Lût) aleyhisselâmın karısının adı da (Vaaile) idi. O da zevcine gelen müsâfirleri — gece ise ateş yakmak, gündüz ise duman çıkarmak suretiyle — haber verirdi «Celâleyn».

[41] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] «Celâleyn».

[43] «Celâleyn». Ölümleri zamânında, yahud kıyâmet gününde «Beyzâvî».

[44] (Nuuh) ve (Lût) aleyhimesselâmın kâfir olan kavmleriyle «Celâleyn». Artık o zaman o peyğamberlerle münâsebetleri fiilen kesilmişdir, peyğamber zevceleri olmaları kendilerini azâbdan kurtaramamışdır «Beyzâvî».

[45] İsmi (Âsiye binti Müzâhım) dı. (Musâ) aleyhisselâma îman etmişdi. Bundan dolayı zevci (Fir'avn) onu ellerinden ve ayaklarından dört kazığa bağlamış, göğsüne kocaman bir taş koymuş, öylece yakıcı güneşe karşı bırakmışdı «Celâleyn, Medârik».

[46] Kendisine işkence edilirken «Celâleyn, Medârik».

[47] Bu niyâzı üzerine Cenâb-ı Hak ruuhunu kabz etmişdi «Celâleyn, Şeyhzâde».

12 — Nâmusunu muhkem bir kal'a gibi muhaafaza eden İmran kızı Meryemi de (Allah bir misâl olarak irâd buyurdu)[48]. **Biz bundan dolayı ona Ruuhumuzdan üfürdük. O, Rabbinin kelimelerini**[49] **ve kitablarını**[50] **tasdıyk etdi.** (Rabbine) **itâat** (de sebât)[51] **edenlerdendi o**[52].

---

[48] Bu da namusunu koruyan kadınlar için bir tesliyetdir «Beyzâvî». Bu, (Hazreti Meryem) e zinâ isnâd edenlerin sözlerini ibtaal etmekdedir «Keşşâf, Şeyhzâde».

[49] Şerîatlerini «Celâleyn». (İdrîs) aleyhisselâm ile diğerlerine inzâl buyurduğu sahîfeleri «Medârik». Yahud: Peyğamberlerine gönderdiği vahıyleri «Beyzâvî».

[50] Dört kitabı «Medârik». Levh-ı mahfuzda yazılanları, yahud inzâl buyurulan kitabları. «Basra» lıların «Bikelimetillâhi ve kitâbihi» kırâatine göre (İsâ) aleyhisselâm ile «İncîli» «Beyzâvî».

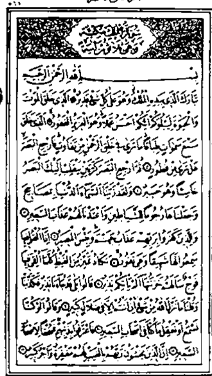
[51] «Beyzâvî».

[52] «28» inci cüz'ün sonu.

«67» inci SÛRE

«EL-MULK» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — (Bütün) **mülk** (-ü tasarruf, ilâhî kudretinin)[2] **elinde bulunan** (Allâh) **ın şanı ne yücedir!**[3] **O, her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

2 — **O, hanginizin daha güzel amel** (ve hareket) **edeceğini**[4] (hakkınızda) **imtihan etmek için ölümü de, dirimi de takdîr eden ve yaratandır**[5]. **O, gaalib-i mutlakdır**[6], **çok yarlığayıcıdır**[7].

3 — **O, birbiriyle âhenkdâr**[8] **yedi gök yaratmış olandır. O çok esirgeyici** (Allah) **ın yaratışında**[9]

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «30» âyetdir. «Tebâreke, Münciye, Mânia, Mücadele, Vaakıye, Mennâa» adlarıyle de anılır. «Taberânî» nin tahrîcine göre (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh şöyle demişdir: Biz peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem zamânında bu sûreye «Mânia» adını verirdik. Diğer ba'zı hadîslerin meâlleri: 1) Kur'ândan otuz âyetlik bir sûre bir adama şefâat etdi. Nihâyet o, yarlığandı. Bu «Tebârekellezî biyedihil mülk» dür (ya'nî bu sûredir) Tirmizî, Ebû Dâvud, İmam Ahmed, İbni Mâce, Haakim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 2) Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin ashaabından biri bir kabir üzerine, onun kabir olduğunu bilmeyerek, çadırını kurmuşdu. Bir de ne görsün, o, bir insan kabridir. O, «El-mülk» sûresini okuyordu. Nihâyet onu bitirdi. Derken Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem geldi. Ona dedi ki: «Yâ Resûlellah, ben çadırımı bir insan kabri üzerine kurmuşum. Onun kabir olduğunu bilmiyordum. Bir de baktım ki o, bir insan kabridir. «El-mülk» sûresini okuyordu. Nihâyet onu bitirdi. Bunun üzerine Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: O, mâniadır (men'edicidir). O; münciyedir (necât vericidir). Onu kabir azâbından kurtarır «Tirmizî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ». 3) (Câbir) radıyallâhü anhin şöyle dediği rivâyet edilmişdir: Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Elim Lâm Mîm tenzi'l» ve «Tebârekellezî biyedihil mülk» (sûrelerini) okumadan uyumazdı «Tirmizî: Câbir radıyallâhü anh». 4) Kim onu her gece okursa muhakkak çok sevâb kazanmış ve iyi yapmış olur «Taberânî, İbni Merdeveyh, Haakim ve sâire: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

hiçbir nizamsızlık[10] **görmezsin. İşte gözü** (nü bir def'a daha göğe)[11] **çevir,** (bak, orada)[12] **hiçbir çatlak görecek misin?**

4 — Sonra gözü (nü) **iki kerre daha**[13] **çevir.** (Nihâyet) **o göz, hor ve hakîr**[14] **yine sana dönecekdir ve o,** (artık bir kusur bulabilmekden)[15] **yorulmuşdur.**

5 — Andolsun ki biz yere en yakın olan[16] **göğü kandillerle**[17] **donatdık. Bunları şeytanlara da atış tâneleri yapdık**[18] **ve onlara çılgın ateş** (cehennem) **azâbı hazırladık**[19].

---

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[3] Haadis ve mahluk olan bütün şeylerin sıfatlarından münezzehdir «Celâleyn, Medârik».
[4] Allâh-ü Teaalâya daha iyi tâatde bulunacağını «Celâleyn».
[5] «Beyzâvî».
[6] Kötü amel ve hareketde bulunanlardan, kendisine ısyan edenlerden intikaam almakda da «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[7] Kendisine tevbe ile dönenleri «Beyzâvî, Celâleyn».
[8] Birbirine temas etmeyerek, üst üste «Beyzâvî, Celâleyn».
[9] Gerek semâlar âleminde, gerek kâinâtın diğer bütün kısımlarında «Celâleyn».
[10] Birbirine uymazlık âleminde, tenâsübsüzlük, kusur «Celâleyn, Medârik».
[11] Ona her zaman bakıyorsun ya, bir kerre daha dikkatle bak «Beyzâvî, Celâleyn».
[12] «Celâleyn».
[13] Tekrar, tekrar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[14] Bir bozukluk idrâkine muvaffak olamayarak, aradığını bulamayarak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] «Celâleyn».
[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] Yıldızlarla «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[18] Maksud cevv-i hevada parıldayan ve bir atış tânesi gibi sür'atle ve bir istikaametde hareket edib sönen «Şihab» lardır. Bakınız: «El-hıcr» sûresi, âyet: 16:18 — «Es-saaffaat» sûresi, âyet: 6:10. «Ba'zılarına göre buradaki «Rucûm», insan şeytanlarına, ya'nî yıldızlardan kâhinlik suretiyle hukümler çıkardıklarını söyleyerek halkı aldatan yalancılara mevzu' teşkil eden kuruntular, yalan atıb tutmalardır «Beyzâvî». Bu âyet-i celîle hakkında mükemmel ve mufassal ma'lûmat edinmek isteyenlere merhum ve mağfur (Elmalılı Muhammed Hamdî) efendinin tefsîrine (Cild: 7, s.: 5188:5212) mürâcaat buyurmalarını tavsiye ederim). Üç hadîs-i şerîf meâli: 1) Kim bir arraafa (çalınan ve bilinemeyen bir şey'i ve gaaibin yerini bilirim iddiâsiyle haber veren adama) gidib de birşey sorarsa onun kırk gece (gün) namazı kabul olunmaz «Müslim, İmam Ahmed, Beyhekıy: İbni Umer, Safiyye binti Ebi Ubeyd radıyallâhü anhüm». 2) Kim bir kâhine (istikbâle aid şeyleri ve sırları bilmek iddiâsında bulunan yalancıya) gidib de ondan birşey sorarsa kırk gece (gün) tevbesine perde çekilir. Eğer onun dediğini tasdıyk ederse kâfir olur «Taberânî: Vaasile radıyallâhü anh». 3) Kim bir arraafa, yahud bir kâhine gidib onun söylediğini tasdıyk ederse hiç şüphesiz Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) e (ya'nî bana) indirilene küfretmiş olur «İmam Ahmed, Haakim, Beyhekıy: Ebû Hüreyre - Ebû Nuaym, Ziyâ-i Makdisî: İbni Umer, Câbir radıyallahü anhüm».
[19] Âhiretde «Beyzâvî, Medârik».

6 — **Rablerine küfredenler**[20] **için de** (böyle) **cehennem azâbı vardır. O, ne kötü dönüşdür!**

7 — **Onun içine atıldıkları zaman onun kaynar haldeki bed sesini**[21] **işitdiler**[22] (işidirler).

8 — **Öfkesinden**[23] **hemen hemen çatlayacak gibi olur o.** (Onlardan)[24] **her güruh**[25], **içine atıldıkca kendilerine bekcileri sordular** (sorarlar): **«Size,** (bu)[26] **azâb ile korkutan** (bir peyğamber) **gelmedi mi?»**

9 — **Onlar «Evet, dediler** (derler), **gerçek bize,** (bu) **azâb ile korkutan peyğamber gelmişdir. Fakat biz** (onları)[27] **yalan saydık ve Allah hiç birşey indirmemişdir**[28]. **Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz dedik».**

10 — **Ve** (şunu) **söylediler** (söylerler): **«Eğer bizi dinler, yahud aklımızı kullanır** (insanlar) **olsaydık şu çılgın cehennem yârânı içinde bulunmazdık**[29].**»**

11 — **Bu suretle günâhlarını i'tiraaf etdiler** (ederler)[30]. (Ko Allah)[31] **Cehennem yârânını** (rahmetinden)[32] **koğsun!**

12 — **Filhakıyka, Rableri** (nin azâb) **ından**[33] **gıyâben**[34] **korkanlar** (yok mu?) **onlar için hem mağfiret var, hem büyük mükâfat**[35].

13 — (Ey kâfirler) **sözünüzü** (ister) **gizleyin, ister onu açıklayın. Çünkü O**[36], **sînelerin özünü bile hakkıyle bilendir**[37].

---

[20] Gerek küfreden şeytanlar, gerek küfreden başkaları «Beyzâvî, Medârik».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Gerek burada, gerek bundan sonrakilerde maazî sığalarının irâd buyurulması vuku'larının ilm-i ilâhîde tehakkukundan dolayıdır.

[23] Kâfirlere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] «Beyzâvî, Medârik».

[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] «Beyzâvî, Medârik».

[27] «Beyzâvî, Medârik».

[28] Sizin söylediklerinize dâir «Medârik».

[29] Bunda medâr-ı teklîfin sem'î (naklî) ve aklî delîllere müstenid olduğuna ve bunların ilzâm edici iki huccet bulunduğuna delâlet vardır «Medârik».

[30] Fakat öyle bir zamanda ki bu, kendilerine aslâ fâide vermez «Beyzâvî, Medârik».

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] «Beyzâvî, Medârik».

[34] Ya'nî henüz o azâbı görmeden, yahud o azâbdan veya insanların gözünden gaaib, yahud onlardan gizli olarak, ya'nî kalbleriyle «Beyzâvî, Medârik».

[35] Cennet «Celâleyn, Medârik». Bir mükâfat ki onun yanında dünyânın bütün zevkleri, lezzetleri pek küçük kalır «Beyzâvî».

[36] Cenâb-ı Hak «Celâleyn».

[37] Gizli ve âşikâr henüz dile gelmeden «Beyzâvî». Rivâyete nazaran müşrikler birbirine «Aman sözünüzü gizleyin. Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in Tanrısı işitmesin» derlerdi! Çünkü (Cebrâîl) aleyhisselâm onların bütün sırlarını Resûlüllah sallellâhü

14 — Yaratıb duran (Allah) **mı bilmeyecekmiş? O, latıyfdir[38], her şeyden haberdârdır.**

15 — O, yeri, sizin fâidenize, hor (ve müsahhar) kılandır[39]. **O halde onun omuzlarında[40] yürüyün.** (Allâhın) **rızkından yeyin[41].** (Fakat şunu dâimâ hatırlayın ki) **son gidiş ancak Onadır** (Allâhadır).

---

aleyhi ve selleme haber verir, o da kendilerine açıklayıverirdi. Bundan dolayı şaşıb kalırlardı «Celâleyn, Medârik».

[38] İlmi eşya ve havâdisin bütün inceliklerine, sırlarına nâfiz, haakim ve muhıytdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] Maslahatlarınızı îfâye âmâde eden, yürümeniz, gezib tozmanız için kolaylaşdıran «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Etraf ve cevânibinde «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud dağlarında. Bu, arzın, insanların fâidelerine âmâde ve müsâid bir durumda yaratıldığını ifâde eden bir temsîldir. Arz, omuzlarında yürünecek bir halde hor ve müsahhar kılınınca artık dünyâda insanlara boyun eğmeyecek hiçbir müşkil yokdur «Beyzâvî». Bu âyet-i celîlede insanları, bilhassa müslümanları dâimâ yükselmiye de bir teşvıyk vardır.

[41] Yalınız fâidesiz gezib dolaşmakla iktifâ etmeyin. Size râm olan arzın fâidelerinden de istifâde edin. Allâhın o tükenmez ni'metlerini arayın, çalışın, didinin «Beyzâvî».

16 — (Bu âlemin tedbîrine müvekkel olan)[42] **gökdeki** (melek) **lerden,** (Allâhdan)[43], **sizi yere batırıvermesinden emîn mi olduunz? O vakıt bakarsınız ki o** (arz durmayıb) **çalkanmakdadır.**

17 — **Yoksa gökdeki** (melek) **lerin,** (Allâhın izniyle), **üstünüze taş yağdırıcı** (rüzgâr)[44] **göndermesinden emîn mi oldunuz? Siz** (o zaman) **tehdîdimin nice olduğunu bileceksiniz.**

18 — **Andolsun ki onlardan**[45] **evvelkiler de tekzîb etmiş** (ler) **di**[46]. (Bak) **benim inkârım**[47] (da) **nice oldu!**

19 — **Onlar, üstlerinde kanadlarını açarak, kapayarak uçan kuşları da görmediler mi?**[48] **Bunları** (cevv-i hevada)[49] — **O rahmeti her şey'i kaplayan** — (Allah)'**dan başkası tutmuyor**[50]. **Şübhesiz ki O, herşey'i hakkıyle görendir.**

20 — **Rahmetiâm ve şâmil olan** (Allâh) **a karşı size** (kurtarıcı bir)[51] **yardımda bulunabilecek olan kimdir?**[52] **Şu sizin ordunuz mu?**[53] **Kâfirler gurur**[54] **dan başkası içinde değildirler.**

---

[42] «Beyzâvî».

[43] «Beyzâvî, Medârik».

[44] «Celâleyn, Şeyhzâde». Taş yağmuruna tutmasından «Beyzâvî».

[45] Senin kavminden «Medârik».

[46] (Habîbim, sen üzülme). Bu, Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliyedir «Beyzâvî».

[47] Onlara karşı. Ya'ni tekzîblerinden dolayı helâk edişim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[48] «Celâleyn».

[49] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] Kanadlarını yayarken de, kaparken de düşmekden O tutub koruyor (Onu bu kaabiliyyetde O yaratıyor) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] «Celâleyn».

[52] (Âyet-i celîlenin başında bulunan ve «Men» ile birleşen «Em», burada «E» ma'nâsında bir istifham edâtıdır). «(Kurtarıcı) yardımda bulunabilecek olan» dan maksad putlardır. Çünkü kâfirler onların belâlardan koruyucu ve rızık verici olduklarını iddiâ ederlerdi «Celâleyn, Medârik».

[53] Aveneniz mi? «Celâleyn».

[54] Aldanış.

21 — O[55], eğer rızkını tutub kesiverirse[56] şu size rızık verebilecek kim? Hayır, onlar bir azgınlık, (Hakdan)[57] **bir nefret[58] içinde mütemâdiyen inâd etmişlerdir.**

22 — Şimdi yüz üstü, düşe kalka yürümekde olan kimse mi daha çok hidâyete erendir, yoksa doğru bir yol üzerinde düpedüz, (dimdik) **yürüyen mi?[59]** (Düşünün).

23 — (Habîbim) **de ki: «O, sizi yaratan, size kulak** (lar), **gözler gönüller verendir[60]. Siz ne az şükredersiniz[61]».**

---

[55] O çok esirgeyici Allâh-ü Teaalâ.

[56] Yağmuru ve rızk istihsaaline, yahud rızkı size îsaale yarayan sebepleri tutmak suretiyle «Beyzâvî, Celâleyn».

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] Uzaklaşma «Celâleyn».

[59] Bu misâl müşrikle mü'min hakkındadır. Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Kelbî) diyor ki: Yüz üstü, düşe kalka yüriyenden maksad (Ebû Cehil), düpedüz, dimdik yürüyen de hazreti peygamber sallellâhü aleyhi ve sellemdir «Medârik».

[60] (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki, (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) a sordum: «Müteaddid âyetlerde kulağın gözden önce zikredilmesindeki hikmet nedir? Halbuki gözün fâidesi daha büyüktür. Gündüzün de, gecenin de fâidesi görene mahsusdur. Gözü olmayan işidene gelince: Onun nazarında gece ile gündüz, nuur ile zulmet, güneşle ay müsâvîdir. Bununla berâber Cenâb-ı Hakkın hayret veren mesnûaatı, bu arada mahlukların suretleri, o suretleri hüsn-i terkîbı ancak gözle idrâk olunur. Göklerin yaradılışı, onların yükselişi yıldızlarla ve sâire ile tezyîni gibi sayısız fâideler de yine gözle görülür. Bize göre göz daha kuvvetli ve fâidelidir. Binâen'aleyh onun hakkı işitme üzerine takdîm olunmakdır». Müşârün'ileyh dedi ki: «Göz hakkında dediklerinizin hepsi doğrudur. Fakat işitmekde bir fâide vardır ki bütün bunların yerini tutar, hattâ geçer. O fâide de şudur: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem olsun, onu peyğamber olarak gönderen Cenab-ı Hak olsun, îmânı vâcıb olan diğer gaybî umuur olsun ancak işitmekle idrâk olunur. Bundan da anlaşılır ki bütün şerîatler işitmiye mütevakkıfdır. Farzedelim ki Âdem oğulları aslâ işitmez bir haldedirler. Onlara Hak cânibinden bir peygamber gelib de «Ben size Allâhın gönderdiği bir peyğamberim» dese bu ses görülmez, onların işitmeleri olmadığı için işitilmez de. Bu suretle peyğamber aatıl kalır. Peyğamber onlara «Benim hak peyğamber olduğuna delîl olan mucizem şudur, budur» dese bunu da işitmezler. Yine, aatıl kalır. «Allah, kendisini bir tanımanızı, Ona eş katmamanızı emrediyor» dese kezâ durum aynıdır. «Bana ve bütün peyğamberlere, meleklere, kitaplara, âhiret gününe îman edin» dese duymazlar. Bu suretle de peyğamberin tebliğleri heder olur. İşte zaabir oluyor ki işitme olmasa ne bir peyğamber, ne de onları gönderen Allah tanılmaz. Gayb ve şehâdete ve îman vukuua gelmez. Bununla berâber hiçbir şerîata ittiba' dahi sahîh olmaz. Artık ne sevâb kalır, ne ikaab. Cennet ve onun nî'metleri ile cehennem ortadan kalkar. Çünkü peyğamber gönderilmedikce sevâb da yokdur, ikaab da yokdur. İşitme olmayınca bi'set de sahîh olmaz. Hulâsa insanların işitmeleri olmayınca teklîf saakıt olur. O suretde insanlar behâim derekesine iner ilh. «El-ibrîz» (Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem zamânında ashaab-ı kirâm arasında bir tek sâğır yokdu «Şifâyi şerîf».

[61] Bu ni'metlere karşı «Medârik». Bunları yaratdıkları hayırlı maksadlar uğrunda kullanmamak suretiyle «Beyzâvî».

24 — De ki: «O, sizi yer (yüzün) **de zürriyet haalinde yaratıb yayandır ve nihâyet** (hepiniz) **ancak Ona toplanıb götürüleceksiniz[62]».**

25 — (Kâfirler, mü'minlere istihzâ ile)[63] **«Eğer siz doğru söyleyenlerseniz şu va'din** (tehdîdin tehakkuku)[64] **ne zaman?» derler.**

26 — De ki: O (nun vaktına âid) **bilgi[65] ancak Allâhın nezdindedir. Ben sâdece Allâhın azâbını apaçık haber veren** (bir peyğamber) **im».**

27 — Artık onu[66] yakında gördükleri zaman o küfredenlerin yüzleri kötü bir haale getirilmiş[67] ve (onlara) **«İşte bu, sizin** (çarçabuk istediğiniz[68] ve aksini) **iddiâ etdiğiniz şeydir» denilmişdir** (denilecek)[69].

28 — De ki: «Eğer Allah beni ve benimle berâber olan (mü'min) **leri** (arzunuz vech ile)[70] **helâk eder, yahud** (bizi) **esirgerse[71] ya kâfirleri acıklı azâbdan kurtaracak kimdir?»**

29 — De ki: «(Sizi kendisine dâvet etdiğimiz)[72] **O** (Zât-ı ecelle ve a'lâ), **rahmeti bütün yaratdıklarına şâmil olan** (Allah) **dır ki biz Ona îman etdik ve ancak Ona güvenib dayandık. Artık apaçık bir sapıklık içinde bulunan kimmiş? İleride siz de bileceksiniz[73]».**

30 — De ki: «Eğer suyunuz yerin dibine savulub giderse kim akar[74] bir su getirir, (bana) **söyleyin[75]».**

---

[62] Hisâb ve cezâ için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] «Celâleyn, Medârik».

[64] Haşir, azâb, yahud yerin dibine batma, taş yağma zamânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[65] «Beyzâvî, Medârik».

[66] Va'd olunan o vaktı, o azâbı «Beyzâvî, Medârik».

[67] Kararmış «Celâleyn, Medârik».

[68] «Beyzâvî, Medârik».

[69] Cehennem haazinleri (zebânîleri) tarafından «Celâleyn, Medârik». Fiillerin maazî sığasıyle irâd buyurulması vukuunun ezelde tehakkukundadır «Celâleyn».

[70] «Celâleyn».

[71] Ecellerimizi gecikdirirse «Beyzâvî, Medârik».

[72] «Beyzâvî, Medârik».

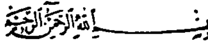
[73] Azâb gelib çattığı zaman «Medârik».

[74] Yahud alınması kolay, zaahir «Beyzâvî».

[75] Bu âyetin sonunda «Allâhü rabbül aalemîn = Aalemlerin Rabbi olan Allah» diye cevâb vermek müstehabdır. Nitekim bir hadîsde de böyle vârid olmuşdur «Celâleyn».

«68» inci SURE

«EL-KALEM» SURESİ[1]

1 — Hokka[2] ile kaleme[3] ve (erbâb-ı kalemin)[4] **yazmakda oldukları şeylere andolsun ki,**

2 — (Habîbim) **sen, Rabbinin ni'meti sâyesinde[5], bir mecnun değilsin.**

3 — Senin için muhakkak ve muhakkak tükenmeyen[6] bir mükâfat vardır[7].

4 — Hiç şüphesiz büyük bir ahlaak üzerindesin sen.

5 — Yakında göreceksin, onlar da görecekler[8],

6 — Delilik hanginizde imiş?[9]

---

[1] «Mekke» de nâzil olan ilk sûrelerdendir. «Nuun» sûresi de denilir. «52» âyetdir.

[2] «Nuun» hakkındaki muhtelif tefsîrlerden en mühimmi şu ikisidir: 1) O, hecâ harflerinden biridir. Ma'nâsını ancak Allâh-ü Tealâ bilir». 2) «Nuun» mürekkeb hokkası demekdir. Bu, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın bir kavlidir (Dahhâk, Hasen, Katâde) de bunu ihtiyâr etmişlerdir. Bu suretle yemîn hokka ile kalemedir. Çünkü bunların kitâbetdeki fâideleri büyükdür. Cenâb-ı Hakkın her kitâbı ancak onunla yazması da onun fazl-u şerefine delâlet eder «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[3] Bu kalem, ba'zılarına göre, levh-ı mahfuzu yazan kalemdir «Celâleyn». Yukarıdaki ikinci şıkka göre alel'ıtlaak insanların ve meleklerin kullandığı kalemdir «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Medârik».

[5] Sana in'aam ve ihsân buyurduğu peyğamberlik ve kemâl-i akıl sâyesinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Yahud: Beşerin sun'u tevassutu ve minneti olmaksızın doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakkın verdiği ve vereceği «Beyzâvî, Medârik».

[7] Bunca mezâhime katlandığından, yahud tebliğ vazîfesini hakkıyle ifâ ettiğinden dolayı «Beyzâvî, Medârik».

[8] (Mukaatil) diyor ki: Bu, müşriklerin «Bedir» de uğrayacakları hezîmete bir işâret ve tehdîddir «Ebüssüud».

[9] Bu âyetdeki «El-meftün» kelimesi «Ma'kul, meclûd» gibi masdardır. «Cünün = Delilik» demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Zeccâc) a göre «Bieyyiküm» deki «Be», «Fî» ma'nasınadır «Medârik».

7 — Şübhesiz ki Rabbin, O, kendi yolundan sapan kişiyi[10] çok iyi bilendir. O, hidâyete ermiş olanları[11] da pek iyi bilendir.

8 — Artık (Habîbim) **o yalanlayanları tanıma** (onlara boyun eğme).

9 — Onlar arzuu etdiler ki sen yumuşak[12] davranasın[13] da kendileri de yumuşaklık göstersinler.

10 : 13 — (Doğruya da, eğriye de)[14] **alabildiğine yemîn eden, izzet-i nefsi bulunmayan,** (ötekini berikini) **dâimâ ayıblayan[15],** (gammazlıkla)[16] **lâf getirib götürmiye koşan,** (insanları)[17] **hayırdan durmayıb men'eyleyen[18] aşırı zaalim, çok günâhkâr, kaba, haşin, bütün bunlardan başka da kulağı kesik[19]** (damgalı soysuz) **olan her kişiyi tanıma** (onlara boyun eğme)!

---

[10] Ki asıl hakıykî mecnun bunlardır «Beyzâvî, Medârik».

[11] Hakıykî ve kâmil akıl saahiblerini «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Celâleyn». Âyet-i kerîmedeki «Tüdhinü, yüdhinûne» kelimelerinin aslı «Bir şey'i yağlamak» demek olan «Dehn» dir. «Dühn» de sürünülecek yağ demekdir. Rahmetli (Sünbülzâde Vehbî) nin: «Yağlı kisbetli müdâhinlerden — pehlevansın çekebilsen dâmen» beytinde işâret edildiği üzere yağlanmış adamın kayması, kaypaklığı münâsebetiyle hak, nâhak her şey'e zilletle «Eyvallah» diyen, kanâatını eski bir paçavra gibi fenâ edib atıveren, Allâhı unutub kullara kul olan, her an kayan «dalkavuk» lara da «Müdâbin» ve böyle hareket etmiye «Müdâhene» denilmişdir. Bir de «Müdârâ» vardır ki bu, karşısındaki adamı hak olan nokta-i nazarına çekebilmek için zaahiren uysal görünmekdir. Evvelki mezmum, bu, memdühdür. Bir hadîs-i şerîf meâli: «Meddahları (dalkavukları) gördüğünüz zaman yüzlerine toprak saçın — Buhaarî, İmam Ahmed, Beyhekıy, İbni Hibban: İbni Umer, İbni Amr radıyallahü anhüm».

[13] Kendilerini müşriklerden men'etmemek, yahud arasıra bu hususda onlarla uyuşmak suretiyle «Beyzâvî».

[14] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Dâimâ kusur arayan, şunu, bunu ta'n ve teşni' eden, kişinin arkasından ayıblarını söyleyen «Medârik».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Celâleyn».

[18] İmandan, Allah yolunda harcamadan, iyi amel ve hareketlerden vazgeçiren «Beyzâvî, Medârik». Cimri olan «Medârik». Bu vasıfları üstünde taşıyan (Velîd bin Muğıyre) nin — ki cümhûra göre maksud odur — on oğlu vardı. Bunlara ve fakîrlere «İçinizden kim müslüman olursa ac bırakırım» derdi «Medârik».

[19] Bu «Kulağı kesik», âyetdeki «Zenîm» in karşılığıdır. Bu ta'bir Anadoluda da vardır. Şirret, hayâsız, edebsiz, soysuz... gibi ma'nâlarda kullanılır. «Nihâye» de şöyle denilmişdir: «Zenîm» mensûb olmadığı bir kavme sonradan katılan kimsedir. O, «Zeneme» ye, ya'ni kulağından bir parçası kesilerek o parça askıda bırakılmış olan koyuna benzetilmişdir ilh». Maksud, cümhûra göre Kureyş arasında «Zenîm» diye çağrılan (Velîd bin Muğıyre) dir ki babası onu «18» yaşında iken evlâd tanımışdı! (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: Cenâb-ı Hakkın bu adamdaki ayıbları teşhîr etdiği kadar hiçbir kimseyi vasıflandırdığını bilmiyoruz. Allâh-ü Teaalâ ona öyle bir aar takmışdır ki artık ebedî ayrılmaz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Denildi ki (Velîd) in anası ona gayri meşru' bir suretde gebe olmuşdu.

14 — (Öylesini tanıma)[20] mal ve oğullar saahibi olmuş diye.

15 — Karşısında âyetlerimiz[21] okunduğu zaman o, «Evvelkilerin masalları» demişdir.

16 — Biz yakında onun hortumunun üstüne damga basacağız[22]!

17 — Biz, o bağçe saahiblerini[23] nasıl belâya uğratdiysek muhakkak bunları da[24] belâlandırdık[25]. Hani (bağçe saahibleri) sabah olunca onu[26] mutlakaa devşireceklerine, biçeceklerine yemîn etmişlerdi[27].

18 — (Bu babda) istisnâ da yapmıyorlardı[28].

Bu, işbu âyetin nüzûlü zamânına kadar, ma'lûm değildi. Rivâyete göre (Velîd) bu âyeti işidince anasına gitmiş, kılıcını çekerek demişdir ki: Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) beni on sıfatla teşhîr etdi. Bunlardan dokuzunu kendimde buldum. Fakat «Zenîm» olduğum hakkında hiçbir bilgim yokdur. Bana hakıykatı olduğu gibi söylersen ne a'lâ, ve illâ senin boynunu vuracağım! Anası şu cevâbı verdi: «Sus. Hakıykatı sana i'tiraf edeceğim. Eğer ben yapdığım işle sana fâideli oldumsa ne iyi, olmadımsa bana istediğin cezâyı yap. Oğlum senin baban zengindi. Fakat cinsî münâsebet kudretine mâlik değildi. Onun için o ölünce malı başkalarına gidecek diye korkdum. Artık nefsime bir çobanı da'vet etdim. O da geldi «Şeyhzâde, Medârik». Bu âyetler (yukarıda işâret olunduğu üzere) ekseriyyete göre (Velîd bin Muğıyre) hakkında, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre (Ebû Cehil) hakkında, (Mücâhid) e göre (Ahnes bin Şurayk) hakkında nâzil olmuşdur «Razî» (Âyet-i kerîmede bütün o vasıflara muzaaf olan «Küll» kelimesi onlarla muttasıf bulunan bütün insanları şümûlü içine almışdır. Velîd ve benzerleri tabîî ta başda gelenlerdendir.) Âyet-i celîledeki «utüll» kelimesi hakkında — ki «Kaba, haşîn, diye terceme etdik — şu tefsîrler de vardır: (Ataa) nın rivâyetince (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre ma'nâsı «İri yapılı adam, kaba biçimli», (Mukaatil) e göre «Şiş karınlı, çirkin suratlı», (Hasen) e göre «Ahlâkı kötü, ruuhu alçak», (Ubeyd bin umeyr) e göre «Obur, doymaz», (Zeccâc) a göre «Kalın, kaba» demekdir «Râzî».

[20] «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[21] Kur'an «Celâleyn, Medârik».

[22] Burnunu, kibrini kıracağız «Beyzâvî, Râzî, Medârik». Nitekim «Bedir» de burnu kırılmışdır «Celâleyn».

[23] Müşrikler mallarına, evlâdlarına güvenerek küfre ve mel'anete sapıyorlarsa Cenâb-ı Hak onları kullarına belâ ve imtihaan için de vermiş ve sonunda saahiblerini perîşan etmiş olabilir. İşte bu âyetdeki misâller. «Bağçe saahibi», rivâyete göre, «Sakıyf» kabîlesinden müslüman bir zâtdı. «San'a» yakınında üzüm, hurma ve ekin bağçesi vardı. Mahsulleri toplama zamânında fakîrlere de hatırı sayılır nasıyb ayırırdı. O, vefât edince oğulları «âilelerimiz çok. Mal az. Yoksullara birşey veremeyiz» dediler. Cenâb-ı Hak onların bağçesini yakıverdi «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[24] «Mekke» lilere de «Beyzâvî, Medârik».

[25] Kıtlıkla, aclıkla. Fakat ibret almadılar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Bağçenin meyvelerini, haasılâtını «Celâleyn, Medârik».

[27] Yoksullar sezib de babalarının onlara sadaka olarak verdiğinden birşey göstermemek için «Celâleyn, Medârik».

[28] «İn şâallah» da demiyorlardı «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

19 — Halbuki onlar uyurlarken hemen Rabbinden (gönderilen) **dolaşıcı bir belâ onu sardı da[29].**

20 — (O bağçe) **simsiyah[30] kesiliverdi.**

21 — İşte sabaha karşı birbirlerini çağırdılar.

22 — «Devşirecekseniz erkence mahsulünüzü[31] (devşirmiye) **çıkın» diye.**

23 — Derken onlar aralarında fısıldaşarak gitdiler:

24 — «Sakın bugün karşınıza hiçbir yoksul (çıkıb) **oraya[32] girmesin» diye.**

---

[29] Geceleyin bir ateş bağçeyi yakıverdi «Celâleyn, Medârik».
[30] Koyu karanlık bir gece gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[31] «Celâleyn».
[32] Bağçeye.

25 — (Fakîrleri)[33] **men'e** (sanki)[34] **gücleri yetecek adamlar tavnyle erkenden gitdiler.**

26 — **Fakat onu**[35] (bu halde) **görüverince dediler ki: «Her halde biz yanlış gelenleriz**[36]**».**

27 — (Sonra hakıykatı anlayınca da)[37] **«Hayır, biz mahrum** (kalmış) **larız».**

28 — **Ortancaları**[38]**: «Ben size demedim mi?** (Allâhı) **tenzîh etmeli değil miydiniz**[39]**?» dedi.**

29 — **«Seni** (tesbîh ve) **tenzîh ederiz ey Rabbimiz. Hakıykaten biz zaalimlermişiz**[40]**» dediler.**

30 — **Şimdi kabahati birbirlerine yüklemiye başladı** (lar)[41].

31 — **«Yazıklar olsun bize, dediler, hakıykaten biz azgınlarmışız**[42]**».**

32 — **«**(Eh) **Rabbimizin bize, bunun**[43] **yerine, ondan daha hayırlısını vermesi me'muldür**[44]**. Biz** (bütün dilek ve isteklerimizi[45] artık) **gerçekden Rabbimize çevirenleriz**[46]**».**

---

[33] «Celâleyn».

[34] «Celâleyn».

[35] O kapkara yanmış bağçeyi «Celâleyn».

[36] Bizim bağlarımız bunlar değildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Muhakkak ki biz sapık insanlarız. Çünkü fakîrleri men'e azmetdik. Bağçemizden intifâa müstekıllen kendimizin muktedir olacağımızı sandık «Râzî».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] En âdil, hayırlı, re'yce, yahud yaşca «Beyzâvî».

[39] Niyyetinizin kötülüğünü düşünmeli ve ondan tevbe etmeli değil miydiniz? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] «Fakîrlerin hakkını men'etmek suretiyle zulüm irtikâb etmişiz «Celâleyn».

[41] Âyet-i kerîmedeki «akbele» başladı demekdir.

[42] Fakîrlerin hakkını men'etmek, İlâhî meşiyyeti hisâba katmamak suretiyle biz Allâhın hududunu çiğneyib geçenlermişiz «Beyzâvî, Medârik».

[43] Bu bağçenin «Medârik».

[44] Tevbemiz ve kusurumuzu i'tiraf etmemiz berekâtiyle «Beyzâvî».

[45] Afvi hakkındaki ümidlerimizi, hayır talebimizi, şu rücûumuzu «Beyzâvî, Medârik».

[46] Me'muldur ki O, tevbelerimizi kabul ve haraab olan bağçelerimizden daha iyisini ihsân buyurur. (Mücâhid) in ve (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhin rivâyetlerine göre bu dilekleri lûtfen ve tefaddulen yerine getirilmişdir «Celâleyn, Medârik».

33 — İşte azâb böyledir[47]. Ahiret azâbı ise elbet daha büyükdür. (Bunu) **bilselerdi[48]...**

34 — Şübhesiz ki (fenâlıkdan) **sakınanlar için Rableri nezdinde[49] ni'meti dâim ve haalis[50] cennetler vardır.**

35 — Öyle ya, biz müslümanları o günâhkârlar gibi yapar mıyız hiç?[51]

36 — Size ne oluyor? Nasıl böyle hükmediyorsunuz?[52]

37 — Yoksa size mahsus (indirilmiş)[53] **bir kitab var da onda mı okuyorsunuz?!**

38 — Ki içinde ne (arzu ve) **ihtiyâr ederseniz, hepsi mutlaka sizin** (olacakdır diye yazılıdır)?!

39 — Yahud üzerimizde, sizin lehinize kıyâmet gününe kadar (sürecek) **yemînler** (imiz, teahhüdlerimiz) **mi vardır ki** (nefisleriniz için)[54] **ne hukûm ederseniz, mutlaka sizindir[55]?!**

40 — (Habîbim) **sor kendilerine: Onlardan hangisi bunun[56] avukatı olacak?[57]**

---

[47] Allâhın emirlerine aykırı hareket eden «Mekke» kâfirleri için de, diğer insanlar için de dünyevî azâb bu kabîlden olur «Beyzâvî, Medârik».

[48] Bu azâba sürükleyici fenâlıklardan kaçınırlardı «Beyzâvî, Medârik».

[49] Âhiretde, cennetde «Beyzâvî, Medârik».

[50] «Beyzâvî, Medârik».

[51] İnkârî istifhamdır. «Yapmayız» demekdir. Kâfirler «Biz dünyâda servet ve refâh i'tibâriyle nasıl müslümanlardan üstün isek — Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in ve maiyyetindekilerin iddiâsı vech ile tekrar dirildiğimiz takdîrde — âhiretde de onlardan yüksek derecelere ve hiç olmazsa müsâvîliğe mazhar olacağız» dediler. Bu âyet onu red ve inkâr etmekdedir «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[52] Fâsid bir hukûm ile «Celâleyn». Bu hukûm, fikrinizdeki bozukluğu, re'yinizdeki eğriliği göstermekden başka bir şey ifâde etmiyor «Beyzâvî».

[53] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] «Celâleyn, Medârik».

[55] Ya'nî biz böyle bir yemîn mi etdik, böyle bir borc altına mı girdik? «Beyzâvî, Medârik».

[56] Âhiretde, kendilerine mü'minlerden üstün (veya onlarla müsâvî) dereceler verileceği hakkındaki keyfî hukümlerinin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[57] «Celâleyn, Medârik».

41 — **Yoksa ortakları**[58] **da mı var onların? Öyleyse o ortaklarını da getirsinler,** (iddiâlarında) **doğrucu** (adam) **lar iseler.**

42 — (Hatırla ki o gün)[59] **baldır** (lar) **ın açılacağı**[60]**, kendilerinin secdeye da'vet edilecekleri**[61] **bir gündür. Fakat** (buna) **güc yetiremeyeceklerdir**[62].

43 — (Evet, secdeye da'vet edilecekler)[63] **gözleri düşük, kendilerini bir zillet sarmış olarak. Halbuki onlar bu secdeye** (dünyâda)[64] **herşeyden sâlim ve sapasağlam iken da'vet ediliyorlardı**[65].

44 — **Artık bu sözü**[66] **yalan sayanları bana bırak**[67]**. Biz onları, kendilerinin bilmeyecekleri bir cihetden, derece derece azâba yaklaşdırıyoruz**[68].

45 — **Ben onlara mühlet** (zaman) **veriyorum**[69]. **Şübhe yok ki benim fendim sağlamdır**[70]**!**

---

[58] Bu sözde, bu keyfî hukümlerde (kendilerini müdâfaa edecek veya) kendilerine kefillik etmiye muvaafakat gösterecek arkadaşları «Celâleyn». Allâhın şerikleri, ortakları olduğunu, bunların âhiretde kendilerine şefâat edeceklerini söyledikleri eşyâ (putlar ve sâire) «Râzî».

[59] «Celâleyn».

[60] (Her hakıykatın çırılçıplak meydana çıkacağı), hisâb ve cezânın bütün şiddet ve dehşetiyle hukūm süreceği «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[61] Bu da'vet, teklîf için değil, dünyâda secdeyi terketmiş olduklarından dolayı tevbîh içindir «Beyzâvî, Râzî, Medârik, Ebüssüud». Bu ma'nâ beyan buyurulan «Gün» ün kıyâmet günü olduğuna göredir. Eğer ölüm zamânı ve günü maksud olursa ma'nâ şu olur: «Onlar namaz vakıtlarında namaza da'vet olunurlar» «Beyzâvî».

[62] Çünkü vaktı geçmiş, yahud onu edâya kudret kalmamışdır «Beyzâvî».

[63] «Celâleyn, Ebüssüud».

[64] «Beyzâvî, Medârik».

[65] Bu da'vete icâbet ve namaz ferîzalarını edâ etmiyorlardı «Celâleyn, Medârik».

[66] (Allâhın kelâmı olan) Kur'ânı «Celâleyn, Medârik».

[67] Sen üzülme Habîbim «Medârik».

[68] Buna «İstidrâc» derler ki bu, bir kul günâhını tâzeledikce Cenâb-ı Hakkın onun sıhhatını, ıkbâlini, devlet ve ni'metini artırması, onun şükrünü, tevbesini, istiğfârını unutdurması, bu suretle onu gazab ve azâbına derece derece yaklaşdırması ve nihâyet ansızın onu yakalaması demekdir «Beyzâvî, Râzî, Medârik, Ebüssüud, Kaamus-ı Arabî». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Kulun, ma'sıyetlerinde devam ve ısrar etmesine rağmen, Allâhın onu dünyâdan ne arzu ederse verdiğini görürsen bu, ancak Ondan (Cenâb-ı Hakdan) bir istidracdır — İmam Ahmed, Taberânî, Beyhekıy: Ukbe bin aamir radıyallâhü anh».

[69] İplerini uzatıyorum.

[70] Güc yetirilemez, def'edilemez suretde çetindir «Beyzâvî, Celâleyn».

46 — Yoksa sen kendilerinden bir ücret[71] istiyorsun da onlar (sana ödeyecekleri)[72] **bir borcdan dolayı ağır yük altında mı bırakılmışlardır[73].**

47 — Yahud gayb[74], yanlarındadır da onlar (bunu ondan)[75] **mı yazıyorlar?**

48 — (Habibim) **sen** (şimdilik) **Rabbinin hükmüne[76]** (intizaaren) **sabret. O balık saahibi[77] gibi olma[78]. Hatırla ki o, gamla dolu[79] olarak** (Rabbine)[80] **düâ etmişdi.**

49 — Eğer Rabbinden ona bir ni'met[81] erişmiş olmasaydı o, mutlakaa çırıl çıplak (çıkarıldığı) **o yere kınanmış bir halde atılacakdı[82] .**

50 — (Bunun ardından)[83] **Rabbi onu seçdi[84] de kendisini saalihlerden[85] yapdı[86].**

---

[71] İrşâdından ve risâletini teblîğinden dolayı «Beyzâvî, Medârik».

[72] «Celâleyn».

[73] İman etmemelerine, yüz çevirmelerine sebeb bu mudur? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[74] Cümhûra göre levh-ı mahfuz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: muğayyebat «Beyzâvî».

[75] Hükmetdiklerini o gaybdan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] Onlara mühlet vermesine ve senin onlara karşı nusretini gecikdirmesine «Beyzâvî, Medârik».

[77] (Yunus) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[78] Sızlanma, acele etme «Beyzâvî, Celâleyn».

[79] «Celâleyn». Yahud (Kendi kavmine karşı) öfke ile dolu «Beyzâvî, Medârik».

[80] «Celâleyn, Medârik».

[81] Tevbeye muvaffak kılmak ve onu kabul buyurmak «Beyzâvî, Râzî».

[82] Fakat Rabbi ona acıdı da mezmum olmayarak karaya çıkardı «Celâleyn». Yahud: «Kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalacak, sonra mezmum olarak kıyâmet arsasına atılacakdı. Nitekim «Es-saaffaat» sûresinin «143, 144» üncü âyetleri de buna delâlet eder «Râzî».

[83] «F» ta'kıyb içindir «Râzî».

[84] Vahyini iâde ve tecdîd etdi «Beyzâvî». Yahud: Evvelce peygamber değilken bu sefer onu peygamber yapdı «Beyzâvî, Celâleyn». Doğrusu evvelki şıkdır. Çünkü «Es-saaffaat» sûresinin «139, 140» ıncı âyetleri buna delîldir «Medârik».

[85] «Beyzâvî, Medârik».

[86] Ve artık zellesi kalmadı «Beyzâvî, Medârik». Rivâyete nazaran bu âyet-i celîle Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin «Sakıyf» aleyhine düâ etmek istediği, ba'zılarınca da «Uhud» de, olan oldukdan sonra, bozulan (ba'zı mü'minler) aleyhine ilenmek arzusunda bulunduğu zaman nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

51 — Hakıykat, o küfredenler zikri[87] **işitdikleri zaman az kaldı seni gözleriyle yıkacaklardı**[88]. **Haalâ da** (kîn ve hasedlerinden)[89] **«O, mutlakaa bir mecnundur» diyorlar**[90].

52 — Halbuki o (Kur'an bütün) **âlemler için**[91] (mahz-ı) **şerefden**[92] **başka** (bir şey) **değildir.**

---

[87] Kur'an «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[88] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Rivâyete göre «Esed» oğulları içinde gözü keskin adamlar vardı. İçlerinden biri Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi de nazara uğratmıya çalışdı. Fakat hıfz-ı ilâhî bir şey yapamadı. Âyet-i celîle bunun üzerine nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Nazar isaabeti (vaaki'dir) gerçekdir — Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». Bu babda başkaca hadîsler de vardır. «Buhaarî» nin (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan tahrîc etdiği bir hadîse nazaran: (İbrahîm) aleyhisselâm, evlâdları (İsmâîl, İshaak) aleyhisselâma nazar isaabetine karşı âtideki düâyi okurdu. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de öyle yapardı: «Euuzü bikelimâtillâhi-t tâmme, min külli şeytaanin ve hâmme ve min külli aynin lâmme». (Hasen) der ki Nazar etmiye karşı bu âyet okunmalıdır.

[89] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

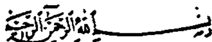
[90] Sana inzâl olunan Kur'ân-ı kerîmden dolayı «Beyzâvî, Celâleyn». Onun azameti, ehemmiyyeti karşısında şaşırarak «Beyzâvî, Medârik».

[91] İns-ü cin için «Celâleyn, Medârik».

[92] «Râzî, Medârik». Öğütden «Beyzâvî, Celâleyn».

«69» uncu SÛRE

«EL-HAAKKA» SÛRESİ[1]

1 — **O hak olan** (kıyâmet)[2],

2 — **nedir o hak olan** (kıyâmet)?[3]

3 — **O gerçek** (kıyâmet) **i sana hangi şey bildirdi?**[4]

4 — **Semuud ile Aad** (kavmleri ta yüreklerinde) **patlayacak olan**[5] **o kıyâmeti tekzîb etdi** (ler).

5 — **Semuud'a gelince: Onlar hadden aşırı** (korkunc bir ses)[6] **ile helâk edildiler.**

6 — **Aad'e gelince: Onlar da uğultulu, azgın bir fırtına ile helâk edildiler**[7].

7 — (Allah) **onu**[8] **yedi gece, sekiz gün ardı ardınca**[9] **üzerlerine musallat etdi**[10]. **Öyle ki** (eğer sen de haazır olsaydın)[11] **o kavmin** (bu müd-

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «52» âyetdir.

[2] Vukuu vâcıb, geleceği sâbit olan kıyâmet «Râzî, Medârik». Vuuku vâcib olan sâat, yahud haalet, yahud bütün işlerin hakıykatı vech ile tanılacağı, zuhura geleceği, tehakkuk edeceği sâat (kıyâmet) «Beyzâvî». İnkâr etdikleri ba's, hisâb ve cezânın tehakkuk edeceği kıyâmet günü, yahud onları açıklayacak, bütün hakıykatları meydana çıkaracak olan kıyâmet günü «Celâleyn». «El-haakka» nın «Kıyâmet» demek olduğunda icma' vardır «Râzî».

[3] Şânını ta'zîm ve dehşetini tebyin için vârid olmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Bu da ta'zîmi te'kid ve büyük ehemmiyyetini iş'ârdır «Celâleyn». Ya'nî sen onun mâhiyyetini, azamet ve fecâatını bilemezsin. Çünkü ona hiçbir kimsenin dirâyeti erişemez «Beyzâvî, Medârik».

[5] «Celâleyn».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud «Recfe = Zelzele» ile «Beyzâvî, Medârik».

[7] Olanca kuvvet ve şiddetlerine rağmen «Celâleyn».

[8] O fırtınayı, yahud kasırgayı.

[9] Bir hastalığa dağ vuran kimsenin onu, o dağlamayı birbiri ardınca tekrar etmesine teşbîh edilmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Eyyâm-ı mezbûre «Eyyâm-ı acûz = Kocakarı (fırtınası) günleri» idi ki «Aad» kavminin sarsar ile berbâd oldukları gündür.

det) **içinde** (nasıl) **ölüb yıkıldığını görürdün**[12]**. Sanki onlar, içleri bomboş**[13] **hurma kütükleri idiler.**

8 — Şimdi onlardan bir kalan görüyor musun?

9 — Fir'avn da, ondan öncekiler de[14]**, altüst olan** (kasaba) **lar** (halkı)[15] **da hep o hataayı** (meydana) **getirdiler** (irtikâb etdiler).

10 — Öyle ki (her ümmet)[16] **Rablerinin peyğamberine ısyan etdiler. Bundan dolayı O da kendilerini fazla bir şiddetle yakalayıverdi.**

11 — Hakıykat, (her yanı) **su basdığı** (mu'tâd haddini aşdığı)[17] **zaman**[18] **sizi**[19] **gemide**[20] **biz taşıdık.**

12 — onu[21] **sizin için bir öğüt ve ibret**[22] **yapalım, onu belleyen kulaklar da bellesin diye.**

13 — Artık «Suur» a birinci üfürülüşle[23] **üfürüldüğü zaman,**

14 — yerle dağlar yerlerinden kaldırılıb da[24] **yekdiğerine bir çarpışla hepsi toz haaline geldiği** (zaman).

Bir çarşanba gününden başladı, öbür çarşanba günü tamâm oldu «Kaamus-ı Arabî». Bizim takvîmlerde de «Hasûm, Berd-ül acuz, Kocakarı fırtınası adlarıyla kaydedilen ve efrencî martın ikinci haftasında sekiz gün devam edeceği yazılan bir fırtına vardır.

[10] «Beyzâvî, Medârik». Gönderdi «Celâleyn».

[11] «Beyzâvî».

[12] Ey muhaatab «Medârik».

[13] Özleri yenik «Beyzâvî».

[14] Yahud onun berâberinde bulunanlar da. Nitekim «Ve men maahû» kırâati de vardır «Beyzâvî, Medârik».

[15] (Lût) aleyhisselâmın kavminin kasabaları halkı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] «Beyzâvî».

[17] «Beyzâvî».

[18] Dağların tepelerine kadar. Nuuh tufanında «Celâleyn, Medârik».

[19] Sizin atalarınızı. Çünkü siz onların torunlarısınız «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[20] (Nuuh) aleyhisselâmın yapdığı gemide «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] Bu suretle mü'minleri kurtarışımızı, kâfirleri boğub helâk edişimizi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Ve Saani' Teaalânın kudret ve hikmetine ve kemâl-i kahr-u rahmetine bir delâlet «Beyzâvî».

[23] Birinci nefha. O zaman bütün insanlar ölürler, aalem harab olur. İkinci nefhada da kabirlerinden kalkarlar «Beyzâvî, Medârik».

[24] «Beyzâvî, Medârik».

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ۝ فَعَصَوْا رَسُولَ
رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ۝ إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ۝
لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ۝ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ
وَاحِدَةٌ ۝ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ۝
فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝ وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ۝
وَالْمَلَكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ۝
يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ۝ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ
بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ ۝ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَاقٍ
حِسَابِيَهْ ۝ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝ قُطُوفُهَا
دَانِيَةٌ ۝ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ۝
وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ۝
وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ۝ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ۝ مَا أَغْنَىٰ عَنِّي
مَالِيَهْ ۝ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ۝ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ۝ ثُمَّ الْجَحِيمَ
صَلُّوهُ ۝ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۝
إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۝ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۝

فليس

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ ۝ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ۝ لَّا يَأْكُلُهُ
إِلَّا الْخَاطِئُونَ ۝ فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ۝ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ۝ إِنَّهُ
لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۝ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ۝ وَلَا بِقَوْلِ
كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ۝ وَلَوْ تَقَوَّلَ
عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۝ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ
الْوَتِينَ ۝ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ
لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى
الْكَافِرِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۝ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

سُورَةُ الْمَعَارِجِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ أَرْبَعٌ وَأَرْبَعُونَ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ۝ لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ۝ مِّنَ اللَّهِ ذِي
الْمَعَارِجِ ۝ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ
أَلْفَ سَنَةٍ ۝ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ۝ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۝ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ۝ يَوْمَ
تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ۝ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ۝ وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ۝

15 — işte o zaman[25] olan olmuş (kıyâmet kopmuş) **dur[26].**

16 — Gök de yarılmış ve artık o, o gün za'fa düşmüşdür.

17 — Melek (ler)[27] **ise onun[28] bucaklarındadır. O gün Rabbinin arşını** (bucaklardakilerin) **üstlerinde bulunan[29] sekiz** (melek)[30] **yüklenir.**

[25] «Beyzâvî, Medârik».

[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] «Celâleyn». Maksud melek cinsidir. Cemi' makaamındadır «Beyzâvî, Medârik».

[28] Göğün «Celâleyn».

[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] Yahud sekiz saf melek «Celâleyn». (Dahhâk) ın rivâyetince de sekiz safdır. Ba'zıları ise sekiz sınıf demişler «Medârik». Müteaddid rivâyetlere göre haalâ arşı yüklenen meleklerin («Hamele-i arş» ın) sayısı dörtdür. O gün bu âyete nazaran sekiz olacakdır «Beyzâvî».

18 — O gün (huzuura) **arz olunacaksınız**[31]. (Öyle ki) **size âid hiçbir sır gizli kalmayacak**[32].

19 — Artık kitabı sağ eline verilmiş olan kişiye gelince, der ki: «Alın[33], **okuyun kitâbımı».**

20 — «Çünkü ben hakıykaten hisâbıma kavuşacağımı[34] (kuvvetle) **zannetmişdim»**[35].

21 — Işte o, hoşnud bir hayât içindedir,

22 — yüksek bir cennetde.

23 — (O cennetin) **çabucak devşirilecek**[36] (meyve) **leri** (her durumda erilebilir derecede)[37] **yakındır.**

24 — «(Dünyâda)[38] **geçmiş günlerde takdîm etdiğiniz** (iyi ameller)-**in**[39] **karşılığı olarak âfiyetle yeyin, için».**

25 — Kitabı sol eline verilmiş olan kişiye gelince, o da der ki, «Ah keşki[40] **benim kitâbım verilmeseydi».**

26 — «Hisâbımın da ne olduğunu bilmeseydim».

27 — «Ah keşki o (ölüm, hayâtıma)[41] **kat'î bir son verici olsaydı**[42]**».**

28 — «Malım bana bir fâide vermedi».

29 — «(Bütün) **saltanatım**[43] **benden ayrılıb mahvoldu**[44]**».**

---

[31] Hisâb ve süâl için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] O gün bütün sırların meydana çıkacağı gündür. (Bakınız: «Ettaarık» sûresi, âyet: 9) «Beyzâvî».

[33] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Burada «Hâ = Al» ism-i fiildir. «Hâüm» onun cem'-i müzekkeridir. «Alın» demekdir. «Ha alın» demek değil.

[34] Hisâbımın görüleceği «Medârik».

[35] Bilmişdim «Beyzâvî, Medârik».

[36] «Beyzâvî».

[37] Ayakda duran için de, oturan için de, yaslanan için de, yatan için de. Her isteyen onlara erebilir «Celâleyn, Medârik».

[38] «Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn».

[40] «Leyte» kelimesinin başında «Yâ» bulunursa tehassür ifâde eder.

[41] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] Tekrar dirilmeseydim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] Mülküm, kuvvetim, hüccetim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] «Kitâbiye, hisâbiye, mâliye, sultaaniye» kelimelerinin nihâyetlerindeki «He» ler sekt içindir. Vakf haalinde sâbit kalır, vasl haalinde düşer. Vakfı müstehabdır. Çünkü (Hazreti Usman) radıyallâhü anhin mushafında «He» sâbit olarak yazılıdır «Beyzâvî, Celâleyn».

30 — (Allah buyurur:)[45] **«Tutun onu da** (ellerini, boynunu)[46] **bağlayın**[47]**».**

31 — **«Sonra onu o alevli ateşe atın».**

32 — «(Bundan) **sonra da onu, yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde, oraya sokun**[48]**».**

33 — **«Çünkü o, O büyük Allâha inanmazdı».**

34 — «(kendisi) **yoksula yemek** (yedirmek şöyle dursun, başkalarını da) **vermiye**[49] **teşvıyk etmezdi»,**

35 — **«Onun için bugün burada kendisine** (acıyacak)[50] **hiçbir yakın** (ve dost) **yokdur**[51]**».**

36 — **«Gıslîn»**[52] **den başka yiyecek de yokdur,**

37 — **«Ki onu** (bilerek) **hataa eden**[53] (kâfir) **lerden başkası yemez»**[54]**.**

38, 39 — (Demek ki iş müşriklerin sandığı gibi değildir, zaahirdir)[55]. **Neler görüyor, neler görmüyorsanız**[56] (onların hepsine) **andederim ki,**

---

[45] «Beyzâvî, Celâleyn».

[46] «Celâleyn, Medârik».

[47] Cehennem haazinelerine hıtabdır «Celâleyn».

[48] Evvelki sokumundan sonra tekrar bu vaz'iyyetde sokun «Celâleyn».

[49] «Beyzâvî». Bu âyet, yoksula, fakîre merhametsizliğin en büyük bir günâh olduğuna kuvvetli bir delîldir. Çünkü Cenâb-ı Hak bunu küfr üzerine (Ya'nî «O büyük Allâha inanmazlardı» meâlindeki beyânına) atfetmişdir «Medârik». Medâr-ı teklîf ikidir: 1) Allâhın emrini büyük tanımak (ta'zim liemrillâh), 2) Allâhın yaratdıklarına şefekat göstermek (şefekat alâ halkıllâh). Binâen'aleyh kim Allâhın birliğini tasdıyk etmez, Ona inanmazsa muhakkak ki Onun emrini büyük tanımayı terketmiş olur. Kim de yoksulu ihmâl ederse Allâhın yaratdıklarına karşı şefakatine vedâ' eylemiş bulunur. Bunların ikisini de yapmayanlar ise muhakkak ki boynundan Cenâb-ı Hakka olan kullük rıbkasını atmışdır «Şeyhzâde».

[50] «Celâleyn, Medârik».

[51] «Şeyhzâde».

[52] Ehl-i cehennemin kanla karışık irinleri. Yahud cehennemde bir ağac «Çelâleyn, Medârik».

[53] «Beyzâvî».

[54] «Celâleyn, Medârik».

[55] «Beyzâvî, Haazin».

[56] Gördükleri şeyler cisimler, yer, gök, görmedikleri de melekler, ruhlardır. Bunda bütün eşyâ dahildir «Medârik». Bu, Haalika da, mahlûka da şâmildir «Beyzâvî».

40 — **Muhakkak o** (Kur'an)[57] **Allah indinde**[58] **çok şerefli peyğamberin katî sözüdür**[59].

41 — **O, bir şâir sözü değildir. Ne az inanır** (adamlar) **sınız siz**[60]**!**

42 — (O), **bir kâhin sözü de değildir. Siz ne az düşünür** (adamlar)-**sınız!**

43 — (O)[61], **âlemlerin Rabbinden indirilmedir.**

44 — **Eğer** (peyğamber söylemediğimiz)[62] **ba'zı sözleri bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı**[63],

45 — **elbette onun sağ elini** (kuvvet ve kudretini)[64] **alıverdik,**

46 — **sonra da, hiç şübhesiz, onun kalb damarını koparırdık**[65].

47 — **O vakıt sizden hiçbiriniz buna**[66] **mâni' de**[67] **olamazdınız.**

48 — **Şübhesiz ki o** (Kur'an)[68] (fenâlıkdan) **korunanlar için kat'î bir öğütdür.**

---

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] «Beyzâvî».

[59] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemin teblîğ buyurduğu veya (Cebrâîl) aleyhisselâmın ona indirdiği Allah kelâmıdır «Beyzâvî». Kur'an, hakıykatde Cenâb-ı Hakkın levh-ı mahfuźda ızhaar, tertîb ve tanzîm buyurduğu bir kelâm-ı ilâhîdir. O, (Cebrâîl) aleyhisselâm vâsıtasıyle gönderdiği, haâtem-ül enbiyâ sallellâhü aleyhi ve selleme onun tarafından okunduğu için ona, yahud o, peyğamberlerin seyyidi (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem tarafından halka açıklanmış, insanlar ona da'vet edilmiş, o, peyğamberliğe bir huccet yapılmış olduğu için kendisine izaafe buyurulmuşdur. İzaafetlerde ednâ mülâbese kâfidir «Şeyhzâde».

[60] Ya'nî inanmazsanız «Medârik».

[61] «Beyzâvî».

[62] «Medârik».

[63] «Beyzâvî, Medârik».

[64] «Beyzâvî, Celâleyn, İbni Abbas radıyallâhü anhümâ». Boynunu vururduk «Beyzâvî».

[65] Yaşatmazdık «Celâleyn».

[66] Bu katlimize «Beyzâvî, Medârik».

[67] «Beyzâvî, Haazin».

[68] «Beyzâvî, Medârik».

49 — İçinizde yalan sayanlar bulunduğunu elbet biz de biliyoruz[69].

50 — Muhakkak ki o (Kur'an) **kâfirlere karşı** (kaçınılmaz)[70] **bir hasretdir**[71].

51 — Hiç şüphesiz ki o (Kur'an) **kat'î bilginin tam gerçeğidir**[72].

52 — O halde O büyük Rabbini, kendi adıyle, tesbîh (ve tenzîh) **et.**

---

[69] Bu tekzîblerinden dolayı onların cezâlarını vereceğiz «Beyzâvî».

[70] Bunu «Te'kîd lâmı» nın hakkını edâ için yazdık.

[71] Âh-i derundur, dâğ-ı derundur. Mü'minlerin nâil oldukları sevâbı görünce nedâmet ve hasretle çırpınacaklardır «Beyzâvî, Medârik».

[72] «Beyzâvî, Medârik». «Yakıyn» lûgatda kendisinde âsla şek bulunmayan ilimdir. Istılahda birşey'in o şey olduğuna, ondan başkası olamayacağına inanmak, o şey de vaakıa mutaabık, zevâli imkânsız bulunmakdır. Ehl-i hakıykata göre «Yakıyn» huccetle, bürhanla değil, ancak îman kuvvetiyle ayan beyan görmekdedir. Şunlar da söylenmişdir: Kalblerin safvetiyle gaybları görmek, fikirlerin muhaafazasiyle sırları mülâhaza etmekdir. Kalbin, birşey'in hakıykatına ıtmi'nânıdır. Her şey ve şübheyi izâle etmek suretiyle gaybî tasdıykda hakıykata ermekdir... «Hakk-ı yakıyn» kul — yalınız ilim ile değil — hem ilim ile, hem şühûd ile, hem haal ile hakda fânî ve onunla baakıy olmakdır. Misâl: Her akıl saahibinin öleceğini bilmesi «İlm-i yakıyn», melekleri görmesi «Ayn-ı yakıyn», ölümü tatması «Hakk-ı yakıyn» dir. (Bakınız: «El-vaakıa» sûresi, âyet: 51). «İlm-i yakıyn» şerîatın dış tarafıdır. «Ayn-ı yakıyn» onda ihlâsa ermekdir. «Hakk-ı yakıyn» de onda müşâhede saahibi olmakdır «Ta'rifât-ı Seyyid». «İlm-i yakıyn» delîlin, «Ayn-ı yakıyn» müşâhedenin verdiği bilgidir. «Hakk-ı yakıyn» de istenen o müşâhede ilminin maahasalıdır «Fütûhaat-ı Mekkiyye».

«70» inci SURE

«EL-MEAARIC» SURESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — **İsteyen biri[2] inecek azâbı istedi[3].**

2 — (O) **kâfirlere mahsusdur ki onu** (kendilerinden) **hiçbir önleyecek** (defedebilecek) **yokdur.**

3 — (O), **derecelerin saahibi Allahdandır.**

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «44» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Bu adam (Nadr bin Hâris) dir. Tehdîd edildikleri azâb doğru ise hemen başlarına gökden taş yağdırmasını, yahud başka çetin bir azâb getirmesini Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemden istemişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud o adam (Ebû Cehil) di. O da üzerlerine gökden bir parça düşürülmesini taleb etmişdi. Maksadları eğlenmekdi. Yahud Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, onların bir an evvel azâba uğramalarını Cenâb-ı Hakdan niyâz etmişdi «Beyzâvî». (Bu son şık kanâatımızca zaifdir).

[4] Güzel kelimelerin, saalih amellerin yükselib çıkdığı derecelerin, yahud mü'minlerin seyr ve sülûklerinde veya cennetde yükseleceği makamların, yahud meleklerin kendilerine mahsus mertebelerinin, yahud onların yükselib çıkdıkları göklerin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Âyet-i kerîmedeki «El-meaaric» yükselme yeri demek olan «Ma'rec» in — «Mi'raac» ın değil. Çünkü o, ism-i âletdir — cem'idir. Murad saalih amellerin yükselme yeridir. Çünkü o yerler, dereceler, amellerin özlerine göre — ya'nî onlarda edebleri, sünnetleri, hulûs-ı niyyeti, huzur-ı kalbi ve sâireyi hep bir arada toplayıb toplamamak hususunda — birbirinden farklıdır. Yahud «Meaaric» mü'minlerin seyr-ü sülûklerinde kazandıkları ma'rifetullah mertebeleri, mükâşefeleri, mazhar oldukları tecellîleridir. Şübhe yok ki evliyâullah da bu hususda birbirinden farklıdır. Yahud murad, mü'minlerin dâr-i sevabda, ya'nî cennetde nâil olacakları derecelerdir. Bunlar da yine şübhesiz birbirinden farklıdır. Yahud meleklerin meaarici, mekânları i'tibâriyle, yükseliş menzilleridir ki bunlar göklerdir. Çünkü melekler oralara yükselib çıkarlar ve her birinin oralarda makamları vardır. Yahud meleklerin meaarici, mekânları i'tibâriyle değil de, ruuhaanî fazîletleri, ilâhî ma'rifetleri ve bu kâinâtın tedbîrindeki tasarruf i'tibâriyle değil de, ruuhaanî fazîletleri, ilâhî ma'rifetleri ve bu kâinâtın tedbîrindeki tasarruf kuvvetleri i'tibâriyledir. Zîrâ onların bu cihetlerden de dereceleri, halleri birbirinden farklıdır. Sözün kısası bu meaaric — gerek amellere, gerek mü'minlere, gerek meleklere âid olsun — hepsi Cenâb-ı Hakkın yed-i kudretindedir. O, bunları dilediğine tahsıys ve ihsân buyurur. Bunun içindir ki zâtini «Zil meaaric = Dereceler saahibi» diye vasfetmişdir «Şeyhzâde».

4 — Melekler de, Ruuh da[5] oraya[6] bir günde[7] yükselib çıkar ki mesâfesi (dünyâ seneleriyle)[8] **elli bin yıldır[9].**

5 — (Habîbim) **sen** (şimdilik) **güzel bir sabr ile[10] katlan.**

6 — Filhakıyka onlar bunu[11] (imkândan)[12] **uzak görürler,**

7 — Biz ise onu yakın görüyoruz.

8 — O gün gök erimiş ma'den gibi[13] olacak,

9 — dağlar yün gibi olacak[14],

10 — hiçbir hısım bir hısımı sormayacak[15].

---

[5] (Cebrâîl) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud bütün meleklerden büyük olan «Ruuh-ı a'zam» «Beyzâvî».

[6] O derecenin her birine «Beyzâvî, Celâleyn». Arş-ı Rahmaana «Medârik».

[7] Kâfirlere vaaki' olacak azâb, kıyâmet günü «Celâleyn, Medârik».

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] Kâfirlere nisbetle. Çünkü kâfirler için o gün, uğrayacakları şedâidden dolayı, bu kadar uzun gelecek. Mü'minler için ise dünyâda kıldıkları bir vakıt farz namazı müddeti kadar hafîf görünecek «Celâleyn, Haazin». Bu, o derecelerin yüksekliğini ve mesâfesini bir temsîl ve tasvîr şeklinde beyandır. Ya'nî o mesâfelerin mıkdârı ölçülmüş olsa dünyâ seneleriyle bu kadar yıl tutar. Halbuki melekler oralara mesâfe kaydiyle bağlı olmayarak «An» içinde çıkarlar, inerler «Beyzâvî, Şeyhzâde». (İbni Abbas) radıyallâhü anhâmâye göre o derecelerin mesâfesini beyandan maksad kıyâmet günü kâfirlerin dûçâr olacakları musıybetlere ve sıkıntılara işâret etmekdir. (Ya'nî meleklerle ruuh nasıl «An» içinde göklere yükseliyor ve bu, onlar için hiçbir güclük teşkîl etmiyorsa mahşerde mü'minlerin hisâb zamânını beklemesi de bu kadar kolay görünecekdir. Nitekim bu, bir hadîs-i şerîfde de beyan buyurulmuşdur. Bunun gibi göklere yükselmek meleklerden gayrileri için nasıl elli bin yıllık bir mesâfeyi kat'etmek kadar güç gelirse mahşerdeki intizaar ve şedâid de kâfirler için o derece müşkil olacakdır) «Haazin».

[10] Sabr-ı cemîl ile. Sızlanmadan, şikâyet etmeden, acı duymadan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Çünkü Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem kâfirlerin çabuk azâb istemelerinden bunun gecikmesinden, gecikdikce istihzâlarını artırmalarından sıkılıyordu «Medârik».

[11] Bu azâbı, yahud kıyâmet gününü «Beyzâvî, Celâleyn».

[12] «Beyzâvî, Celâleyn».

[13] Erimiş gümüş renginde «Medârik, Haazin». Yahud: Zeytin yağı tortusu gibi «Beyzâvî».

[14] Atılmış boyalı, renkli yün gibi «Beyzâvî, Medârik».

[15] Herkes kendi haaliyle, derdiyle meşgul olacağı için «Celâleyn, Medârik».

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ۝ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ۝ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ۝ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ۝ كَلَّا إِنَّهَا لَظَىٰ ۝ نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ ۝ تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ۝ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ۝ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۝ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۝ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۝ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ۝ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ۝ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ۝ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ۝ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ۝ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ۝ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ۝

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ۝ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ۝ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ۝ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ۝ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ۝

سورة نوح عليه السلام مكية وهي ثمان وعشرون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ۝ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ۝ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ۝ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ۝ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ۝ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۝ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝

حزب

11 — Onlar[16] **birbirine** (sâdece) **gösterilirler**[17]. **Günâhkâr**[18] **o günün azâbından** (kurtulmak için şunları) **fedâ etmeği**[19] **arzu eder: Oğullarını,**

12 — karısını, birâderini,

13 — kendisini (aralarına katıb)[20] **barındırmakda olan soyunu sopunu,**

14 — ve yer (yüzün) **de kim varsa hepsini. Ki nihâyet** (bu fedâkârlığı)[21] **kendisini** (Allâhın azâbından)[22] **kurtarsın.**

[16] O hısımlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Tanışırlar, fakat konuşamazlar. Bu cümle istînâfdır (ya'nî söz başıdır) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Kâfir, müşrik «Celâleyn, Medârik».

[19] Âyetdeki «Lev» masdariyye olan «En» ma'nâsınadır «Şeyhzâde, Celâleyn,».

[20] «Beyzâvî, Medârik».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Haazin».

15 — **Fakat ne mümkin! Çünkü o** (ateş)[23] (kâfirler için hazırlanmış)[24] **haalis alevdir[25],**

16 — **bedenin bütün uzuvlarını[26] söküb koparandır** (o).

17 — (Gel gel diye)[27] **çağırır:** (îmandan, hakdan)[28] **yüz dönen,** (tâatden)[29] **arka çeviren kişiyi,**

18 — (mal)[30] **birikdirib de kab içinde saklayanı[31].**

19 — **Hakıykat insan, hırsına düşkün** (ve sabrı kıt)[32] **yaratılmışdır.**

20 — **Kendisine şer[33] dokundu mu feryâdı basandır,**

21 — **ona hayır[34] dokununca da[35] çok cimri[36] dir.**

22, 23 — (Fakat şunlar) **öyle değil: Namaz kılanlar ki onlar namazlarına devâm edenlerdir[37].**

24, 25 — **Mallarında sâil ve mahrum[38] için belli bir hak[39] tanıyanlar,**

26 — **cezâ** (ve hisab)[40] **gününün doğruluğuna inananlar[41].**

---

[23] Cehennem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] «Celâleyn».

[25] Âyet-i celîledeki «Lezaa = Haalis alev» cehennemin isimlerindendir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Başın derisini «Beyzâvî, Medârik». «Şevaa» baş derisi demekdir. Ba'zılarına göre bedenin baş, el ve ayak gibi taraflarına denilir. Vaahidi «Şevât» dır. Bir hadîs-i şerif: «Lâ tenkud-ul haaidu şa'rehâ izâ esaab-el mâ'ü şevaa re'sihâ = Hayızlı kadın (gusledeken) su, başının derisine isaabet etdi mi saçını sökmez — Nihâye».

[27] İsimleriyle «Celâleyn, Medârik».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] «Beyzâvî, Medârik».

[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Ya'nî malından Allâhın hakkını vermeyeni «Celâleyn, Medârik».

[32] «Beyzâvî».

[33] Zarar, fakîrlik «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Hastalık «Medârik».

[34] Bolluk, zenginlik «Beyzâvî, Medârik».

[35] İçinde Allâh-ü Teaalânın da hakkı bulunan mal verilince «Celâleyn».

[36] «Beyzâvî».

[37] Hiçbir meşguliyyet kendilerini namazdan alıkoyamayanlardır «Beyzâvî» (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhe göre namazlarını vakıtlarında kılanlardır «Medârik».

[38] Kemâl-i iffetinden dolayı istemekden kaçınıb da zengin sanılan ve bu yüzden sadakalardan mahrum edilen «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] Zekât ve devamlı verilen sadakalar gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Kıyâmet «Medârik».

[41] Ve inandığını saalih amelleriyle, fiilen de isbât edenler, bu uğurda, uhrevî sevâba nâil olmak için nefsini zahmete koşmakdan, malını Allah yolunda harcamakdan çekinmeyenlerdir «Beyzâvî».

27 — Bir de (şunlar): **Rablerinin azâbından korkanlar.**

28 — Ki onlar filhakıyka Rablerinin azâbından garantili değildirler[42].

29, 30 — Şunlar da (öyle): **Karılarından, yahud sağ ellerinin mâlik olduklarından**[43] **başkasına karşı utanacak yerlerini saklayanlar. Çünkü onlar** (bunlar hakkında) **kınanmış değildirler.**

31 — Fakat bundan[44] **ötesini arayan kişiler** (yok mu?) **işte onlar haddi çiğneyip aşanların**[45] **ta kendileridir**[46].

32 — (Şunlar da müstesnâ:) **Emânetlerine**[47] **ve ahidlerine**[48] **riaayet edenler.**

33 — Şâhidliklerini (dosdoğru)[49] **yapanlar**[50],

34 — Namazları (nın hakkını) **muhaafaza edenler**[51],

35 — işte bunlar cennetlerde ikram olunanlardır[52].

36, 37 — Şimdi, o küfredenlere ne oluyor ki senin sağ (ın) **dan, sol-** (un) **dan**[53] **halka halka**[54] **hep gözlerini sana doğru dikib bakmakdadırlar**[55].

---

[42] Allâh-ü Teaalânın azâbına karşı emîn olmak mü'mine yakışmaz. Meğer ki o, pek fazla ibâdetlerde bulunmuş olsun «Beyzâvî, Medârik». Mü'mine lâyık olan korku ile ümîd arasında bulunmakdır «Medârik». Bu cümle, i'tiraazıyyedir «Beyzâvî».

[43] Cariyelerinden «Celâleyn, Medârik».

[44] Zevcelerinden, memlûkelerinden «Medârik».

[45] Halâlden haraama geçenlerin «Celâleyn, Medârik».

[46] Bu âyet-i celîleden istidlâl edildiğine göre muvakkat nikâh, erkeklere veya hayvanlara yanaşmak, el ile fenâ oyun oynamak haramdır «Medârik».

[47] Dünyâye âid olsun, âhirete âid olsun kendilerine emânet edilen şeylere «Celâleyn». Şerîatın tahmîl etdiği vazîfelere, yahud kul hakkına «Medârik».

[48] Bu hususda kendilerinden alınmış sözlere «Celâleyn». Bunda halka âid ahidler, va'dler, adaklar, yemînler de dâhildir «Medârik».

[49] «Medârik».

[50] Ketmetmeyib, çekinmeyib (doğruca) edâ edenler «Celâleyn».

[51] Vakıtlarında kılanlar, şartlarına riayet edenler, farzlarına, vâcıblarına, sünnetlerine fazla ihtimam gösterenler «Beyzâvî, Medârik».

[52] (Şeref ve izzetle) sevâbla ağırlananlardır «Beyzâvî».

[53] «Celâleyn, Medârik».

[54] Cemâat cemâat, fırka fırka etrafında halkalar teşkîl ederek «Beyzâvî».

[55] «Celâleyn, Kaamus-ı Arabî». Mü'minlerle istihzâ kasdiyle «Eğer şunlar da cennete gireceklerse andolsun ki biz onlardan evvel gireriz» derler Celâleyn». Yahud ma'nâ: «Sür'atle (veya) boyunlarını uzatarak, başlarını eğerek sana doğru koşarlar» «Beyzâvî, Medârik, Nihâye».

38 — Onlardan herkes Naîm cennetine sokulacağını mı ümîd ediyor?

39 — Hayır (ne gezer)! **Hakıykat biz onları** (da)[56] **o bilib durdukları şeyden**[57] **yaratdık**[58].

40, 41 — Yine hayır. (İş onların umdukları gibi değildir)[59]. **Doğuların, batıların**[60] **Rabbine andederim ki, şübhesiz biz onların yerine kendilerinden daha hayırlısını getirmiye de elbette kaadiriz ve biz, önümüze geçilebilecekler** (den) **de değiliz**[61].

42 — (Şimdilik) **onları**[62] (hallerine) **bırak.** (Azâb ile)[63] **tehdîd edilmekde oldukları günlerine kavuşuncaya kadar dalsınlar**[64], **oynaya dursunlar**[65].

43 — O gün onlar, sanki dikili bir şey'e[66] **koşuyorlar gibi, kabirler**(in) **den fırlaya fırlaya** (mahşere)[67] **çıkarlar,**

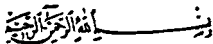
44 — gözleri horlukla aşağıda, kendilerini bir zillet (ve hakaaret) **kaplamış olarak. İşte bu, onların tehdîd edilegeldikleri gündür**[68].

---

[56] Diğer insanlar gibi «Celâleyn».
[57] O murdar nutfeden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[58] Bununla (kalıpla, kıyâfetle, madde ile) cennete girilmez. Bu hususda ancak aranacak, îmandır, takvâdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[59] «Şeyhzâde».
[60] Güneşin, ayın, yıldızların, kâinâtın «Celâleyn».
[61] Âciz ve mağlûb değiliz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[62] O tekzîb edicileri «Medârik».
[63] «Celâleyn».
[64] Baatılları içine «Celâleyn, Medârik».
[65] Dünyâlarında «Celâleyn, Medârik».
[66] Tapmak için dikilen putlara, yahud bayrak, sancak gibi şeylere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[67] «Celâleyn».
[68] Kıyâmet günüdür «Celâleyn».

«71» inci SÛRE

«NUUH» SÛRESİ[1]

1 — Hakıykat, biz Nuuhu kavmine gönderdik. «Kendilerine elem verici[2] bir azâb gelmezden evvel[3] kavmini (onunla) korkut» diye.

2 — Dedi ki: Ey kavmim, muhakkak ki ben sizi (başınıza gelecek azâbdan) apaçık korkutan bir peyğamberim».

3 — «Allâha kulluk edin. Ondan korkun. Bana da itâat edin diye (gönderildim)».

4 — «Tâki (Allah) sizin günâhlarınızdan bir kısmını yarlığasın[4], sizi (azâbsız olarak)[5] mukadder bir müddete kadar[6] gecikdirsin. Şübhe yok ki Allâhın (ta'yîn etdiği) müddet[7] gelince geri bırakılmaz. Eğer bilseydiniz..[8]».

5 — Dedi: «Ey Rabbim, ben kavmimi hakıykaten gece gündüz[9] da'vet etdim».

6 — «Fakat benim da'vetim (îmandan)[10] kaçma (ların) dan başka (bir şey'i) artırmadı».

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «28» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] Îman etmediğiniz takdirde «Celâleyn».

[4] Müslüman olmazdan evvelki günâhlarınızı. Çünkü müslümanlık daha önce işlenen günahları giderir. Kul hakkından başka günâhlarınızı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn».

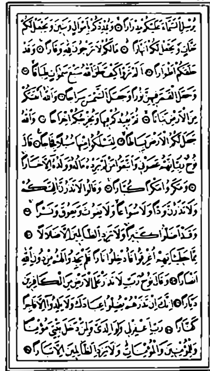
[6] Ölümünüze kadar «Celâleyn, Medârik».

[7] Îman etmezseniz mukadder olan azâb müddeti «Celâleyn».

[8] İlim ve fikir saahibi olsaydınız elbette bunu idrâk eder, îmaana gelirdiniz «Beyzâvî, Celâleyn».

[9] Faasılasız ve fütursuz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] «Beyzâvî, Celâleyn».

7 — «Hakıykat ben, Senin kendilerini yarlığaman için, onları ne zaman da'vet etdiysem parmaklarını kulaklarına tıkadılar[11], elbîselerine büründüler[12] ayak dirediler[13], büyüklük tasladılar da tasladılar»[14].

8 — «Sonra ben onları hakıykaten en yüksek ses (im) **le çağırdım»[15].**

9 — «Sonra da onları hem i'lân ederek da'vet etdim, hem kendilerine gizli gizli söyledim»[16].

10 — «Artık, dedim, Rabbinizden mağfiret dileyin[17]. Çünkü O, çok yarlığayıcıdır».

11 — «(O sâyede) **O, üstünüze bol yağmur[18] salıverir».**

12 — «Sizin mallarınızı, oğullarınızı da çoğaltır[19], size bağlar, bostanlar verir, size ırmaklar akıtır[20]».

13 — «Ne oluyor size ki Allâhın, sizi bir vekaar (ve şeref saahibi yapmasını)[21] **emel edinmezsiniz»?**

---

[11] Sözümü işitmemek için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Beni görmekden hoşlanmadıkları için, görmemek için başlarını örtdüler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Küfürlerinde, ma'sıyetlerinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Îmâna gelmek ve bana tâbi' olmak hususunda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Toplantı hallerinde «Medârik».

[16] Ya'nî bir zaman sonra bu iki suretin ikisine de mürâcaat etdim «Medârik».

[17] Şirkden dönün, Rabbinizin yarlığamasını isteyin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Denildi ki (Nuuh) aleyhisselâmın dâ'vetine rağmen kâfirlerin inâd etmesi yüzünden Cenâb-ı Hak onlardan tam kırk sene yağmuru kesmiş, kadınları kısır bırakmışdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] «Celâleyn, Medârik».

[19] «Haazin, Medârik».

[20] Yağmur düâsında istiğfaar etmek bundan dolayı meşru' olmuşdur. (Şu'bî) nin rivâyetine göre hazreti (Umer) radıyallâhü anh birgün yağmur düâsına çıkmış, mütemâdiyen istiğfar etmişdir. Sebebi sorulduğu zaman bu âyetleri okumuşdur. (Bekir bin Abdullah) der ki: «Günâhı çok insanların istiğfaarları, istiğfaarı çok insanların da günâhları az olur».

14 — **«Halbuki O, sizi hakıykat türlü türlü tavırlar** (haller) **le yaratmışdır[22]».**

15 — **«Görmediniz mi, Allah yedi göğü birbiriyle âhengdâr olarak nasıl yaratmış»,**

16 — **«onların içinde ayı bir nuur yapmış, güneşi de bir kandil** (olarak) **asmışdır».**

17 — **«Allah sizi yerden ot** (gibi) **bitirdi[23].**

18 — **«Sonra sizi yine onun içine döndürecek, sizi** (yeni) **bir çıkarışla** (tekrar) **çıkaracak[24]».**

19 — **«Allah yeri sizin için bir döşek yapmışdır»,**

20 — **«onun geniş yollarında gezib dolaşınız diye».**

21 — **Nuuh dedi: «Ey Rabbim, hakıykat onlar bana ısyan etdiler. Mal** (lar) **ı ve evlâd** (lar) **ı** (kendilerinin) **hüsrân** (ın) **dan[25] başkasını artırmayan kimselere uydular»,**

22 — **«Bunlar[27] da büyük büyük hîleler** (dolaplar, mel'anetler) **yapdılar[28]».**

(Hasen) den şöyle rivâyet edilmişdir: Bir adam kıtlıkdan ona şikâyet etmişdi. İstiğfaar eylemesini tavsıye etdi. Diğer biri fakirlikden şikâyet etmişdi. Ona da istiğfaar tavsıyesinde bulundu. Başka biri geldi. Zürriyetinin azlığından şikâyet etdi. Ona ve toprağının az mahsul verdiğini anlatan diğer birine dahi aynı sözü söyledi. (Rübbeyyi' bin Sabıyh) dedi ki: «Sana muhtelif adamlar gelib muhtelif şikâyetlerde bulundu. Hepsine aynı öğüdü verdin». Bunun üzerine müşârün'ileyh bu âyetleri okudu «Haazin, Medârik».

[21] İman etmek suretiyle «Celâleyn».

[22] Evvelâ unsurlar, sonra insanların gıdâlanacağı terkîbler, sonra ahlât, sonra nutfe, sonra kan, sonra bir çiğnem et, sonra kemik ve et, sonra da diğer bir inşâ ile tam bir insan olarak. Bu yaratışı, tekrar diriltceğine bir delildir. İman ederseniz size dünyâda da, âhiretde de vekarlı, şerefli mevki'ler bahş eder O. Bu «Enfüsî» delîldir. Sonra «Âfaakıy» delîle intikaal ediyor ve buyuruyor ki: «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] Babanız (Âdem) aleyhisselâmı toprakdan yaratdı «Celâleyn».

[24] Kıyâmet günü, ba's ve haşr için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] Tuğyanlarından ve küfürlerinden «Celâleyn». Âhiretdeki ziyanlarından «Beyzâvî, Medârik».

[26] Reîslere, zenginlere, kalabalık aailesi ve evlâdları olanlara «Celâleyn, Medârik».

[27] Bu reîsler, bu azılı ve varlıklı müteğallibe «Celâleyn, Medârik».

[28] (Nuuh) aleyhisselâma eziyyet etmek, ona temâyülden alıkoymak için halkı kışkırtdılar «Beyzâvî, Medârik».

23 — (Halk tabakasına:)[29] **«Sakın tapdıklarınızı bırakmayın. Hele**[30] **«Ved» den, «Suvaa'» dan, «Yeğuus» dan, «Yeuuk» dan ve «Nesr» den zinhâr vaz geçmeyin» dediler**[31].

24 — «Hakıykaten onlar birçoklarını başdan çıkardılar. Sen (ey Rabbim)[32] **o zaalimlerin şaşkınlığından**[33] **başka şeylerini artırma**[34]**».**

25 — Bunlar günâhlarından dolayı suda boğuldular[35]**. Ardından da**[36] (büyük)[37] **bir ateşe atıldılar**[38]**. O vakıt kendileri için Allahdan başka yardımcılar da bulmadılar**[39].

26 — Nuuh (öyle) **demişdi: «Ey Rabbim, yer** (yüzün) **de kâfirlerden yurd tutan**[40] **hiçbir kimse bırakma»!**

27 — «Çünkü eğer sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar. Kötüden, öz kâfirden başka da evlâd doğurmaz (lar)**».**

28 — «Ey Rabbim, beni, anamı, babamı[41]**, îman etmiş olarak evime**[42] **giren kimseleri,** (kıyâmete kadar gelecek)[43] **erkek mü'minleri ve kadın mü'minleri Sen yarlığa. Zaalimlerin helâkinden başka bir şey'ini de artırma**[44]**».**

---

[29] «Celâleyn, Medârik».

[30] «Beyzâvî, Celâleyn».

[31] Bunlar başlıca tapdıkları en mühim putlarının adları idi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] «Beyzâvî, Medârik».

[33] Yahud: Helâklerinden «Beyzâvî, Medârik».

[34] (Nuuh) aleyhisselâm bu ilenci îman edenlerden başkasının artık kat'iyyen îman etmeyecekleri kendisine vahyedildikden sonra yapmışdır «Celâleyn».

[35] Tuufan ile «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Beyzâvî, Medârik».

[37] «Beyzâvî».

[38] Kabir azâbına, yahud âhiret azâbına «Beyzâvî». Bu, kabir azâbına bir delildir. Çünkü âyetdeki «F» ta'kıyb içindir «Medârik».

[39] Azâblarını gidermek, kendilerine yardım etmek için «Celâleyn, Medârik». Bu, müşriklerin Allahdan başka tapılacaklar edindiklerine ve onların kendilerine hiçbir suretle yâr olmadıklarına bir ta'rızdır «Beyzâvî».

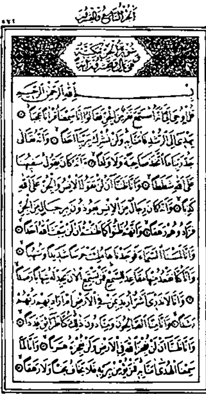
[40] Âyet-i celîledeki « دیّاراً » kelimesi ya «Dâr = Ev» den, yahud «Devr = Dönüb dolaşmak» dandır. Birincisine göre ma'nâ eve inen, evde sâkin olan, kısaca «Yurd tutan», ikincisine göre seyr ve devr eden, gezib dolaşan demekdir. Biz evvelkini tercih etdik. Çünkü tuufanda yalnız yurd tutan, yurda muhtâc olan insanlar helâk olmuş, şeytanlar bundan sâlim kalmışlardır. Nitekim «Şeyhzâde» de, bir çok müfessirlerin hilâfına, bunu ihtiyâr etmişdir.

[41] Mü'min idiler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] Menzilime, yahud mescidime, yahud gemime «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Kâfir olan kavmi nihâyet helâk oldu «Celâleyn, Medârik».

«72» nci SÛRE

«EL-CİN» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — (Habîbim) de ki: **«Bana şu hakıykat** (ler) **vahy olunmuşdur: Cin den**[2] **bir zümre** (benim Kur'an okuyuşumu)[3] **dinlemiş de** (şöyle) **söylemişler**[4]: **— Biz, hakıykî hayranlık veren**[5] **bir Kur'an dinledik.**

2 — **«ki o, Hakka ve doğruya götürüyor**[6]**. Bundan dolayı biz de ona îman etdik. Rabbimize** (bundan sonra)[7] **hiçbir** (şey') **i aslâ ortak tutmayacağız**[8]**».**

3 — **«Hakıykat şudur ki: Rabbizimin büyüklüğü** (her büyüklükden) **yücedir**[9]**. O, ne bir zevce, ne de bir evlâd edinmemişdir».**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «28» âyetdir.

[2] «Cin» var mı, yok mu? Bu husus̆da eski filezoflar arasında ihtilâf edilmişdir. Bir çoğu inanmamış, bir cemâat de inanmış, peyğamberlere tâbi' olan muhtelif dîn erbâbı ise cinnin varlığını tasdıyk etmiş, fakat mâhiyyetlerinde ihtilâf eylemişdir. Kimi «Cin, muhtelif şekillere bürünebilen hevâî bir hayvandır» demiş, kimi «Cisim değildir, araz değildir; cevherdir» demiş. Bu cevherlerin de mâhiyyeti muhtelifdir. Ba'zısı «Hayırlıdır, şereflidir; hayırları sever», ba'zısı da «Süflîdir, kötüdür; şerleri, âfetleri sever. Nevi'lerinin sayısını Allâh-ü Teaalâdan başkası bilmez» demiş, kimi «Mâhiyyeti muhtelif cisimlerdir. Fakat onları müşterek bir sıfat birleşdirir ki o da mekânda haasıl olmaları, uzunlukla, genişlikle ve derinlikle (üç buudle) muttasıf bulunmaları, latıyf, kesîf, ulvî, süflî kısımlarına inkısam etmeleridir. Latıyf ve hevâî ba'zı cisimlerin mâhiyyet i'tibâriyle diğer cisim nevi'lerine muhaalif olmaları onların insanların mislini yapmakdan âciz olacakları ba'zı acîb, yahud meşakkatli işler için husus̆î bir ilme ve kudretine mâlik bulunmaları imkânsız değildir. Onlar muhtelif şekillere bürünebilirler. Bütün bunlar Cenâb-ı Hakkın bu hususda kendilerine verdiği kudret sâyesindedir» demiş, kimi «Cisimler bütün mâhiyyetlerinde müsâvidir. Bünye hayâtın şartı değildir» demiş. Bu son beyan îmam «Eş'arî» nin ve ona tâbi' olanlarındır. «Mu'tezile» cinnin vücûdünü inkâr etmişler, «Hayâtda şart olan bünyedir. Müşkil işlere kudretyâb olabilmek için bünyenin salâbet ve kesâfeti şartdır» demişler. Bu, münker

. 4 — **«Hakıykat şudur ki: Bizim avanak** (câhil)[10] **imiz Allâha karşı** (meğer) **pek aşırı yalanlar**[11] **söylüyormuş».**

5 — **«Gerçek biz de insan** (olsun), **cin** (olsun) **Allâha karşı** (hiçbiri) **aslâ yalan söylemez, sanmıştık.»**

6 — **«Filhakıyka şu da var: İnsanlardan ba'zı kimseler cinden ba'zı kişilere sığınırlar**[12]. **Demek bu suretle onların azgınlıklarını** (şımarıklıklarını) **artırmışlar».**

---

bir sözdür. Bu sözün saahibi, vürûdü Kitâb ve sünnet naslariyle sâbit olan haarikul'aade şeyleri inkâr etmekdedir. Hadîs râvîleri Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin cinni görüb görmediği hususunda ihtilâf etmişler. «Müslim» in (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhden rivâyetine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem cinlerin da'vetine icâbet ve onları bizzât müşâhede ve irşâd buyurmuş, «Buhaarî» ile yine «Müslim» in (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyetlerine göre ise Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem ashaabiyle birlikde «Ukâz» panayırına giderken «Nahle» de kıldırdığı bir sabah namazı esnâsında cinden bir taaife gelib Kur'ânı dinlemiş, müslüman olmuşdur. Bu keyfiyyeti de kendisine işbu âyetlerle Cenâb-ı Hak bildirmişdir. (İmam Kurtubî), «Müslim» şerhinde bu iki rivâyeti şöylece te'lîf etmekdedir: «Evet, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın rivâyetine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem o vaakıada filhakıyka cinni görmemiş, onların Kur'an dinleyib müslüman olduklarını bilâhare Cenâb-ı Hak haber vermişdir. Fakat bu vaakıa başka, (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhin rivâyet etdiği vaakıa başkadır». Nitekim müşârün'ileyh hulâsaten şöyle demişdir: Bir gece Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle berâberdik. Derken aramızdan gaaib oldu. Vâdîlerde, dağlarda aradık, bulamadık. O geceyi hep endîşe içinde geçirdik. Nihâyet sabaha erdik. Bir de bakdık ki o, «Hıra» tarafından geliyor. «Yâ Resûlellah, dedik, sizi gaaib etdik. Aradık, bulamadık. Bu yüzden bütün gecemiz endîşe içinde geçdi». Şöyle buyurdu: «Bana cinden bir da'vetci geldi. Onunla berâber gitdim. Onlara Kur'an okudum...» «Müslim».

Hulâsa: Kitâb ve sünnetden haasıl olan kat'î ilme nazaran cin vardır. Müslüman olan kısmı yaratılışlarına ve hallerine uyar bir tarzda şerîat hukümlerine göre ibâdet etmekdedirler. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Resûl-üs sekaleyn» dir. Ya'nî hem insanların, hem cinnin peyğamberidir. Onun dînine girenler mü'minlerdendir. Dünyâda da, âhiretde de, cennetde de mü'minlerle berâberdir. Dînini inkâr edenler ise şeytanlardandır ki onlar Allâhın rahmetinden koğulmuşlardır. Varacakları yer de cehennemdir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik, Haazin, Buhaarî, Müslim (mülehhasan)». Bakınız: «El-ahkaaf» sûresi, âyet: 29 : 32.

[3] «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] Kavmlerine döndükleri zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Güzel nazmı, ince ve derin ma'nâsı i'tibâriyle görülmedik, işidilmedik, bedî' ve insan kelâmına ve başka kitablardakine benzemez, gaayet fasiyh «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Medârik».

[7] «Celâleyn».

[8] Çünkü o Kur'an Allâhı bir tanıtacak kat'î delîlleri ihtivâ etmekdedir «Beyzâvî».

[9] Kendisine nisbet edilen zevceden ve evlâddan münezzehdir «Celâleyn».

[10] «Celâleyn». İblîs, yahud cinnin azgın kısmı «Beyzâvî, Medârik».

[11] Allâh-ü Teaalâya zevce ve evlâd isnâd etmek gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Her hangi bir kimse seferinde korkunc ve ıssız bir yere vardığı zaman «şu mahallin sefîhlerinden (azgın cinlerinden) bu mahallin ulusu olan cinnîye sığınırız» der «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

7 — **«Hakıykaten onlar[13] da, sizin[14] zannetdiğiniz gibi, Allâhın hiçbir kimseyi kat'iyyen diriltemeyeceğini sanmışlar».**

8 — (Cin devamla:)[15] **«Biz ciddî bir suretde göğe erişmek istedik[16]. Fakat onu sert bekcilerle[17] ve** (yakıcı)[18] **şihablarla doldurulmuş bulduk[19]».**

9 — **«Halbuki hakıykaten biz** (bundan evvel haber) **dinlemek için onun ba'zı kısımlarında oturacak yerler** (bulub) **oturuyorduk[20]. Fakat şimdi kim dinleyecek olursa kendisini gözetib duran bir şihab** (karşısında) **bulunuyor».**

10 — **«Doğrusu biz yerdeki kişilere şer mi murad ediliyor, yoksa Rableri onlar için bir hayır[21] mı irâde ediyor, bilmiyormuşuz».**

11 — **«Hakıykaten biz, kimimiz salâha ermiş** (iyi kişi) **leriz[22], kimimiz ise bunlardan aşağıdır[23]. Çeşid çeşid yollar** (a saahib) **olmuşuz[24]».**

12 — **«Şu hakıykatı da şübhesiz anladık ki: Yer** (yüzün) **de** (bulunsak) **da Allâhı aslâ aaciz bırakamayız,** (göğe)[25] **kaçmakla da Onu aslâ aaciz kılamayız».**

13 — **«Doğrusu, biz o hidâyeti** (Kur'ânı)[26] **dinleyince ona îmân etdik. Kim de Rabbine îmân ederse o, ne bir** (ecrinin)[27] **eksileceğinden, ne de bir haksızlığa uğrayacağından korkmaz».**

---

[13] Cin «Celâleyn, Medârik».

[14] Ey Mekkeliler «Beyzâvî, Celâleyn». Bunun aksi, ya'nî «İnsanlar da ey cin sizin...» şekli de dermiyan ve tefsîr edilmişdir. Cümlenin istînâfiyye olması daha uygundur.

[15] «Celâleyn».

[16] Kulak hırsızlığı yapmak için «Celâleyn, Medârik».

[17] Meleklerle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] «Beyzâvî, Celâleyn».

[19] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem peygamber oldukdan sonra «Celâleyn, Medârik».

[20] Biset-i seniyyeden evvel «Celâleyn, Medârik».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Kur'anı dinledikden sonra «Celâleyn».

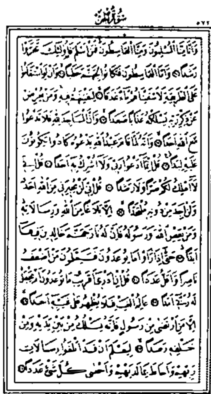
[23] Orta derecededir. Yahud saalih değildir «Beyzâvî, Medârik».

[24] Muhtelif mezheblere, yahud dînlere, yahud fırkalara parçalanmışız «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] «Beyzâvî, Celâleyn».

14 - «Gerçek kimimiz müslümanlar[28], kimimiz ise zulmedenlerdir[29]. Müslüman olan kişiler (yok mu?) işte onlar doğru yolu ara (yıb bul) muşlardır[30]».

15 - «Zulmedenlere gelince : Onlar da cehenneme odun oldular[31]».

16 - (Bana) şu hakıykat da (vahyedildi:)[32] Eğer onlar[33] o yol üzerinde[34] dosdoğru gitselerdi elbette onlara bol su içirirdik[35],

17 - Bu hususda onları imtihaana çekelim diye[36]. Kim Rabbinin zikrinden[37] yüz çevirirse (Rabbi) onu (üstüne çıkıb yükselecek ve mağlûb edecek)[38] çetin bir azâba sokar.

18 - Hakıykatde mescidler[39] Allâhındır. Onun için Allah ile birlikde hiçbir (şey'e, hiçbir kimseye) tapmayın[40].

19 - (Bana) şu hakıykat de (vahyedilmişdir:) Allâhın kulu[41] Ona ibâdet için[42] (namaza) kalkdığı zaman[43] nerdeyse onlar, etrâfında keçeler (gibi dertop) oluyorlardı[44].

---

[28] Kur'ânı dinledikden sonra «Şeyhzâde».

[29] Küfürleri yüzünden kendilerine yazık edenler «Celâleyn». Sülâsî olan «Kıst» kelimesi cevr ve zulüm ma'nâsına da gelir, bu âyetde olduğu gibi. Mezîdâtdan olunca adâlet demek olur, « إن الله يحب المقسطين » âyetinde olduğu gibi. Binâen'aleyh «Kaasıt», «Câir = Cevr eden, zulmeden», «İf'al» bâbından ism-i fâil olan «Muksıt» da «Aadil» demekdir. Rivâyet olunduğuna göre (âcizi zaalim), (Saıyd bin Cübeyr) radıyallâhü anhe (onu mağlûb ve esîr etdikden sonra) şöyle sormuşdu: «Benim hakkımda ne dersin»? Müşârün'ileyh derhal «Sen kaasıt-ı aadilsin» cevâbını verdi. Haazır olanlar (Haccâc) ı kıst-ü adiletle öğdü zanniyle «Saıyd, ne güzel söyledi» dedilerse de, (Haccâc) derhal «Ey câhiller o, beni zaalim ve kâfir yapdı» cevâbını vererek bu âyetle «Sümmellezîne keferuu birabbihim ya'dilûn» («El-en'aam», âyet: 1) âyetini okudu «Şeyhzâde».

[30] «Teharrî», «Ahra :: Evlâ = En lâyık, en uygun olanı ta'leb etmek» demekdir «Medârik».

[31] Cinnin sözü burada bitdi «Şeyhzâde».

[32] «Celâleyn, Medârik».

20 — De ki: (Habîbim)[45]: **«Ben ancak Rabbime düâ ediyorum. Ona hiçbirini ortak koşmam».**

21 — De ki: «Hakıykat ben sizin için ne bir zarar (yapmak), **ne de bir hayır** (getirmek kudretine) **mâlik değilim».**

22 — De ki: «Hakıykat ben (isyân edersem)[46] **beni Allâh** (ın azâbın)-**dan**[47] **kimse kat'iyyen kurtaramaz ve ben Ondan başka bir sığınak da, kaabil değil, bulamam».**

23 — «(Benim elimden gelen)[48] **ancak Allahdan olanı, Onun gönderdiklerini tebliğdir. Kim Alâlha ve peyğamberine ısyân ederse şübhesiz onun için cehennem ateşi vardır, kendileri orada ebedî, dâim kalıcılar olmak üzere.**

---

[33] Cin, yahud ins, yahud her ikisi «Beyzâvî». Zaalimler «Medârik».

[34] İslâm yolu üzerinde «Celâleyn, Medârik».

[35] Bol bol rızık verir, şükür etmelerini teklif ederdik «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik». Yedi yıl devâm eden yağmursuzlukdan sonra «Celâleyn».

[36] Şükredib etmediklerini kendilerine gösterelim diye «Celâleyn, Medârik».

[37] Kur'andan «Celâleyn, Medârik». Ona ibâdetden, yahud Onun öğüdünden, yahud vahyinden «Beyzâvî». Tevhîdden «Medârik».

[38] «Beyzâvî, Medârik».

[39] Namaz kılmak için binâ edilmiş olan yerler, ba'zılarına göre bütün yer yüzü (çünkü müslümanlıkda namaz ve ibâdet yalınız câmi' ve mescidlere hasredilmiş değildir). Ba'zılarına göre, bütün mescidlerin kıblesi olmak bakımından, «Mescid-i haraam», ba'zılarına göre secdeye temâs eden uzuvlar, ya'nî alın, iki el, iki diz, iki ayak olmak üzere yedi uzuv «Beyzâvî, Medârik». (Ataa) diyor ki: «Secdeye me'mur olan uzuvlarını onları yaratandan başkası nâmına tezlîl etme, zillete uğratma» «Şeyhzâde».

[40] Kiliselerine, havralarına girdikleri zaman Hıristiyanların ve Yahudîlerin yapdıkları gibi Allâh-ü Teaalâya eş tutmayın «Şeyhzâde, Celâleyn».

[41] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Habîb-i edîb efendimiz Allâhın kulu olmayı en büyük şeref sayardı. Bu ilâhî ta'bîr onun bu sevgisindendir. (Bununla berâber makaam da ibâdet, kırâat, kısaca kulluk makaamıdır) «Beyzâvî, Medârik».

[42] Ve Kur'an okumak için «Medârik».

[43] «Batnı nahl» de sabah namazını kıldırdığı vakıt «Celâleyn».

[44] Cinler Kur'ânı dinlemek iştiyâkıyle âdetâ birbirine yapışık vaz'iyetde Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin etrâfında toplanıyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Cin ve ins, Resûl-i zîşânın bu işini ibtaal kasdıyle namazda, ibâdet esnâsında onun etrâfında düşmanca toplanıyorlardı «Beyzâvî».

[45] «Sen büyük bir iş tutdun, peyğamberlik iddiâsına kalkdın. Bundan vazgeç de sana yardım edelim» diyen kâfirlere karşı «Şeyhzâde, Celâleyn, Haazin».

[46] «Celâleyn, Medârik».

[47] «Celâleyn, Medârik».

[48] «Celâleyn».

24 — Nihâyet onlar tehdîd edilmekde oldukları (azâbı)[49] **gördükleri zaman**[50] **kimin yardımçısı daha zaîf, sayısı daha azmış**[51] **bileceklerdir.**

25 — De ki (Habîbim): **«Tehdîd edilegeldiğiniz** (azâb) **ın**[52] **yakın mı, yoksa Rabbimin ona uzun bir müddet mi' ta'yîn etmiş olduğunu ben bilmem».**

26 — (O[53] bütün) **gaybı bilendir. Öyle ki gaybına kimseyi muttali' etmez O.**

27 — Meğer ki beğenib seçdiği bir peyğamber ola[54]**. Çünkü O, bunun**[55] **önünden, ardından gözetleyiciler**[56] **dizer,**

---

[49] «Medârik».

[50] Dünyâda «Bedir» de, sonra da kıyâmet gününde «Beyzâvî, Celâleyn».

[51] Onlar mı, mü'minler mi? «Beyzâvî, Medârik».

[52] «Medârik».

[53] «Beyzâvî, Medârik».

[54] Ba'zı gaybları, sırları ona bildirir. Tâki onun gaybden haber vermesi kendisi için bir mu'cize teşkîl etsin «Medârik». «Mu'tezile» bu âyete istinâden evliyâ'ullâhın kerâmetini inkâr etmiştir, «Çünkü, demişler, kerâmet câiz olsaydı velînin de gaybı haber vermesi câiz olurdu. Bu ise ancak Cenâb-ı Hakkın beğenib, seçdiği peyğamberlere mahsusdur». Halbuki âyetde vaaki' olan selb, umuumîdir. «Allâh-ü Teaalâ herkesi her gaybına muttali' kılmaz» demekdir. Bu, ba'zı gayblarını dilediğine izhâr buyurmasına aslâ mâni' değildir. Bununla berâber evliyâullahdan haarikul'âde şeylerin zuhuru da yine peyğambere muzafdır. Onun mu'cizesinin devam ve ısbaatıdır. Çünkü velî ancak mahabbet-i Resûl ile ve ancak o vaasıta ile mazhar-ı kerâmet olur. «Veliyyullah» demek Allâh-ü Teaalâyı ve Onun sıfatlarını mümkin olabildiği kadar «aarif» olan, tâatlara müdâvim, ma'sıyetlerden ve dünyevî lezzet ve şehvetlere dalmakdan müctenib ve bütün bunlarla berâber mensûb olduğu peyğamber uğrunda herşey'ini fedâ etmiş bulunan bir zât demekdir. Onun kerâmetinde peyğamberlik da'vaası yokdur. Bil'akis peygamberin mu'cizesini te'yîd ve ısbât vardır. (Vehb bin Münebbih) şöyle rivâyet eder: Havaarîler (Îsâ) aleyhisselâma sormuşlar: «Ey Ruuhullah, evliyâullah kimlerdir»? Demiş ki: «Onlar o kimselerdir ki insanlar dünyânın zaahirine bakarlarken onlar baatınını görürler. İnsanlar dünyevî ve aacil muradlar isterlerken onlar gelecek âhiret muraadını isterler de ölümü dâimâ hatırlamakdan ayrılmazlar». Diyânetinde mühık olmayan, kalbiyle ve diliyle Allâhın peyğamberini ıkraar ve onun bütün emir ve nehiylerine itâat etmeyen bir kimse velî olamaz. Hattâ o, istiklâl iddiâsında bulunur, ya'nî peyğambere tâbi' olmazsa yalancıdır. Ondan zuhura gelebilen şeyler de «İstidrâc» dır. «Kerâmet» değildir. Peyğamberlerden zuhura gelen haarikul'aade şeylere «Mu'cize», hakıykî evliyâullahdan zuhura gelenlere «Kerâmet» denir «Beyzâvî, Medârik, Seyyid Şerîf, Nesefî ve şerhı Ramazan efendi». (Ahmed bin El-mübârek) anlatıyor: Bu âyetle «Lukman» sûresinin 34 üncü âyetini ve bu ikinci âyete âid hadîsi (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a sordum. Dedi ki: «Gerek o âyetlerdeki, gerek o hadîsdeki hasırdan maksad kâhinleri, arrafları ve cinden kendilerine tâbi' olanları — ki onların gaybe muttali' olduklarını i'tikaad eden Arab câhilleri giderler, huzurlarında muhaakeme edilirler, onların sözlerine dönerlerdi — hukümden çıkarmak, ıskaat etmekdir. Allâh-ü Teaalâ bu fâsid i'tikâadı onların akıllarından gidermek istemiş, bu âyetleri ve benzerlerini inzâl buyurmuşdur. Aarifler bu hukümden haaric değildirler ilh «El-ibrîz».

[55] Peyğamberin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[56] Muhaafız melekler (Hafaza) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

28 — Tâki (o peyğamberler), **Rablerinin gönderdiklerini** (o gözetleyicilerin) **hakkıyle** (kendilerine) **teblîğ etdiklerini** (şûhüden) **bilsin** (ler). (Allah, peyğamberin)[57] **nezdinde olub bitenleri** (onların her haalini ilmiyle) **kuşatmış, herşey'i** (müfredâtı vech ile), **sayı** (sı) **ile saymış** (tesbit etmiş) **dir**[58].

---

[57] «Beyzâvî, Medârik».

[58] Hattâ su katralarını, kum tânelerini, ağac yapraklarını, deniz köpüklerini «Beyzâvî, Medârik».

«73» üncü SÛRE

«EL-MUZZEMMIL» SÛRESI[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

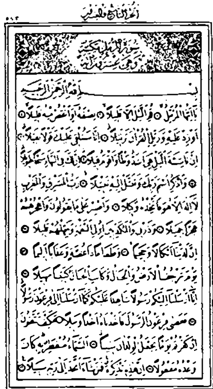
1 — Ey (esvabına)[2] **bürünen** (Habîbim)[3],

2 — gece (nin) **birazından gayrı** (sâatlerinde) **kalk,**

3 — (Gecenin)[5] **yarısı mıkdârınca. Yahud ondan birazını eksilt[6].**

4 — Yahud (o yarının) **üzerine** (ilâve edib) **artır[7]. Kur'ânı da açık açık, tâne tâne oku[8].**

5 — Hakıykat biz sana ağır[9] bir söz[10] vahyediyoruz[11].

[1] «Mekke» de nâzil olan ilk sûrelerdendir. «20» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] İlk vahy geldiği zaman onun heybetinden korkarak ve titreyerek esvabına bürünmüş, yatmışdı. Bu münâsebetle «El-müzzemmil» onun ilâhî isimlerinden olmuşdur. «Beyzâvî, Celâleyn». «Bezzâr, Taberânî, Ebû Nuaym» ın (Câbir) radıyallâhü anhden rivâyetlerine nazaran müşrikler «Dâr-ün nedve» de toplanarak Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme «Şâir, kâhin, mecnun, insanları birbirinden ayıran sihirbaz» gibi bir vasf uydurmak istemişler, bu vasıfları kendileri de beğenmemekle berâber son vasfı ihtiyâr etmişlerdi. Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve selleme bu haber ulaşınca müteessir olmuş, esvabına bürünüb yatmışdı. Derken (Cebrâîl) aleyhisselâm gelib bu vahyi teblîğ etdi. Bakınız: «El-müddessir» sûresi, not: 23.

[4] Namaz kıl «Beyzâvî, Celâleyn».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Yarıdan üçde birine kadar «Celâleyn, Medârik».

[7] Üçde ikiye kadar. Nasıl yaparsan muhayyersin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Ağır ağır, harflerini belli ede ede. O suretle ki dinleyenler onun harflerini sayabilsinler «Beyzâvî, Medârik». Kur'an okuyanların buna riâyet etmesi lâzımdır «Medârik».

[9] Heybetli, yahud şiddetli. Çünkü o, bir takım mükellefiyetler yüklemekdedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

6 — Gerçek, gece (yatağından ibâdete) **kalkan nefs**[12] (yok mu?) **o, hem uygunluk**[13] **i'tibâriyle daha kuvvetlidir, hem kırâatce**[14] **daha sağlamdır.**

7 — Çünkü gündüz senin için uzun bir meşguuliyyet[15] **var.**

8 — Rabbinin adını an[16]. (İbâdetinde Ondan başka herşeyden kesilerek)[17] **yalnız Ona yönel.**

9 — (O)[18], **doğunun da, batının da Rabbidir. Ondan başka hiçbir Tanrı yok. O halde** (umuurunda)[19] **güvenek ve dayanak olarak onu tut.**

10 — Onlar[20] **ne derlerse**[21] **katlan. Onlardan sızıltısızca ayrıl.**

11 — Yalan sayacak olan o varlık saahiblerini[22] **bana bırak ve onlara biraz mühlet ver**[23].

12 — Çünkü bizim yanımızda (ağır)[24] **bukağılar var, yakıcı**[25] **bir ateş var,**

---

[10] Kur'an «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[11] Bu cümle, i'tirâzıyyedir. Cenâb-ı Hak teheccüdle Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme olan teklîfini kolaylaşdırıyor «Beyzâvî».

[12] «Beyzâvî». Uykudan sonra kalkış, yahud gecenin ibâdetle geçen sâatleri «Beyzâvî, Medârik».

[13] Kalbin lisâna ve kulağa uyması, yahud uykudan kalkarak okumanın külfeti, yahud sebât, yahud istenen huzuu' ve ihlâsa muvaafakatı «Beyzâvî, Medârik».

[14] «Beyzâvî, Medârik».

[15] Kur'an okumıya müsâid boş vaktın kalmaz. Onun için geceleyin kıyâm ve ibâdete devâm et «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] Kur'an okumıya başlarken «Bismillâhirrahmaanirrahîm» de «Celâleyn». Gece, gündüz Onun zikrine müdâvim ol. Zikrullah tesbîh, tehlîl, temcîl, tahmîd, namaz, Kur'an okumak, ilim tedrîs ve tahsili gibi her şey'e şâmildir «Beyzâvî, Medârik».

[17] «Beyzâvî, Celâleyn».

[18] «Beyzâvî».

[19] «Celâleyn».

[20] «Mekke» kâfirleri «Celâleyn».

[21] Hurâfeler nâmına «Beyzâvî». Gerek benim hakkımda söyleyecekleri «Zevcesi var, evlâdı var» gibi sözler, gerek senin hakkında «Sihirbazdır, Şâirdir» kabîlinden dermiyan edecekleri iddiâlar «Medârik».

[22] Kureyş reîslerini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] «Bedir» gününe kadar «Celâleyn, Medârik». Yahud kıyâmet gününe kadar «Medârik».

[24] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] «Medârik».

13 — boğazda tıkanıb kalan bir yiyecek var[26]. (Bunlardan başka da)[27] **elem verici**[28] **bir azâb var,**

14 — o günde ki yer (ler), **dağlar** (zelzeleyle)[29] **sarsılır. Dağlar akıb dağılan**[30] **bir kum yığınına döner.**

15 — Hakıykat, bir Fir'avne bir peyğamber[31] **yolladığımız gibi size de** (kıyâmet günü) **üzerinize şâhid olarak**[32] **bir peyğamber**[33] **gönderdik.**

---

[26] Zakkum, yahud zehirli diken, yahud kan ve irin, yahud ateşden diken «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[27] «Beyzâvî, Celâleyn».
[28] «Beyzâvî, Celâleyn».
[29] «Beyzâvî, Celâleyn».
[30] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[31] (Musâ) aleyhisselâmı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[32] İcâbetle îman edib etmediğinize «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[33] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemi «Celâleyn, Medârik».

16 — Fir'avn, o peyğambere ısyânetdi de biz de onu ağır ve çetin bir tutuşla yakalayıverdik.

17 — Eğer siz (dünyâda)[34] **küfrederseniz çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günde[35] kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?**

18 — Gök bile o sebeble (o günün şiddetinden)[36] **yarılmış, Onun va'di[37] fiile çıkarılmış** (yerine getirilmiş olacak) **dır.**

19 — İşte bu (korkutucu âyetler)[38] **hakıykî birer öğüddür. Artık kim dilerse Rabbine bir yol edinir[39].**

20 — Şübhe yok ki Rabbin, senin, gecenin üçde ikisinden biraz eksik[40], yarısı, üçde biri kadar ayakda durmakda olduğunu ve senin maiyyetinde bulunanlardan bir zümrenin de (böyle yapdığını)[41] **biliyor. Geceyi, gündüzü[42] Allah saymakdadır. O, bunu[43] sizin sayamayacağınızı[44] bildiği için size karşı** (ruhsat cânibine) **döndü[45]. Artık Kur'andan kolay geleni** (ne ise onu) **okuyun[46]. Allah muhakkak bilmişdir ki içinizden hasta** (lanan) **lar olacak, diğer bir kısmı Allâhın fazlından** (nasıyb) **aramak üzere[47] yer** (yüzün) **de yol tepecekler, başka bir takımı da Allah yolunda çarpı-**

---

[34] «Celâleyn, Medârik».

[35] Kıyâmet gününün şiddet ve azâbından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Beyzâvî, Celâleyn».

[37] Cenâb-ı Hakkın o günün geleceği hakkındaki tehdîdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] İman ve itâatle «Celâleyn». Takvâya sülûk ile Allâha yaklaşabilir «Beyzâvî, Medârik».

[40] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[41] Ashaab-ı kirâm rıdvânullâhi aleyhim de sevgili peyğamberlerinin isrine uyarak böyle yaparlardı. İçlerinde gecenin ne kadar zamânında namaz kıldığını, sabaha ne kaldığını bilmiyerek ihtiyâtan bütün gece kaaim olanlar hattâ ayakları şişenler vardı «Celâleyn, Medârik».

[42] Ve sâatlerini «Beyzâvî, Medârik».

[43] O sâatlerin mıkdârını «Beyzâvî, Celâleyn».

[44] Bu kıyâma muktedir olamayacağınızı «Beyzâvî, Medârik».

[45] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Sizden gece kaaim olmak farzıyyetini kaldırdı «Medârik».

[46] Namazı kolay gelecek suretde kılmak üzere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Denildi ki «Teheccüd» yukarıdaki muhayyerlik dâiresinde farz idi. Bunun tatbıykı ashaab-ı kirâma güç gelecekdi. Onun için bu âyetle tahfîfen nesih vârid oldu. Sonra ise beş vakıt namaz farz edildiği için bu tahfîf de nesholundu. Teheccüd ümmet hakkında tetavvu', nâfile, Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem hakkında farz olarak kaldı «Beyzâvî, Haazin». Yahud bu tahfîf yalınız namaza münhasır değildir. Namaz haaricinde okunacak Kur'âna da şâmildir «Beyzâvî».

[47] Ticâret, tahsîl-i ilim ve sâire suretiyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

şacaklardır[48]**. O halde ondan** (Kur'andan size) **kolay geleni okuyun. Namazı**[49] **dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allâha gönül hoşluğuyle**[50] **ödünc verin**[51]**. Önden nefislerinizi için ne hayır gönderirseniz onu Allâhın nezdinde bulursunuz,** (hem) **bu daha hayırlı, sevabca daha büyük olmak üzere**[52]**. Allahdan mağfiret isteyin. Şübhesiz ki Allah** (mü'minleri)[54] **çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

---

[48] Bu üç zümrenin her biri için geceleyin uzun boylu kaaim olmak müşkil gelecekdi. Onun için Cenâb-ı Hak bunu kolay olan bir kırâatle hafifletdi. Sonra bunun farzlığı da farz olan beş vakıt namazla neshedildi «Celâleyn».

[49] Farz olan beş vakıt namazı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[50] «Celâleyn».

[51] Farz olandan başka hayırlar yapın. İnfaklarda bulunun «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Sağlıkda yapılan hayır ölüm zamânına bırakılan vasıyyetden daha hayırlı ve sevablıdır «Beyzâvî».

[53] Bütün hallerinizde «Beyzâvî».

[54] «Celâleyn».

«74» üncü SÛRE

«EL-MUDDESSIR» SÛRESI[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Ey bürünüb sarınan**[2] (Habîbim),

2 — **kalk, artık** (kâfirleri azâb ile)[3] **korkut.**

3 — **Rabbini büyük tanı**[4],

4 — **elbiseni** (bundan sonra da) **temizle** (mekde devâm et)[5],

5 — **azâb** (a götürecek şeyleri) **terk** (de yine sebât) **eyle**[6].

6 — **İyiliği - çoğu isteyerek - yapma**[7].

7 — **Rabbin** (in rızaası)[8] **için katlan**[9].

8 — **Çünkü o boru üfürülünce**[10],

9, 10 — **işte o** (vakıt[11], o gün) **kâfirlerin aleyhinde pek çetin bir gündür. Kolay değil**[12].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. Başındaki beş âyetin «El-müzzemmil» sûresinden evvel nâzil olduğu rivâyet edilmişdir. (30, 31) inci âyetlerinin «medine-i münevvere» de nâzil olduğu hakkında da bir rivâyet vardır. Tamâmı «56» âyetdir.

[2] Üzerine ilk vahy indiği zaman böyle yapmışdı «Celâleyn». «Hırâ» da (Cebrâîl) aleyhisselâmı ilk def'a gördüğü zaman «Beyzâvî, Medârik». («Buhaarî» ve «Müslim» in rivâyetleri de bu rivâyeti te'yîd etmekdir. Bununla berâber bu hususda başka rivâyetler de vardır).

[3] «Celâleyn».

[4] Müşriklerin eş katmalarından âlî ve yüce tanı (tekbîr al) «Celâleyn». Büyüklüğü yalınız Allâha tahsıys et «Beyzâvî, Medârik».

[5] Necâsetden iki korun «Celâleyn». Zîrâ tahaaretsiz namaz sahıyh olmaz. O, namaz için farz, namaz haarici için de mesnûndur «Beyzâvî, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Medârik».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud yapdığın iyiliği çok görme «Medârik».

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] Emir ve nehiylerine itâatde sebât et «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: ilâhî teklîflerin meşakkatine, müşriklerin ezâlarına katlan «Beyzâvî».

[10] İkinci nefhada «Suur» a üfürülünce «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Müşriklere öyle çetin bir zaman gelecek ki «Beyzâvî».

[11] «Celâleyn».

[12] Bunda o günün mü'minler için kolay olacağına delâlet ve tebşîr vardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

11 : 14 — **Bir tek** (ya'nî nev'i şahsına münhasır) **olarak**[13] **yaratdığım, kendisine uzun boylu mal**[14] **ve** (yanında ve toplantılarda dâimâ) **haazır bulunmak üzere**[15] **oğullar verdiğim,** (yaşayışını, ömrünü, evlâdlarını)[16] **yaydığım** (bol bol ihsân etdiğim o kâfir adam)[17] **ı bana bırak.**

15 — **Sonra da o** (bütün bunlara rağmen) **hırs ile daha da artırmamı ister.**

16 — **Hayır** (kat'iyyen artırmayacağım)[18]. **Çünkü o, bizim âyetlerimize**[19] **karşı alabildiğine bir inâdcı** (kesilmiş) **dir.**

17 — **Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım**[20].

18 — **Çünkü o** (Kur'an hakkında ne diyeceğini)[21] **uzun uzadıya düşündü,** (kendine göre gûyâ bir)[22] **ölçü koydu.**

19 — **Hay kahr olası! Ne biçim ölçü kurdu o?**[23]

---

[13] Âilesiz, malsız «Beyzâvî, Celâleyn». Şirretlik hususunda emsâlsiz, yahud: soysuz «Beyzâvî». Maksud (Velîd bin Muğıyre) dir. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Kavmi arasında da «Vahıyd = Yegâne adam» diye adlandırılmışdı «Beyzâvî».

[14] Ziraâtcilik, hayvancılık, ticâret gibi birbirini destekleyen bol servet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Mücâhid) der ki: Yüzbin altına mâlikdi. «Taaif» de meyveleri ve mahsulleri bitib tükenmeyen arazîsi vardı «Medârik».

[15] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Çünkü kavmi arasında i'tibâr saahibi idiler. Sayısız hizmetcilerinden başka on da oğlu vardı. Bunlardan (Halid, Hişâm, Ammaare) radıyallâhü anhüm şeref-i islâm ile müşerref oldular «Beyzâvî, Medârik».

[16] «Celâleyn». Dünyâca mertebesini, riyâsetini «Beyzâvî, Medârik».

[17] (Velîd bin Muğıyre) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Denildi ki bu âyetin nüzûlünden i'tibâren o ölünceye kadar i'tibaarı düşdükçe düşmüş, serveti de gittikce eksilmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Kur'âna «Celâleyn, Medârik».

[20] Çetin bir azâba uğratacağım «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin bu âyetdeki «Sauud» hakkında meâlen şöyle buyurduğu rivâyet edilmişdir «Sauud, ateşden bir dağdır. Ona kâfir yetmiş yılda çıkabilir, sonra yine bu kadar zamanda inebilir. Bu, ebedî bir azâbdır «İmam Ahmed, Neseî, İbni Ebid-dünyâ, Ebû Ya'lâ, İbni Hıbban, Haakim, Beyhekıy: Ebû Saıyd radıyallâhü anh».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] Rivâyete göre (Velîd), birgün Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi «Haamîm secde» sûresini okurken işitdi. Kavminin meclisine döndüğü zaman dedi ki: «Andolsun ben (Muhammed) (sallellâhü aleyhi ve sellem) den öyle bir kelâm işitdim ki bu, ne insanların, ne cinnin sözlerine benzemiyor. Çok tatlı, çok güzel bir kelâm. Tepesi bol yemişli, dibi çok sulak (yemyeşil bir ağac) o. Muhakkak ki o, her şey'e galebe edecek, kendisi aslâ mâğlûb olmayacakdır». Kureyş: «Vay, dediler, (Velîd) dîninden dönmüş! Muhakkak bütün Kureyş kavmî de ona bakarak dönecekdir». Kardeşi (Ebû Cehl) «Ben onun hakkından gelirim» dedi. (Velîd) in evine gidib yanına oturdu. Çok kederli idi. (Velîd) sordu: «Seni tasalı görüyorum. Sebebi nedir?» Öbürü cevâb verdi: «Neye tasalanmayayım? İşte Ku-

20 — Yine kahr olası, nasıl ölçü yapdı o?!

21 — Sonra bakdı[24].

22 — Sonra (ümîdsizliğinden ve öfkesinden) **kaşlarını çatdı, suratını asdı.**

23 — En son arka çevirdi[25] **ve büyüklük tasladı da,**

24 — «Bu, dedi, (sihirbazlardan[26] öğrenilib[27]) **rivâyet edilen bir sihirden başkası değil».**

25 — «Muhakkak bu, insan sözünden başkası değil».

26 — Onu cehenneme[28] **sokacağım ben.**

27 — Sen biliyor musun, cehennem nedir?

---

reyş şu ihtiyar halinde sana yardım için nafaka topluyorlar! İddiâ ediyorlar ki sen Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in sözünü süsleyib püslemişsin. Onun yemeklerinin artıklarından yemek için oraya gidip geliyormuşsun!» (Velîd) bu söze çok sinirlenmişdi. Dedi ki: «Kureyş benim kendilerinden malca da, evlâdca da daha zengin olduğumu bilmiyor mu? Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) ile maiyyetindekiler kendi karınlarını doyurdular da artıklarını bana mı vereceklermiş?» Sonra kalkdı. (Ebû Cehl) ile birlikde kavminin meclisine gitdi. Onlara dedi ki: Siz Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in Mecnun olduğunu iddiâ ediyorsunuz. O, boğulmuş bir adam mıdır? (Zanlarınca mecnunları cin taaifesi boğardı. Yaşatmazdı). Kâhin diyorsunuz. Böyle bir kâhinlik yapdığını hiç gördünüz mü? Şâir olduğunu öne sürüyorsunuz. Onun bir şiir söylediği vaaki midir? Yalancı diyorsunuz. Onun hiç yalanını tutdunuz mu? O bu da'vâsından evvel bile EMÎN unvânını kazanmışdır». Kureyş bu süâllere hep «Allah için hayır» diye cevâb veriyorlardı. Sordular: «O halde ona ne diyeceğiz?» (Velîd) hayli düşünerek şöyle dedi: «O, olsa olsa sihirbazdır. Görmüyor musunuz, kişiyi âilesinden, evlâdından, kölesinden ayırıyor. O halde o, bir sihirbazdır. Söyledikleri de sihirbazlardan nakledilen sözlerdir». Bu sözü hepsi beğenerek sevindiler ve bu sevinçle dağılıb gitdiler. Bu vak'adan sonra Kureyşden kim Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme tesaadüf ederse onu «Ey sihirbaz, ey sihirbaz» demek suretiyle ezâlandırırdı. Bu, Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve selleme çok dokundu. Teessüründen haane-i seâdetine gitdi. Mahzun ve mütefekkir bir örtüye bürünüb yatdı. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak bu sûrenin başından «24» üncü âyetinin sonuna kadar olan kısmını inzâl buyurdu «Beyzâvî, Şeyhzâde, Haazin, Medârik». Bakınız «El-Müzzemmil» sûresi âyet: 3 - not.

[24] Kavminin yüzlerine «Celâleyn». Yahud Kur'an hakkında ne diyeceğini tekrar tekrar düşündü «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] Hakdan, yahud resûlden «Beyzâvî». Hakdan «Medârik». İmandan «Celâleyn».

[26] «Celâleyn, Medârik».

[27] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] Âyet-i kerîmedeki «Sekar» cehennemin haaş isimlerinden biridir «Medârik». Bu, «17» nci âyetden bedeldir. Ya'nî sarp yokuşa sardırmakdan ilâhî maksadın ne olduğunu ifâde etmekdedir «Beyzâvî, Medârik».

28 — Hem (bedeninden hiçbir eser)[29] **bırakmaz** (hepsini helâk eder)[30], **hem yine** (eski haaline getirib aynı azâbı yapmakdan)[31] **vaz geçmez o,**

29 — insana çok susamışdır[32].

30 — üzerinde on dokuz (melek) **vardır**[33].

31 — Biz o ateşin bekci (lik) **lerine meleklerden başkasını me'mur etmedik. Sayılarını da küfredenler için — başka değil — ancak bir fitne**[34] **yapdık ki kendilerine kitâb verilenler sağlam bilgi edinsin** (ler)[35], **îman edenlerin de inanları artsın**[36]. (Hulâsa) **hem kendilerine kitâb verilenler, hem mü'minler** (bu hususda)[37] **şüpheye düşmesin** (ler). **Kalblerinde maraz bulunanlarla**[38] **kâfirler**[39] **dahi «Allah bu** (aded) **le, misâl olarak, yeni murad etmiş?» desin** (ler). **İşte Allah, kimi dilerse böylece şaşırtır, kimi de dilerse doğru yola getirir**[40]. **Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. O**[41], **insan** (lar) **için öğüdden başkası değildir.**

32 — Fakat ne gezer[42]**! Andolsun aya,**

---

[29] «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[30] «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Ebüssüud».

[31] «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[32] «Müfredât-ı Raağıb, Kaamus-ı Arabî». Derileri kavurandır, kapkara bir haale getirendir, insanlara karşıdan gözükendir «Beyzâvî, Medârik».

[33] Aded, yahud sınıf, yahud saf «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Ebû Cehil) bu âyetin nüzûlünü işiderek kavmi arasında maskaralığa kalkmışdı. Bu arada kâfirlerden güclü kuvvetli bir adam olan (Eb-ül Esved bin Üseyyid bin Kilde) dedi ki: «Ben onların on yedisine yeterim! Siz de ikisini der'uhde edin»! Bunun üzerine sonraki âyetler nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».

[34] Kâfirleri şaşırtacak bir şey «Celâleyn». Bir imtihan mevzuu «Medârik».

[35] Yahudîler peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin sıdkına ve Kur'ânın hak olduğuna iyice inansınlar. Çünkü o meleklerin on dokuz olarak beyânı kendi kitablarına da uygundur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] Bunu kabul ve ıkraar etmekle, yahud ehl-i kitâbın da buna doğrudur demesiyle «Beyzâvî»

[37] «Beyzâvî, Celâleyn».

[38] Şek, yahud nifaak erbâbiyle. Bu, istikbalde «Medîne» de vuku' bulacak ahvaali ve gaybı daha evvelden beyan ve ihbardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] «Mekke» deki «Celâleyn, Medârik».

[40] Kendi ihtiyarlarıyle «Medârik».

[41] Cehennem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud zebânîlerin adedi, yahud bu sûre «Beyzâvî».

[42] Âyet-i celîlenin başında bulunan «Kellâ» kelimesi «Redi'» edâtıdır «Beyzâvî, Medârik». «Elâ» ma'nâsında bir tenbîh edâtıdır. Bu takdîrde ma'nâ şudur: «Gözünüzü açın, haberiniz olsun» «Celâleyn».

33 — (Gündüzün hitâmiyle)[43] **dönüb geldiği zaman geceye,**

34 — ağardığı dem sabaha ki,

35 — hakıykaten (o cehennem)[44] **büyük büyük** (belâ)[45] **lardan biridir,**

36, 37 — Insan (lar) **için, sizden ileri gitmek**[46], **yahud geri kalmak**[47] **isteyenler için en korkutucu olmak bakımından.**

---

[43] «Celâleyn».
[44] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[45] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[46] Hayır hususunda, yahud cennete îman ile gitmek hususunda «Celâleyn, Medârik».
[47] Bu hususlarda «Medârik». Kendilerini şerre teslîm etmek, yahud küfür yüzünden cehennemde kalmak suretiyle «Celâleyn». (Zeccâc) e göre: Allâhü Teaalânın emir ve nehiylerinden «Medârik».

38 — **Her nefs, kazandığı** (kesb-û ihtiyâr etdiği) **şey mukaabilinde bir rehindir**[48].

39 — **Ancak sağcılar**[49] **böyle değil**[50].

40 — (Onlar)[51] **cennetlerdedirler. Soruşurlar,**

41 — **günâhkârları** (n hallerini):

42 — **«Sizi cehenneme sokan nedir»?**

43 — (Günâhkârlar)[52] **dediler** (derler)[53]: **«Biz namaz kılanlardan değildik**[54]**».**

44 — **«Yoksula yedirmezdik»,**

45 — **«Biz de** (baatıla)[55] **dalanlarla berâber dalardık»,**

46 — **«Cezâ** (ve hisâb)[56] **gününü de yalan sayardık».**

47 — **«Nihâyet bize ölüm**[57] **gelib çatdı».**

48 — **Artık şefâat edicilerin**[58] **hiçbir şefâati onlara fâide vermeyecek.**

49 — **Böyle iken şunlara ne oluyor ki** (haalâ) **öğüd** (kabul etmek)[59]**-den yüz çeviricidirler?**

50, 51 — **Sanki onlar arslandan ürküb kaçan vahşî eşeklerdir!**

---

[48] Ateşle muâhaze olunacaklardır «Celâleyn». İndallah mevkuf ve mes'ûldür «Beyzâvî, Medârik».

[49] Mü'minler «Celâleyn».

[50] Çünkü onlar tâatle ipoteklerini çözmüşler, kendilerini kurtarmışlardır «Medârik».

[51] «Beyzâvî, Medârik».

[52] «Celâleyn».

[53] Maazî sığasiyle îrâdı vukunun ilm-i ezelîde tehakkukundandır.

[54] Farz olan namazları. Bunlar kâfirlerin fer'î mükellefiyyetlerinden de mes'ûl olacaklarına delîldir «Beyzâvî». Namazın farz olduğuna i'tikaad etmezdik «Medârik».

[55] «Beyzâvî, Celâleyn». Allâhın âyetleri aleyhinde yersiz lâflara ve yalanlara «Medârik».

[56] «Medârik».

[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[58] Meleklerin, peyğamberlerin, saalihlerin «Celâleyn, Medârik». (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh dedi ki: Melekler, peyğamberler, şehîdler, saalihler ve bütün mü'minler şefâat erbâbıdır. Ateşde şu dört sınıfdan başkası kalmayacakdır («43, 44, 45, 46» ncı âyetleri okudu) «Haazin».

[59] «Celâleyn».

52 — Evet, onlardan herkişi kendisine neşredilecek[60] **sahîfeler verilmesini ister**[61].

53 — Hayır (bu isteyişleri boşdur)[62]. **Daha doğrusu onlar âhiretden**[63] **korkmazlar**[64].

54 — Gerçek[65], **o** (Kur'an) **hiç şüphesiz bir öğüddür.**

55 — Onun için kim dilerse (onu okuyarak, alacağı)[66] **öğüd** (ü, ibreti) **alır.**

56 — Bununla berâber Allâhın dileyeceğinden başkaları o öğüdü almazlar ki (Onun azâbından) **korunmıya ehil olan da odur, yarlığanmıya ehil olan da o.**

---

[60] Ve okunacak «Beyzâvî, Medârik».

[61] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme tâbi' olmak için Allâhın, gökden her birine hususî da'vetnâmeler indirmesini isterler! «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] «Beyzâvî, Medârik». Âyetin başındaki «Kellâ» tenbîh edâtıdır, «Elâ» gibi «Celâleyn».

[63] Âhiret azâbından «Celâleyn».

[64] Kur'andan ve öğüdden yüz çevirmelerinin hakıykî sebebi budur, kendilerine hususî nâmeler gönderilmemesi değil «Beyzâvî, Medârik».

[65] «Hakkaa ki» «Celâleyn, Haazin».

[66] «Celâleyn».

«75» inci SÛRE

«EL-KIYAAME» SÛRESİ[1]

1 — (Hakıykat, kâfirlerin inkâr etdiği gibi değildir)[2]. **Kıyamet gününe andederim.**

2 — (Hayır, hakıykat öyle değildir)[3]. **Kendisini alabildiğine kınayan[4] nefse yemîn ederim** (ki siz öldükden sonra mutlakaa dirileceksiniz)[5].

3 — **İnsan[6] zanneder mi ki her halde biz onun kemiklerini toplayıb bir araya getirmeyeceğiz?[7]**

4 — **Evet, biz parmak uclarını[8] bile derleyib iâde etmiye kaadiriz.**

5 — **Fakat insan, önündeki** (o kıyâmeti)[10] **yalanlamak[11] diler[12].**

6 — **«Kıyâmet günü** (de) **ne zaman** (mış» diye) **sorar.**

7 : 9 — **İşte göz** (hayret ve dehşetle)[13] **kamaşdığı, ay tutul** (ub karar)-**dığı[14], güneşle ay bir araya getirildiği[15] zaman,**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «40» âyetdir.

[2] İmam (Ferrâ') «Medârik».

[3] «Kezâ».

[4] Takvâ hususundaki taksıyrlerinden dolayı kıyâmet günü kendilerini ayıblayacak olan, yahud (dünyâda) ne kadar ibâdet ve tâate çalışsa yine bunları az görüb dâimâ nefsini kınayan insan, yahud «Nefs-i emmâre» yi ta'n eden «Nefs-i mutmeinne» «Beyzâvî».

[5] «Celâleyn, Medârik».

[6] Ba'si inkâreden kâfir «Medârik». Yahud «Kıyâmet gününü gözümle görsem yine inanmam» diyen (Adîy bin Rebîa) «Beyzâvî».

[7] Diriltmek için «Celâleyn».

[8] «Şeyhzâde». Parmak kemiklerini «Beyzâvî, Celâleyn».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn».

[10] «Celâleyn».

[11] «Celâleyn».

[12] Yahud: Gelecek zamanlarında da fısk-u fücûre devâm etmek ister «Beyzâvî, Medârik».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] «Beyzâvî, Medârik».

[15] Batıdan doğdukları, yahud ışıkları söndüğü. Bu, kıyâmet gününde olacakdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

10 — (Evet) **o gün insan «Kaçış[16] nereye?» diyecek.**

11 — **Hayır, hiçbir sığınak yok.**

12 — **O gün herkesin** (varıb) **duracağı yer ancak Rabbin** (in huzuuru) **dur[17].**

13 — **O gün insana, önden yolladığı şeyler** (amel ve hareketler)[18] **le geri bırakdığı[19]** (ne varsa, hepsi) **haber verilecek[20].**

14 — **Daha doğrusu insan** (bizzât) **kendisine karşı bir şâhiddir[21].**

15 — **Velev ki o,** (bütün) **ma'ziretlerini** (meydana) **atmış olsun.**

16 — **Onu[22] acele** (kavrayıb ezber)[23] **etmen için** (Cebrâîl vahyi iyice bitirmeden)[24] **dilini onunla[25] depretme.**

17 — **Onu** (göğsünde)[26] **toplamak, onu** (dilinde akıtıb)[27] **okutmak şübhesiz bize âiddir.**

18 — **Öyleyse biz onu okuduğumuz vakıt[28] sen onun kırâatine uy[29].**

19 — **Sonra onu açıklamak[30] da hakıykat bize âiddir.**

20 — **Yok yok, siz[31] çarçabuk geçen** (bu dünyây) **i seversiniz.,**

21 — **Âhireti bırakırsınız[32].**

---

[16] «Beyzâvî, Medârik».

[17] Herkes orada hisâb verecek, yapdığının karşılığını orada görecek «Celâleyn».

[18] «Beyzâvî».

[19] Yapmadığı «Beyzâvî, Medârik».

[20] Bakınız: «El-mâide» sûresi « وتعاونوا », âyet: 2 — «Et-tevbe» sûresi, âyet: 18 — «Yâsîn» sûresi, âyet: 12.

[21] Yahud bir huccetdir «Beyzâvî, Medârik». Uzuvları ne yapdığını birer birer haber vermek suretiyle şâhidlik edecekdir «Celâleyn».

[22] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, kendisine vahy nâzil olduğu zaman onu ezberlemek kasdiyle dilini kımıldatırdı. Bu âyet bunun üzerine nâzil olmuşdur «Buhaarî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ».

[24] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] Kur'an ile «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] «Celâleyn». Tesbît edib «Beyzâvî».

[28] (Cebrâîl) aleyhisselâm lisâniyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Dinle. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de evvelâ dinler, sonra okurdu «Celâleyn».

[30] Müşkil olan ma'nâlarını anlatmak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Ey küffâr-ı Mekke! «Haazin». Ey Âdem oğulları «Beyzâvî, Medârik».

[32] Âhiret amellerini terkedersiniz «Celâleyn».

22 — **Yüzler** (vardır) **o gün**[33] **ter-ü tâzedir**[34].

23 — **Rablerine bakacakdır**[35].

24 — **Yüzler** (vardır), **o gün burtarıkdır**[36].

25 — **Anlar ki**[37] **kendisine bel kemiklerini kıracak çok belâ** (lı bir iş)[38] **yapılacak.**

26 — **Gözünüzü açın**[39], (can)[40] **köprücük kemiğine bir dayandığı zaman,**

27 — **«Tedâvî edebilecek**[41] **kim?» denildi** (denilecek)[42].

28 — **ve** (can çekişen)[43] **hakıykî bir ayrılış**[44] **olduğunu anladı** (anlayacak).

---

[33] Kıyâmet günü «Şeyhzâde, Celâleyn».

[34] Güzeldir, ışık saçıcıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Ehl-i sünnet aalimleri dediler ki: Allâh-ü Teaalâyı görmek aklen imkânsız değildir, mümkindir. Bunun âhiretde vukuu husus̄unda ittifak etmişlerdir. Binâen'aleyh mü'minler Cenâb-ı Hakkı görecekler, kâfirler («Et-tatfîf» sûresinin 15 inci âyeti mucibince bundan mahrum kalacaklardır). Erbâb-ı bid'atden «Mu'tezile, Havaaric» fırkalariyle «Mürcie» den ba'zıları «Cenâb-ı Hakkı Onun kullarından hiçbiri göremez. Onu görmek aklen imkânsızdır» dediler. Bu, apaçık bir hataadır ve çirkin bir cehâletdir. Çünkü gerek Kur'ân-ı kerîmin, gerek sünnet-i seniyye'nin gerek ashaab-ı kirâmın, gerek bunlardan sonra gelen bütün eslâfın hep birbirine uygun ve muzaahir delîlleri Cenâb-ı Hakkı görmeyi isbat etmişlerdir. Ashaab-ı kirâmdan tam yirmisi bunun vaaki' olacağını rivâyet etmişdir. Kur'ânın bu babdaki âyetleri meşhurdur. Erbâb-ı dalâlin i'tirazlarına karşı da kuvvetli cevablar verilmişdir ki bunlar bütün tafsıylâtiyle kelâm kitablarında yazılıdır. Mezâhib-i hakka göre rü'yet, Cenâb-ı Hakkın kullarında yaratdığı bir kuvvetdir. Bunda ne ziyâların ittısaali, ne görünecek olanın karşıya gelmesi, ne de başka birşey şart değildir «Beyzâvî, Haazin, Medârik». Rü-yet-i Bârî hakkında vârid olan hadîslerden yalınız birinin meâlini yazacağız: (Cerîr bin Abdullah) radıyallâhü anhden, şöyle rivâyet etmişdir: Biz Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin yanında idik. Ayın on dördüncü gecesi idi. (Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem ona) bakarak buyurdu ki: «Siz birbirinizle işitmeyerek (rahat rahat) şu ayı nasıl görüyorsanız muhakkak Rabbinizi de (öylece izdihamsız) ıyan beyan göreceksiniz — Buhaarî, Müslim).

[36] Bunlar kâfirlerin yüzleridir «Medârik».

[37] «Celâleyn». Bekler ki, intizaar eder ki «Beyzâvî, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] «Elâ» ma'nâsınadır «Celâleyn». «Hakkaa» demekdir «Haazin».

[40] «Beyzâvî, Medârik».

[41] Doktor, yahud nefes edici «Beyzâvî, Celâleyn».

[42] Bunu diyecekler hastanın etrâfında bulunanlar, yahud meleklerdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[43] «Beyzâvî, Medârik».

[44] Dünyâdan «Celâleyn».

29 — Bacak da bacağa dolaşdı mı[45],

30 — O gün sevk (ıyyât) **yalınız Rabbinedir!**

31 — Işte o, (peyğamberi ve Kur'ânı)[46] **tasdıyk etmemiş[47], namaz da kılmamış,**

32 — fakat (üstelik Kur'ânı)[48] **yalanlamış,** (îmâna)[49] **arkasını dönmüş,**

33 — sonra da çalım sata sata yürüyerek[50] ehline gitmişdi.

34 — (Hoşlanmadığın herşey)[51] **sana yaklaş** (ıb çat) **sın[52]. Çünkü** (sen buna başkalarından daha çok)[53] **lâyıksın.**

35 — Yine (hoşlanmadığın herşey) **sana yaklaş** (ıb çat) **sın. Zîrâ** (sen buna başkalarından daha çok) **lâyıksın[54].**

36 — İnsan, kendisinin başı boş bırakılacağını[55] mı sanıyor?

37 — O, (döl yatağına)[56] **dökülen menîden bir damla su değil miydi?**

38 — Sonra o (menî) **bir kan pıhtısı olmuş, derken** (Allah[57], onu) **insan biçimine koyub[58] yaratmış,** (uzuvlarını)[59] **düzenlemişdir.**

---

[45] Kımıldanmayacak bir haale geldiği, yahud dünyâdan ayrılış derdiyle âhirete yöneliş elemi birbiriyle çarpışdığı zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[46] «Medârik».

[47] Yahud zekât, sadaka vermemiş «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[48] «Celâleyn, Medârik».

[49] «Celâleyn».

[50] «Celâleyn».

[51] «Celâleyn».

[52] Başındaki «Evlâ» kelimesi bir «ism-i fiil» dir «Celâleyn». Yahud ma'nâ: Helâk sana, kahrol «Beyzâvî, Medârik».

[53] «Celâleyn».

[54] Bu, te'kîddir «Celâleyn, Medârik».

[55] Şerîatlerle mükellef tutulmayacağını, öldükten sonra dirilib hisâb vermeyeceğini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[56] «Celâleyn, Medârik».

[57] «Celâleyn».

[58] «Beyzâvî, Celâleyn».

[59] «Celâleyn».

39 — Hulâsa, ondan[60] **erkek, dişi iki sınıf**[61] **çıkarmışdır.**

40 — (Bütün bunları yapan Allah)[62] **ölüleri tekrar diriltmiye kaadir değil midir?** (Elbette kaadirdir)[63].

---

[60] O haale gelen bir menîden «Celâleyn».

[61] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] «Celâleyn, Medârik».

[63] Rivâyete nazaran Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem bu âyetin hitâmında «Sübhaaneke belâ = (Yâ Rab) Seni tenzîh ederim. Evet Sen kaadirsin» buyurdu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«76» ncı SURE

«EL-İNSAN, ED-DEHR» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — İnsanın[2] üzerine uzun devirden öyle bir zaman gel (ib geç) **di ki** (o vakıt)[3] **o, anılmıya değer bir şey bile değildi[4].**

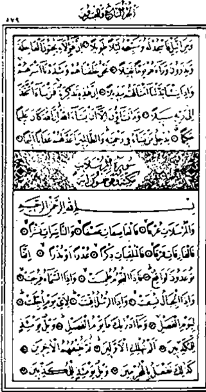
[1] Bu sûreye «Hel etâke, El-insân, Ed-dehr» sûreleri denilir. (Mücâhid) e, (Katâde)-ye ve (Cümhûr) a göre «Medîne» de; (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya, (Ataa bin Yesâr) a (Mukaatil) e göre «Mekke» de nâzil olmuş, (Hasen, İkrime) ye nazaran «24» üncü âyeti «Mekke» de, mütebâkıysi «Medine» de nüzûl etmiş, (Maaverdî) de sûrenin başından «23» üncü âyetine kadar olan kısmının «Medîne» de, ondan sonrasının «Mekke» de indiğini söylemişdir. Tamâmı «31» âyetdir.

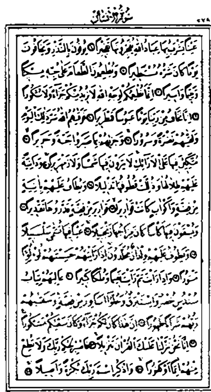
[2] (Âdem) in «Celâleyn, Medârik».

[3] «Celâleyn».

[4] O vakıt çamurdan sâde bir suretdi. Yahud murad insan cinsidir. «Hıyn = Zaman» dan maksud da kadının gebelik vaktıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«Tasavvuf» dan iktibas: «Mebde'» ve «Meaad» i'tibâriyle insan için üç tavr ta'yin edilebilir: 1) («Et-tîn» sûresi, âyet: 4), 2) (kezâ, âyet: 5), 3) «kezâ, âyet: 6». Birinci tavr istidâd ve kaabiliyyet tavrı, ikincisi tenezzül ve hayvanlık tavrı, üçüncüsü de olgunluk ve insanlık tavrıdır. İkincisi birinci ile üçüncü arasında, iki denizin ortasına girmiş bir karaya benzer ki «Er-rahman» sûresi, 19, 20. âyetlerinde işâret buyurulan berzah budur. İşte «Ed-dehr» sûresinin birinci âyeti iktizaasınca insan birinci tavrda (ruhlar aaleminde) «Elestü birabbiküm = Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» hitaab-ı izzetine mazhar olunca «Belâ = Evet Rabbimizsin («El-a'raaf» sûresi, âyet: 172) diyerek kaabiliyyet ve isti'dâdına göre tenezzül yoluna sülûk etmişdir. O sülûkü «Mevâlîd-i selâse = Cemâdât, nebâtât, hayvaanât» tarafınadır ki bu, ikinci tavrı ve o tavra inmeyi gösterir. Burada insan bu sûrenin 2, 3 âyetlerinin tecelliyâtına mazhardır. İnsan bu ikinci tavrda «En-necm» sûresinin 39 uncu âyeti hükmünce bir imtihan geçirir. Binâen'aleyh o, üçüncü tavra yükselebilmek için takdîr-i ilâhînin vermiş olduğu «Cüz'î irâde» sini güzel kullanmalıdır. Eğer insan meşru' ve meşkûr yollarda çalışırsa üçüncü tavra yükselir. İman ile saalih amelin, o tükenmeyen, başa kakılmayan ecirleri, o imtihaanın mükâfâtı olgunluk derecesidir. Fakat kuvvetlerini meşru' olmayan yollarda kullanır. Yaradanına nankörlük ederse «Esfel-i sâfilîn» denilen hayvaanî ve şehvaanî tabîatı onun terakkıysine maani' olur. «Mesnevî» de çok güzel misâllerle açıklandığına göre Allâh-ü Teaalâ yeri ve onun üstünde yaşayan mahlukları «Cins, araz, tabîat» ve sâire ayırmaksızın, aynı rahmeti ile ni'metlendirmekdedir. O, münbit araaziyi baş-

2 — Hakıykat, biz insanı[5] birbiriyle karışık[6] bir damla sudan yaratdık. Onu imtihan ediyoruz[7]. Bu sebeble[8] onu işidici, görücü yapdık.

---

ka, çorak yerleri başka sulamaz. Fakat netîcede o ilâhî rahmetden heryer ancak kaabiliyyetine göre istifâde edebilir. Münbit araazî fâideli nebatlar, meyveler, mahsuller, ağaçlar, kokulu, renkli çiçekler yetişdirdiği halde çorak yerler fâidesiz çalı ve dikenler erişdirir. Bal arısı bal yapar, yabanîler ise zarar. İşte insanlar ve insanların ruuhları da böyledir.

Halkın isti'dâdına vâbestedir feyz-i hayaat,
Ebr-i nîsandan sadef dürdâne, efî sem kapar.

(Ebr = bulut, dürdâne = inci dânesi, efî = yılan, sem = ağı).

[5] İnsan cinsi «Celâleyn, Medârik».

[6] Erkek ve dişinin sulariyle mahluut ve mümtezic «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] İstînâfiyye, yahud haaliyyedir «Celâleyn». (Biz birincisini terciyh etdik).

[8] «Celâleyn».

3 — Gerçek, biz ona (doğru)[9] **yolu gösterdik**[10]**. İster şükredici**[11] (olsun o), **ister nankör** (kâfir)[12].

4 — Hakıykat, biz kâfirler için zincirler, bukağılar, alevlendirilmiş[13] **bir ateş hazırladık.**

5 — Şübhe yok ki iyiler[14] **kâfuur**[15] **katılmış dolu bir kadehden**[16] **içerler.**

6 — (O kâfuur) **bir pınardır ki onu** (ancak) **Allâhın** (veli)[17] **kulları içerler. Onu** (nereye isterlerse kolayca)[18] **akıtırlar, fışkırtırlar.**

7 — (Onlar) **adağını yerine getirirler** (di), **şerri yaygın** (ve salgın) **olan günden korkarlar** (dı).

8 — (Yemeğe olan)[19] **sevgi** (lerine ve iştihâlarına)[20] **rağmen**[21] **yoksulu, yetîmi, esîri**[22] **doyururlar** (dı)[23].

---

[9] «Celâleyn».

[10] Peyğamberler göndermek suretiyle «Celâleyn». Aklî ve sem'î delîllerle «Medârik».

[11] Mü'min «Celâleyn, Medârik».

[12] «Medârik».

[13] «Celâleyn, Medârik».

[14] İtâat edenler «Celâleyn». İmanlarında samimi olanlar «Medârik».

[15] Cennetde bir kaynağın adıdır. Suyu kâfuur gibi beyazdır. Güzel kokulu ve serindir «Beyzâvî, Medârik».

[16] İçindeki cennet şarabından «Celâleyn, Medârik».

[17] «Celâleyn».

[18] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] «Celâleyn, Medârik».

[20] «Celâleyn, Medârik».

[21] Yahud: Allah sevgisiyle «Beyzâvî».

[22] Yahud: Mahbusa ve köleye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Sadr-ı nübüvvetde esîr edilenler düşman müşrikleri idi. Binâen'aleyh o kabîl esîrlere yedirib içirmek de câiz ve bunda sevab me'muldür. Bizim dînimizden olmayanlara zekât ve keffâret verilmez «Haazin». «Esîr» de borclular da dâhildir: «Ğarîmüke esîrüke feahsin esîreke = Borclun senin esîrindir. Binâen'aleyh esîrine iyilik et» «Beyzâvî, Haazin».

[23] Bu âyet, ba'zılarına göre, Ensaardan (Eb-ül Dahdâh) radıyallâhü anh hakkında nâzil olmuşdur. Müşârün'ileyh birgün oruc tutmuşdu. İftar zamanında bir yoksul, bir yetîm, bir esîr geldi. Dört ekmeğinden üçünü onlara yedirdi. Kendisi ve âilesi için ancak bir ekmek kalmışdı «Haazin». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre âyet-i kerîme (Hazreti Alî) radıyallâhü anh ve keremellâhü veche ile zevce-i taahiresi (Hazret-i Faatıma) ve câriyeleri (Fıdda) radıyallâhü anhümâ haklarında nâzil olmuşdur. Sıbtayn-i muhteremeyn (Hasen, Huseyn) radıyallâhü anhümânın hastalıkdan şifâyâb olmaları münâsebetiyle üçü de adak orucu tutuyorlardı. Birinci gün arpa unundan ma'mul bir taam ile iftar edecekleri zaman ac bir yoksul gelmişdi. O günkü yiyeceklerini ona verdiler. Kendileri su ile iftar etdiler. İkinci gün yine tam iftar vaktında bir yetîm mürâcaat etdi. O günkü nafakalarını da ona tahsıys etdiler. Üçüncü gün oldu. O günkü yiyeceklerini de yine iftar edecekleri anda ge-

9 — **«Biz, size ancak Allâhın yüzü** (suyu) **için**[24] **yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür istemeyiz»,**

10 — **«çünkü biz Rabbimizden, o burtarık suratlı**[25] **çetin günden korkarız»** (derlerdi)[26].

11 — **İşte bundan dolayı Allah bu günün şerrinden onları korumuş,** (yüzlerine)[27] **bir güzellik,** (yüreklerine)[28] **bir sevinc vermiş,**

12 — **sabretdiklerine**[29] **mukaabil onları cennetle, ipekle mükâfâtlandırmışdır**[30].

13 — (Oraya girin)[31] **hepiniz, içinde tahtlar**[32] **üzerine yaslanıcı** (bahtiyarlar) **olarak, orada ne bir güneş, ne de bir zemheri**[33] **görmeyerek,**

14 — **ve gölgeleri**[34] **onlara yakın, meyveleri de emirlerine** (her an ve her suretle)[35] **boyun eğdirilmiş olarak**[36].

---

len bir esîre bağışladılar. Bu suretle üç gün üstü üstüne ac kalmışlar, fakat buna rağmen oruc adaklarını yerine getirmişlerdi. İşte bu âyet bunun üzerine nâzil oldu «Beyzâvî, Medârik, Haazin». Maamâfih nüzûl sebebinin husuusîliği hükmün umuumîliğine mâni' değildir. Yoksulu, yetîmi, esîri Allah için doyuran, onları nefsine tercih eden bütün mü'minler bu âyetin tavsıyf'ınde dâhildir «Şeyhzâde, Haazin». Bu ikinci ve daha mevsuk rivâyet Hak ve halk aaşık ve şâiri (Yunus Emre) kaddesellâhü sırrehûye çok güzel bir mevzu' teşkil etmiş, müşârün'ileyh bir manzumesinde bu vak'ayı aaşıkaane canlandırmışdır. Bunu sadedden dışarı çıkmamak için yazmadım.

[24] Rızaası için, sevâbı için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] Yüzlerin, suratların ekşiyeceği, manzarası çirkin «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] Denildi ki bunu dilleriyle söylemezlerdi. Fakat Allâh-ü Teaalâ bunu kalblerinden söylediklerini bildiği için onları medhetmişdir «Haazin». Başkalarına iyilik etmek ya sırf Allah için olur, diğer hiçbir şey beklenmez ki bu, «İhlâs» ın ta kendisidir. Yahud bir mukaabele beklemek, ya halk arasında medbedilmek için, yahud da bu her iki maksadı gözetmek için olur ki bunlar merduddur. Allah kabul etmez. Çünkü bunlarda «Şirk, riyâ» vardır «Haazin».

[27] «Medârik».

[28] «Celâleyn».

[29] Başkalarını nefislerine tercih etmek, mahrumiyyetlere katlanmak suretiyle. Bu âyetler hazreti (Alî, Faatıma, Fıdda) radıyallâhü anhüm haklarında nâzil olmuşdur «Medârik». Vâcıbâtı edâ, haram şeylerden ictinâb etmek, diğergâm olmak hususlarındaki sabır ve sebatlarına «Beyzâvî, Celâleyn».

[30] En kıymetdâr elbiselerle «Beyzâvî, Medârik».

[31] «Celâleyn».

[32] Güvey ve gelin odalarındaki süslü sedirler gibi «Celâleyn, Haazin».

[33] Ne sıcak, ne soğuk. Yahud ne güneş, ne ay. Orası bunlar olmaksızın başdan başa zıyâ içindedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[34] Ağaclarının «Celâleyn, Medârik».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn».

[36] Ayakda olan da, oturan da, yatan da onlara erebilir, devşirebilir «Celâleyn, Medârik».

15 — **Onlara gümüşden billûr**[37] **kablar, kupalar dolaşdırılır.**

16 — (Evet) **gümüşden** (yaratılmış)[38] **billûrlar ki mıkdârını** (sâkıyler) **ta'yin etmişlerdir**[39].

17 — **Orada onlara katgısı zencefîl olan** (dolu) **kadeh**[40] **de içilir.**

18 — (Zencefîl) **orada bir pınardır. «Selsebîl» adı verilir** (ona)[41].

19 — **Etrâflarında herdem tâze**[42] **çocuklar dolaşır ki sen onları gördüğün zaman saçılmış**[43] **birer inci**[44] **sanırsın!**

20 — **Orada herhangi bir yeri gördüğün zaman** (büyük)[45] **bir ni'met, bol bir** (ihtişâm ve) **saltanat görürsün**[46].

---

[37] Dışından içi görünür, bembeyaz, şeffaf «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (İbni Abbas radıyallâhü anhümâ ile imam (Kelbî) derler ki: Sırçalar, billûrlar, dünyada toprakdan, kumdan i'mâl edilir. Cennetde ise bunlar gümüşden yaratılmışdır. Çünkü cennetin toprağı başdan başa gümüşdür «Haazin, Medârik».

[38] «Medârik».

[39] İçeceklerin kanabilecekleri mikdarda. Ne fazla, ne eksik «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Ehl-i cennet ta'yîn etmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[40] Su «Beyzâvî, Medârik».

[41] Suyu Arablarca lezzetli görülen, boğazdan kolaylıkla geçen zencefîl gibidir «Celâleyn». O, bir sudur ki tadı zencefîle benzer «Beyzâvî». (İbni Abbas radıyallâhü anhümâ der ki: Cenâb-ı Hakkın cennetde bulunub da ad verdiği herşey'in dünyâda, misli, benzeri yokdur. Bu zencefîl de dünyâ zencefîline benzemez «Haazin».

[42] Ebedî hayâtda «Medârik».

[43] İpliğinden, yahud sadefinden «Celâleyn».

[44] Güzellikleri ve hizmete yayılıb koşmaları i'tibâriyle «Beyzâvî, Celâleyn».

[45] «Medârik».

[46] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Ehl-i cennetden en aşağı mertebede bulunanın bile seksen bin hizmetcisi, kendi zevcesinden başka (huurilerden) yetmiş iki karısı vardır. Onun için inciden, zebercedden, yaakutdan ma'mul öyle bir kubbe dikilir ki büyüklüğü Câbiye ile San'a kadardır — İmam Ahmed, İbni Hıbban, Tirmizî, Ziyâ-i makdisî: Ebû Saîd radıyallâhü anh». (Bu hadîsin metnindeki «Haadim = Hizmetci» erkeğe de, kadına da şâmildir. Bunlar müşriklerin çocuklarıdır. Ba'zılarına göre de kimi onlardan, kimi diğer çocuklardan, kimi de huurilerdendir — «Levâmi-ul ukudl»). Ârif billâh olanlar için bundan daha büyük ni'metler vardır. Ona gayb ve şehâdet âlemlerinin bütün suretleri hakıykatleriyle münkeşif olub, kalb aynası medenî ilimlerin, ilâhî ma'rifetlerin nurlariyle ziyâlanır. Çünkü ondan nefsânî ve tabiî perdeler kalkmış, kendisinde kuds-i ceberuuta ittisal kudreti haasıl olmuşdur. Nitekim şöyle denilmişdir: «Tecevva' terânî, tecerred tasıl = Aç kal ki beni göresin, tecerrüd et ki bana kavuşasın» — «Beyzâvî, Şeyhzâde». Bir hadîs-i kudsî meâli: «Ben saalih kullarına öyle mertebeler, dereceler hazırladım ki, onları hiçbir göz görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş ve onlar hiçbir kimsenin kalbine de doğmamışdır — Buhaarî, Müslim, Ahmed, Tirmizî, İbni Mâce: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh.»

21 — Üzerlerinde ince ve kalın ipekden[47] yeşil elbiseler vardır. Gümüşden bileziklerle süslenmişlerdir. Rabləri de onlara gaayet temiz[48] bir şarab içirmişdir.

22 — (Bütün) **bu** (ni'metler)[49] **şübhe yok ki sizin için bir mükâfatdır. Sa'yiniz meşkûr[50] olmuşdur.**

23 — Hakıykat, Kur'ânı sana ceste ceste biz indirdik biz.

24 — Artık Rabbinin hükmüne (rızaa ile) **sabret. Onlardan[51] hiçbir günâhkâra, yahud hiçbir nankörə[52] boyun eğme.**

25 — Sabah, akşam Rabbinin adını an[53].

26 — Ve gecenin bir kısmında Ona secde et[54]. Gecenin uzun bir bölümünde[55] de Onu tesbîh (ve tenzih) **eyle[56].**

27 — Hakıykat, bunlar[57] o çabucak geçen (dünyâyi)[58] **severler. Önlerindeki o çetin[59] günü[60] bırakırlar.**

---

[47] «Beyzâvî, Celâleyn».

[48] Dünyâ şarablarının hilâfına «Celâleyn, Medârik». O içenlerin hissî lezzetlerden ve Hakdan gayriye meyilden temizler. Onlar yalınız Rablerinin cemâlini mütaalea ile meşgul olurlar «Beyzâvî».

[49] «Celâleyn, Medârik».

[50] Kabuule, mükâfâta mazhar «Beyzâvî, Medârik». Siz yoksula, yetîme, esîre yedirirken onlardan teşekkür istemiyordunuz. İşte o şükrün maahasalı olan mükâfatları bizzât ben veriyorum «Medârik».

[51] Kâfirlerden «Celâleyn, Medârik».

[52] (Utbe bin Rebîa, Velîd bin Muğıyre) gibi onlar Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem efendimize «Bu işden vazgeç» diye ısrar ediyorlardı «Celâleyn». Murad (Ebu Cehil) dir. O, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin namaz kıldığına çok tutulurdu. «Onu namazda görürsem çiğneyeceğim» demişdi. Ba'zılarına göre «Günâhkâr» (Utbe), «Nankör, kâfir» de (Velîd) dir. Bunlar iki cihanın fahri peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve selleme «Eğer sen bu da'vaada kadın ve mal için ısrar ediyorsan bundan vazgeç! Sana herşey hazırdır!» demişlerdi. Hattâ (Utbe) kendi kızını mehirsiz nikâhlamayı teklîf etmiş, (Velîd) de «Sana istediğin kadar mal vereyim, bu işden vazgeç!» demişdi «Haazin, Medârik».

[53] Zikre devâm et. Yahud: Sabah, öğle, ikindi namazlarını kıl «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] Ya'nî akşam ve yatsı namazlarını kıl «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] «Beyzâvî».

[56] Tetavvu', nâfile namazı kıl «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[57] Kâfirler «Medârik».

[58] «Celâleyn».

[59] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[60] Kıyâmet gününü «Celâleyn, Medârik».

28 — Biz yaratdık onları. Mafsallarını (uzuvlarını) **da biz pekişdirdik. Dilediğimiz vakıt yine onları** (yaratılışda)[61] **tıbkı kendileri gibi yerine getiririz.**

29 — Şübhesiz ki bu (sûre)[62] **de bir öğüddür. Artık kim dilerse Rabbine bir yol tutar**[63]**.**

30 — (Bununla berâber) **Allah dilemeyince siz** (bunu)[64] **dileyemezsiniz**[65]**. Çünkü Allah hakkıyle bilendir, tam bir huküm ve hikmet saahibidir.**

31 — Kimi dilerse rahmetine[66] **sokar. Zaalimler**[67] (e gelince:) **Onlar için elem verici**[68] **bir azâb hazırlamışdır O.**

---

[61] «Beyzâvî, Celâleyn».
[62] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[63] Rabbine ve peyğamberine tâatle Allâha yaklaşır «Beyzâvî, Medârik».
[64] Bir doğru yol tutmayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[65] Allâhın irâdesi ihtiyarlarını hayra, doğru yol edinmiye sarf edeceklerini bildiği kullara taalluk eder «Medârik».
[66] Cennetine. Bunlar mü'minlerdir «Celâleyn, Medârik».
[67] Kâfirler «Celâleyn, Medârik».
[68] «Celâleyn, Medârik».

«77» inci SURE

«EL-MURSELÂT» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Andolsun** (Allâhın emirlerini haamilen)[2] **birbiri ardınca** (yahud şer'-u akle uygun şeylerle ve iyiliklerle)[3] **gönderilib de,**

2 — (o emirlere)[4] **sert** (ve çâlâk) **rüzgârlar gibi hemen** (imtisâle) **koşan**[5],

3 — (şerîatın hukümlerini yer yüzünde) **iyiden iyi yayan**[6],

4 — **bu suretle** (hak ile baatılı) **tam ma'nâsiyle ayırd etmiye vaasıta olan**[7],

5, 6 — **kötülüğü imhaaye, azâb ile tehdîde çalışan**[8] **peyğamberlere vahyi getiren** (melek) **lere**[9],

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «50» âyetdir.

[2] «Beyzâvî». Yahud (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme her iyiliği vahyetmiye me'muren Kur'an âyetleriyle gönderilib de «Beyzâvî». Yahud: Azâb rüzgârlarıyle gönderilib de «Beyzâvî».

[3] «Beyzâvî, Nihâye». Yahud: Kemal vermek için bedenlere gönderilen kâmil ruuhlar «Beyzâvî».

[4] «Beyzâvî». Yahud: Diğer kitâbları neshetmek suretiyle hukümsüz bırakan «Beyzâvî».

[5] «Beyzâvî». Yahud: Hakdan gayriyi (sert rüzgârlar gibi) kökünden koparan «Beyzâvî». Her şey'i kökünden koparan rüzgârlar «Beyzâvî, Celâleyn».

[6] «Beyzâvî». Yahud: Cehâletle ölmüş ruuhlara vahyleriyle ilim saçan «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Şark ve garbda hidâyet ve hikmet eserlerini yapan «Beyzâvî». Hakkın eserlerini bütün uzuvlara yayan «Beyzâvî». Yahud: Cevvi semâda rahmet bulutları neşreden fâideli rüzgârlar «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] «Beyzâvî». Yahud hak ile baatılı nefsinde ayırd edib de Allahdan başka herşey'in helâk olacağına inanan kâmil ruuhlar «Beyzâvî». Azâb ve rahmet rüzgârlarını ayırd eden «Beyzâvî». Hak ile baatılı, halâl ile haaramı ayırd eden Kur'an âyetlerine «Celâleyn».

[8] «Beyzâvî». Yahud: Hak saahiblerini ma'zûr tutan, haksızları azâb ile tehdîd eden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Kalblerde ve dillerde zikrullahdan başka birşey yaşamamak üzere onu, o zikri ilkaa eden nüfûs-i kâmile «Beyzâvî». Azâb ve rahmet rüzgârlarını ve eserlerini müşâhede ile Allâhı zikr ve Onun kemâl-i kudretini tefekkür eden akıllılar «Beyzâvî».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn».

7 — **Ki size**[10] **va'd** (ve tehdîd) **edilegelen şeyler**[11] **behemehal vaakî'** (olacak) **dır,**

8 — **yıldızlar** (ın ışığı)[12] **söndürüldüğü**[13] **zaman,**

9 — **gök** (yüzü) **yarıldığı zaman,**

10 — **dağlar** (yerinden koparılıb)[14] **savurulduğu zaman,**

11 — **peyğamberlerin muayyen vaktı geldiği zaman**[15]**,**

12 — (bu vakıt) **hangi güne gecikdirilmişdi?**

13 — (Her şey'i) **ayırd edib hüküm verme gününe.**

14 — **Bu ayırd etme gününü** (n ehemmiyyetini)[16] **sana hangi şey bildirdi?**[17]

15 — (Bunu)[18] **yalan sayanların o gün vay haline!**

16 — **Biz öncekileri**[19] (bu tekzîblerinden dolayı)[20] **helâk etmedik mi?**

17 — **Sonra geridekileri**[21] **de onların arkasına takacağız.**

18 — **Biz günâhkârlara böyle yaparız.**

19 — (Allâhın âyetlerini ve peyğamberlerini)[22] **yalan sayanların o gün vay haaline!**

20 — **Biz, sizi hakıyr**[23] **bir sudan**[24] **yaratmadık mı?**

---

[10] Ey küffâr-ı Mekke «Celâleyn».

[11] Kıyâmet, öldükden sonra dirilmek, hisâb ve cezâ «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Yahud: Yıldızlar yok edildiği «Beyzâvî, Medârik».

[14] «Medârik».

[15] Ümmetleri hakkında şâhidlik etmek için da'vet edilecekleri vakıt hulûl etdiği zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] «Celâleyn».

[17] Bunun künhünü nereden biliyordun? Halbuki sen öyle birşey görmedin «Beyzâvî».

[18] Bu günü «Beyzâvî, Medârik».

[19] Nuuh, Aad, Semud kavmleri, Lût, Şuayb ve Musâ kavm ve ümmetleri gibi (Salevaat-ullâhi alâ seyyidinâ muhammedin ve aleyhim ecmaîn) «Beyzâvî».

[20] «Celâleyn, Medârik».

[21] «Mekke» kâfirleri gibi tekzîbcileri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Beyzâvî». Bizim tehdîdlerimizi «Medârik».

[23] Zaîf «Celâleyn».

[24] Menîden «Beyzâvî, Medârik».

21 — Onu sağlam bir yerde[25] tutub da,

22 — ma'lûm bir vakta[26] kadar.

23 — İşte biz (bunu)[27] kudretimizle yapdık[28]. Demek (biz)[29] ne güzel kaadirler (iz)!

24 — (Kudretimizi)[30] yalan sayanların vay o gün haaline!

25 — Biz, yeri bir toplantı yeri yapmadık mı?

26 — Dirilere de, ölülere de[31].

27 — Orada sâbit sâbit, yüce yüce (dağlar)[32] vücûde getirmedik mi? Size tatlı bir su da içirmedik mi?[33]

28 — (Bu gibi ni'metleri)[34] yalan sayanların o gün vay haaline!

---

[25] Ana rahminde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Doğum zamânına «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] «Celâleyn».

[28] «Beyzâvî». Yahud «Takdîr etdik» — «Beyzâvî, Medârik». (İmam Raağıb) ın beyânına göre «Kadr, takdîr» bir şey'in kemmiyyetini (zaman, mekân ve kuvvet gibi büyüyüp küçülmesi mümkin olan herşey'i) açığa çıkarmak demekdir. Bunlardan «takdîr» kelimesi kudret vermek ma'nâsına da gelir. Cenâb-ı Hakkın eşyâdaki takdîri iki suretledir: 1) Ona kudret vermekle, 2) Hikmetinin iktizaa etdiği şekilde ona hususî bir mıkdarda, hususî bir suretde yapmakla. Çünkü Allâh-ü Teaalânın fiili iki nevi'dir; 1) Fiilen var etmesi. Bu, kâmilen ve def'aten «İbdâ» a müsâvîdir ki ona artık ne bir ziyâde, ne de bir eksiklik ârız olmaz. Meğer ki Hak onu yok etmeyi veya değişdirmeyi dilemiş olsun: Gökler ve göklerde bulunanlar gibi. 2) Asıllarını, esaslarını fiilen, fakat parçalarını, feri'lerini bilkuvve var etmesi. Bu takdîrde artık o var olandan başkası zuhuur etmez. Hurma çekirdeğinden hurma bitib çıkmasındaki ilâhî takdîr gibi; Ondan ne elma, ne zeytin, ne de başka bir şey çıkmaz. İnsan suyundan Allah ancak insan çıkarır. Artık ondan başka bir hayvan çıkmaz. O halde Hakkın takdîri iki yönden oluyor: 1) Ya vücûb ve imkân yoluyla «Ol» veya «Olma» demekle, 2) Yahud kudret vermek suretiyle, «Kader» e gelince: (Seyyid Şerîf) onu şöyle ta'rîf eder: «Mümkin olan şeylerin birbiri ardınca, kazaaye uyar suretde, yokdan varlığa çıkmasıdır». «Kazaa» ile aralarındaki fark şudur: «Kazaa», bütün varlıkların levh-ı mahfuzda toplu bir suretde vücûdu, «Kader», şartları haasıl olduktan sonra, a'yânda dağınık, ayrı ayrı zuhurudur. Ba'zılarınca «Kader» Cenâb-ı Hakkın umuur ve şüûnü vukua getirmezden evvel takdîr etmesi, «Kazaa» da o takdîri yerine getirmek için yokdan fiil haddine çıkarmasıdır.

[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] «Beyzâvî». Fıtratın bu gibi ni'metlerini «Medârik».

[31] Yer yüzünde dirilere, yer altında ölülere «Celâleyn, Medârik».

[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] Nehirler, menba'lar yaratmak suretiyle «Beyzâvî».

[34] «Beyzâvî, Medârik».

سورة المرسلات

ألم نخلقكم من ماء مهين ۝ فجعلناه في قرار مكين ۝ إلى قدر معلوم ۝
فقدرنا فنعم القادرون ۝ ويل يومئذ للمكذبين ۝ ألم نجعل
الأرض كفاتا ۝ أحياء وأمواتا ۝ وجعلنا فيها رواسي
شامخات وأسقيناكم ماء فراتا ۝ ويل يومئذ للمكذبين ۝
انطلقوا إلى ما كنتم به تكذبون ۝ انطلقوا إلى ظل ذي ثلاث شعب
۝ لا ظليل ولا يغني من اللهب ۝ إنها ترمي بشرر كالقصر ۝ كأنه
جمالت صفر ۝ ويل يومئذ للمكذبين ۝ هذا يوم لا ينطقون ۝
ولا يؤذن لهم فيعتذرون ۝ ويل يومئذ للمكذبين ۝
هذا يوم الفصل جمعناكم والأولين ۝ فإن كان لكم كيد
فكيدون ۝ ويل يومئذ للمكذبين ۝ إن المتقين في ظلال
وعيون ۝ وفواكه مما يشتهون ۝ كلوا واشربوا هنيئا بما
كنتم تعملون ۝ إنا كذلك نجزي المحسنين ۝ ويل يومئذ
للمكذبين ۝ كلوا وتمتعوا قليلا إنكم مجرمون ۝ ويل يومئذ
للمكذبين ۝ وإذا قيل لهم اركعوا لا يركعون ۝ ويل يومئذ
للمكذبين ۝ فبأي حديث بعده يؤمنون ۝

29 — (O kâfirlere şöyle denilecek:)[35] **«(Haydi) o yalan diyegeldiğiniz şey'e** (azâba)[36] **gidin».**

30 — «Haydi (cehennemin)[37]**- üç kola** (ayrılmış)[38] (duman)[39] **gölgesine**[40] **gidin».**

31 — (Ki o), **gölgelendirici değildir.** (Onları)[41] **alevden de korumaz.**

32 — Çünkü o (ateş)[42] **öyle kıvılcım atar ki herbiri sanki bir saraydır.**

33 — Herbiri sanki sarı sarı erkek develerdir[43].

34 — Yalan sayanların vay o gün haaline!

35 — Bu[44], (hepsinin) **dillerinin tutulacağı bir gündür.**

36 — Onlara izin de verilmeyecek ki özür dilesinler.

37 — (Bu günü)[45] **yalan sayanların o gün vay haaline!**

38 — Bu, ayırd etme ve hüküm verme[46] **günüdür. Sizi**[47] **de, evvelki** (ümmet) **leri de** (bir arada) **toplamışızdır.**

---

[35] «Beyzâvî, Medârik».

[36] «Beyzâvî». Kıyâmete, ateşe «Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] O duman yükseldiği zaman büyüklüğünden dolayı üç kola ayrılır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[41] «Beyzâvî, Medârik».

[42] «Celâleyn, Medârik».

[43] Şekil ve renkleri i'tibâriyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Kıyâmet günü «Celâleyn».

[45] «Medârik».

[46] Haklı ile haksızı, iyi ile kötüyü ayırd edib herbirine yaraşan karşılığı yapma «Medârik».

[47] Ey (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemi tekzîb edenler! «Medârik».

39 — Eğer bir hıyleniz varsa[48] hemen bu hîleyi bana yapın!

40 — (Ba'si)[49] **yalan sayanların o gün vay haaline!**

41, 42 — Hakıykat, takvâ saahibleri[50] gölgeler, pınarlar ve canları ne isterse onlardan bir çok meyveler içindedirler.

43 — (Şöyle denilir):[51] **«Işlemiş olduğunuz** (iyi) **amel** (ve hareket)-**lere mukaabil âfiyetle yeyin, için».**

44 — «Şübhe yok ki biz iyi hareket edenleri[52] böyle mükâfatlandırırız».

45 — (Cenneti)[53] **yalan sayanların o gün vay haline!**

46 — (Ey kâfirler, dünyâda)[54] **yeyin, biraz[55] fâidelenin! Şübhesiz ki siz günâhkârlarsınız.**

47 — (Ebedî nimeti)[56] **yalan sayanların vay o gün haaline[57]!**

48 — Onlara «(Allâhın huzuurunda) **eğilin»[58] denildiği zaman eğilmezler[59].**

49 — (Emr-ü nehyi)[60] **yalan sayanların o gün vay haaline!**

50 — Artık bundan[61] sonra hangi söze inanacaklar onlar?[62]

---

[48] Kendinizden azâbı uzaklaşdırmıya «Celâleyn, Medârik». Dünyâda mü'minlere karşı kuracağınız bir tuzak varsa «Beyzâvî».

[49] «Medârik».

[50] Şirkden kaçınanlar «Beyzâvî, Haazin». Allâhın azâbından korkanlar «Medârik».

[51] «Beyzâvî, Medârik».

[52] İyi akıydeye saahib olanları «Beyzâvî».

[53] «Medârik».

[54] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] Muvakkat bir zaman, ölünceye kadar «Celâleyn».

[56] «Medârik».

[57] Çünkü onlar fânî bir eğlenceye, geçici bir hayâta mukaabil kendilerini dâimî bir azâba uğratmışlardır «Beyzâvî».

[58] Allâha boyun eğin. Onun vahyini kabul edin, dînine uyun. Bu kibirlenmeyi bırakın «Medârik». Yahud: Namaz kılın «Beyzâvî, Celâleyn».

[59] Yahud: Namaz kılmazlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[60] «Medârik».

[61] Kur'andan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] Bizâtihî mu'ciz olan (ya'nî benzerini meydana getirmekden kâinâtı aacîz bırakan), en vaazıh huccetleri, en yüksek ve şerefli ma'nâları müştemil olan Kur'âna da îman etmezlerse hangi söze îman edecekler? «Beyzâvî».

«29» uncu cüz'ün sonu.

الجزء الثلاثون

سورة النبأ مكية وهي اربعون آية

بسم الله الرحمن الرحيم

عم يتساءلون ○ عن النبإ العظيم ○ الذي هم فيه مختلفون ○ كلا
سيعلمون ○ ثم كلا سيعلمون ○ ألم نجعل الأرض مهادا ○ والجبال
أوتادا ○ وخلقناكم أزواجا ○ وجعلنا نومكم سباتا ○ وجعلنا
الليل لباسا ○ وجعلنا النهار معاشا ○ وبنينا فوقكم سبعا
شدادا ○ وجعلنا سراجا وهاجا ○ وأنزلنا من المعصرات ماء
ثجاجا ○ لنخرج به حبا ونباتا ○ وجنات ألفافا ○ إن يوم الفصل
كان ميقاتا ○ يوم ينفخ في الصور فتأتون أفواجا ○ وفتحت السماء
فكانت أبوابا ○ وسيرت الجبال فكانت سرابا ○ إن جهنم كانت
مرصادا ○ للطاغين مآبا ○ لابثين فيها أحقابا ○ لا يذوقون
فيها بردا ولا شرابا ○ إلا حميما وغساقا ○ جزاء وفاقا ○ إنهم
كانوا لا يرجون حسابا ○ وكذبوا بآياتنا كذابا ○ وكل شيء
أحصيناه كتابا ○ فذوقوا فلن نزيدكم إلا عذابا ○

«78» inci SÛRE

«EN-NEBE'» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Onlar[2] birbirlerine neyi soruşduruyorlar?[3]

2, 3 — Hakkında ihtilâf edici oldukları[4] o büyük haberi[5] (mi)?

4 — Hayır (ihtilâfa ve soruşdurmıya hacet yok)[6]. **İleride** (onu) **bilecekler[7].**

5 — Yine hayır, ileride bilecekler onlar[8].

6, 7 — Biz yeri bir beşik[9], dağları kazıklar[10] yapmadık mı?[11]

8 — Sizi çift çift yaratdık[12].

9 — Uykunuzu dinlenme[13] yapdık.

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «Amme» sûresi de denilir. «40» âyetdir.

[2] Kureyş kavmi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Sormak» ma'nâsına olan «Süâl» mef'ulüne «An» harfiyle vaasıl olur.

[4] Mü'minler onu ısbât, kâfirler ise inkâr ediyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin teblîğ buyurduğu Kur'ânı mı ki o, öldükden sonra tekrâr dirilmeyi ve sâireyi müştemildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Medârik».

[7] İnkârlarının neye müncer olacağını «Celâleyn».

[8] Bu, te'kîddir, daha şiddetli bir tehdîddir «Celâleyn, Medârik». Denildi ki önce bilecekleri haalet-i nezi'de, bu ikincisi de kıyâmetdedir «Beyzâvî».

[9] Döşek (karargâh) «Celâleyn, Medârik». (Bunda arzın hareketine de bir işâret vardır).

[10] Arzı tutmak için «Celâleyn, Medârik».

[11] Cenâb-ı Hak bu ve müteaakıb âyetlerle tekrâr diriltmiye olan kudretine işâret buyurmakdadır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Erkek ve dişi olarak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Hayvaanî (maaddî) kuvvetlerin istirâhati ve yorgunluklarının izâlesi için.

10 — **Geceyi örtü kıldık.**

11 — **Gündüzü mâişet vakti yapdık.**

12 — **Ustünüze sağlam sağlam yedi** (gök)[14] **binâ etdik.**

13 — (Ona) **parıl parıl parıldayan**[15] **bir kandil**[16] **asdık.**

14 — **O sıkıcı mengenelerden**[17] **de şarıl şarıl su indirdik,**

15, 16 — **Onunla dâne**[18], **nebât**[19] **ve** (ağacları birbirine)[20] **sarmaşmış bağçeler çıkaralım diye.**

17 — **Şübhe yok ki o** (hak ile bat.tılı)[21] **ayırd etme ve hüküm verme günü ta'yîn edilmiş**[22] **bir vakıtdır**[23],

18 — **o gün «Suur» a üfürülecek de hepiniz bölük bölük geleceksiniz**[24],

19 — (o gün) **gök açılmış, kapı kapı olmuş,**

20 — **dağlar** (yerlerinden koparılıb)[25] **yürütülmüş**[26], **bir serâb haaline gelmişdir.**

21 — **Şübhesiz ki cehennem bir pusudur**[27].

22 — **Azgınların**[28] **dönüb dolaşıb girecekleri bir yerdir.**

23 — **Sonsuz**[29] **devirler boyunca içinde kalacaklar,**

---

[14] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] «Beyzâvî».
[16] «Güneş» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] Rüzgârların sıkışdırdığı bulutlardan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[18] Buğday, arpa ve emsâli gibi yiyecek mahsuller «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[19] Ot, ağac ve sâire «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[20] «Medârik».
[21] «Medârik».
[22] İlm-i ilâhîde «Beyzâvî».
[23] Sevâb ve ikaab zamânıdır «Celâleyn, Medârik».
[24] Kabirlerinizden kalkıb mahşere «Beyzâvî, Celâleyn».
[25] «Şeyhzâde, Celâleyn».
[26] Zerreler gibi uçurulmuş «Beyzâvî, Celâleyn».
[27] Mü'min ve kâfir herkes o pusuya uğramıya mecburdur. Mü'minler oradan cennete geçerler, kâfirler onun içine düşerler «Beyzâvî, Medârik».
[28] Kâfirlerin «Celâleyn, Medârik».
[29] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

24 — orada ne bir serinlik[30], ne de içilecek bir şey tatmayacaklar.

25 — Sâde bir kaynar su, bir de irin (içeceklerdir),

26 — (Amellerine)[31] uygun bir cezâ olarak.

27 — Çünkü onlar hiçbir hisâb ummuyorlardı[32],

28 — bizim âyetlerimizi[33] alabildiklerine yalan sayıyorlardı.

29 — Biz ise her şey'i yazıb saymışızdır[34].

[30] Yahud: Uyku «Beyzâvî, Celâleyn».
[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[32] Ahiret hisâbından korkmuyorlardı. Zirâ esâsen onlar tekrar dirilmeyi inkâr ediyorlardı «Celâleyn, Medârik».
[33] Kur'ânı «Celâleyn».
[34] Zabt ve tesbît etmişizdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

30 — (Onlara şöyle denilir:)[35] **«İşte tadın** (cezânızı)[36]! **Artık size azâb** (ınız) **ı artırmakdan başka bir şey yapmayacağız».**

31 — Şübhesiz takvâ saahibleri için (her korkudan) **selâmet** (ve her arzuuya) **vuslet vardır**[37].

32 — (Ya o) **bağçeler, üzüm bağları,**

33 — memeleri tomurcuklanmış bir yaşıt kızlar,

34 — dolu kadeh (ler)!

35 — Orada ne boş bir lâkırdı, ne de birbirine yalan söyleme (nedir) **işitmezler.**

36 — (Bunlar) **Rabbinden bir mükâfat ve yeter**[38] **bir bağış olarak** (verilir)[39].

37 — (Evet) **göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbi, rahmeti umuuma yaygın olan** (Allah) **dan** (bir mükâfât ve yeter bir bağışdır bu. Mahluklar) **Ona hitâbda bulunmıya aslâ muktedir olamazlar,**

38 — O gün Ruuh[40] **ve melekler saf haalinde ayakda duracakdır. Rahmeti umuuma yaygın olan** (Allâh) **ın, kendilerine izin verdiğinden başka-**

---

[35] «Celâleyn».

[36] «Celâleyn, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] Yahud amelleri muktezaasınca «Beyzâvî, Medârik».

[39] «Celâleyn».

[40] Cümhûra göre (Cebrâîl) aleyhisselâm «Celâleyn, Medârik». Bütün ruhlara müvekkel olan bir meklek, yahud cins-i melek, yahud (Cebrâîl) aleyhisselâm, yahud bütün meleklerden büyük olan ilâhî bir mahluk «Beyzâvî». Ba'zılarına göre bir melekdir ki, arş müstesnâ olmak üzere, Allah ondan büyük bir mahluk yaratmamışdır «Medârik». (Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) hazretleri «Huccetullâh-il Bâliğa» sının «Haşir vak'alarının iç yüzlerinden bir parça» unvanlı dördüncü bâbının başında şöyle der: Bil ki insan ruhlarının, bir demir nasıl mıknâtîse doğru çekilib gidiyorsa öylece, müncezib olduğu (câzibesine tutulduğu) bir hazret vardır: Hazıyre-i kuds. Orası beden gömleklerinden sıyrılan ruhların — peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin: «Bir çok yüzleri, dilleri ve lûğatleri vardır» diye anlatdığı — «Ruuh-ı a'zam = En büyük ruuh» ile olan toplantısının yeridir... (O eserin üçüncü «Mele'-i a'lâ» babında da şöyle demişdir:) «Onların (ruuhların) en büyüklerinin nurları toplanıb peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin «Bir çok yüzleri ve dilleri var» diye anlatdığı «Ruuh» un yanında tedâhul ederler, orada tek birşey gibi olurlar. Ona Hazîre-i kuds denilir...» Bu sözlerde geçen «Hazret», Huzuur, ön, kat ma'nâsınadır. Diğer lâfızlarla birleşdiği zaman ta'zıym (büyükleme) anlatır: «Hazreti Kün = Şânı yüce olan Kün emri, kelimesi» gibi. Musannıfın ve yukarıda işâret etdiğimiz vech ile, ba'zı müfessirlerin mübhem olarak bahsetdikleri «Ruuh-ı a'zam» hakkında kısaca izaahaat vermeyi münâsib görüyoruz: Bu sûre-i celîlede ve «El-kadr» sûresiyle diğer ba'zı sûrelerde zikredilen bu

ları (o gün) **konuşmazlar. O** (nlar) **da** (ancak) **doğruyu söylemiş** (ler) **dir** (söyleyeceklerdir)[41].

«Ruuh» a dâir hayli söz söylenmişdir. Meselâ (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh onun göklerden ve dağlardan büyük bir melek olduğunu, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ da yaratılışda onun meleklerin en büyüğü bulunduğunu beyan etmişlerdir. (Beyzâvî) «Yahud» kaydiyle «Bütün meleklerden büyük olan ilâhî bir mahluk» der. (Şeyhzâde) de (Cenâb-ı Alî) radıyallâhü anhden nakledilen şu rivâyeti söyler: «Ruuh bir melekdir ki onun yetmiş bin yüzü, her yüzünde yetmiş bin dili, her dilinde yetmiş bin lûğatı vardır. Bütün o lûğatlarla Allâh-ü Teaalâyı tesbîh eder. Cenâb-ı Hak her bir tesbîhi başına, kıyâmete kadar, meleklerle birlikde uçacak birer melek yaratır. Allâh-ü Teaalâ, arş müstesnâ olmak üzere, ondan büyük bir mahluk yaratmamışdır. Eğer o melek dilerse yedi gökle yedi yeri ve onların içinde olanların hepsini bir lokmada yutabilir». (Fahreddîn-i Râzî) de bu nakli kayd etdikden sonra der ki: «Şu tafsıyl her halde Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem tarafından verilmiş olmak lâzımdır. Çünkü onu doğrudan doğruya (Hazreti Alî) radıyallâhü anh bilemez. Halbuki peyğamberimizin yalınız ona söyleyib de başkalarına haber vermemesi de vârid değildi». (Seyyid Şerîf) «Ruuh-ı a'zam» ı şöyle ta'rîf etmişdir: «O, zât-i ilâhiyyeye, rübûbiyyeti i'tibâriyle, mazhar olan insânî ruhdur ki etrâfında kimse dolaşamaz. Kimse de ona aramakla kavuşamaz. Onun künhünü Allahdan başkası bilemediği gibi o gaayeye kimse de eremez. O, akl-ı evveldir, hakıykat-i muhammediyyedir, nefs-i vaahidedir, hakıykat-i esmâiyyedir. Hakkın kendi suretinde (yani hakîkat-i esmâiyyesine mazhar buyurarak) yaratdığı ilk mevcuddur, en büyük halîfedir, nuurânî cevherdir. Cevherliği zâte, nuurânîliği de o zâtin ilmine mazhardır. Cevherliği bakımından ona nefs-i vâhide, nuurânîliği bakımından da akl-ı evvel denilmişdir. Onun âlem-i kebîrde birçok mazharları ve akl-ı evvel, kalem-i a'lâ, nuur, nefs-i külliyye, levh-i mahfuz ve sâire kabîlinden isimleri olduğu gibi ehl-üllâhın ve diğerlerinin ıstılaahında âlem-i sağîr olan insanda zuhûrları ve mertebeleri i'tibâriyle de mazharları ve sır, hafâ, ruh, kalb, kelime, ruu', füâd, sadr, akıl, nefs gibi isimleri vardır». Bilhassa Suufiyyenin büyük meşâhîrinden (Abd-ül Kerîmi Ceylî) hazretlerinin «İnsân-i kâmil» inde — ki ulemâyi şerîat ve hakıykatden Balıkesirli merhum (Abd-ül Azîz Mecdî) efendi kaddesellâhü sırreh tarafından kâmil bir salâhıyyetle terceme edilmişdir — bu «Ruuh» hakkında çok uzun izaahat vardır. Şöyle başlar: «O, Suufiyye ıstılaahında «Hakk-ı mahluk = Yaratılmış bir hakıykat» ve «Hakıykat-i muhammediyye» denilen melekdir. Allah ona kendine olan bakışı gibi bakdı. Onu kendi nuurundan, âlemi de ondan yaratdı. «Emrullah» onun adlarındandır. Varlık âleminin en şereflisi, ma'nevî mertebece, kudretce en yükseğidir. Ondan üstün bir melek yokdur. Hakka yakın olanların ulusudur o. Hak, varlık değirmenini onun üstünde döndürdü...»

(Şeyh-i Ekber), «Et-tedbîrât-ül ilâhiyye fî ıslaah-ı memleket-il insâniyye» sinde der ki «... Güneş, ziyâsı olduğu halde, taalluk etdiği şeylerin mizâc, suret ve şekillerine göre ihtilâf eder. Ruuh-ı a'zam da bir, fakat hükmü, bulunduğu mahallere göre, muhtelifdir. Teaddüd ve tekessürü tedbîr etdiği cisimlere göredir ki onlarda «Cüz'î ruuhlar» adını alır. Gerek «Ben ona ruhumdan üfürdüm» meâlindeki âyet-i kerîmede, gerek «En-nebe'» sûresinin bu âyetinde, gerek «Sana ruuhu sorarlar («El-isrâ'» sûresi, âyet: 80)» meâlindeki âyetde «Ruuh» lâfzının hep müfred olarak zikredilmesi bunu te'yid eder. Ba'zı hadîslerde cem'i sığasıyle vârid olan ruhlardan murad cisimlerle berâber göz önüne alınan ruhlardır...»

(Şah Veliyyullah-i Dehlevî) nin çok yüksek bir hadîs âlimi, (Seyyid Şerîf) in muhakkık ve zülcenâhayn bir zât-i âlî olmalarına rağmen — müfessirleri şöylece bir tarafa bırakıyorum — âciziniz bahsedilen bu «En büyük ruuh» hakkında sahıyh hiçbir hadîs bulamadım. Bununla berâber benim bulamayışım böyle bir hadîsin esâsen yok olduğunu ifâde ve isbat edemeyeceği gibi söylenen o sözlerin mükâşefe mahsuulü olmadığını da iddiâ et-

39 — İşte bu, hak olan o gündür[42]. O halde dileyen kişi Rabbine bir dönüş ve gidiş yeri edinsin[43].

40 — Çünkü hakıykaten biz size yakın bir azâbın[44] tehlikesini haber verdik. O gün (her) kes[45] iki elinin önden yolladığı[46] ne ise (ona) bakacak, kâfir ise «Ah, ne olurdu ben bir toprak olaydım» diyecek.

---

mez. Keşfen sâbit, fakat rivâyeten gayr-i sâbit addedilen hadîsler vardır ki bunlar ulemâyi hadîs ile Suufiyye arasında öteden beri nizâı mucib olmuşdur. Âciziniz bu bahsin tedkıykını sadedden haaric görerek yalınız bu babda söylenenlere kısaca bir işâreti kâfi görmüş bulunuyorum.

[41] Bunlar Cenâb-ı Hakkın söylemiye ve şefâate izin verdiği mü'minler ve meleklerdir «Celâleyn».

[42] Vukuu sâbit ve gerçek olan kıyâmet günüdür «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] İman ve tâatle, saalih amel ve hareketle «Beyzâvî, Medârik».

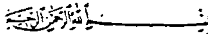
[44] Âhiret azâbının «Beyzâvî, Medârik».

[45] «Celâleyn».

[46] Hayır ve şerden dünyâde yapdığı amel ve hareket «Beyzâvî, Celâleyn».

«79» uncu SÛRE

«EN-NÂZIAAT» SÛRESİ[1]

1 — **Andolsun** (kâfirlerin cesedlerine) **boğulmuş olan ruuhlarını tâ derinlikler** (in) **den söküb koparan**[2],

2 — (mü'minlerin canını ise) **rıfk ile çıkaran**[3] (ölüm melek) **lerine,**

3 — **andolsun** (dalgıç yüzer gibi) **yüzüb**[4] (ve gökden inib)[5] **de,**

4 — (kâfirlerin ruhlarını cehenneme, mü'minlerinkini cennete götürmekde) **öncül olarak koşan**[6]**,**

5 — **bir de** (dünyânın) **işi** (ni) **tedbîr eden** (diğer melek) **ler** (zümresin) **e**[7] (ki muhakkak hepiniz tekrar dirileceksiniz)[8].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «46» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Doğumundan batımına kadar gark olurcasına seyreden yıldızlara «Beyzâvî». Yahud: Bedenlerinden iştiyaak-ı vusletle kendilerini çeken üstün ruuhlara «Beyzâvî». Yahud: Sülûklerinde şehvetlerinden kendilerini şiddetle men'eden âli ruuhlara «Beyzâvî». Yahud: Oklarını çekib atan gaazîlere «Beyzâvî».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Bir burcdan diğer burca çıkan yıldızlara «Beyzâvî». Yahud: Melekût âlemine giden faazıl ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Sülûklerinde âlem-i kudse yükselen yüce ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Oklarını düşmana atmak için çıkan gaazîlere «Beyzâvî».

[4] «Beyzâvî». Yahud: Gök yüzünde (medârında) yüzen yıldızlara «Beyzâvî». Yahud: Melekût âlemine seyreden âlî ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Sülûklerinde kuds âlemine yükselib de terakkıy mertebelerinde yüzen âlî ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Karada, denizde yüzer gibi düşmanla harbeden gaazîlere «Beyzâvî».

[5] «Celâleyn».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Seyr-ü hareketde birbiriyle yarış eden yıldızlara «Beyzâvî». Yahud: Melekût âleminde «Hazıyre-i kuds» e koşan faazıl ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Sülûklerinde terakkıy mertebelerinde yüzerek kemâlâta koşan ve erişen âlî ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Düşmanla muhaarebe yarışında muvaffak olan gaazîlere «Beyzâvî».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Mevsimlerin ihtilâfında, zamanların ölçüsünde, ıbâdet vakıtlarının ta'yîninde ilâhî tedbîrlere vaasıta olan yıldızlara «Beyzâvî». Yahud: Şeref ve kuvvetlerinden dolayı tedbîr edici melekler arasına giren yüksek ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Kemâlâta ermiş, binâen'aleyh mükemmel olmuş âlî ruhlara «Beyzâvî». Yahud: Düşmanla muhaarebe işlerini tedbîr ve tanzıym eden gaazîlere «Beyzâvî».

6 — O gün sarsan[9] **sarsacak,**

7 — onun ensesine binecek olan da[10] **ardından gelecek.**

8 — O gün kalbler (korku ile)[11] **titreyecek**[12]**,**

9 — (saahiblerinin)[13] **gözleri zilletle eğilecekdir.**

10 — Onlar[14] **derler ki**[15]**: «Biz mi saahiden eski haale**[16] **döndürülmüş olacağız»?**

11 — «Biz çürüyüb dağılmış kemikler olduğumuz vakıt mı?»

12 — Dediler: «Öyle ise bu (yeni hayâta dönüş)[17] **ziyanlı bir dönüşdür**[18]**».**

13 — Fakat o[19]**, ancak bir tek haykırışdır**[20]**.**

14 — Ki o zaman onlar (görürsün ki) **hemen** (diri olarak)[21] **toprağın yüzündedirler.**

15 — Sana (Habîbim) **Musânın haberi geldi** (değil) **mi?**[22]

16 — Hani Rabbi ona mukaddes «Tuvaa» vâdisinde (şöyle) **nidâ etmişdi :**

17 — «Fir'avna git. Çünkü o, pek azmışdır[23]**».**

---

[8] «Şeyhzâde, Celâleyn».

[9] Birinci nefha «Beyzâvî, Celâleyn». Sarsılacak olan; arz gibi, dağlar gibi o zaman hareketi şiddetlenecek olan bütün ecramdır «Beyzâvî». O zaman yer yüzünde bulunan her mahluk ölecekdir «Medârik».

[10] İkinci nefha «Beyzâvî, Celâleyn». O zaman gök ve yıldızlar parçalanıb dağılacakdır «Beyzâvî». Bu ikinci nefhada halk ba's ve hisâb için yeni bir hayâta kavuşacakdır «Medârik».

[11] «Beyzâvî».

[12] «Beyzâvî, Medârik».

[13] O kalblerin saahiblerinin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[14] Ya'nî inkâr eden kâfirler «Medârik».

[15] İstihzâ yoliyle «Celâleyn, Medârik».

[16] Tekrar hayâta «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Celâlelyn, Medârik».

[18] Bunu alay şeklinde söylediler «Beyzâvî, Medârik».

[19] İkinci nefha «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[20] «Beyzâvî, Medârik».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Beyzâvî».

[23] Küfür ve fesadda haddi aşdı «Celâleyn, Medârik».

18 — **Onun için de ki:** «(Küfürden, azgınlıkdan)[24] **temizlenmende meylin var mı senin[25]»?**

19 — **«Ve seni Rabbin** (i tanıtmıya)[26] **irşâd[27] edeyim ki** (Ondan)[28] **korkasın[29]».**

20 — (Musâ gitdi, tebliğ etdi)[30] **Ona o en büyük mu'cizeyi[31] gösterdi.**

21 — **Fakat** (Fir'avn Musâyı)[32] **yalanladı,** (Allâha)[33] **ısyânetdi.**

22 — **Sonra da koşarak arkasını döndü[34].**

23 — **Nihâyet** (sihirbazlarını, yahud ordusunu)[35] **topladı da bağırdı:**

24 — **«Işte ben sizin en yüce Rabbinizim»!**

25 — **Bunun üzerine Allah onu hem âhiret, hem dünyâ azâbiyle yakaladı[36].**

26 — **Şübhe yok ki** (Allahdan)[37] **korkacak kimse** (ler) **için bunda kat'î bir ibret vardır.**

27 — **Sizi** (tekrar) **yaratmak mı** (sizce) **daha güc, yoksa göğ** (ü yaratmak) **mı[38] ki onu[39]** (Allah) **binâ etmişdir.**

28 — **Onun boyunu O yükseltdi. Derken ona bir nizaam verdi.**

---

[24] «Beyzâvî, Medârik».
[25] Seni bu temizlenmiye da'vet ediyorum «Celâleyn».
[26] «Beyzâvî, Celâleyn».
[27] «Beyzâvî, Celâleyn».
[28] «Celâleyn».
[29] Emirlerini yerine getirmek, haramlardan kaçınmak suretiyle. Çünkü Allahdan korkmak Onu tanımakla olur «Beyzâvî, Medârik».
[30] «Beyzâvî, Medârik».
[31] Asaayı ejdere takvîl etmek mu'cizesini «Celâleyn, Medârik».
[32] «Medârik».
[33] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[34] (Musâ) aleyhisselâmın işini kendince bozmıya koşarak îmâna arkasını döndü. Yahud: Ejderi görünce korkub soluk soluğa kaçdı «Beyzâvî, Medârik».
[35] «Beyzâvî, Celâleyn».
[36] Dünyâda suda boğmak, âhiretde ateşe koymak suretiyle «Beyzâvî». Yahud: Hem şu son sözünden, hem evvelce söylediği «Ben sizi benden başka Tanrınız olduğunu bilmiyorum» sözünden dolayı — ki bu iki sözünün arasından kırk sene geçmişdi — onu azâba uğratdı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[37] «Celâleyn, Medârik».
[38] Ey öldükden sonra tekrar dirilmeyi inkâr eden kâfirler «Celâleyn, Medârik».
[39] Gökleri.

29 — Onun gecesini karatdı, gündüzünü[40] (aydınlığa)[41] **çıkardı.**

30 — Bundan sonra da yeri (ikaamete saalih bir halde) **yayıb döşedi**[42].

31 — Ondan suyunu[43], **otlağını**[44] **çıkardı.**

32 — Dağları (nı sapasağlam) **dikdi.**

---

[40] «Beyzâvî, Celâleyn».

[41] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] «Beyzâvî, Râzî, Ebüssüûd, Medârik». Arz gökden evvel vardı. Fakat henüz ikaamete saâlih değildi «Râzî, Ebüssüûd, Medârik». Bu âyet-i kerîme hakkında «Sebîlürreşad» mecmuasının (Cild: 1, numara 5 — Haziran 1948) nüshasında yayınlanan makaalemi aynen buraya naklediyorum: Bu âyet-i kerîmedeki « دحى = dehaa» lâfz-ı şerîfine birçok müfessirler Allah yeri (ikaamete saalih bir halde) döşeyib düzledi» ma'nâsını vermişlerdir. Hattâ Elmalılı (Muhammed Hamdî efendi) merhumun Diyânet İşleri Reîsliği adına yazdığı kıymetli tefsîrin o âyete âid kısmında da bu ma'nâya ittibâ edilmişdir. Gerçi arzı döşeyib düzlemek, ikaamete yarar bir haale getirmek onun yuvarlaklığına mâni' değildir. Çünkü arz koskoca bir âlemdir, ikaamete elverişli bir durumdadır. Binâen'aleyh o vüs'at ve azameti ile onun yuvarlaklığı ilk bakışda zahir olamaz. Nitekim başda «Beyzâvî» olduğu halde ba'zı müfessirler de buna ve arzın bu yuvarlaklığına işâret etmişlerdir. Fakat « دحى = dehaa» kelimesinde öyle bir ma'nây-i aslî vardır ki bunun mülâhazası bu günkü fennin «Arz tam bir küre değil, bir kat'ı nâkıs şeklindedir» nazariyyesini de tamâmen te'yîd etmekdedir. «dahy» ve «dahv» hakıykaten «Yayıb döşemek» manâsı da vardır. Ancak ben bu ma'nânın aslî değil, lâzımî olduğuna inanıyorum. Çünkü Arab lûğatlarında görüyoruz ki o kelimenin mekân ismi olan «medhaa» deve kuşunun yumurtladığı yer demekdir. Bundan mekânlık alâmetini alınca aslı olan «dahv, dahy» kalır ki onun ma'nâsının da «Deve kuşu yumurtası» olacağı, tâbiîdir. Nitekim ba'zı arab memleketlerinde deve kuşu yumurtasına «dahıv» adı verilmekdedir. «Ahterî» saahibi (Mustafa bin Şemseddîn) o eserinin «380» inci sahîfesinde şöyle der: «Dahy, bir nesneyi yayıp döşemek, Cenâb-ı Hakkın «Vel arda ba'de zâlike dehaahâ» kavli de bundandır ki döşeyib yaydı demekdir. Deve kuşunun yumurtladığı yer de «Medha-n neaame» dir. Bu lûgat «Dal» harfinde olduğu halde o koca Türk lûğatcısının orada «Mim» harfini ilgilendiren «Medhaa» dan, hem o âyeti zikr etdikden sonra bahseylemesi kelimenin o asıldan gelmiş olduğunun açık bir delîlidir. Gerçi «Okyânus» gibi, «Sıhaah-ı cevherî» gibi mu'teber lûgatlarda «Medhaa», yine ayni ma'nâda olmak üzere, zikredilmişdir. Fakat onlardan hiçbiri bizim o Türk âlimi kadar vuzuh ile işârete cesâret edememişdir. Demek, «968 H» de ölen Türkiyeli ve «Afyon Karahisar» lı (Mustafa bin Şemseddîn) dünyânın bir deve kuşu yumurtası gibi, ya'nî «mücessem kat'ı naakıs» şeklinde yuvarlak olduğuna âdetâ inanmış, bu gün yaşayan bu nazariyyeyi bundan üç asır evvel ifşâ etmişdir. Bu ma'nâya göre âyet-i kerîmenin meâli şöyle oluyor: «(Cenâb-ı Hak) bundan (ya'nî göklerin kuruluşundan ve tanzîminden) sonra da yeri bir deve kuşu yumurtası haaline (ya'nî mücessem kat'ı naakıs şekline) getirdi». İşte benim bu âyetden anladığım ma'nâ!

[43] Arzın suyunu. Pınarlar fışkırtmak suretiyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Arzın mer'asını, hayvanların yiyecekleri ağacları, otları, insanların yiyeceği rızıkları, meyveleri «Celâleyn».

33 — (Allah bunları)[46] **size ve davarlarınıza**[46] **birer fâide olmak üzere** (yapmışdır)[48].

34 — **Fakat o** (bütün belâlardan üstün)[49] **en büyük belâ**[50] **geldiği zaman,**

35 — **İnsanın neye koşduğunu iyice anlayacağı gün**[51],

36 — **o alevli ateş** (cehennem), **görecek** (her) **kimseye**[52] **apaçık gösterildiği** (zaman)[53].

37 — **Artık kim haddi aşarak küfretmiş**[54],

38 — **dünyâ hayâtını tercîh eylemişse,**

39 — **işte muhakkak ki o alevli ateş** (cehennem) **onun varacağı yerin ta kendisidir.**

40 — **Amma, kim Rabbinin makaamından korkdu, nefsini hevâ** (ve hevesin) **den alıkoyduysa,**

41 — **işte muhakkak ki cennet onun varacağı yerin ta kendisidir**[55].

42 — **Sana o sâati** (kıyâmeti), **onun ne zaman demir atacağını**[56] **sorarlar**[57].

43 — **Sende ona âid şey** (bilgi) **yokdur ki anlatasın**[58].

---

[45] «Celâleyn».

[46] Deve, sığır ve koyun nev'ileri «Celâleyn».

[47] «Beyzâvî, Medârik».

[48] «Celâleyn, Medârik».

[49] «Beyzâvî, Medârik».

[50] Kıyâmet «Beyzâvî». Yahud: İkinci nefha «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] Yapdıklarını tedvîn edilmiş olan defterlerde görmek suretiyle. Halbuki o, gafları unutmuşdu «Beyzâvî».

[52] «Beyzâvî, Medârik». Cehennem hiç kimseye karşı gizli kalmayacak, herkes onu mutlakaa görecekdir «Beyzâvî».

[53] «34» üncü âyetin cevâbı mahzûfdur. «35» inci âyetdeki «Yevme yetezekkeru» buna, bu mahzûfa delâlet etmekdedir. Yahud cevâb, bundan sonra gelecek âyetlerdir.

[54] «Beyzâvî».

[55] Hulâsa aasî olan cehennemde, mutî' olan cennetdedir «Celâleyn».

[56] Vukuunu ve sübût bulacağını «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[57] Mekke kâfirleri «Celâleyn».

[58] «Celâleyn».

44 — Onun nihâyet (ilm) **i**[59] **ancak Allâha** (dayanır).

45 — Sen ondan korkacak kimselere ancak o tehlikeyi haber verensin.

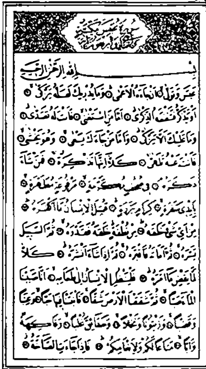
46 — Onlar bunu görecekleri gün sanki (günün)[60] **bir akşamından, yahud bir kuşluğundan başka durmamışlardır**[61].

---

[59] «Beyzâvî».

[60] «Beyzâvî, Celâleyn».

[61] Dünyâda, yahud kabirlerinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«80» inci SÛRE

«ABESE» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — **Yüzünü ekşitib çevirdi,**

2 — **kendisine o a'maa[2] geldi diye.**

3 — (Onun haalini)[3] **sana hangi şey bildirdi? Belki o,** (senden öğrenecekleriyle) **temizlenecekdi[4].**

4 — **Yahud öğüd alacakdı da** (senin) **bu öğüd** (ün)[5] **kendisine fâide verecekdi.**

5 — **Amma** (zengin olduğu için)[6] **kendisini müstağnî gören[7] adam** (yok mu)?

6 — **İşte sen onu karşına alıyor** (ona yöneliyor) **sun[8].**

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur «42» âyetdir.

[2] (Abdullah bin Ümm-i Mektûm) radıyallâhü anh. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, Kureyş rüesâsından ba'zılarına dînî telkıynlerde bulunuyordu. Müşârün'ileyh, onun bu meşguliyyetinden haberdâr olmayarak içeri girmiş ve «Allâhın sana öğretdiklerinden bana da öğret» diye bağırmış ve bu sözü birkaç def'a tekrar etmişdi. Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellemin bu halden canı sıkıldı. Yüzünü ekşitib öteye çevirdi. Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu. Bundan sonra müşârün'ileyhin her gelişinde Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem ona «Ey hakkında Rabbimin beni itâb etdiği zât merhabaa» buyurur ve ridâsını altına yayardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Beyzâvî, Medârik».

[4] Günâhlarından «Beyzâvî, Celâleyn». Cehâletinden «Medârik».

[5] «Medârik».

[6] «Beyzâvî, Medârik».

[7] Allahdan, îmandan, mallarının zekâtını vermekden «Şeyhzâde, Celâleyn».

[8] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

7 — **Halbuki onun temizlenmemesinden[9] sana ne?**

8 — **Amma sana koşarak gelen kimse,**

9 — **o,** (Allahdan)[10] **korkar bir** (adam) **olduğu halde[11],**

10 — **sen kendisini bırakıb da oyalanırsın.**

11 — **Sakın** (bir daha böyle yapma Habîbim)[12]. **Çünkü o** (Kur'an)[13] **bir öğüddür.**

12 — **Binâen'aleyh dileyen onu beller[14].**

13, 14 — **O,** (Allah indinde)[15] **çok şerefli, kadri yüce[16], tertemiz[17] sahîfelerdedir.**

15, 16 — **Kıymetli, sevgili[18], takvâ saahibi[19] kâtiblerin[20] elleriyle** (yazılmışdır)[21].

17 — **O kahredilesi insan[22], ne nankördür o[23]!**

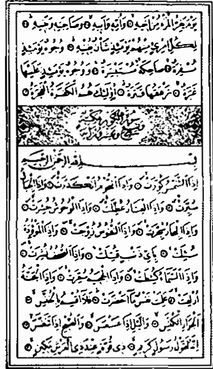
18 — **Onu** (yaratan) **hangi şeyden yaratdı?**

19 — **Bir damla sudan yaratdı da onu biçimine koydu[24].**

20 — **Sonra onun yolu** (nu) **kolaylaşdırdı[25].**

---

[9] İmâna gelmemesinden «Celâleyn, Medârik».
[10] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[11] (Abdullah bin Ümm-i Mektûm) radıyallâhü anh. «Beyzâvî, Celâleyn».
[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[13] «Beyzâvî». Sûre, yâhud âyetler «Celâleyn, Medârik».
[14] «Beyzâvî, Celâleyn». Yâhud ondan öğüd alır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[15] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] Meleklerden başkasının temâsından ve te'sîrinden tamâmen âzâde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Allah kelâmı olmayan şeylerden pâk ve münezzeh «Medârik».
[18] «Beyzâvî». Allâh-ü Teaalâya itâatkâr «Celâleyn».
[19] «Beyzâvî, Medârik».
[20] Meleklerin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[21] Levh-ı mahfuzdan istinsâh edilmişdir «Celâleyn, Medârik».
[22] Kâfir «Celâleyn, Medârik». Yahud (Ümeyye), yahud (Utbe) «Medârik».
[23] Yahud: «Ne kâfirdir o»! Yahud: «Onu küfre sevkeden nedir» «Celâleyn, Medârik».
[24] Evvelâ kan pıhtısı, sonra bir çiğnem et yapdı. Sonra uzuvlarını, şekillerini tamamladı. Hulâsa yaratılışı zamânına kadar onu o tavırdan bu tavıra getirdi «Beyzâvî, Celâleyn».
[25] Onu anasının karnından kolayca çıkardı «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Ona hayır ve şer yollarını öğretdi «Beyzâvî, Medârik».

21 — **Sonra onu öldürüb kabre sokdu.**

22 — **Daha sonra, dilediği zaman da onu tekrar diriltecek.**

23 — **Gerçek**[26] (o insan, Allâhın) **emretdiği şeyleri yerine getirmemişdir.**

24 — **Öyle ya, o insan** (bir kerre) **yediğine baksın**[27].

25 — **Hakıykat biz, o suyu** (yağmuru) **bol bol dökdük**[28].

26 — **Sonra toprağı iyiden iyi yardık**[29].

27 — **Bu suretle onda dâne** (ler)[30] **bitirdik,**

---

[26] Hakkaa ki «Celâleyn».
[27] Onu Allâh-ü Teaalâ nasıl takdîr ve tedbîr buyuruyor «Celâleyn».
[28] Bulutdan «Celâleyn, Medârik».
[29] Nebatları çıkarmak için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[30] Buğday, arpa ve sâire gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

28 — Üzüm (ler), **yonca** (lar),

29 — Zeytinlik (ler), **hurmalık** (lar),

30 — Sık ve bol ağaçlı[31] (diğer) **bahçeler,**

31 — Meyve (ler), **mer'a** (lar bitirdik).

32 — (Bütün bunları biz)[32] **hem size, hem davarlarınıza fâide olarak** (yapdık)[33].

33 — Fakat o kulakları sağır edercesine haykıracak olan ses[34] **geldiği zaman,**

34 — (evet) **kişinin kaçacağı gün: Birâderinden,**

35 — Anasından, babasından,

36 — Karısından ve oğullarından.

37 — O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi, belâsı) **vardır**[35].

38 — O gün yüzler vardır; parıl parıl parlayıcıdır[36]**,**

39 — Gülücüdür, sevinicidir[37].

40 — O gün yüzler de vardır; üzerlerini toz toprak (bürümüşdür),

41 — Onu (da) **bir karanlık ve siyahlık**[38] **kaplayacakdır.**

42 — İşte bunlar[39] **kâfirler, fâcirlerdir**[40].

---

[31] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[32] «Celâleyn».

[33] «Celâleyn».

[34] «Medârik». Kıyâmetin ikinci nefhası «Beyzâvî, Celâleyn».

[35] Herkes ancak kendi derdiyle meşgul olacak, kendinden başkasını düşünemeyecek «Celâleyn».

[36] Teheccüdün, gece ibâdetle kaaim olmanın, yahud abdest almanın feyzından «Medârik».

[37] Gördükleri ni'metlerden dolayı «Beyzâvî». Bunlar mü'minlerdir «Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] Bu sıfat ve hallerde bulunacak olanlar «Celâleyn, Medârik».

[40] Allâhın haklarına küfür ve kul haklarına tecâvüz edenlerdir «Medârik». Küfr ile ma'sıyeti nefislerinde toplamış insanlardır «Celâleyn, Medârik».

«81» inci SÛRE

«ET-TEKVÎR» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Güneş dürül** (üb söndürül) **düğü zaman**[2],

2 — **Yıldızlar** (kararıb) **düşdüğü zaman**[3],

3 — **Dağlar** (yer yüzünden koparılıb)[4] **yürütüldüğü zaman,**

4 — **Gebe develer** (başı boş)[5] **salıverildiği zaman,**

5 — **Vahşî hayvanlar bir araya toplandığı zaman**[6],

6 — **Denizler ateşlendiği zaman,**

7 — **Ruuhlar çiftleşdiği zaman**[7],

8, 9 — **Diri diri gömülen kızın hangi suç** (ların) **dan dolayı öldürüldüğü soruldoğu zaman**[8],

10 — (Amel)[9] **defterler** (i) **açılıb yayıldığı zaman**[10],

11 — **Gök** (yerinden) **koparıldığı zaman,**

12 — **O alevli ateş** (cehennem) **daha ziyâde**[11] **kızışdırıldığı zaman,**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «29» âyetdir.

[2] Ziyâsı söndürülüb karartıldığı zaman «Celâleyn, Haazin, Medârik».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahûd: Bulutlar yağmursuz «Beyzâvî».

[6] Yahud: Birbirinden öc almak, sonra yine toprak olmak üzere diriltildiği zaman «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] Bedenleriyle birleşdirildiği, yahud onlardan herbiri kendi şekliyle, yahud kitâbiyle ve ameliyle bir araya getirildiği zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Câhiliyyet Arabları ac kalmak endîşesiyle, yahud utanclarından dolayı doğan kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi «Beyzâvî, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Bu defterler, saahibi ölünce, dürülür, hisâb zamânında açılır «Beyzâvî, Medârik».

[11] «Medârik».

13 — **Cennet** (mü'minlere)[12] **yaklaşdırıldığı zaman,**

14 — (her)[13] **nefs ne hazırlamışsa**[14] (artık hepsini görüb) **bilmişdir** (bilecekdir.)

15 — (Demek ki hakıykat, ey kâfirler, sizin dediğiniz gibi değildir). **Andederim o** (geceleri) **geri**[16] **dön** (üb aydınlık neşr eden),

16 — **Akıb akıb yuvalarına giden** (yıldız) **lara**[17],

17 — **Karanlığa yöneldiği zaman**[18] **geceye,**

18 — **Nefeslendiği**[19] **dem sabaha ki,**

19 — **Şüphesiz, muhakkak o** (Kur'an)[20] **çok şerefli bir elçinin**[21] (getirdiği) **kelâmdır.**

20 — (Bir elçi ki) **çetin bir kudrete mâliktir**[22]. **Arşın saahibi** (olan Allah)[23] **nezdinde çok i'tibarlıdır.**

21 — **Orada kendisine itâat olunandır**[24], **bir emîndir**[25].

22 — **Sizin saahibiniz**[26] **bir mecnun değil**[27].

23 — **Andolsun ki O** (saahibiniz) **onu apaçık ufukda görmüşdür**[28].

24 — **O**[29] **gaybden dolayı**[30] **aslâ suçlu da**[31] **değildir.**

---

[12] «Beyzâvî, Celâleyn». Takvâ saahiblerine «Medârik».
[13] «Beyzâvî, Medârik».
[14] Hayır ve şer «Celâleyn, Medârik».
[15] Bilecekdir.
[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[17] «Beyzâvî». Bunlar «Zuhal, Müşteri, Mirrîh, Zühre, Utaarid» dir «Celâleyn, Medârik».
[18] Yahud: Geri döndüğü zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[19] Tan yeri ağarmıya başladığı zaman «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[20] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[21] (Cebrâîl) aleyhisselâmın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[22] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[23] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[24] Melekler arasında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[25] Vahy hususunda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[26] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[27] Sizin iftirâ ve iddiâ ettiğiniz gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[28] (Cebrâîl) aleyhisselâmı doğunun en yüksek yerinde suuret-i asliyyesinde görmüşdür «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[29] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[30] Gayblere âid olmak üzere kendisine vahyedilen şeylerden ve onların tebliğinden dolayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[31] Yahud: Cimri değildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

25 — O (Kur'ân)[32] **da taşlanmış** (koğulmuş) **bir şeytanın sözü değil.**

26 — O halde nereye gidiyorsunuz?

27, 28 — O, aalemler için, (hele) **sizden doğruluk isteyenler için**[33] **bir öğüdden başkası değildir.**

29 — (Bununla berâber o doğruluğu)[34] **âlemlerin Rabbi olan Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz**[35]**.**

---

[32] «Beyzâvî, Celâleyn».

[33] Hakka tâbi' olmak suretiyle «Celâleyn», Hakkı aramak, doğruya mülâzemet etmek suretiyle «Beyzâvî».

[34] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Bakınız: «Âl-i Imran» sûresi, âyet: 5 — not.

«82» inci SURE

«EL-INFITAAR» SURESI[1]

1 — **Gök yarıldığı zaman,**

2 — **Yıldızlar dağılıb döküldüğü zaman**[2]**,**

3 — **Denizler fışkırtıldığı**[3] **zaman,**

4 — **Kabirler** (in toprağı)[4] **alt üst edildiği**[5] **zaman,**

5 — (her) **nefs**[6] **önden ne yolladı, geriye ne bırakdıysa**[7] (artık hepsini görüb) **bilmişdir**[8] (bilecekdir).

6 — **Ey insan**[9], **O** (lûtf-ü) **keremi bol Rabbine karşı seni aldatan ne?**[10]

7 — (O Rabbine karşı) **ki seni yaratan, sana** (şu) **sâlim uzuvlar** (ı) **veren**[11], (onları birbirleriyle denk yapmak suretiyle)[12] **sana şu nizaam ve i'tidâli bahşedendir O.**

8 — **Seni dilediği herhangi bir suretde**[13] **terkîb edendir O.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «19» âyetdir.

[2] «Medârik».

[3] Birbirine mülâsık olarak tek bir deniz haaline getirildiği «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn».

[5] Ve ölüler diriltilib çıkarıldıkları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] «Medârik».

[7] Saalih amellerden neler işledi, neler işlemediyse «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Bilecekdir. Maazî sığasıyle îrâd buyurulması vukuunun ilm-i ilâhîde tehakkukundan dolayıdır.

[9] Ey kâfir «Celâleyn». Ba'zılarına göre bu hıtaab bütün ba'si inkâr edenleredir «Medârik».

[10] Ki Ona isyan etdin? «Beyzâvî, Celâleyn». Seni aldatan: «Dilediğini yap. Çünkü Rabbin kerîmdir. Kimseyi azâba uğratmaz. Cezâda acele de etmez» diyen şeytan mıdır? «Beyzâvî».

[11] «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

9 — Hayır (siz Allâhın keremine de mağrur olmuyorsunuz)[14]. Bil'akis dîni[15] yalan sayıyorsunuz[16].

10 — Halbuki sizin üstünüzde hakıykî bekciler[17],

11 — (Allah indinde)[18] çok şerefli yazıcılar vardır[19],

12 — Ki onlar ne yapıyorsanız bilirler.

13 — İyiler[20], hiç şübhesiz Naıym (cennetin)[21] de,

14 — Kötüler[22] ise muhakkak alevli ateşdedirler.

15 — Dîn (cezâ)[23] günü oraya gireceklerdir.

16 — Ve onlar bundan ayrılanlar da değildir[24].

17 — O dîn günü nedir? (Bunu) sana hangi şey öğretdi?

18 — O dîn günü nedir? Tekrar (bunu) sana hangi şey öğretdi?[25]

19 — O, öyle bir gündür ki hiçbir kimse kimseye, hiçbir şeyle fâide vermiye muktedir olamayacakdır. O gün emir (yalınız) Allâhındır[26].

---

[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Güzellik, çirkinlik, uzunluk, kısalık gibi muhtelif kılıklarda «Medârik».

[14] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Amellerinize karşı bir cezâ terettüb edeceğini «Celâleyn». Cezâyi, yahud müslümanlığı «Beyzâvî, Medârik».

[16] Aslî ve hakıykî sebeb budur «Beyzâvî, Medârik».

[17] Amel ve hareketlerinizi dâimâ mürâkabe eden melekler «Celâleyn, Medârik».

[18] «Beyzâvî, Celâleyn».

[19] (Fudayl) bu âyeti okuduğu zaman «Gaafillere karşı ne şiddetli âyetdir bu» derdi «Medârik».

[20] İmanlarında saadık ve samîmî olanlar «Celâleyn». Mü'minler «Medârik».

[21] «Celâleyn, Medârik».

[22] Kâfirler «Medârik».

[23] «Celâleyn, Medârik».

[24] Çıkarılmayacaklardır «Celâleyn, Medârik». Yahud: Kabirlerinde de bu ateşin sıkıntısından âzâde olacak değildirler «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[25] Bu süâlin tekerrürü o günün dehşet ve azametine işâret içindir. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Hiçbir kimsenin aracılık etmesine artık imkân yoktur «Celâleyn».

«83» üncü SÛRE

«ET-TATFÎF» SÛRESİ[1]

1 — **Ölçekde ve tartıda hîle yapanların[2] vay haaline!**

2 — **Ki onlar insanlardan ölçekle aldıkları zaman** (haklarını)[3] **tastamam alanlar,**

3 — **Onlara** (insanlara) **ölçekle, yahud tartı ile verdikleri zaman ise eksiltenlerdir.**

4 — **Saahiden onlar** (öldükden sonra) **diriltileceklerini sanmıyor** (lar) **mı,**

5 — **Büyük bir günde[4],**

6 — **Aalemlerin Rabbi** (olan Allâhın hükmü)[5] **için insanların** (kabirlerinden)[6] **kalkacağı günde[7]?**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «El-mutaffifîn» sûresi de denilir. «26» âyetdir.

[2] «Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «(Şu) beş (günâh) mukabilinde beş (türlü cezâ) vardır: 1) kavm ahdini bozduğu zaman Allah onlara düşmanlarını musallat eder. 2) Allâhın indirdiğinden başkasiyle hükmetdiği vakit aralarında fakîrlik baş gösterir. 3) İçlerinde hayaasızlık belirince öletlik zuhuura gelir. 4) Ölçü ve tartıda haainlik yapıldığı zaman nebatdan (ve mahsulden) mahrum edilirler. 5) Zekâtı vermedikleri vakıt da yağmurları kesilir — Taberânî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ».

[3] «Medârik».

[4] Kıyâmet gününde «Celâleyn, Medârik».

[5] «Beyzâvî». Emri, hisâbı ve cezâsı «Celâleyn, Medârik».

[6] «Celâleyn».

[7] (İbni Umer) radıyallâhü anhümâ bu sûreyi okumıya başlayıb da işbu âyeti bitirdiği zaman hüngür hüngür ağlamışdır. (Abdullah bin Mervan) a bir bedevî gelib demiş ki: «Cenâb-ı Hakkın ölçü ve tartıda hileye sapanlara dâir ne buyurduğunu elbette işitmişsindir. Halbuki sen müslümanların malını ölçüsüz, tartısız ve zahmetsiz almakda devâm edib duruyorsun»! «Medârik».

On hadîs-i şerîf meâli: «Alış veriş etdiğin zaman de ki (İslâmda aldatmak yokdur — Buhaarî: İbni Umer radıyallâhü anhümâ». 2) «Bir kul kendisi için sevdiği bir şey'in husulünü (dîn) kardeşi için de arzu etmedikçe (hakıykî) mü'min olmaz — Buhaarî, Müslim: Enes bin Mâlik radıyallâhü anh». 3) «Muaamelesinde hilekârlık eden bizden değildir — Buhaarî, Müslim, Ahmed, Haakim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». 4) «Bir adam ayıblı malını satarken onu açıklamazsa Allâhın gazabı altında kalmakda, melekler de ona lânet

7 — Sakın (hîleye sapmayın. Âhiret hisâbını unutmayın)[8]. Çünkü kötülerin kitabı[9] muhakkak ki «Siccîn» dedir.

8 — Siccîinin[10] ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

9 — (O) yazılmış[11] bir kitabdır.

10 — Yalan sayanların o gün vay haalinel

11 — ki onlar, o dîn[12] gününü yalan saymakda olanlardır.

12 — Halbuki onu[13] haddi aşkın ve taşkın, günâha düşkün olan her kişiden başkası yalan saymaz.

---

etmekde devâm eder — İbni Mâce: Vaasile radıyallâhü anh». 5) «Bir malı birinizin satışı üzerine çıkıb da öbürü satamaz, satılık olan şeyleri de pazara indirilinceye kadar karşılayamazsınız — Buhaarî, Müslim, Ebû Dâvud, Neseî, İbni Mâce: İbni Umer radıyallâhü anhümâ». (İmam Mâlik henüz pazara gelmeyen satılık malı karşılamanın câiz olmadığını, onda pazar halkının da alım hakkı bulunduğunu, «İmam Şâfiî» bu karşılamanın bir kötülük olduğunu, İmam «Ebû Hanîfe» bu hareketde memleket piyasasına zarar vermemek şartiyle bir beis olmayıb, aksi halde ise mekrûh idiğini söylemişlerdir. «Zaahiriyye» den «İbni Hazm» bu karşılamanın mutlakaa haram olduğunu ifâde etmişdir). 6) «Kim ihtikâr yaparsa Allâhın mahlûklarına zarar yapmayı kasdetmiş olur. (Bir rivâyetde: «O, mel'undur») — Müslim: Ma'mer bin Abdullah bin Nâfi' radıyallâhü anh». 7) «(Memlekete hizmet ve ticâret etmek maksadıyle) dışarıdan mal getiren kimsenin rızkı bol olur — İbni Mâce: Umer bin Hattaab radıyallâhü anh». 8) «Kim müslümanların yiyecek maddeleri üzerinde ihtikâr yaparsa Allah onu cüzâm illetine ve iflâsa çarpar — İbni Mâce, Beyhekıy: Umer bin Hattaab radıyallâhü anh». 9) «Ne kötüdür muhtekir olan o kul ki Allah piyasaya bir ucuzluk verirse tasalanır, pahalılaşdırırsa sevinir — Beyhekıy: Muaaz radıyallâhü anh». 10) «Birbirinizi günülemeyin. Bir malı alır görünüb de onun kıymetini artırmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Aranızdaki münâsebetleri kesmeyin. Ey Allâhın kulları, kardeş olun — Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] Amel defterleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». «Fücûr» kelimesi «Fecr» gibi bir şey'i genişlemesine yarmak demekdir. Lâzımî ma'nâları da ma'sıyetlere, günahlara girişmek, zinâ etmek, faasık olmak (hak yolundan çıkmak), yalan söylemek, isyan ve muhaalefet, birşey fâsid ve helâk olmak, hakdan yüz çevirmekdir. «Takvâ» nın zıddıdır. «Fücûr» saahibine «Fâcir» denilir. Cem'i «Füccâr, fecere» dir. İmam (Raagıb) a göre «Fücûr» diyânet perdesini yırtmakdır. «Faasık», «Kâfir» den, «Zaalim», «Faasık» dan eamdır. Kâfire de, faasika da «Fâcir» denilir, bu âyetlerde olduğu gibi.

[10] «Celâleyn». Denildi ki o, şeytanların ve kâfirlerin amellerini toplayan bir kitabdır. Ba'zılarına göre en aşağı tabakada İblîsin ve avenesinin yeridir. «Celâleyn, Medârik». İns ve cinnin kötülerine mahsus amel defterleridir. Zından ma'nâsına olan «Sicn» in mübâleğasıdır. «Sebebiyyet» alâkasıyle tesmiye edilmişdir «Beyzâvî».

[11] Mühürlenmiş «Celâleyn».

[12] Cezâ ve hisâb «Celâleyn, Medârik».

[13] O dîn gününü «Medârik».

بسم الله الرحمن الرحيم
ويل للمطففين ۝ الذين إذا اكتالوا على الناس يستوفون ۝ وإذا
كالوهم أو وزنوهم يخسرون ۝ ألا يظن أولئك أنهم مبعوثون ۝
ليوم عظيم ۝ يوم يقوم الناس لرب العالمين ۝ كلا إن كتاب الفجار لفي
سجين ۝ وما أدراك ما سجين ۝ كتاب مرقوم ۝ ويل يومئذ للمكذبين
۝ الذين يكذبون بيوم الدين ۝ وما يكذب به إلا كل معتد أثيم ۝
إذا تتلى عليه آياتنا قال أساطير الأولين ۝ كلا بل ران على قلوبهم
ما كانوا يكسبون ۝ كلا إنهم عن ربهم يومئذ لمحجوبون ۝ ثم إنهم
لصالوا الجحيم ۝ ثم يقال هذا الذي كنتم به تكذبون ۝ كلا
إن كتاب الأبرار لفي عليين ۝ وما أدراك ما عليون ۝ كتاب
مرقوم ۝ يشهده المقربون ۝ إن الأبرار لفي نعيم ۝ على الأرائك
ينظرون ۝ تعرف في وجوههم نضرة النعيم ۝ يسقون من رحيق
مختوم ۝ ختامه مسك وفي ذلك فليتنافس المتنافسون ۝

ومزاجه من تسنيم ۝ عينا يشرب بها المقربون ۝ إن الذين أجرموا
كانوا من الذين آمنوا يضحكون ۝ وإذا مروا بهم يتغامزون ۝
وإذا انقلبوا إلى أهلهم انقلبوا فكهين ۝ وإذا رأوهم قالوا
إن هؤلاء لضالون ۝ وما أرسلوا عليهم حافظين ۝
فاليوم الذين آمنوا من الكفار يضحكون ۝ على
الأرائك ينظرون ۝ هل ثوب الكفار ما كانوا يفعلون ۝

بسم الله الرحمن الرحيم
إذا السماء انشقت ۝ وأذنت لربها وحقت ۝ وإذا الأرض
مدت ۝ وألقت ما فيها وتخلت ۝ وأذنت لربها وحقت ۝
يا أيها الإنسان إنك كادح إلى ربك كدحا فملاقيه ۝ فأما من
أوتي كتابه بيمينه ۝ فسوف يحاسب حسابا يسيرا ۝ وينقلب إلى
أهله مسرورا ۝ وأما من أوتي كتابه وراء ظهره ۝ فسوف يدعو
ثبورا ۝ ويصلى سعيرا ۝ إنه كان في أهله مسرورا ۝

13 — Onun karşısında âyetlerimiz[14] okununca «Evvelkilerin masallarıdır» demişdir o.

14 — Hayır (hakıykat öyle değil)[15], **bil'akis, onların kazanmakda oldukları** (irtikâb edegeldikleri ma'sıyetler)[16] **kalblerini yenmiş** (paslandırmış)[17] **dır.**

---

[14] Kur'ân «Celâleyn, Medârik».

[15] «Beyzâvî, Celâleyn».

[17] Bir hadîs-i şerif meâli: «Kul bir günâh yapdı mı kalbine siyah bir nokta konulur. O, bunu tevbe ve istiğfaar ile koparıb atdığı zaman kalbi cilâlandırılır. Fakat tekrar (günâha) dönerse o noktalar artırılır. Nihâyet kalbini kaplar. İşte bu, Cenâb-ı Hakkın bu âyetde beyan buyurduğu Raan (pas) dır — İmam Ahmed, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce, İbni Hıbban, Haakim, Beyhekıy: Ebu Hüreyre radıyallâhü anh».

(Ebû Süleyman) der ki: Reyn ve kasvet gafletin iki yularıdır. Tedâvileri oruca devâm etmekdir. Eğer bundan sonra da kasvet kalırsa yemekde katığı terk etmelidir «Medârik».

15 — **Hayır** (inanmazlar)[18]. **Şübhesiz ki onlar o gün[19] Rableri** (ni görmek) **den kat'iyyen mahrumdurlar[20].**

16 — **Sonra onlar muhakkak ve muhakkak o alevli cehenneme gireceklerdir.**

17 — **Sonra da** (onlara)[21] **«İşte** (bu azâb)[22] **sizin yalan saymakda devâm etdiğiniz şeydir» denilecek.**

18 — **Hakkaa ki[23] iyilerin[24]** (amel)[25] **kitab** (lar) **ı, hiç şübhesiz «Illiyyîn»[26] dedir.**

19 — **«Illiyyîn» in ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?**

20 — (O), **yazılmış[27] bir kitabdır[28],**

21 — **ki huzuurunda mukarreb** (olan melek)[29] **ler bulunur[30].**

22 — **Şübhesiz o iyiler** (cennet) **ni'met** (leri) **içinde[31],**

23 — (süslü) **tahtlar üzerinde** (kendilerine verilen ni'metleri)[32] **temâşâ edeceklerdir.**

24 — **Öyle ki sen o ni'metin** (herdem tâze)[33] **güzelliğini yüzlerinde** (görünce) **tanırsın.**

---

[18] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ, «Haazin».

[19] Kıyâmet günü «Celâleyn».

[20] «Celâleyn, Medârik». İmam (Şafiî, Mâlik, Zeccâc) diyorlar ki: «Bu âyet mü'minlerin cemâl-i ilâhîyi göreceklerine bir delîldir. Öyle olmasaydı tahsîsi birşey ifâde etmezdi «Haazin, Medârik». (Huseyn bin Fadl) da şöyle demiş: «Dünyâda tevhîdden mahrum olanlar âhıretde de rü'yetden mahrum olurlar «Medârik».

[21] «Celâleyn».

[22] «Celâleyn, Medârik».

[23] «Celâleyn».

[24] İmanlarına saadık ve samîmî olanların «Celâleyn». Alış verişinde hîleye sapmayan, öldükden sonra dirilib hisâba çekileceğine inanan muti' mü'minler «Medârik».

[25] «Celâleyn, Medârik».

[26] Denildi ki: O, meleklerin, ins ve cinden olan mü'minlerin hayırlı amellerini ihtivâ eden kitabdır. Ba'zılarına göre yedinci gökde, arşın altında bir mekândır «Celâleyn, Medârik».

[27] Mühürlenmiş «Celâleyn».

[28] Yüceler dîvânıdır «Medârik».

[29] «Celâleyn, Medârik».

[30] Ba'zılarına göre: «Ona (semâye kaldırıldıkça, kabuule mazhar oldukca) mukarreb (olan melekler) şâhid olur «Medârik».

[31] «Medârik».

[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] «Medârik».

25 — Onlara mühürlü[34], haalis bir şarabdan içirilecek,

26 — ki onun (içiminin)[35] **sonu bir miskdir[36]. O halde nefâset isteyenler bunu arzuu etmelidir** (ler)[37].

27 — (O şarabın)[38] **katgısı «Tesnîm» dendir.**

28 — (O), **bir pınardır ki mukarrebler** (yalnız)[39] **onu[40] içerler.**

29 — Hakıykat, günâh işleyen[41] (o kâfir)[42] **ler îman edenlerden kimine gülerlerdi[43].**

30 — (Mü'minler) **yanlarından geçerlerken birbirlerine kaş göz işâretleri[44] yaparlardı.**

31 — Aailelerine döndükleri vakıt (bu maskaralıklarından)[45] **zevk duyarak dönerlerdi.**

32 — Onları[46] gördükleri zaman «Bunlar muhakkak sapıklardır[47]» derlerdi.

33 — Halbuki onlar (mü'minlerin)[48] **üzerlerine gözcüler[49] olarak gönderilmemişlerdi.**

---

[34] Kabının ağzı mühürlü ki onlardan başkası için sökülmez «Celâleyn, Medârik».

[35] «Celâleyn, Medârik». Yahud: Kabının mührü miskdir «Beyzâvî, Medârik».

[36] Enfes bir kokudur «Medârik».

[37] Hayırlara müsâreat etmek, kötülüklerden kaçınmak, Allâh-ü Teaalâya ıbâdet ve tâatde devâm eylemek suretiyle «Celâleyn, Medârik».

[38] «Celâleyn, Medârik».

[39] «Celâleyn, Medârik».

[40] «Medârik, Haazin».

[41] Küfür ve inkâr eden «Medârik».

[42] (Ebû Cehil, Velîd bin Mugıyre, Aas bin Vaail) ve avenesi gibi Kureyş reisleri «Beyzâvî, Celâleyn, Haazin».

[43] (Ammaar, Habbâb, Suheyb, Bilâl) radıyallâhü anhüm gibi fukaraayi ashaab ile istihzâ ederlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Haazin».

[44] «Beyzâvî, Celâleyn».

[45] «Beyzâvî, Medârik».

[46] Mü'minleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[47] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme îman etdiklerinden dolayı «Celâleyn, Medârik».

[48] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Amel ve hareketleri muraakabe etmek, hidâyet ve dalâllerine şâhid olmak üzere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

34 — Işte bu gün[50] **de îman edenler o kâfirlere gülüyorlar,**

35 — (süslü) **tahtlar üzerinde** (onlara)[51] **bakarak.**

36 — (Nasıl) **o kâfirler işleyegeldiklerinin cezâsına çarpıldı** (lar) **mı?!**[52]

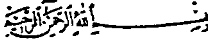
[50] Kıyâmet günü «Celâleyn, Medârik».

[51] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Evet çarpıldılar «Celâleyn».

«84» üncü SÛRE

«EL-İNŞIKAAK» SÛRESİ[1]

1, 2 — Gök yarıldığı, (yarılmakda da)[2] **Rabbini dinleyib boyun eğdiği[3] zaman, ki gök zâten buna[4] lâyık olarak yaratılmışdır.**

3 : 5 — yer uzatıldığı[5], içinde ne varsa[6] atıb bomboş kaldığı, bu husus- da da)[7] **Rabbini dinleyib boyun eğdiği zaman, ki yer zâten buna lâyık olarak yaratılmışdır,** (herkes yapdığına kavuşacakdır)[8].

6 — Ey insan, hakıykat sen Rabbine (kavuşuncaya)[9] **kadar[10] durmayıb didineceksin, nihâyet Ona ulaşacaksın[11].**

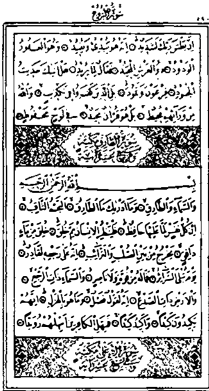
7 — O vakıt (amel)[12] **kitâbı sağ eline verilen kimseye gelince[13].**

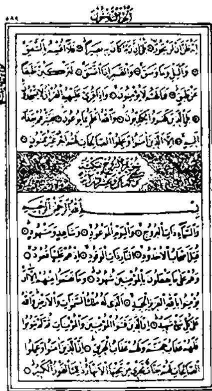
8 — kolayca bir hisâb ile muhaasebe edilecek o[14],

9 — ehline[15] de sevincli dönecekdir.

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «25» âyetdir.
[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[4] Bu dinlemiye ve itaâte «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[5] Uzatılıb dümdüz bir haale getirildiği «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[6] Definelerí, ölüleri dışarıya fırlatıp çıkardığı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[8] «Celâleyn».
[9] «Celâleyn, Medârik».
[10] Ölünceye kadar «Celâleyn, Medârik».
[11] Hayır ve şer ne yapdiysen kıyâmet gününde onların karşılığına kavuşacaksın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[12] «Celâleyn, Medârik».
[13] Ki bu, mü'mindir «Celâleyn».
[14] «Kolayca hisâb» amellerin gösterilmesi, saahibinin tâatle ma'sıyeti görüb tanıması, bundan sonra tâatine karşı sevab verilecek ma'sıyetinden geçilmesi, afvedilmesidir «Haazin, Medârik».
[15] Mü'min olan aşîretine, yahud mü'minler zümresine, yahud cennetde ehli olacak olan huurîlere «Medârik».

10 — Amma kitabı arkasından[16] verilen kimse,

11 — derhal helâkini temennî edecek[17],

12 — o şiddetli ateşe (cehenneme) **girecek.**

13 — Çünkü o, ehli içinde[18] bir şımarıkdı[19].

14 — Çünkü o, hakıykaten ve kat'iyyen (Rabbine)[20] **dönmeyeceğini sanmışdı.**

---

[16] Arka tarafının solundan «Beyzâvî, Medârik».

[17] Cehennemlik olduğunu anlayarak «Ya sübûraah = Yetiş ölümüm» diye feryâd edecek «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Dünyâda aşîreti arasında «Celâleyn».

[19] «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] «Celâleyn, Medârik».

15 — **Hayır** (o, Rabbine dönecekdi)[21]. **Çünkü Rabbi onu çok iyi görendi**[22].

16 — **Demek** (hakıykat onun zannetdiği gibi değildir). **Andederim o şafaka**[23].

17 — **o geceye ve onun** (sînesinde) **derleyip topladığı şey** (ler) **e**[24],

18 — **toplu bir haale geldiği** (nuuru tamamlandığı)[25] **zaman aya ki,**

19 — **siz** (ey insanlar)[26], **hiç şübhesiz, o halden bu haale**[27] **bineceksiniz**[28].

20 — **Öyleyse onlara**[29] **ne** (oluyor) **ki îman etmiyorlar?**[30]

21 — **Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman** (derin saygı ile) **eğilmiyorlar?**[31]

---

[21] «Celâleyn, Medârik».

[22] Ne yapıyorsa hepsini, biliyor, görüyordu «Beyzâvî». Onun nihâyet kendisine döneceğini biliyordu «Celâleyn, Medârik».

[23] İmam (Ebû Hanîfe) ye göre gurubundan sonra batı ufkunda görülen kızıllığın ardından gelen beyazlığa «Haazin, Medârik». Yahud o kızıllığa «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] Karanlığa, yıldızlara, yahud geceleyin teheccüde ve sâir ibâdetlere «Haazin, Medârik». Sînesine basıb üretdiği insanlara, hayvanlara ve sâireye «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] Arabî ayların «13, 14, 15» inci günlerinde ki bunlara «Eyyâm-ı biyz = Beyaz (aydın) günler» denilir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] «Celâleyn, Medârik».

[27] Şiddetde ve dehşetde birbirine uygun nice vartalara, ölüme, sonra kıyâmetin tabaka tabaka, safha safha korkunç duraklarına «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] Uğrayacaksınız. Âyetin başındaki « لتركبن = Leterkebünne» yerine «Be» nin fethiyle «Leterkebenne» kırâati de vardır. Bu takdîrde kelime müfred olur ki muhaatabı Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemdir. Meâli şudur: «(Habîbim) sen muhakkak ve muhakkak mi'racda göklerin o tabakasından bu tabakasına çıkacaksın» «Beyzâvî, Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ şöyle demişdir: Bu âyetin muhaatabı Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selemdir. Ma'nâsı şudur: «Sen o halden bu haale, müşriklere karşı o zaferden bu zafere nâil olacaksın. Aakıbetin çok güzel olacakdır. O halde Habîbim kâfirlerin tekzîbi ve küfürden inâdları seni aslâ mahzun etmesin». Fakat en muvaffak olan ma'nâ cemi' sığasına göre verilen ma'nâdır «Haazin».

[29] Kâfirlere «Celâleyn».

[30] Kıyâmet gününe «Beyzâvî».

[31] Onun yüksek belâğat ve 'icâzı önünde îman ederek «Celâleyn». Yahud: Secde etmiyorlar «Beyzâvî». (Raafi') radıyallâhü anhden, şöyle rivâyet edilmişdir: (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anh ile birlikde (onun cemâati olarak) yatsı namazı kıldım. O, bu sûreyi okudu. (Bu âyeti müteaakib) hemen secdeye kapandı. (Namaz bitdikden sonra) «Bu nedir?» dedim. Cevâb verdi: «Ben bu âyetde «Eb-ül Kaasim» in (ya'nî hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin) ardında secde etdim. Binâen'aleyh o günden beri bu âyete gelince secde ederim». («Buhaarî» ve «Müslim» in rivâyetleri şöyledir:) «Biz «İkra'» sûresiyle bu sûrede Resûlüllâh sallellâhü aleyhi ve sellemle birlikde secde etdik» — «Buhaarî, Müslim; Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

22 — Bil'akis o küfredenler tekzîb ederler[32].

23 — Halbuki Allah onların yüreklerinde neler saklıyorlar[33], pek iyi bilendir.

24 — Bunun için sen (Habîbim) **onları elem verici bir azâb ile müjdele[34]!**

25 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **edenler müstesnâdır. Onlar için bitib tükenmeyen[35] bir mükâfat vardır.**

---

[32] Kur'anı «Beyzâvî», öldükden sonra dirilmeyi, hisâbı, cezâyı ve sâireyi «Celâleyn». Ba'si ve Kur'ânı «Haazin, Medârik».

[33] Küfürlerinden, düşmanlıklarından «Beyzâvî». Yahud: Amel sahîfelerinde topladıkları küfürlerden, tekzîblerden, kötülüklerden «Celâleyn, Medârik».

[34] Bunu haber ver «Celâleyn, Medârik». Onlara bunu haber ver ki eseri yüzlerinin derisinde belirsin «Medârik».

[35] Yahud: Eksilmeyen «Medârik». Başlarına kakılmayan «Beyzâvî, Celâleyn».

«85» inci SURE

«EL-BURUUC» SURESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Andolsun burclar[2] a mâlik olan göğe,

2 — o va'd olunan güne[3],

3 — şâhidle meşhûde[4] ki,

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «22» âyetdir.

[2] On iki yıldıza «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud ayın menzillerine, yahud büyük yıldızlara, yahud gök kapılarına «Beyzâvî». «El-fürkan» sûresine mürâcaat.

[3] (Mü'minlere tebşîr, kâfirlere tehdîd olarak va'dedilen) kıyâmet gününe «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] «Şâhid» cum'a, «Meşhûd» arefe günleridir «Celâleyn». Bu iki kelime hem «şehâdet» den, hem «Şuhûd = Haazır olmak» dan gelebilir. Birincisi ism-i faail, ikincisi ism-i mef'uldür. Onun için bunlara muhtelif ma'nâlar verilmişdir: 1) «Şâhid» kıyâmet gününde haazır olanlar: Evvelîn ve âhırîn, ins ve cin, melekler, peyğamberler, «Meşhud» o gün görülecek olan haatır ve hayâle gelmedik acîbeler. 2) «Şâhid» peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem, «Meşhûd» ümmetidir. Bu takdîrde kelimeler «Şehâdet» dendir. Çünkü Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem o gün ümmeti hakkında şâhidlik edecek, ümmeti de bu şâhidliğe mevzu' olacakdır. (Bakınız: «El-feth» sûresi, âyet: 8). 3) «Şâhid» ümmeti, «Meşhûd» diğer ümmetlerdir. (Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 141). 4) «Şâhid» peyğamberlerden herbiri, «Meşhûd» onların ümmetleridir. (Bakınız: «En-nisâ» sûresi, âyet: 41). 5) «Şâhid» yaratan (ve herşey'i gören) Allah, «Meşhud» yaratan halkdır: «Ve kefâ billâhi şehîdâ». 6) «Şâhid» âlemlerin her cüz'ü, «Meşhûd» bunları yaratan Cenâb-ı Hakkın varlığı, birliği, kemâl-i kudretidir. Çünkü kâinâtın her zerresi vücûd-i Bârîye delâlet ve şehâdet etmekdedir :

Feyâ aceben keyfe ya'sıl ilâhe — Em keyfe yechad-ül câhıdü
Ve fî külli şey'in lehû âyetün — Tedüllü alâ ennehû vaahıdü.

فياعجباً كيف يعصى الاله ـ ام كيف يجحد الجاحد
و فى كل شئ له آية ـ تدل على انه واحد

Türkçesi: «Herşeyde Cenâb-ı Hakkın şübhesiz birliğine delâlet etmekde olan birer alâmet var iken münkir, Allâha nasıl isyan eder, yahud Onu nasıl, bilerek, inkâr edebilir?»

7) «Şâhid» hıfız meleklerinden herbiri, «Meşhûr» mükellef olandır. (Bakınız: «Kaaf» sûresi, âyet: 21). 8) (Umer, İbni Zübeyr, Nehaî, Sevrî) radıyallâhü anhüme göre «Şâhid» kurban bayramı günü, «Meşhûd» hacılardan her biridir. 9) «Şâhid» arefe günü. «Meşhûd»

4, 5 — tutuşdurucu (malzeme ile hazırladıkları) **o ateş hendeklerin saahibleri gebertilmişdir**[5].

6 — O zaman onlar (c ateşin)[6] **etrâfında**[7] **oturucu idiler**[8].

7 — Onlar (Allâha)[9] **îman edenlere yapacakları** (işkenceler)[10] **hususunda** (hukümdârları nezdinde)[11] **şâhidlik edeceklerdi**[12].

8 — Onlar, içlerinden (mü'minlerin) **O yegâne gaalib, her hamde lâyık Allâha îman etmelerinden başka** (hiçbir şey'i) **inkâr**[13] **etmemişlerdi.**

9 — (O Allah ki) **göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarruf) **u Onundur. Allah herşey'e hakkıyle şâhiddir.**

10 — Hakıykat, erkek mü'minlerle kadın mü'minleri belâye uğratanlar, sonra da tevbe etmeyenler (yok mu?) **onlar için cehennem azâbı vardır**[14]**, onlar için bir de yangın azâbı**[15].

11 — Îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **edenler** (e gelince:) **Altlarından ırmaklar akan cennetler de, onlarındır. Büyük kurtuluş** (ve seâdet de) **budur.**

12 — Hakıykat, Rabbinin kıskıvrak tutub yakalayışı pek çetindir.

---

huccâcdır. 10) «Şâhid» günlerin her biri, «Meşhûd» o günlerde yaşayanlardır «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

Bir hadîs-i şerîf meâli: «Şâhid arefe ve cum'a günleri, meşhûd da va'd olunan kıyâmet günüdür — Haakim, Beyhekıy: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

[5] «Mekke» kâfirleri de onlar gibi lâ'nete uğratılmışlardır. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». («Ashaab-ı uhdûd» hakkında muhtelif rivâyetler varsa da, biz bunlardan hiçbirine i'timad edemedik. Öyle anlaşılıyor ki Arablarca mâ'lûm bir devirde mü'minleri, îmandan döndürmek için ba'zıları ateşden hendekler hazırlamışlar. Mü'minler ateşle işkence etmişlerdir).

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Kürsüler üzerinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] «Celâleyn».

[10] Îmanlarından dönmeyenlerin ateşe atılmalarında «Celâleyn, Medârik».

[11] «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Medârik». Rivâyete göre Cenâb-ı Hak ateşe atılacak mü'minleri, atılmazdan evvel ruhlarını almak suretiyle, selâmete erdirmiş, o ateş ise etrâfındaki kâfirleri sarıb hepsini yakmışdır «Celâleyn».

[13] «Beyzâvî, Medârik».

[14] Küfürlerinden dolayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Mü'minleri yakdıkları için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

13 — **Çünkü O, ilkin var edenin de,** (sonra yeniden diriltib kendisine) **döndürecek olanın da ta kendisidir**[16].

14 — **O,** (tevbe eden mü'minleri)[17] **çok yarlığayan,** (dostlarını)[18] **çok sevendir.**

15 — **Arşın saahibidir.** (Zâtinde de, sıfatlarında da)[19] **pek yücedir** (büyükdür)[20].

16 — **Ne dilerse hakkıyle yapandır**[21].

17, 18 — **Sana** (Habîbim) **o orduların, Firavn ve Semuudun haberi geldi ya**[22].

19 — **Hayır, o küfredenler**[23] (haalâ) **tekzîbdedirler.**

20 — **Halbuki Allah, arkalarından** (onları) **kuşatıcıdır**[24].

21 — **Daha doğrusu** (kâfirlerin tekzîb etdikleri)[25] **o** (kitâb)[26] **çok şerefli**[27] **bir Kur'andır,**

22 — **Ki mahfuuz**[28] **bir levhadadır** (o).

---

[16] Binâen'aleyh Onun irâdesine karşı duracak, Onu aaciz bırakacak hiçbir kuvvet yokdur «Celâleyn».

[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] «Medârik». Kendisine itâat edenleri «Beyzâvî».

[19] «Beyzâvî».

[20] «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] Bakınız: «Âl-i Imran» sûresi, âyet: 5 — not.

[22] Küfürleri yüzünden onların helâk edildiklerini öğrendin ya. Bu, peygamber sallellâhü aleyhi ve sellemi ve Kur'ânı tekzîb edenlere bir ihtar ve tenbîh ve Resûli mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizi tesliyedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] Kavminden «Haazin, Medârik».

[24] Onun elinden kurtaracak yokdur «Celâleyn». Allâh-ü Teaalâ onların bütün hallerini bilen, onları kahr ve tenkîle kaadir olandır «Medârik».

[25] «Beyzâvî, Medârik».

[26] «Beyzâvî».

[27] Diğer kitabların hepsinden yüksek ve şerefli bir tabakada, nazmı da, i'câzı da çok yüce «Medârik».

[28] Her türlü tağyir ve tahrîfden korunmuş «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». İmam (Ğazâlî) diyor ki: Aalemin yaratılışından sonuna kadar ne olub bitecekse Allah hepsini takdîr ve kazaa edib yazmış, mahlûklarda olduğu gibi zuhuura gelmiş, sâbit olmuşdur. Buna, Kur'ân-ı kerîmde de vârid olduğu üzere, gâh levh-ı (mahfuz), gâh «kitâb-ı mübîn», gâh

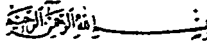
«İmaam-ı mübîn» denilir. (Şah Veliyyullah-i Dehlevî) de şöyle der: Aalemde cereyan eden ve edecek olan herşey onda yazılmış, nakşolunmuşdur. Fakat o nakış bu gözlerle görülemez. «Levh-ı mahfuuz ağacdan, ya demirden, yahud kemikdendir. Kitab da kâğıddan, yaprakdan bir şey olacakdır» zannına kapılma. Bil'akis kat'î suretde anlaşılmak gerekdir ki Allâhın o levhı o kitâbı mahlûklarınkine aslâ benzemez, zâti ve sıfatları halkın zâtine ve sıfatlarına benzemediği gibi. Buna zihnine yatabilecek bir misâl de istersen, bil ki, levh-ı mahfuuzda yazılanların sübuutu Kur'ânı kelime ve harflerinin haafızın dimâğ ve kalbindeki sübuutuna benzer. Zirâ Kur'ân orada satır satır yazılmışdır. Hattâ haafız okurken onu âdetâ gözleriyle görüyormuş gibi okur. Halbuki dimâğının her parçasında araşdırmalar yapsan o yazının tek bir harfini bulamazsın. Levh-ı mahfuuzda Allâhın takdîr ve kazaa etdiği şeyleri de işte hep bu tarzda anlaman lâzımdır ilh...

«Levh-ı mahfuuz» hakkında tasavvuf kitablarında, bilhassa «İnsân-ı kâmil» de mühim îzahlar vardır. Bunları, bahsi uzatmakdan çekindiğim için, yazmadım. Buraya yalınız «İnsan-ı kâmil» deki bir manzuumenin tercemesini ekleyeceğim: «Bir nefs ki o, aalemin ilmini kucaklamaktadır. Ey Âdem oğlu, işte o, bizim levh-ı mahfuuzumuzdur. Vücûd-i mutlakın bütün suretleri açıkça o nefsin kaabiliyyetinde nakş bulmuşdur. O, Allâhı ile meşgul olarak temizlenir, kara ve zaalim şek karanlığından kurtularak durulursa eşyânın hepsi onun katında zaahir olur. Aalemin gizli şeyleri apaçık görülür».

Bakınız: «Sebe'» sûresi, âyet: 3 — «Yâsîn» sûresi, âyet: 12. Levh-ı mahfuuzun Kur'-anda diğer adları da «Kitâb, kitâb-ı müeccel, kitâb-ı mâ'lûm, kitâb-ı hafıyz, kitâb-ı meknûn, ümmülkitâb» dır.

«86» ncı SÛRE

«ET-TAARIK» SÛRESİ[1]

1 — Andolsun o göğe ve Taarıka[2].

2 — «Taarık» ın ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

3 — (O, zıyâsiyle karanlığı)[3] **delen yıldızdır[4].**

4 — Hiçbir nefs haaric değildir, ille onun üzerinde bir gözeten vardır[5].

5 — Şimdi, insan hangi şeyden yaratıldı? (İbretle)[6] **baksın.**

6 — O, atılıb dökülen bir sudan yaratılmışdır,

7 — Ki (erkeğin)[7] **arka kemiği ile** (kadının)[8] **göğüs kemikleri arasından çıkıyor o.**

8 — Şübhe yok ki (Allah)[9] **onu** (tekrar diriltib)[10] **döndürmiye elbette kaadirdir,**

9 — o günde ki (bütün) **sırlar[11] yoklanıb meydana çıkarılacakdır[12].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «17» âyetdir.

[2] Geceleyin gelen herşey'e «Taarık» denilir «Beyzâvî, Medârik». Yıldızlara da geceleyin zaahir oldukları için bu sıfat verilmişdir «Celâleyn».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] Sabah yıldızı, yahud her yıldız «Celâleyn». Yahud Şihâb «Medârik». Yahud Zühal yıldızı «Beyzâvî».

[5] Meleklerden. Onun yapdığı hayır ve şerri kontrol eder «Celâleyn». «Haafız = Gözeten» den murad, zaahire göre, Cenâb-ı Hakdır. (Çünkü müvekkel melekler bir değil, müteaddiddir) «Şeyhzâde».

[6] «Celâleyn».

[7] «Celâleyn, Medârik».

[8] «Celâleyn, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] «Celâleyn, Medârik».

[11] Kalblerde gizli olan akıydeler, niyyetler ve gizli amel ve hareketler «Celâleyn, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

10 — Artık onun için[13] ne bir kudret, ne de bir yardımcı yokdur.

11 — Andolsun o dönüş saahibi olan göğe[14],

12 — **o** (nebât ile)[15] **yarılan yere ki,**

13 — **Hakıykaten o** (Kur'ân)[16] **hak ile** (baatılı ayırd eden)[17] **kat'î bir kelâmdır.**

14 — O, bir şaka[18] değildir.

15 — Hakıykat, onlar[19] alabildiklerine hîleler düzerler[20].

16 — Ben de onların hîlelerini (cezâ ile)[21] **karşılarım[22].**

17 — (Habîbim) **sen şimdilik o kâfirlere mühlet ver[23], onları biraz gecikdiriver.**

---

[13] Tekrar dirilmeyi inkâr eden için «Celâleyn». İnsan için «Beyzâvî».

[14] Her devrede harekete başladığı yere dönen semâya, yahud vakıt vakıt yağmura dönen, yahud buhardan su almak için yere dönen bulutlara «Beyzâvî». Vakıt vakıt geri dönüb yağan yağmura «Celâleyn, Medârik». Yağmurdan sonra dönen bulutlu semâye, Arab yağmura tefe'ülen «Reci'» der «Uyuun-üt tefâsîr».

[15] «Celâleyn, Medârik». Yahud nebât ile ve kaynaklarla «Beyzâvî».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Oyun ve bîhûde «Celâleyn, Medârik».

[19] Kâfirler «Celâleyn». Müşrik Mekkeliler «Beyzâvî, Medârik».

[20] Kur'ânı ibtaal etmek, onun nuurunu söndürmek için «Beyzâvî, Medârik». Peygamber sallellâhü aleyhi ve selleme karşı «Celâleyn».

[21] «Medârik».

[22] Ummadıkları yerden intikaam almak suretiyle «Beyzâvi». Onlara derece derece refah vermek (istidrâc etmek), sonra birden bire vurmak suretiyle «Celâleyn».

[23] Onlardan intikaam almıya uğraşma. Yahud helâklerine düâ hususunda acele etme «Beyzâvî, Medârik». Cenâb-ı Hak ileride «Bedir» de onların cezâsını verecekdir «Celâleyn».

«87» inci SURE

«EL-A'LÂ» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Rabbinin o yüce adını tesbîh (ve tenzîh) **et**[2],

2 — Ki o, (her şey'i)[3] **yaratıb düzenine koyandır**[4].

3 — Takdîr eden[5], (ona göre de) **yol gösterendir**[6].

4 — Yeşil otu[7] **çıkaran,**

5 — Sonra da onu kapkara, kupkuru bir haale getirendir.

6 — (Habîbim) **seni okutacağız**[8] **da** (aslâ) **unutmayacaksın**[9].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «19» âyetdir.

[2] Rabbini, Ona lâyık olmayacak şeylerden tenzîh et «Celâleyn, Medârik». Rabbinin adını sapık te'villerden, başkasına da o adı vermekden kaçın. Onu en yüce bir ta'zîm ile an «Beyzâvî». «Fesebbih bismi rabbikel azîm («El-vaakıa» sûresindedir) nâzil olduğu zaman peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Bunu rükûunuzda söyleyin» buyurmuş, «Sebbihisme rabbikel a'lâ (ya'nî bu âyet) indiği vakıt da «Bunu secdenizde söyleyin» demişdir. «Ebuu Dâvud: Akabe bin Aamir radıyallâhü anh». Bundan evvel rükû'da «Allâhümme leke rekâ'tü = yâ Allah, senin için eğildim», secdede «Allâhümme leke secedtü = yâ Allah senin için secde etdîm denilirdi «Beyzâvî».

[3] «Beyzâvî, Medârik».

[4] Canlıların uzuvlarını birbirine denk ve âhenkli yapan «Celâleyn». Kemâlini gelişdirecek, geçimini tamamlayacak bir haale getiren «Beyzâvî».

[5] Eşyânın cins ve nevi'lerini, şahıslarını, mıkdarlarını, sıfatlarını, fiillerini, ecellerini «Beyzâvî». Dilediğini «Celâleyn». Her canlının salâhına yarayacak şeyleri takdir edib onu buna sevkeden, ona bundan fâidelenmesi yollarını öğreten «Keşşâf».

[6] Hayır ve şer yollarını gösteren «Celâleyn». Onun tabiatına veya ihtiyârına göre istikaamet veren «Beyzâvî».

[7] «Beyzâvî, Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».

[8] (Cebrâîl) aleyhisselâm lisâniyle, yahud seni okumıya ilhâm vererek kaati' yapacağız «Beyzâvî». Sana Kur'ân okutacağız «Celâleyn, Medârik».

[9] Okuduğun haafızandan hiç silinmeyecek. Sen bir «Ümmî» sin. Bu da senin için başka bir mu'cize olacak. İstikbâl sığasiyle «Felâ tensâ = Aslâ unutmayacaksın» buyurulması ve bunun böylece tehakkuku da mu'cizelerdendir «Beyzâvî».

7 — Allâhın dilediği başka[10]. Çünkü O, âşikârı da bilir, gizliyi de.

8 — Seni en kolay olana[11] muvaffak edeceğiz.

9 — O halde eğer öğüd fâide verirse[12] (durma) **öğüd ver.**

10 — (Allahdan)[13] **korkacak olan öğüdü kabul eder.**

---

[10] Tilâveti, yahud hükmü neshedilenler müstesnâ «Beyzâvî, Celâleyn». Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve selleme Kur'an indirildiği zaman, unutmak endîşesiyle, kendisi de (Cebrâîl) aleyhisselâmın okuyuşu ile berâber açıkdan okurdu. Sanki bu âyetde kendisine «Kırâatde acele etme. Çünkü sen unutmayacaksın. Kendini cebren okuyuşla yorma» buyurulmuşdur «Celâleyn».

[11] En kolay olan İslâm şerîatına «Celâleyn, Medârik». Vahyi bellemek hususunda seni en kolay yola hazırlayacağız «Beyzâvî, Medârik».

[12] Öğüd fâide vermese de «Haazin, Celâleyn». Öğüd fâide verdiği müddetçe «Haazin».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

11 — Peki bedbaht olan[14] ise ondan kaçınır,

12 — Ki o, en büyük ateşe[15] girecek,

13 — sonra orada hem ölmeyecek, hem dirilmeyecek olandır O.

14, 15 — Hakıykat iyi temizlenen[16] ve Rabbinin adını zikredib de[17] namaz kılan[18] kimse umduğuna erişmişdir.

16 — Belki siz[19] dünyâ hayaatını (âhiretden)[20] **üstün tutarsınız.**

17 — Halbuki âhiret daha hayırlı, daha süreklidir[21].

18 — Şübhesiz ki bu (nlar)[22] **evvelki sahîfelerde[23],**

19 — İbrahîm ile Musânın sahîfelerinde de[24] vardır[25].

---

[14] Kâfir «Beyzâvî, Medârik».

[15] Dünyâda uğrayacağı azâba nisbetle «Medârik».

[16] Küfürden, ma'sıyetden kaçınan, yahud Allahdan korkan, yahud namaz için temizlik yapan, yahud zekâtını veren, bâ'zılarına göre sadaka-i fıtrını veren «Beyzâvî, Medârik».

[17] Tahrîm tekbîrini getirib de «Beyzâvî, Medârik». İftitâh tekbîrinin vücûbüne bununla istidlâl edilmişdir «Medârik».

[18] Farz olan beş vakıt namazı «Celâleyn, Medârik». Ba'zılarına göre de bayram günü tekbîr getirerek bayram namazını kılan «Beyzâvî, Medârik».

[19] Ey bedbahtlar, kâfirler «Beyzâvî, Medârik».

[20] «Celâleyn».

[21] Çünkü orada cennet vardır «Celâleyn».

[22] «14» den «17» ye kadar olan âyetlerdeki beyanlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

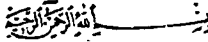
[23] Kur'andan evvel nâzil olan kitablardan «Celâleyn».

[24] (İbrâhîm) aleyhisselâmın «10» suhufunda, (Musâ) aleyhisselâmın «Tevrât» ında «Celâleyn».

[25] Çünkü bunlar diyânet emrini câmi'dir. Kütüb-i münzelenin bir hülâsasıdır «Beyzâvî».

«88» inci SÛRE

«EL-ĞAAŞIYE» SÛRESI[1]

1 — (Felâketleri bütün mahlûkaatı sarıb kaplayacak olan)[2] **kıyâmet gününün haberi sana geldi ya**[3].

2 — **Yüzler**[4] (vardır) **o gün zelîl ve** (hakıyr) **dir**[5].

3 — **Yorucu işler yapandır**[6].

4 — **Kızgın bir ateşe girecek,**

5 — **son derece sıcak, bir kaynakdan içirilecekdir.**

6 — **Onlar için «Dari'»**[8] **dikeninden başka bir yiyecek yokdur,**

7 — **Ki o, ne semirtir** (doyurur), **ne de aclığı giderir.**

8 — **Yüzler**[9] (vardır) **o gün güzeldir**[10] (ni'metlere mazhardır)[11].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «26» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Kâfirlerin yüzleri «Medârik». Maksad (cüz'iyyet ve külliyyet alâkasiyle) şahıslardır. «8» inci meâldeki «Yüzler» de böyle «Celâleyn».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Ateşden zincirleri, bukağıları sürüklemek, ateşe devenin çamura girişi gibi girmek, ateşden tepelere tırmanıb çıkmak, inmek, azmaklara saplanmak kabîlinden cezâlara ma'ruz kalandır «Beyzâvı, Celâleyn, Medârik». Yahud: (Dünyâda kötü yollarda) çalışmış, (fakat) bîhûde yorulmuşdur. Bunların bu güne hiçbir fâidesi yokdur (zararı ve azâbı vardır) «Beyzâvî».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Hayvanların bile yemediği bir dikenin adıdır «Celâleyn». «Şebrak» denilen bir nebatdır. Kuruyunca adı «Dari'» dir. Öldürücü bir zehirdir «Medârik». Ba'zılarına göre bu, dikene benzer ateşden bir ağacdır. Bu, bunların ve «Zakkum, Ğıslîn» de diğer cehennemliklerin gıdâsıdır «Beyzâvî». Çünkü cehennemlikler tabaka tabakadır «Medârik».

[9] Mü'minlerin yüzleri «Medârik».

[10] «Beyzâvî, Celâleyn».

[11] «Beyzâvî, Medârik».

9 — (Dünyâda tâat ve ibâdetle)[12] **çalışdığından dolayı hoşnuddur**[13],

10 — **Yüksek**[14] **bir cennetde** (dir).

11 — **Orada boş bir lâf işitmez**[15].

12 — **Orada dâimâ**[16] **akan bir** (nice)[17] **pınar,**

13 — **orada yüksek**[18] **tahtlar,**

14 — (önlerine) **konmuş**[19] **kablar,**

15 — **sıra sıra dizilmiş yasdıklar,**

16 — **yayılıb serilmiş saçaklı halılar**[20] **vardır.**

17 — **Onlar**[21] **haalâ** (ibretle)[22] **bakmazlar mı o deveye**[23]**, nasıl yaratılmışdır o?**

18 — **O göğe, nice yükseltilmişdir o,**

19 — **o dağlara, nasıl dikilmişdir o,**

20 — **o yere, nasıl yayılıb döşenmişdir o?**[24]

21 — (Habîbim) **sen hemen** (onlara Allâhın ni'metlerini, tevhîd delîllerini)[25] **hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın**[26].

---

[12] «Celâleyn, Medârik».

[13] Çünkü o, bunun semeresi olan mükâfatı görmüşdür «Celâleyn, Medârik».

[14] Mâddeten ve ma'nen «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Yahud hitâb sığasiyle «İşitmezsin» «Beyzâvî». (Meâlde gösterildiği vech ile gaaib sığası karînelere daha uygundur).

[16] «Beyzâvî».

[17] «Celâleyn, Medârik».

[18] Zâti, kadri ve mahalli i'tibâriyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] «Beyzâvî, Medârik». Yahud içmelerine âmâde olarak pınarların etrâfına konmuş «Celâleyn, Medârik».

[20] «Celâleyn».

[21] «Mekke» kâfirleri «Celâleyn».

[22] «Beyzâvî, Celâleyn».

[23] Ba'zılarına göre murad, istiaare suretiyle, «Bulut» dur. «Beyzâvî». Göğe, yere, dağlara uyar ma'nâ da budur «Isaameddîn».

[24] Bunlar haalikının ve saaniinin varlığına, birliğine, tedbîrine ve kemâl-i kudretine delâlet eden âyetler, eserler değil mi? O, tekrar yaratmıya kaadir değil mi? «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] «Celâleyn, Medârik».

[26] Senin vazîfen yalınız tebliğdir «Beyzâvî, Medârik».

22 — Onların üzerine musallat[27] (bir adam) **değilsin.**

23 — Lâkin kim (îmandan)[28] **yüz çevirir,** (Kur'ânı)[29] **inkâr ederse,**

24 — Allah da onu en büyük azâb ile azâblandırır[30].

25 — Şübhesiz onların (öldükden sonra)[31] **dönüşleri ancak bizedir.**

26 — Sonra hisâbları (nı görmek) **de muhakkak bize âiddir**[32].

---

[27] Mütesallıt (cebbâr, zorba) «Beyzâvî».

[28] «Celâleyn».

[29] «Celâleyn».

[30] Âhiretde. Dünyâda katil, esâret gibi azâblar buna nazaran pek küçük ve sönük kalır «Celâleyn».

[31] «Celâleyn».

[32] O zaman biz onları aslâ terkedecek değiliz «Celâleyn». Onları amel ve hareketlerine göre hisâbe çekeceğiz, karşılıklarını vereceğiz «Medârik».

«89» uncu SURE

«EL-FECR» SURESİ[1]

1 — **Andolsun fecre[2],**

2 — **on geceye[3],**

3 — **hem çifte, hem teke[4],**

4 — **gelib geçeceği[5] dem geceye[6],**

5 — (— ki) **bunlarda[7] akıl saahibi için[8] birer yemîn** (değeri) **vardır** — (size elbette azâba uğratılacaksınız)[9].

6 — **Görmedin mi, Rabbin nice yapdı «Aad» e,**

7 — (Ya'nî) **o direk saahibi[10] «İrem» e?[11]**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «30» âyetdir.

[2] Her günün sabâhına «Celâleyn, Medârik». Yahud: Sabah namazına «Medârik».

[3] «Zilhicce» nin ilk on gecesine «Beyzâvî, Celâleyn». Bu ma'nâya göre «El-fecr» arefe sabahı, yahud kurban bayramı sabahı diye de tefsîr edilmişdir. Yahud on geceden murad «Ramazan» ın son on gecesidir. Nekre ile îrâdı şânına tazîm içindir «Beyzâvî, Medârik». Yahud «Muharrem» in ilk on günüdür «Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre on geceden murad «Zilhicce» nin ilk on gecesidir. Zîrâ o günler hacc amelleriyle iştiğâl günleridir. «Haazin». Bir hadîs-i şerîf meâli: «İyi amel (ve hareket) de bulunulan şu on gün (Zilhiccenin ilk on günü) kadar (amel ve hareketi) Allâha sevgili hiçbir gün yokdur — Tirmizî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ».

[4] Çift ve tek bütün eşyâye. Yahud Yaratanla yaratılana, yahud unsurlara, feleklere, yahud burclara, seyyârelere, yahud namazların çift ve tek rek'atlerine, yahud zilhiccenin onuncu kurban günü ile dokuzuncu arefe gününe «Beyzâvî, Medârik».

[5] «Celâleyn».

[6] Ba'zılarına göre murad «Kadir gecesi» dir «Medârik».

[7] Bu yemîn edilen şeylerden insanı men'etdiği için «Hıcr» denilmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[8] Akıl, lâyık olmayan şeylerden insanı men'etdiği için «Hıcr» denilmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Yüksek binâların saahibi «Beyzâvî».

[11] «İrem» halkına, «Hûd» kavmine «Beyzâvî».

الجزء الثلاثون

فأما الإنسان إذا ما ابتلاه ربه فأكرمه ونعمه فيقول ربي أكرمن ۝ وأما إذا ما ابتلاه فقدر عليه رزقه فيقول ربي أهانن ۝ كلا بل لا تكرمون اليتيم ۝ ولا تحاضون على طعام المسكين ۝ وتأكلون التراث أكلا لما ۝ وتحبون المال حبا جما ۝ كلا إذا دكت الأرض دكا دكا ۝ وجاء ربك والملك صفا صفا ۝ وجيء يومئذ بجهنم يومئذ يتذكر الإنسان وأنى له الذكرى ۝ يقول يا ليتني قدمت لحياتي ۝ فيومئذ لا يعذب عذابه أحد ۝ ولا يوثق وثاقه أحد ۝ يا أيتها النفس المطمئنة ۝ ارجعي إلى ربك راضية مرضية ۝ فادخلي في عبادي ۝ وادخلي جنتي ۝

سورة البلد مكية وهي عشرون آية

بسم الله الرحمن الرحيم

لا أقسم بهذا البلد ۝ وأنت حل بهذا البلد ۝ ووالد وما ولد ۝ لقد خلقنا الإنسان في كبد ۝ أيحسب أن لن يقدر عليه أحد ۝ يقول أهلكت مالا لبدا ۝ أيحسب أن لم يره أحد ۝

سورة البلد

ألم نجعل له عينين ۝ ولسانا وشفتين ۝ وهديناه النجدين ۝ فلا اقتحم العقبة ۝ وما أدراك ما العقبة ۝ فك رقبة ۝ أو إطعام في يوم ذي مسغبة ۝ يتيما ذا مقربة ۝ أو مسكينا ذا متربة ۝ ثم كان من الذين آمنوا وتواصوا بالصبر وتواصوا بالمرحمة ۝ أولئك أصحاب الميمنة ۝ والذين كفروا بآياتنا هم أصحاب المشأمة ۝ عليهم نار مؤصدة ۝

سورة الشمس مكية وهي خمس عشرة آية

بسم الله الرحمن الرحيم

والشمس وضحاها ۝ والقمر إذا تلاها ۝ والنهار إذا جلاها ۝ والليل إذا يغشاها ۝ والسماء وما بناها ۝ والأرض وما طحاها ۝ ونفس وما سواها ۝ فألهمها فجورها وتقواها ۝ قد أفلح من زكاها ۝ وقد خاب من دساها ۝ كذبت ثمود بطغواها ۝ إذ انبعث أشقاها ۝ فقال لهم رسول الله ناقة الله وسقياها ۝ فكذبوه فعقروها فدمدم عليهم ربهم بذنبهم فسواها ۝ ولا يخاف عقباها ۝

8 — Ki o, şehirlerde bir benzeri yaratılmayandı[12],

9 — Ve vaadî (ler) **de kayaları oyan[13] «Semuud» a,**

10 — o kazıklar saahibi[14] «Fir'avn» e.

11 — Ki (bütün) **bunlar[15] memleketler** (in) **de azgınlık edenlerdi.**

12 — O suretle ki oralarda fesâdı[16] çoğaltmışlardı.

13 — Bundan dolayı Rabbin de üzerlerine bir azâb kamçısı yağdırıverdi.

---

[12] Kudret ve cesâretleri i'tibâriyle «Celâleyn, Medârik».

[13] Kayadan kendilerine muhkem evler, kal'alar yapan «Beyzâvî, Celâleyn».

[14] (Fir'avn) yere dört kazık çakdırır, işkence edeceği adamların iki elini ve iki kolunu onlara bağlar, bu suretle pek fecî' işkenceler yapardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Ordusu bol, ordu çadırları bol «Beyzâvî, Medârik».

[15] (Aad, Semuud, Fir'avn) kavmleri «Beyzâvî, Medârik».

[16] Katli ve sâireyi «Celâleyn». Küfrü, katli, zulmü «Beyzâvî, Medârik».

14 — Çünkü Rabbin şübhesiz ki rasad yerindedir[17].

15 — Amma insan[18], ne zaman Rabbi onu imtihaan edib de[19] kendisine (lûtf-ü) **kerem** (iyle muaamele) **eder, ona ni'metler[20] verirse «Rabbim beni şerefli kıldı»[21] der!**

16 — Fakat ne vakıt da onu deneyerek[22] üzerine rızkını daraltırsa şimdi de« Rabbim bana ihânet etdi» der!

17 — Hayır[23]. Siz bil'akis yetîme iyilik etmezsiniz[24].

18 — Yoksula yedirmek için birbirinizi kandırmazsınız.

19 — Mîrası halâl, haaram demeyib[25] alabildiğinize yersiniz[26].

20 — Malı pek çok[27] seversiniz.

21 — Hakkaa ki[28] yer (zelzeleyle)[29] **parça parça dağıtıldığı[30] zaman,**

22 — Rabbin (in emri)[31] **geldiği, melekler de saf saf** (indiği zaman)[32],

23 — ki o gün cehennem de getirilmişdir, insan[33] o gün (herşey'i)[34] **hatırlayacak. Fakat hatırlamadan ona ne** (fâide)?[35]

[17] Her an nigehbandır, gözetleyicidir «Beyzâvî, Celâleyn». Herşey'i bilen ve görendir «İbni Abbas radıyallâhü anhümâ, Haazin».
[18] Kâfir «Celâleyn».
[19] Refah ile, servetle «Beyzâvî».
[20] Rütbeler, mallar «Beyzâvî».
[21] Beni üstün kıldı «Beyzâvî».
[22] Fakîrlikle, tazyık ile «Beyzâvî».
[23] İkram da, ihânet de malın çokluğunda, azlığında değil, tâatle ve ma'sıyetledir «Celâleyn, Medârik».
[24] Yahud onun mîras hakkını tanımazsınız «Celâleyn».
[25] «Beyzâvî, Medârik».
[26] Kadınları, çocukları mîrasdan mahrum ederlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik»
[27] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[28] «Uyuun-üt tefâsîr».
[29] «Celâleyn, Medârik».
[30] Dağlar, tepeler dümdüz bir haale getirildiği, yahud yer bir toz haaline döndürüldüğü «Beyzâvî». Yer sarsılıb üzerindeki her binâ yıkıldığı ve yok olduğu «Celâleyn».
[31] «Celâleyn». Kudretinin alâmetleri ve kahrının eserleri «Beyzâvî, Medârik».
[32] Mertebelerine ve derecelerine göre «Beyzâvî».
[33] Kâfir «Celâleyn».
[34] Yapdığı bütün günâhları «Beyzâvî».
[35] «Celâleyn, Medârik».

24 — «Âh, diyecek, keşki hayâtım için[36] önden (saalih ameller)[73] **yapsaydım».**

25 — Artık o gün (Allâhın)[38] **azâbı gibi hiçbir kimse azâb yapamaz,**

26 — Onun vurduğu bağ gibi de kimse bağ vuramaz[39].

27 — Ey itmi'nâne ermiş ruuh[40],

28 — dön Rabbine, sen Ondan raazı, O senden raazı olarak.

29 — Haydi gir kullarımın içine.

30 — Gir cennetime[41].

---

[36] Baakıy olan âhiret hayâtım için, yahud dünyâda haal-i hayâtımda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] «Celâleyn, Medârik».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

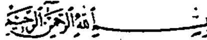
[39] Denildi ki bu insandan murad (Übeyy bin Half) dir «Medârik».

[40] Emîn ve mutmein olan ruuh «Celâleyn». «Nefs-i mutmeinne» kalb nuuriyle tam bir suretde nurlanan, mezmum sıfatlardan kurtulan, güzel huylarla huylanan ruuh demekdir «Seyyid Şerîf». Zikrullah ile itmi'nâne ermiş ruuh. Zira, nefs, sebebler ve müsebbebler silsilesi içinde ilerleye ilerleye Vâcib-ül vücûde yükselib Onun ma'rifeti önünde karaar kılar ve Ondan gayriden artık müstağnî olur. Yahud nefs-i mutmeinne hakıykata ermiş, bu sâyede kendisinde hiçbir şübhe ve tereddüd kalmamış olan nefsdir. Yahud nefs-i mutmeinne ne bir korku, ne de bir tasa ile ıztıraaba düşmeyen emîn ruuhdur «Beyzâvî, Medârik». «İtmi'nân» sebât ve karaar demekdir «Şeyhzâde».

[41] Bunlar nefs-i mutmeinne erbâbının ölümü zamânında söylenir «Celâleyn, Medârik». Yahud: Ba's zamânında, yahud cennete girdiği zaman «Medârik». Bakınız: «Sad» sûresi, âyet: 69 not.

«90» ıncı SÛRE

«EL-BELED» SÛRESİ[1]

1 — (Hakıykat kâfirlerin dediği gibi değildir). **Şu beldeye[2] yemîn ederim.**

2 — **sen bu beldeye halâl iken[3].**

3 — **Babaya da[4], doğana da[5]** (yemîn ederim),

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «20» âyetdir.

[2] «Mekke» ye «Beyzâvî, Celâleyn».

[3] Ya'nî senin için orada muhaarebe halâl edileceği zaman. Nitekim Cenâb-ı Hak bu va'dini «Mekke» nin fethinde yerine getirmişdir «Celâleyn». «Sen bu beldede mukıym iken», yahud fetih zamânında oraya taarruzun, gündüzün bir sâatinde istediğin herşey'i yapman halâl iken «Beyzâvî». (Şerhabîl) der ki: «(Kâfirler) bu beldede (Mekkede) av avlamayı haraam kıldıkları halde, senin oradan çıkarılmanı ve öldürülmeni halâl saymışlardır». Bunda Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi sebâat ve küffârın eziyyetlerine katlanmıya teşvıyk vardır. (Bu suretde ma'nâ şöyle olur: «Sen burada sabır ve mukaavemet ve ikaamet etdikce bu belde indallah, sırf senin yüzsuyun hurmetine, mükerremdir) «Medârik». (Mekkî) ye göre meâl: «Sen hicretle içinden çıkıb gitdikden sonra, ya'nî sen içinde bulunmadıkca, bu beldeye yemîn etmem». Ba'zıları «Lâ uksimü» ye «Uksimü = Andederim» manâsını vermişlerdir. «Ve ente hıllün» demek «Sen Mekkeye halâlsın», yahud «Orada ne yaparsan senin için halâldir» demekdir. (İbni Ataa) da şöyle der: Cenâb-ı Hak Mekkeyi Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin orada ikaameleri ve oradaki vücudları sâyesinde her şeyden emîn kılmışdır: «Ve hâzel beled-il-emîn (Et-tîn sûresi)» «Şifâyi şerîf». Mekkenin fethine âid olan hadîslerden birinin meâli şudur: «Cenâb-ı Hak, şübhesiz Mekkeyi gökleri ve yeri yaratdığından beri haraam kılmışdır. O, benden evvel kimseye halâl olmadığı gibi benden sonra da halâl olmayacakdır. Bana halâl edilmesi de günün bir vaktı içindir. Sonra tekrar hurmeti kıyâmet gününe kadar devam etmek üzere avdet etmişdir — Buhaarî, Müslim: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ». (Bu hadîs-i şerîfe göre de « حل = Hıll» halâl demekdir. Ya'nî âyet-i kerîme Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin hicretinden sonra Mekkeyi fethedeceğini tebşîr etmekdedir).

[4] (Âdem) aleyhisselâma «Celâleyn». (Âdem, İbrâhîm) aleyhisselâma «Beyzâvî». Yahud her babaya «Medârik».

[5] Zürriyyetine «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: her babanın evlâdına «Medârik». Yahud: (Muhammed sallellâhü aleyhi ve selleme) «Beyzâvî».

4 — ki biz insanı[6], andolsun, meşakkat içinde yaratdık[7].

5 — O[8], kendisine kimsenin mutlakaa güc yetiremeyeceğini mi sanıyor?

6 — Der ki: «Yığın yığın mal telef etdim[9]».

7 — O, kendisini hiçbir (kişi) **nin görmediğini mi sanıyor?[10]**

8 — Biz ona vermedik mi: (Görecek)[11] **iki göz,**

9 — (kalbine tercüman olacak)[12] **bir dil,** (boş boğazlığına mâni' olacak)[13] **iki dudak?**

10 — Biz ona iki de yol[14] gösterdik.

11 — Fakat o, sarp yokuşa[15] saldıramadı[16].

12 — Bu sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

13 — (O) **kul azâd etmekdir[17],**

14 — yahud (salgın) **bir açlık gününde yemek yedirmekdir,**

15 — yakınlığı olan bir yetîme,

16 — yahud toprakda sürünen[18] bir yoksula.

---

[6] Bütün insanları «Celâleyn».

[7] Dünyâ musıybetleri, âhiret şedâidi onu zorluklara, yorgunluklara uğratıyor «Celâleyn, Medârik». Rahim karanlığında ve darlığında, ölümle ve ölümden sonraki ahvalde. Bu, Kureyşden görmekde olduğu şedâidden dolayı Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliyedir «Beyzâvî».

[8] Kureyşden herbiri, alel'ıtlaak insan. Yahud Kureyşin kuvvet şampiyonu olan (Ebü-l eşed bin Kilde) «Beyzâvî». Yahûd (Velîd bin Muğıyre) «Medârik».

[9] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme düşmanlık uğrunda «Celâleyn». Gösteriş için, böbürlenmek için «Beyzâvî».

[10] Riyâkârlıkla veya düşmanlıkla mal harcarken. Halbuki onu Cenâb-ı Hak görüb duruyor «Beyzâvî, Medârik».

[11] «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Beyzâvî, Medârik».

[13] «Beyzâvî, Medârik».

[14] Hayır ve şer yolları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Dağ yoluna «Beyzâvî».

[16] Onu aşıb geçemedi «Beyzâvî».

[17] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Kim bir müslümanı kölelikden azâd ederse (hurriyyetine kavuşdurursa) Allah, o azâd edilenin her uzvuna mukaabil azâd eden o adamın uzuvlarını ateşden (cehennemden) azâd eder «Buhaarî, Müslim, Tirmizî, İbni Hıbban: Ebû Hüreyre — Taberânî: Sehl, İbni Abbas, Ebû Muusâ radıyallâhü anhüm».

[18] Fakîr «Beyzâvî». Toprağa atılmış «İbni Abbas radıyallâhü anhümâ, «Medârik».

17 — Sonra da (o sarp yokuşu aşıb geçerken)[19] **îman edenlerden, birbirlerine sabr** (-u sebât) ı[20] **tavsıye,** (halka)[21] **merhameti**[22] **tavsıye edenlerden olmakdır.**

18 — Işte bunlar sağcılardır.

19 — Âyetlerimize[23] **küfredenler ise solcuların tâ kendileridir.**

20 — Ki (onların cezâsı) **üzerlerine kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateşdir.**

---

[19] «Celâleyn».

[20] Tâatlere devâm etmek, ma'sıyetlerden kaçınmak hususunda «Celâleyn, Medârik».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Yahud: ilâhî rahmete vesîle olacak sebebleri «Beyzâvî».

[23] Hakka delîl olarak gösterdiğimiz kitâba, huccete, Kur'âna «Beyzâvî, Medârik».

«91» inci SÛRE

«EŞ-ŞEMS» SÛRESİ[1]

1 — Andolsun güneşe ve onun aydınlığına[2],

2 — (ışık almakda)[3] ona[4] tâbi' olduğu zaman aya,

3 — ona[5] parlaklık verdiği zaman gündüze,

4 — onu[6] örtüb büründüğü zaman[7] geceye,

5 — göğe ve onu binâ edene[8],

6 — yere ve onu yayıb döşeyene[9],

7 — herbir nefse[10] ve onu düzenleyene[11],

8 — sonra da ona hem kötülüğü, hem (ondan) sakınmayı[12] ilhâm edene[13] ki,

9 — onu[14] tertemiz yapan[15] kişi muhakkak umduğuna ermiş,

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «15» âyetdir.
[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[3] «Medârik».
[4] Güneşe «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[5] Güneşe, yahud karanlığa, yahud dünyâya, yahud yer yüzüne «Beyzâvî, Medârik».
[6] Güneşi «Medârik».
[7] Karanlığıyle «Celâleyn».
[8] Allâh-ü Teaalâye «Beyzâvî, Medârik».
[9] Allâh-ü Teaalâye «Beyzâvî, Medârik».
[10] «Celâleyn». Nefs-i âdemîye «Beyzâvî, Medârik».
[11] Cenâb-ı Hakka «Beyzâvî, Celâleyn». «Nefs» den murad «Cesed» ise onun tesviyesi, uzuvlarının birbiriyle âhenkli bir suretde yaratılmasıdır. Yok, «Ruuh» ise onun düzenlenmesi de kuvvetlerinin uzuvlarla tamamlanması, birleşmesidir «Şeyhzâde».
[12] Hayrı ve şerri «Celâleyn». Tâat ve ma'sıyeti «Medârik».
[13] Bu ikisinin hallerini öğreten ve bunlardan her hangi birini tutmak hususunda kullarına ihtiyar veren Cenâb-ı Hakka «Beyzâvî».
[14] Nefsini.
[15] Günâhlardan «Celâleyn». İlim ile, amelle iyice terbiye eden, salâha, kemâle götüren. «Beyzâvî».

10 — **onu**[16] **alabildiğine örten**[17] **kişi ise elbette ziyana uğramışdır**[18].

11 — **Semuud** (kavmî), **azgınlığı yüzünden** (peyğamberlerini)[19] **tekzibetdi,**

12 — (O kavmin) **en şakıysi**[20] **ayaklandığı zaman.**

13 — (Halbuki daha evvel) **Allâhın peyğamberi**[21] **onlara «Allâhın dişi devesine ve onun su içme** (nevbetine) **dikkat edin**[22]**» demişdi.**

14 — **Fakat onu**[23] **tekzîb etdiler, derken o** (deveyi) **sinirleyib öldürdüler. Bundan dolayı Rableri** (nin azâbı)[24] **da onları, günâhları sebebiyle, örtüverdi**[25]**. Öyle ki hepsini bir yapdı** (helâk etdi)[26],

15 — **bunun**[27] **sonundan** (hiç bir vech ile) **korkmayarak**[28]!

---

[16] Nefsini.

[17] Ma'sıyetle «Celâleyn». Cehâletle, günâhla eksik ve kör bırakan «Beyzâvî».

[18] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem şöyle derdi: Yâ Allah, aczden, tenbellikden, cimrilikden, fazla ihtiyarlıkdan, kabir azâbından Sana sığınırım. Ya Allah, nefsime takvâsını ver. Onu (salâh ile) temizle. Sen onu temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen onun velîsi ve mevlâsısın. Yâ Allah, fâide vermeyen ilimden, huşuu olmayan kalbden, doymayan nefsden, kabul edilmeyen düâdan Sana sığınırım — Müslim: Zeyd bin Erkam radıyallâhü anh».

[19] (Saalih) aleyhisselâmı «Celâleyn».

[20] (Kudâr bin Sâlif) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Onun kumandası altındaki adamlar «Beyzâvî».

[21] (Saalih) aleyhisselâm «Medârik».

[22] Serbest bırakan «Beyzâvî, Celâleyn». Çünkü birgün su içme hakkı ve nevbeti Semuud kavminin, birgün de o dişi devenindi «Celâleyn».

[23] (Saalih) aleyhisselâmın Cenâb-ı Hakdan aldığı emr ile söylediği bu sözü ve aksi halde azâba dûçâr olacaklarına dâir olan tehdîdini «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] «Celâleyn».

[25] Onları kökünden yoketdi «Medârik».

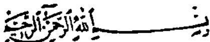
[26] «Beyzâvî, Celâleyn». İçlerinden ne büyüğü, ne küçüğü kurtulmadı «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Bütün Semuud kavmini helâketdi «Beyzâvî».

[27] Bu örtüşünün, yahud Semuud kavmini helâk edişinin «Beyzâvî».

[28] Âyetin başındaki «Vav», haaliyyedir «Beyzâvî».

«92» inci SÛRE

«EL-LEYL» SÛRESİ[1]

1 — **Andolsun: Bürüyüb örtdüğü[2] zaman geceye,**

2 — **açıl** (ıb ağar) **dığı zaman gündüze,**

3 — **erkeği ve dişiyi[3] yaradana,**

4 — **ki hakıykaten sizin sa'y** (-ü amel) **iniz bölüm bölüm** (çeşid çeşid)[4] **dir.**

5 — (Bundan sonra) **kim verir[5] ve sakınırsa[6],**

6 — **o en güzeli[7] de tasdıyk ederse,**

7 — **biz de onu en kolaya hazırlarız[8].**

8 — **Amma kim cimrilik eder[9], kendisini müstağnî görür[10],**

9 — **ve o en güzeli yalanlarsa,**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «21» âyetdir.

[2] Güneşi «Beyzâvî». Yahud karanlığıyle eşyâyi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Her nevi'den «Beyzâvî, Medârik». Yahud (Âdem) ve (Havvâ) yı «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] «Celâleyn, Medârik».

[5] Tâat ve ibâdet eder «Beyzâvî». Allâhın hakkını öder. «Celâleyn». Mallarının haklarını verir «Medârik».

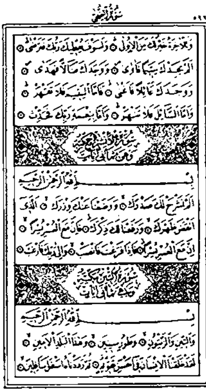
[6] Ma'sıyetden «Beyzâvî». Allahdan korkar «Celâleyn». Haramlardan «Medârik».

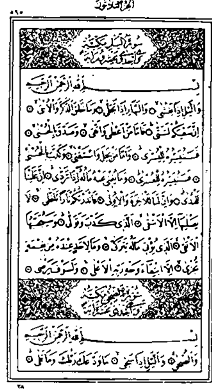
[7] «O ne güzel» kelimeyi, tevhîd kelimesi gibi hakka delâlet eden kelimeleri «Beyzâvî, Celâleyn». İslâm dinini, yahud cenneti, yahud kelime-i tevhîdi «Medârik».

[8] «Celâleyn». Onu cennete girmek gibi kolaylığa ve rahata kavuşduran güzel ahlâka «Beyzâvî, Medârik». Ki o, Rabbinin raazî olacağı şeydir «Medârik».

[9] Allâhın hakkına karşı «Celâleyn». Malından «Medârik». Emrolunduğu şeylerde «Beyzâvî».

[10] Allâhın sevâbından «Celâleyn». Dünyâ şehvetleri yüzünden kendisini âhiret ni'metlerine karşı muhtâc görmezse «Beyzâvî, Medârik».

10 — biz de ona en güc olanı[11] kolaylaşdırırız[12].

[11] Ateşi «Celâleyn».

[12] Bu suretle tâat ve ibâdet ona en güc ve en çetin birşey gibi gelir «Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Sizden hiçbiriniz müstesnâ olmamak üzere muhakkak ateşdeki (cehennemdeki) yeri de, cennetdeki yeri de yazılmışdır (levh-ı mahfuzda tesbît edilmiş, yahud ezelde takdîr olunmuşdur «İbni Melek»). Bunun üzerine (ashaab) dediler: «O halde, yâ Resûlellâh, biz bu yazımız üzerine i'timâd etmeyelim mi? (Ya'nî o halde amelin fâidesi nedir? «İbni Melek»). Buyurdu ki: Amel (de devam) edin. Çünkü herkes niçin yaratıldıysa o, kendisine kolaylaşdırılmışdır. Seâdet erbâbından olan seâdet ameli yapar, şakaavet erbâbından olan şakıylik ameli yapar». Sonra (Resûlüllâh sallellâhü aleyhi ve sellem) sûrenin «5 : 10» numaralı âyetlerini okudu — Buhaarî, Müslim: Alî radıyallâhü anh».

İnsanın meleklik kuvvetiyle hayvanlık kuvveti arasında dâimî bir itişme ve çekişme vardır. Meleklik kuvveti insanı yüksekliğe, altındaki hayvanlık kuvveti ise alçaklığa doğru çeker, Hayvanlık üstün gelib de eserleri galebe ederse meleklik siner, gizlenir. Aksi de böyledir. Cenâb-ı Hakkın aslî ve kesbî isti'dâdın icâb ve temâyülüne göre nızaam ve intizama vücûde getirmekde haas bir inâyeti vardır. Eğer o isti'dâd, hayvanca haaletler kazanmıya

11 — **O, helâk olduğu[13] zaman malı kendisine aslâ fâide vermez.**

12 — **Şübhesiz bize âid olan, her halde doğru yol** (u göstermekdir)[14].

13 — **Elbet âhiret de, dünyâ da bizimdir.**

14 — **Işte ben size alevlendikce alevlenen bir ateş** (in tehlikeşin) **i haber verdim.**

15 — **Ki ona en bedbaht olandan[15] başkası girmez[16].**

16 — (Öyle bedbaht ki) **o, hakkı[17] yalanlamış,** (îmandan)[18] **yüz çevirmişdir.**

17, 18 — **Halbuki çok sakınan[19], malını** (Allah nezdinde[20] sırf) **temizlenmek için veren[21] ondan[22] uzaklaşdırılacakdır[23].**

19 — **Onun nezdinde bir kimsenin —** (Allah tarafından)[24] **mükâfât edilecek — hiçbir ni'met** (ve minnet) **i yokdur[25],**

çalışırsa onun husulüne yardım eder. Binâen'aleyh ona uyan şeyleri, sebebleri kendisine kolaylaşdırır. Yok, meleklik haaletlerini kazanmak isterse ona da o hususlara uygun şekillerde yardım eder, kolaylık verir. Nitekim Cenâb-ı Hak («El-isrâ» sûresi, âyet: 20) meâlen «Her birine, onlara da, bunlara da Rabbinin vergisinden birbiri ardınca veriniz. Rabbinin vergisi kimseden men'edilmiş (esirgenmiş) değildir» buyurmuşdur. (Bakınız: «El-isrâ» sûresi, âyet: 18 : 20) «Huccetullah-il Baaliğa».

[13] «Beyzâvî, Medârik». Ateşe yuvarlandığı «Celâleyn». Kabir çukuruna, yahud cehennemin dibine düşdüğü «Beyzâvî, Medârik».

[14] «Beyzâvî, Celâleyn». Delîlleri ikaame ve şerîatları beyan etmek suretiyle «Medârik».

[15] Kâfirden «Beyzâvî, Medârik».

[16] Muhalled olarak «Celâleyn, Medârik».

[17] «Beyzâvî». Peyğamberleri «Celâleyn, Medârik».

[18] «Celâleyn, Medârik». Tâatden «Beyzâvî».

[19] Şirkden ve günâhlardan «Beyzâvî». Mü'min «Medârik».

[20] «Celâleyn».

[21] Hayırlara «Beyzâvî». Fakîrlere «Medârik».

[22] O ateşden.

[23] Bu âyetler mü'min olduğundan dolayı (Bilâl-i Habeşî) radıyallâhü anhi para ile esirlikden kurtaran (Ebû Bekr-is Sıddıyk) radıyallâhü anh hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

[24] «Medârik».

[25] Ki yapdığı iyilikden dolayı kimseden bir mükâfat beklemesin «Beyzâvî».

20 — O, (bunu)[26] **sırf O çok yüce Rabbinin rızaasını aramak** (için yapmışdır)[27].

21 — Her halde kendisi de ileride hoşnuud olacakdır[28].

---

[26] «Celâleyn».

[27] «Celâleyn».

[28] Cennetde nâzil olacağı mükâfat ile. Bu âyet-i kerîmenin hükmü «Ebuu Bekr-is Sıddıyk) radıyallâhü anhin yapdığını yapan her mü'mine de şâmildir «Beyzâvî, Celâleyn». Bu âyetler müşrik bir cemâatin işkencesine ma'ruz kalan (Bilâl-i Habeşî) radıyallâhü anhi (kâfirlerden) satın alıb da azad eden (Ebü Bekr) radıyallâhü anh hakkında nâzil olmuşdur. Bundan dolayı denilmişdir ki «Eşkaa = En bedbaht» dan murad (Ebu Cehil), yahud (Ümey-ye bin Half) dir «Beyzâvî».

«93» üncü SURE

«ED-DUHAA» SURESI[1]

1 — **Andolsun kuşluk vaktına**[2],

2 — (insanların)[3] **sükûna vardığı**[4] **dem geceye ki,**

3 — (Habîbim) **Rabbim seni terketmedi**[5]. (Sana)[6] **darılmadı da**[7].

4 — **Elbette âhiret senin için dünyâdan hayırlıdır**[8].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «11» âyetdir.

[2] Güneşin yükseldiği zamâna, yahud bütün gündüze «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Şu tefsîrler de vârid olmuşdur: «Duhaa» Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin saçıdır. «Duhaa» ehl-i beytin erkekleridir. (Leyl) kadınlarıdır. «Duhaa» peyğamberimizin risâleti, «Leyl» ona vahyin gecikmesidir. «Duhaa» İslâmın ikbâl ve seâdeti, «Leyl» sonradan uğrayacağı gariblikdir. «Duhaa» aklın kemâli, «Leyl» ölüm haalidir «Râzî». Denildi ki bu vaktın yemîne mevzu' olması (Musâ) aleyhisselâmın o zaman kelâma mazhar olmasından, sihirbazların da o zaman mağlûben secdeye kapanmış bulunmalarındandır. «Beyzâvî, Râzî, Ebüssüud. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Duhaa ile karanlık gece sevgili ile halvet zamanlarıdır».

[3] «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

[4] Yahud: Karanlığı çökdüğü «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn».

[5] Vedâ'laşanın bırakıb gitdiği gibi «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[6] «Beyzâvî, Medârik».

[7] Rivâyete göre vahy günlerce gecikmişdi «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik». Sebebi de «El-kehf» sûresinde geçdiği üzere istisnâyı (İn şâallah» demeyi) terketmiş olması idi ilh. «Beyzâvî, Râzî, Ebüssüud». Bundan dolayı müşrikler «Rabbi onu terketdi, ona darıldı» demiye başladılar «Beyzâvî, Râzî, Medârik». Ashaab-ı kirâmdan (Cündeb bin Abdullah bin Süfyân-i Becelî-i Alakıy) radıyallâhü anh şöyle demişdir: Bir gece, yahud iki gece Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bir özründen dolayı (teheccüde) kalkmamışdı. Ona bir kadın geldi de dedi ki: «Yâ Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) şeytanını göremiyorum. O, her halde seni terketmiş olacak»! Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu «Buhaarî, Müslim: Cündeb radıyallâhü anh». Bu kadının (Harb) in kızı ve (Ebu Leheb) in karısı (Avrâ') — ki lâkabı «Ümm-i Cemîl» dir. (Ebû Bekir bin Arabî) ona «Ümm-i kabıyh» der — olduğu hakkında rivâyetler vardır. Mezbûre «Tebbet» sûresinde «Odun hammalı» diye tavsıyf edilmişdir. «Şifâyi şerîf» de beyan edildiğine göre o söze müşrikler de iştirak etmişlerdi.

[8] Yahud: «Elbette işinin sonu önünden hayırlıdır» — «Beyzâvî, Râzî, Ebüssüud».

5 — Muhakkak Rabbin sana verecek de[9] hoşnuud olacaksın[10].

6 — O, bir yetîm olduğunu[11] bilib[12] de (seni) barındırmadı mı?[13]

7 — Seni (çocukluğunda) gaaib olmuş bulub da yolunu doğrultmadı mı?[14]

Bir hadîs-i şerîf meâli: «Her peyğamberin kabul ve icâbete mazhar bir düâsı vardı. Bundan dolayı her peyğamber düâsını çarçabuk yapdı. Ben ise düâmı kıyâmet günü ümmetime şefâat etmeme gizledim. Bu, Allâh-ü Teaalâ dilerse ümmetimden Allâha hiçbir şey'i eş tutmayarak ölenlere erişecekdir «Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». (Harb bin Şurayh) der ki (Ca'fer bin Muhammed bin Alî) radıyallâhü anhümün şöyle söylediğini işitdim: Siz, ey Iraklılar, Kur'ânda en ümid verici âyetin «Ezzümer» sûresinin 53 üncü âyeti olduğunu söylersiniz. Biz ehl-i beyt ise Allâhın kitâbında en ümidli âyet «Ve lesevfe yu'tîke...» (ya'nî bu âyet) dir deriz «Haazin».

[9] Âhiretde «Celâleyn, Medârik».

[10] Bu, hem Cenâb-ı Hakkın ona verdiği ruuh kemâline, onun emrinin galebesine, dîninin i'lâsına, hem hakıykatını kendisinden başkası bilmemek üzere ona hazırladığı diğer birçok ni'metlere şâmil bir va'ddir «Beyzâvî».

[11] Pederinin vefat etmiş olmasından «Celâleyn, Medârik». (Ca'fer-i Saadık) radıyallâhü anhe sormuşlar: — Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem niçin yetîm kaldı? Demiş ki: — Onun üzerine hiçbir mahlûkun hakkı kalmasın diye. «Şifâyi şerîf» müellifi (Kaadı Iyâz) hazretleri der ki: Onun yetîm olması, ba'zılarınca, onun bizzât Cenâb-ı Hakkın himâye ve îvâ etmek istemesindendir. Arablarda kullanılan «Dürretün yetîmetün» benzeri olmayan inci demekdir. Ona benzerlerden münferid olduğu için «Dürretün ferîdetün» de derler.

[12] «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[13] Amcan (Ebû Taalib) in nezdinde «Celâleyn, Medârik». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin muhterem pederi (Abdullah bin Abdülmuttalib) vefât etdiği zaman kendisi henüz vâlide-i taahiresi (Âmine) nin karnında idi. Dünyâyi şereflendirdikden sonra (kısa bir zaman) dedesi (Abdülmuttalib) in ve vâlidesinin nezdinde kaldı. (Bil'âhare süt annesi «Halîme» hatunun evine gitdi. Dört yaşına girince tekrar vâlidesine teslîm edildi. Altı yaşında iken vâlidesi, iki sene sonra da dedesi irtihaal etdi. O vakıt Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem sekiz yaşında idi. (Abdülmuttalib), vefâtı yaklaşdığı zaman onu oğlu (Ebû Taalib) e vasıyyet etmişdi. (Ebû Taalib), Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin muhterem pederi (Abdullah) ile ana bir kardeşdi. Müşârün'ileyh, hazreti peyğamberi tâ nübüvveti zamânına kadar evlâdından üstün bir mahabbetle nezdinde barındırmış, hattâ peyğamberliğinden sonra da uzun müddet ona yardım etmişdir. Nihayet o da irtihal eylemişdir. Görülüyor ki Resûl-i müfahham sallellâhü aleyhi ve sellem yetîmlik eserinden hemen hiçbir şey görmemişdir. Bundan dolayı bu âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak işbu ni'metini zikretmişdir «Şeyhzâde, Râzî»

[14] Seni (hikmetlerin ilmini, şerîatların hükümlerini bilmez bulub da (bunları sana) öğretmedi mi? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, çocukluğunda «Mekke» vâdîlerinde gaaib olmuşdu. Koyunlarının başından dönmekde olan (Ebû Cehil) onu alıb dedesi (Abdülmuttalib) e teslîm etdi «Haazin». Biz meâlde bunu tercîh etdik. Ba'zıları da şu ma'nâları vermişlerdir: 1) «Seni dalâl erbâbı arasında bulub da kurtuluşa erdirmedi mi?» 2) Burada «Dalâl» hayret demekdir. Çünkü Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem «Hıra' = Cebel-i Nuur» da yalınız başına Rabbine teveccühde iken hayretde idi. Nihâyet Cenâb-ı Hak onu sırr-ı hakıykate mazhar etmişdir. Bu takdîrde meâl: «Seni hayret (makaamın) da bulub da hakıykat-i dîne

8 — Seni, bir fakîr olduğunu bilib de, zengin yapmadı mı?[15]

9 — O halde, yetîme gelince: (Ona sakın) **kahretme**[16].

10 — Sâile gelince: (Onu) **da azarlayıb koğma**[17].

---

ulaşdırmadı mı»? 3) (Cüneyd-i Bağdâdî) kaddesellâhü sirreh de şu ma'nâyi vermişdir: «(İndirdiği âyetlerin beyânında) seni hayrete düşmüş bulub da (onları sana açıklamak suretiyle) tevfıyk ihsân etmedi mi?» «Haazin». «Daallen» den murad henüz ilimden haalî olmasıdır, yanlış i'tikadda bulunması değil. Merfuuan rivâyet edildiğine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuşdur: «Dedem (Abdülmuttalib» in nezdinde, gaaib olmuşdum. Henüz çocukdum. Aclıkdan âdetâ öleyazdım. Nihâyet Allah bana yolumu gösterdi». Bu vaakıada (Abdülmuttalib) in nasıl teessürle Kâ'beye ilticâ etdiğini, Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin (Ebû Cehil) tarafından nasıl getirilib teslîm edildiğini (Dahhâk) uzun boylu nakletmişdir. Hattâ (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Allah onu düşmanının eliyle dedesine getirtdi». Su sütle gömülüb gaaib olduğu zaman Arab «Dallel mâü filleben» der. Buna göre meâl şudur: «Sen Mekkede kâfirlerin içinde gömülüb kalmışdın. Allah sana kuvvet verdi. Dînini gaalib ve seni muvaffak kıldı». Arab çölde tek kalmış ağaca «Daalle» der. Sanki Cenâb-ı Hak buyurmuşdur ki: «Sen cehâlet çölünde tek kalmış bir ağacdın. Seni bu halde buldum da seninle halka hidâyet etdim» ilh. «Râzî». «Daallen» kelimesinden Resûl-i ma'suum sallellâhü aleyhi ve sellemin, haaşâ, hakdan sapmış, dalâle düşmüş olduğunu anlamak câiz değildir. Çünkü, o, ilk zamanlarından kendisine vahyin nüzûlü zamanlarına kadar, bütün ömrünce putlara tapmakdan, fısk ve isyan pisliklerinden masuun ve münezzehdi «Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Bana ebedî Rabbim verdi de o, beni ne güzel edeblendirdi - Câmi' - us sağıyr, İbni Sem'aanî: İbni Mes'ud radıyallâhü anh.

[15] Ticâretle «Beyzâvî». Kalb zenginliği ile «Celâleyn». İki hadîs-i şerîf meâli: 1) «Zenginlik (mal ve) metâ' çokluğuyle, değildir. Fakat asıl zenginlik kalb zenginliğidir - İmam Ahmed, Buhaarî, Müslim, Tirmizî, İbni Mâce: Ebû Hüreyre - Ebû Ya'lâ, Taberânî, Zıyâ-i makdisî: Enes radıyallâhü anhümâ». 2) «Müslüman olan, yeter derecede rızıklandırılan, Allâhın kendisine verdiğine kanâat eden kimse (dünyâda da, âhiretde de) muhakkak umduğuna nâil olur - Müslim: Umer radıyallâhü anh». Yahud: «Seni kalabalık bir âile saahibi bulub da — ki bunlar ümmetindir sana, yahud senin vaasıtanla onlara elvermedi mi»? «Râzî».

[16] «Felâ tekher = Yüzünü ekşitme» kırâati de vardır. «Râzî». Bir hadis-i şerîf meâli: «Ben ve yetime bakan kimse, cennetde şu iki gibi olacağız (şehâdet parmağiyle orta parmağını göstermişdi) - Müslim: Sa'd radıyallâhü anh».

«1341 H.» senesinde «Ankara» da «Himâyei atfâl = Çocuk Esirgeme Kurumu» umumî hey'eti tarafından, o kurum menfaatine, basdırılmış olan «Müslümanlıkda himâye-i atfâl» adlı risâlemde bu babda kâfi derecede îzaahat verilmiş, o eserde bir çok âyetlerden başka kırk da hadîs yazılmışdı.

[17] (Süddî) den rivâyet olunduğuna göre (Es-sâil) den maksad ilim taleb edendir «Medârik». (Hasen) de aynı ma'nâyi vermişdir «Râzî». (İbrâhîm bin Edhem) kaddesellâhü sırreh der ki: «Sâiller ne hoş zümredir. Bizim azığımızı âhirete onlar taşıyorlar». (İbrâhîm-i Nehaî) rahmetullâhi aleyh de şöyle demişdir: «Sâil bizim âhiret postacımızdır. Herhangi birinizin kapısına geliyor, âilenize birşey gönderecek misiniz?» diyor «Haazin, Ebüssuûd».

11 — **Bununla berâber, Rabbinin ni'metini**[18] (durmayıb) **söyle**[19] (anlat)[20].

---

[18] Peyğamberlik ve sâire ni'metlerini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

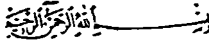
[19] Bu ni'metlerin şükrünü edâ ve tebliğ vazîfeni ifâ et. «Beyzâvî, Medârik». İmam (Mücâhid) e göre bu ni'met Kur'ândır. Çünkü Kur'ân Cenâb-ı Hakkın peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme in'aam buyurduklarının en büyüğüdür. Onu tahdîs etmek (söylemek) de onu okumak ve gayriye okutmak ve hakıykatlarını açıklamakdır. Yine müşârün'ileyh, bu ni'metin peyğamberlik ni'meti olduğunu, onu tahdîs etmenin de hükümlerini tebliğ eylemekden ibâret bulunduğunu söylemişdir. İmam (Huseyin bin Alî) radıyallâhü anhümâ der ki: «Bir hayır işledin mi onu ihvaanına söyle. Tâki sana hayırda peyrev olsunlar. Şu kadar ki başkalarının hayır severliklerine sebeb olacağına kanâat haasıl edilmedikçe söylenmemeli, hele riyâkârlıkdan kat'iyyen kaçınmalıdır». Emîr-ül mü'minin (Alî) radıyallâhü anh ve keremellâhü vecheye ashaab-ı kirâmın halleri sorulduğu zaman onları öğer, güzel hasletlerini anlatırdı. Bir gün dediler ki «Lûtfen kendini de anlat». Cevâb verdi: «Hayır. Allah insanları kendini görmekden men'etmişdir». Yine sordular: «Cenâb-ı Hak ni'metini söylemekle emretmiyor mu»? Bunun üzerine dedi ki: «Benden istendiği zaman veririm. Sükût edersem (herkesden evvel hayra) başlarım. Benim her yanım ilim ile doludur. Sorun söyleyeyim» «Râzî». «Ni'meti söyle» demek onun şükrünü edâ et. Onu yay. Onun eserlerini ve hükümlerini gizleme, açıkla» demekdir «Ebüssüud».

Bir hadîs-i şerîf meâli: «Şübhesiz ki Allâh-ü Teaalâ, ni'metinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever - Tirmizî, Haakim: İbni Amr radıyallâhü anh».

[20] Kur'ân hatminde bu sûreden i'tibâren «Allâhü ekber» demek ehl-i Mekkenin sünnetidir. Çünkü Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bu sûrenin nüzûlünde sevincinden böyle demişdir «Haazin, Celâleyn».

«94» üncü SURE

«EL-INŞIRAAH» SURESİ[1]

1 — (Habîbim) **göğsünü senin** (fâiden) **için** (açıb da) **genişletmedik mi?**[2] (Genişletdik).

2 — **Senden yükünü**[3] **de** (kaldırıb) **atdık**[4].

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «8» âyetdir.

[2] «Beyzâvî». Hakka münâcat ve halkı da'vet etmek hususunda. Yahud göğsüne hikmetleri tevdî' etmek, ondan cehâlet darlığını gidermek suretiyle, yahud vahyi telâkkiyde güclük çekerken onu sana kolaylaşdırmak şeklinde. Ba'zılarına göre sabâveti zamânında, yahud mîsaak (mi'raç) gecesinde kalbi çıkarılıb yıkanmak ve içine îmân ve ilim doldurulmak suretiyle «Beyzâvî, Râzî». (Ahmed bin El-mübârek) anlatıyor: (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) a sadr-ı şerîfin kaç def'a yarıldığını sordum. Çünkü bu hususdaki hadîsler muhtelifdir. Müşârün'ileyh bana şu cevâbı verdi: «Üç def'a. Birincisi süt annesi (Halîme) (radıyallâhü anhâ) nezdinde iken. O vakıt ondan şeytanın nasıybi çıkarılıb atıldı. Bu nasıyb emre muhaalefet ve hevâ ve hevese mütâbeatdan ibâret olan türâbî lezzetlerin iktizaa etdiği bir şeydi. İkincisi yirmi yaşında iken. O vakıt ondan havaatır-ı redîe koparılıb atıldı. Üçüncüsü de peyğamberliği zamânında». (İbn-ül Mübârek) diyor ki: «Birçok hadîslerin zaahiri bu üçüncü yarılmanın mi'rac gecesi vaaki' olduğu merkezindedir» dedim. Hazret «Öyle değil» buyurdu ve ilâve etdi: «Yarma âletsiz, kansız oldu. Yarığın bitişmesi de yine âletsiz ve ipsiz yapıldı. Bu hususda Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem hiçbir ağrı duymadı. Çünkü bu, Rabbin bir işi idi» - «El-ibrîz». Peyğamberlikle ve sâir ile «Celâleyn». «Sadr = Göğüs» den murad «Kalb» dir. (Tayyıbî) nin rivâyetine göre (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ «Allah, resûlünün kalbini İslâm ile şerhatdi» demiş, (Sehl) «Risâlet nuuruyle genişletdi», (Hasanı Basrî) de hikmetlerle, ilm ile dolduruldu» ma'nâlarını vermişlerdir» «Şifâyi şerîf».

[3] «Beyzâvî, Râzî, Medârik». Ba'zıları «Vizr» i günâh ile tefsîr etmiş. Buna karşı «Hayır, murad câhiliyyet devrinin ağırlıklarıdır», yahud «Tebliğ zamânına kadar olan risâlet yüküdür ki bu, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin âdetâ sırtını çökertecek mertebede idi» dediler. Bu son tefsîri hikâye eden İmam (Mâverdî) ile (Sülemî) dir. Bundan başka «Seni günâh işlemekden koruduk. Eğer böyle olmasaydı günahların sırtına ağır gelirdi» diyen de olmuşdur ki bunu da (Eb-ül Leys-i Semerkandî) hikâye etmişdir «Şifâyi şerîf».

Bir îzah: «Vizr» in ma'nâsı «Zenb, günah» dan ibâret değildir. «Ağırlık, sırta alınan ağır yük» de onun mâ'nâlarındandır. «Nun Kaf Dad» maddesinden gelen «İnkaad» da «Arkayı ağır yük basmakla arık ve takatsız bırakmak» veya «Ağır yük sırt kemiklerini çıtırdatmak» demekdir. Bu kadar açık bir karine varken «Vizr» i «Zenb» ile tefsîr aslâ doğru değildir. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin, meselâ ilk vahyleri telâkkıysi zaman-

3 — (Öyle yükdü ki o) **senin sırtına ağır gelmiş,** (kemiklerini gıcırdatmış) dı[5].

4 — **Senin nâmına da yükseltdik[6].**

5 — **Demek, hakıykaten güclükle[7] berâber kolaylık[8] var.**

6 — **Muhakkak güclükle berâber kolaylık var[9].**

---

larında, inzâl buyurulan âyetlerin — bunca tehlikeler önünde — teblîğinde, sırtına yüklenen, bütün bir şirk âleminin zulmetden nuura kavuşmasını hedef tutan risâlet vazîfelerinin îfâsında ma'ruz kaldığı zorluklar ma'lûmdur. Bunlar en ağır yüklerdi ki ancak ilâhî bir tevfıyk ve imdâd ile hafifletilebilir veya giderilebilirdi. İşte bu âyet-i kerîmedeki muraad-ı ilâhî, Allâh-ü a'lem, budur.

[4] « عن = An» harfi bu'd ve mücâvezet içindir. İmam (Müberred) e göre bu cümle «Elem neşrah» kavlinin lâfzına değil, ma'nâsına mahmûldür. Ya'nî o istifhâmın ma'nâsı «Genişletdik» dir. O halde bu cümlede istifham yokdur «Râzî».

[5] «Râzî, Ebüssüud».

[6] Ezanda, ikaametde, teşehhüdde, hutbede ve sâirede benimle berâber adını andırmak suretiyle «Celâleyn, Şifâyi şerîf». Nübüvvetle ve sâire ile. Hem ne yükseltiş ki kendi adını habîbinin adı ile birlikde andırmış, ona itâatı kendisine itâat olarak göstermiş, melekleri arasında ona salât etmiş, mü'minlere de ona salevât getirmeyi emreylemiş, onu (adıyle değil), hep güzel lâkablarıyle anmışdır «Beyzâvî, Medârik». (Katâde) der ki: Cenâb-ı Hak Resûlünün nâmını dünyâda da, âhıretde de yükseltmişdir. Hiçbir hatîb, hiçbir şehâdet getiren, hiçbir namaz kılan yokdur ki şehâdet kelimesini ve peyğamberimizin mübârek adını zikretmiş olmasın. (Ebû Saıydi Hudrî) radıyallâhü anh, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin meâlen şöyle buyurduğunu rivâyet etmişdir: Bana (Cebrâîl) aleyhisselâm geldi de dedi ki, benim de Rabbim, senin de Rabbin şöyle buyuruyor: «Biliyor musun, nâmını nasıl yükseltdim»? Cevâb verdim: «Allah ve elçisi daha iyi bilir». Bunun üzerine (Cebrâîl) aleyhisselâm şöyle dedi: «Allah-ü Teâlâ buyurdu ki: «Ben anıldıkca (habibim) sen de benimle birlikde anıldın» «Şifâyi Şerîf, Ebû Ya'lâ, İbni Hıbban, Taberî». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Şehadetsiz her hutbe çolak el gibidir. - Ebû Dâvud: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». (Maverdî), «Ve refa'nâ leke» kavl-i kerîmin şefâat makaamına işâret olduğunu söyiemişdir «Şifâyi şerîf».

[7] Gönül darlığı, sırtını gıcırdatan yük ve kavminin sapıklığı ve ezâları ile «Beyzâvî».

[8] Göğsünü genişletmek, yükünü atmak, hidâyet ve tâate muvaffak kılmak gibi «Beyzâvî».

[9] Âyetlerde iki def'a zikredilen «El-usr = Güclük», «Ma'rife» dir. İkisi de aynıdır. «Ayni güclük» demekdir. «Yüsren = Kolaylık» lar ise «Nekre» dir. «Başka başka kolaylık» demekdir. O halde Cenâb-ı Hak bir güclüğe mukaabil iki kolaylık ihsân etmişdir. Şu meâldeki hadîsde de buna işâret buyuruluyor: «Bir güclük iki kolaylığa aslâ galebe edemez» - «Beyzâvî, Medârik». («Haakîm» in «Hasen» den rivâyet etdiği bu hadîs mürseldir.) (Cürcânî) bu tevcîhi beğenmiyor. «Birinci yüsürden murad dünyâda fütûhat ve sâireden ibâret kolaylıklar, ikincisi de âhiret sevâbı ve makaamıdır» diyor «Râzî».

7 — O halde boş kaldın[10] mı hemen yorul[11].

8 — Ve (her işinde) **ancak Rabbine sarıl[12].**

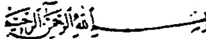
[10] Namazdan «Beyzâvî, Celâleyn». Farz namazdan «Râzî». Teblîğden, yahud cihaddan «Beyzâvî». Dünyâ işlerinden «Râzî, Ebüssüud». Muhaarebeden «Râzî».

[11] Düâ ile Beyzâvî, Râzî, Celâleyn». İbâdetle «Beyzâvî». Namazla, gece namazı ile «Râzî».

[12] Tezarru' ve niyâz et «Beyzâvî, Celâleyn».

«95» inci SÛRE

«ET-TÎN» SÛRESİ[1]

1 — **Andolsun incire, zeytine[2],**

2 — **Sînâ dağına[3],**

3 — **ve şu emîn şehre[4] ki,**

4 — **biz, hakıykat, insanı[5] en güzel bir biçimde[6] yaratdık.**

5 — **Sonra onu[7] aşağıların aşağısına çevirdik[8].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «8» âyetdir.

[2] Cenâb-ı Hakkın diğer meyveler arasında andını bu iki meyveye tahsıys buyurması, bunların hem güzel birer gıdâ, hem fâideli birer devâ olmasındandır «Beyzâvî». (Bunların fâideleri de tefsîrlerde îzâh edilmişdir). Ba'zılarına göre murad Arz-ı mukaddesde bunları yetişdiren iki dağdır. Yahud «Şam» ve «Beyt-ül mukaddes» mescidleridir. («İbni Zeyd» e göre «Tîn», «Dımışk» mescidi, «Zeytûn», «Beyt-i mukaddes» mesciddir «Şeyhzâde»). Yahud murad iki beldedir. («Kûfe» ile «Şam» dır «Şeyhzâde»). (Kâ'b) a göre «Tîn» Dımışk, «Zeytûn» Beyt-i mukaddesdir «Râzî». Maksad yenen bu iki yemiş, yahud bu iki yemişi bitiren iki dağdır «Celâleyn».

[3] (Musâ) aleyhisselâmın Cenâb-ı Hakka münâcat etdiği dağa «Beyzâvî, Celâleyn». «Sînîn» in ma'nâsı «Mübârek», yahud «Meyveli» ağâclarla donanmış güzel yer» demekdir «Celâleyn». «Tuur», (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre, dağ demekdir «Şeyhzâde».

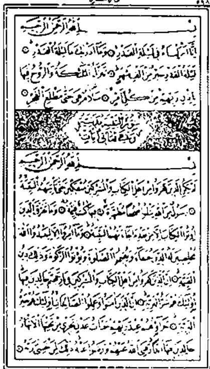
[4] «Mekke-i mükerreme» ye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Çünkü orada insanlar câhiliyyet devrinde de, İslâm devrinde de emn-ü selâmet içinde idiler «Celâleyn». (Ba'zı tefsîrlere göre Cenâb-ı Hak «Tîn» ile (İbrâhîm), «Zeytûn» ile (İsâ) aleyhisselâmın, «Emîn belde ile fahri kâinât (Muhammed Mustafâ sallellâhü aleyhi ve sellemin menşe'lerine, «Tuuri Sinîn» ile de (Musâ) aleyhiselâmın tecellîgahına işâret buyurmuşdur.

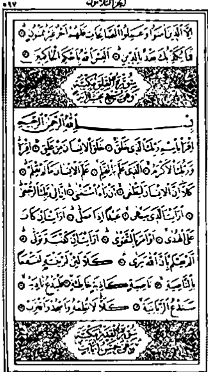
[5] Bütün insanları «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Boyu bosu yerinde, sureti güzel, kâinâtın bütün hassalarını câmi' «Beyzâvî».

[7] Ba'zı ferdlerini «Celâleyn».

[8] Ehl-i cehennemden kıldık. Yahud aşağıların aşağısı olan ateşe atdık. Ba'zılarına göre de: Erzel-i ömre getirdik «Beyzâvî, Medârik». Bu, fazla ihtiyarlıkdan ve za'fdan kinâyedir. O zaman mü'minin ameli, gencliği zamânına nisbetle, noksanlaşır. Bununla berâber ona yine gencliğindeki ibâdet ecri verilir «Celâleyn».

6 — Ancak îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar başka[9]. Çünkü onlar için (bitmez) kesilmez[10] mükâfat vardır[11].

[9] Onlar ateşde değil. Onların ruhaanîliği cismânîliğine, ya'nî ma'nevî insanlığı ve kemâlleri mâddî hayvanlığa galebe etmişdir. Bu ma'nâya göre âyetdeki «İllâ» kelimesi «İstisnâ-yi muttasıl» dır. Yok, murad-ı ilâhî fazla ihtiyarlık devresi ise, ki «Beyzâvî» ye göre bu zaîfdir, «İllâ», «Munkatı'» dır.

[10] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: Başa kakılmaz «Beyzâvî».

[11] Bir hadîsde (meâlen) şöyle vârid olduğu rivâyet edilmişdir: «Mü'min ihtiyarlığından dolayı kendisini âciz bırakan bir haale ulaşdı mı ona evvelce yapdığı amelin sevâbı kadar sevab yazılır «Celâleyn». (Bu hadîsin sıhhatını tevsîk edemedim — Mütercim). (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Bir kimse Kur'an okumıya devâm ederse erzel-i ömre red olunmaz — «Haazin». «Erzel-i ömür» en kötü ömür ma'nâsınadır ki fertût ve ma'tûh (bunak) olub dimâğına yübûset-i tâmme (tam bir kuruluk) ve kuvaa ve müdrikesine (kuvvetlerine ve idrâk haasselerine) vehen (zâiflik) ve halel (bozukluk) taarî (aarız) olmağla sû'-ı fehm (yanlış anlama) ve nisyan (unutma) müstevlî olur (kaplar). Biaynihî (tıbkı) atfâl (çocuklar) sîretine (ahlâkına, gidişine) müntakıl (geçmiş) olur «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

7 — **O halde** (bunca delîllerin huzuurundan)[12] **sonra hangi şey**[13] (haber verdiğin o ba's ve)[14] **cezâ husuusunda sana yalan isnâd edebilir?**[15]

8 — **Allah, haakimlerin haakimi değil mi?**[16]

---

[12] «Beyzâvî, Zeynüddîn». Allâh-ü Teaalâ insanı en güzel bir biçimde yaratdığını, sonra da onu erzel-i ömre döndürdüğünü bildirdikden sonra bu, Onun tekrar diriltmiye de kudretine delâlet etmez mi? «Celâleyn».

[13] Yahud: «Kim» «Beyzâvî».

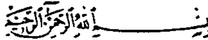
[14] «Medârik».

[15] (Mukaatil) e göre ma'nâ şudur: «Ey insan, (o güzel suretin, gencliğin ve çok ihtiyarlığın beyânından sonra) sana (ba's ve) cezâyi hangi şey yalan saydırıyor»? Suretine aldanma. Allah seni tekrar diriltmiye de kaadirdir «Eb-ül Leys».

[16] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Kim «Vet'tîni» yi nihâyetine kadar okursa «Belâ ve ene zâlike min-eş şâhidîn = Evet kaadirdir. Ben de buna şâhidlik edenlerdenim» desin «Celâleyn, Tirmizî: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

«96» ncı SURE

«EL-ALAK» SURESİ[1]

1 — **Yaratan[2] Rabbinin adıyle oku[3].**

2 — **O, insanı[4] bir kan pıhtısından yaratdı.**

3 — **Oku[5]. Rabbin nihâyetsiz kerem saahibidir.**

4 — **Ki O, kalemle** (yazı yazmayı)[6] **öğretendir.**

5 — **İnsana bilmediğini O öğretdi[7].**

6 — (Okumamakdan) **sakın! Çünkü insan muhakkak azar[8],**

7 — **Kendisini** (mal sebebiyle)[9] **ihtiyacdan vâreste gördü diye[10].**

8 — (Ey insan)[11] **şübhesiz dönüş** (ün) **ancak Rabbinedir.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «19» âyetdir.

[2] Her şey'i «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Kur'ânı besmele ile başlayarak oku «Beyzâvî, Medârik».

[4] İnsan nev'ini «Beyzâvî, Celâleyn».

[5] (Okuma lüzûmunu) te'kîddir «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme min «Ben okumak bilmem» demesi üzerine vârid olması muhtemeldir «Beyzâvî». (Nitekim sahıyh bir haber de bunu te'yîd etmekdedir).

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medâik».

[7] Öğrenme kuvvetlerini yaratmak, delîlleri nasb ve irâd etmek, âyetlerini indirmek, sonra da okunmıya tevfıyk vermek suretiyle «Beyzâvî». Sahıyh rivâyetlere göre Resûl-i ma'suum sallellâhü aleyhi ve selleme ilk önce nâzil olan bu beş âyetdir. Tafsıylât almak isteyenlere (Elmalılı Muhammed Hamdî efendi) merhuumun «Hak dîni, Kur'an dili» adlı tefsîrine (Cild: 8, s: 5943) ve rahmetli (Ahmed Naiym Bey) in «Sahiyhi Buhaarî muhtasarı Tecrîd-i sarıyh tercemesi» ne (Cild: 1 — «Mukaddime» den sonra gelen s: 1) mürâcaat buyurmalarını tavsıye ederim.

[8] Bu âyet ve sûrenin nihâyetine kadar devâm edecek olan âyetler (Ebû Cehil) hakkında nâzil olmuşdur «Medârik».

[9] «Celâleyn».

[10] (Ebû Cehil) hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

[11] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

9, 10 — Bir kulu, namaz kılarken, men' edecek (adam) **gördün mü sen?**[12]

11 — Gördün mü (şu cür'eti)?[13] **Ya o**[14] **doğru yol üzerinde ise.**

12 — Yahud takvâyı emretdiyse,

13 — gördün mü? Ya (öbürü[15] hakkı) **yalan saydı,** (îmandan)[16] **yüz çevirdi ise...**

14 — (O adam)[17] **Allâhın muhakkak** (herşey'i) **görüb durduğunu hiç de bilmemiş mi?**[18]

15 — (Böyle şeylerden) **sakınsın o. Eğer** (küfründen)[19] **vaz geçmezse, andolsun, onu aln** (ının saç) **ından**[20] **tutub** (cehenneme)[21] **sürükleriz**[22],

---

[12] Bu, ne şaşılacak şey! Bu adam (Ebû Cehil) di. «Eğer Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) i namaz kılarken görürsem boynunu çiğneyeceğim» demişdi. Filhakıyka birgün bu mel'uunâne kasdını yapmak üzere gelmiş, buna nâil olamayarak haaib ve haasil dönmiye mecbur olmuş, sebebini sordukları zaman da «Benimle onun arasında hakıykaten ateşden bir hendek vardı. Tehlikeler, kanatlar vardı» cevâbını vermişdir «Beyzâvî». «Kul»-dan murad Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: (İbni Abbas radıyallâhü anhümâ şöyle demişdir: (Ebû Cehil), «Eğer Muhammedi [*] Kâbe'nin yanına namaz kılarken görürsem boynunu çiğneyeceğim» diye yemîn etmişdi. Bu (haber) Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme ulaşınca buyurdu ki: «Onu yaparsa muhakkak melekler kendisini tutub yakalar — Tirmizî».

[13] «Celâleyn».

[14] Namazdan men'edilmek istenen hazreti Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn, Haazin».

[15] Men'etmek isteyen (Ebû Cehil) «Beyzâvî, Celâleyn, Haazin, Medârik».

[16] «Celâleyn».

[17] «Celâleyn».

[18] Yahud «11» inci âyetden i'tibâren meâl şöyledir: «Gördün mü o (şahıs kendi kuruntusunca) doğru yol üzerinde ise, yahud takvâ ile emretmişse, gördün mü ya, (hakıykatde) yalan söyledi, (îmandan) yüz çevirdi ise...» «Beyzâvî». (Biz, yazdığımız şekli daha uyğun bulduk).

[19] «Celâleyn». «Bu haalinden» «Medârik».

[20] «Râzî».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Bedir» muhaarebesinde de o suretle kesik başı (İbni Mes'ud radıyallâhü anh tarafından sürüklenen huzur-ı seâdete getirilmişdir «Râzî».

[*] Sallellâhü aleyhi ve selleme salâten kâmileten ve teslîmen kesîren ve alâ âlihî ve ashaabihî ecmaîn.

(Ara sıra açıkladığım vech ile bir âyetin nüzûlü sebebindeki husuusîlik onun hükmünün umuumîliğine mâni' olmaz. Bu âyetler, karşısındakini ancak mâddî kıymetiyle ölçen câhil ve mağrur zenginler için ne belîğ ve çetin birer şamardır. Bu âyetler bize isbâtediyor ki azgınlığın, ahlâksızlığın en mühim kaynağı cehâletdir).

16 — (Ya'nî) **yalancı, günâhkâr aln** (ının saç) **ından**[23].

17 — **O vakıt** (durmasın) **meclisini**[24] **da'vet etsin!**

18 — **Biz** (de) **zebânîleri**[25] **çağırırız.**

19 — **Sakın** (Habîbim) **ona boyun eğme**[26]. **Secde et**[27]. **Yaklaş**[28].

---

[23] Murad, isnâd mecâzî ile, saahibidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[24] Meclis arkadaşlarını «Beyzâvî, Celâleyn».
[25] Azâb meleklerini «Medârik».
[26] Tâatinde devâm et «Beyzâvî». Namazı terk etme «Celâleyn».
[27] Allah için namaz kıl «Celâleyn». Secde etmiye, devâm eyle «Beyzâvî, Medârik».
[28] Cenâb-ı Hakka «Beyzâvî, Celâleyn».

İki hadîs-i şerîf meâli: 1) «Kulun Rabbine (Rabbinin rahmetine «İbni Melek») en yakın olacağı zaman secde haalindeki zamanıdır. Onun için (secdede «İbni Melek») çok düâ edin — Müslim: Ebû Hüreyre — (Son fıkrasının hazfiyle) İbn-ün Neccâr: Aaişe - Taberânî İbni Mes'ud. radıyallâhü anhüm».

2) (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anh şöyle demişdir: Biz Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle birlikde «İkra' bismi rabbike» ve «İzes semâünşakkat» (sûrelerini) de secde etdik — Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh». Bu âyet secde âyetidir. Okuyana da, dinleyene de tilâvet secdesi yapmak sünnetdir «Haazin».

Şeyh-ul İslâm (Muusâ Kâzım efendi) merhuumun «Te'vilât-ı Kaaşanî» den iktibâsen ve tercemeten tasavvuf diliyle yazdığı küçük bir eser vardır: «Sûre-i İhlâs ve Alak tefsîrleri». «1334 H.» de «İstanbul — Evkaaf-ı İslâmiyye matbaası» nda basılmış olan bu eserin işbu sûreye âid kısmını — hem onun için rahmete bir vesîle olmak, hem okuyucularımıza tasavvufdan bir neşvecik vermiş bulunmak için — iktibas ediyorum:

— Bu sûre-i şerîfe Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizin makaam-ı «Ayn-i cemi'» den makaam-ı «Tafsıyl» e ilk haalet-i red ve ircâında nâzil oldu. Çünkü hazreti Resûl aleyhisselâm bu mertebe-i kudsiyyeye ircâ' olunmadan seyr ilallâhda «Fenâ fillâh» mertebesine vaasıl olmuş ve artık âlem-i beşeriyyetle aslâ alâkası kalmamışdı. Bu halde ise teblîğ-i ahkâm ve irşâd-ı enâm mümkin olamayacağından Zât-i akdes-i ehadiyyet kendilerini mertebe-i fenâdan mertebe-i bekaaye, ya'nî hak ile hak olmak haalet-i kudsiyyesinden hak ile halk olmak haalet-i ulviyyesine bil'ircâ' mensıb-ı celîl-i nübüvvet ve risâletle taltıyf ve bu lûtfi sübhaanîlerine şu sûre-i kerîmenin tenzîlini birinci olarak terdîf eyledi. Bunun için bu sûre-i şerîfeye ilk nâzil olan sûre denildi. «İkra' bismi rabbikellezî halak = Bütün eşyâyi halk eden Rabbinin ismiyle vahy-i münzeli kırâat et». «İkra'» makaam-ı cemi'den makaam-ı tafsıyle, mertebe-i zâtden mertebe-i sıfâta hitabdır. «Bismi rabbike» deki «B» isti'aane içindir. Bütün avaalim, Zât-i akdes-i ehadiyyetin meraatib-i sıfaat ve esmâsına tenezzülâtından ve onlarda tecelliyâtından ibâretdir. Zât-i risâletpenâh efendimiz ise haaiz olduğu mertebe-i bekaada bilcümle kemâlât-ı ilâhiyyenin tezaahürât ve tecelliyâtına mazhar-ı taam olduğundan şübhe yok ki ekmel-i eşyâdır (Buradan ba'zı kısımlar tayyedildi — Mütercim).

— Âyet-i kerîmenin ma'nâyi ledünnîsi «A'zam-ı esmâ ve ekmel-i meclâsı olduğun Rabb-i akdesinden istiaane ile sana tenzîl eylediği vahyi kırâat et. O Rabb-i akdesin ki bütün suver-i eşyâ ile muhtecib ve her şeyde o şey'in derece-i isti'dâd ve kaabiliyyetine göre mütecellî oldu» demekdir.

«Halakal insâna min alak = İnsanı alakdan halk etdi». Lisân-i hakıykatde «Halk», fiilin suver-i muhlûkaat ile ihticâb ve onlarda tecellî etmesi ma'nâsınadır. Alel'ıtlak suver-i eşyâ ile ihticâb ve lâ aletta'yîn bir suretde tecellî vahye, tenzîle, nübüvvete mahal olamadığından ve bunlara mahalliyyetin suret-i insâniyyeye ve Zât-i Hakkın bütün kemâlâtiyle onda tecellîsine münhasır bulunduğundan Cenâb-ı Rabb-il izze âyet-i sâbıkada «Halaka» fiilini mutlak olarak zikr etdikden ve mef'ulünü hazf ile onu bütün eşyâya şâmil kıldıkdan sonra bu âyetde o fiili insana tahsıys edib «Halak-al insâne min alak» buyurdu ki «Vahy ve tenzîle, nübüvvet ve risâlete mahal ve meclâ olmak üzere nihâyet o Rabb-i akdes mâdde-i alakıyyeden haasıl olan suret-i insâniyyede bütün kemâlâtını izhâr eyledi» demekdir.

«Ikra' ve rabbükel ekrem = Sen kıâat et. Senin Rabbin ekremdir». «Ikra'» diye şeref nâzil olan birinci emrc Rcsûl-i ekremin «Mâ ene bikaariin = Ben ümmîyim. Okumak bilmem» cevâbını vermesi üzerine Cenâb-ı Rabb-i ekrem bu âyeti tenzîl etdi. «Ve rabbükel ekrem» cümlesi bir cümle-i müste'nefe olub, aleyhissalâtü vesselâm efendimizin beyan etdiği özrü izâle için şeref nâzil oldu. Binâen'aleyh meâl-i âyet «Sen kırâat et. Zîrâ sana kırâatle emreden Rabbin ekremdir. Sen ümmî olduğun halde sana nice kemâlât ile berâber kırâati de ihsân buyurmuşdur» demekdir.

«Ekrem» keremde müntehâ-yi merâtibe vaasıl olan ve kereminin fevkında bir kerem daha tasavvuru mümkin olmayan zât demekdir. «İnne rahmetî sebekat gadabî» müfâd-ı Kibriyâ-beyânı icâbınca kerem ve ihsânı bütün şüûnât ve kâinatı muhıyt ve müstevlî olan Zât-ı akdes-i rübûbiyyetin hazreti resûl efendimizi Zât-ı azamet ve ulûhiyyetinde bikülliyye fânî kıldıkdan sonra teblîğ-ı ahkâm ve irşâd-ı enâm için mertebe-i fenâdan mertebe-i bekaaye ircâ' buyurmuş olması ve «Men reânî fekad reel hak Kelâm-ı hakıykat-beyânı mantukunca o hazretde bütün Zât ve sıfaatiyle tecellî eylemiş bulunması kerem ve ihsânın mertebe-i kusvaasını teşkîl etdiği ve bunun fevkında bir lütf-ü kerem daha tasavvuru gayri kaabil bulunduğu için bu âyetde Zât-i rubûbiyyetini «El-ekrem» vasfiyle tavsıyf buyurdu.

«Ellezî alleme bil kalem = O Rabb-i ekrem ki kalemle bildirdi». Kitâbetin kalemle ve kırâatin teallüm ile olacağını bildirdiği gibi kırâatin teallümsüz de olacağını sana bildirdi demekdir. Bu âyet-i kerîme âyet-i sâbıkadaki «el-ekrem» kavlinin sıfatı olub, âyet-i âtiye ile berâber hazreti resûlün sıfat-ı ilme mazhariyyetini beyandır. Hazret-i Resûlün eşref-i sıfaat olan sıfat-ı ilme mazhariyyetini beyan ise Zât-i akdes-i rübûbiyyetin onun hakkında ekremiyyetine en büyük bürbandır. Bu iki âyet «Ve rabbükel ekrem» kavl-i şerîfinin delîli makaamında şeref nâzil olmuşlardır.

«Bil kalem» deki «B» sebebiyyet içindir. «Kalem» den maksad «Kalem-i a'lâ» dır. Lisân-ı hakıykatde «Kalem-i a'lâ» ruuh-ı evvel ve a'zam ma'nâsında müsta'meldir. Bütün avâlimdeki te'sîrât, bilcümle kâinâtı muhıyt olan ve merâtib-i mevcûdâtdan her mertebede o mertebenin isti'dâd ve kaabiliyyetine göre âsâr meydana getiren ve bilhassa hazreti Resûlde bütün zekâ ve tezaahür-i kemâliyle tecellî eden ruh-ı evvel ve a'zam vaasıtasıyle olduğu için ona «Kalem» tesmiye edilmişdir. Şu halde âyetin ma'nây-i ledünnîsi «Sende bütün kemâlâtiyle zuhur eden ruuh-ı evvel ve a'zam vaasıtasıyle sana esrâr-ı vahyi bildirdi» demekdir.

«Allemel insâne mâ lem ya'lem = Rabb-i ekremin insana bilmediği şeyleri bildirdi». Hazreti Resûl bu âyetlerin nüzûlü zamânında haal-i bekaanın bidâyetinde olub, makaam-ı temkîne henüz vaasıl olmamış ve binâen'aleyh eneiyyetin zuhuru ve sıfat-ı ilâhiyyenin intihaaliyle (kendine isnâd ile) makaam-ı telvîne düşmek ihtimâli derkâr bulunmuş oldu-

şundan Cenâb-ı Rabb-i müteaal Resûl-i müctebâsının haal-i bekaada temkînini ve makaam-ı telvîne vuku' tehlikesinden muhafazasını irâde edib «Allemel insâne mâ lem ya'lem = Esâsen insanın ilmi yokdur. Onda tecellî eden ilim, Hakkın ilmidir. Cenâb-ı Hak kendi ilmiyle insana bilmediği şeyleri bildirmişdir» buyurdu. Tâki hazreti Resûl muttasıf olduğu sıfaat-ı kemâliyyenin ve bilhassa sıfat-ı ilmiyyenin kendi sıfatı değil, bil'akis cümlesinin Zât-i akdes-i ehadiyyete âid olduğunu bilib de zuhur-ı eneiyyetle telvin ve tuğyan tehlikesine düşmesin.

«Kellâ innel insâne leyatgaa en raâhüstağnâ = Zinhâr, mal ve evlâd ve sâire sebebiyle Hakdan müstağnî olma. Zîrâ insan kendisini Hakdan müstağni gördükce elbette tuğyan eder». Bu âyet-i kerîme muktezaa-yi hilkat-i insâniyyeyi beyandır. O da haal-i istiğnâda küfran ve tuğyandan ibâretdir. «Kellâ» edât-ı zecirdir. Mezcûrünanh, siyaak karînesiyle, eneiyyet ve küfrân-ı ni'metdir.

«İnne ilâ rabbikerrüc'aa = Rücu' ancak Rabbin Teaalâ hazretlerinedir». «Er-rüc'aa», «Eş-şuuraa» gibi masdardır. Bu âyeti tenzîlden maksad bütün eşyânın merci-i mutlakı Zât-i akdes-i rübûbiyyet olduğunu beyandan ibâret olub, âyet-i sâbıkadan münfehim olan zecrin delîli makaamındadır ve «Şübhe yok ki bütün eşyâ gibi senin de ayrıca zât ve sıfaatın yokdur. Sen dahi dâhil olduğun halde bilcümle zevât ve sıfaatın merci-i mutlakı Rabb-i ekremindir» meâlindedir.

«Eraeytellezî yenhâ abden izâ salla = Gördün mü kendini Hakdan müstağnî gören o şahs-ı leîmi ki namazını kılan her hangi bir abd-i mü'mini namazdan nehyeder». Bu âyetle âbir-i sûreye kadar bunu ta'kıyb eden diğer âyetler emvâl ve evlâdına, kavm ve kabîlesine mağrur olub da ızhaar-ı eneiyyet eyleyen ve bu sebeble her hangi bir abd-i mü'mini edây-i salâtdan ve her hangi bir abd-i kâmili salât-ı huzuura muvaazabetden ve îfây-i hayratdan nehy ve men' eden, şirkinde ve şirke da'vetinde kendisinin hidâyet üzere olduğunu ve takvâ ile emr eylediğini iddiâ eyleyen ve mücerred inâd ve tuğyaanından nâşî Hakkı tekzîb ve Hakdan i'raaz eden (Ebû Cehil) ve emsâli gibi eşhaas-ı leîmeyi red ve takbıyh ve azâb-ı şeddî ile terhîb ve tehdîd için nâzil olmuşdur.

«Eraeyte in kâne alel hüdâ ev emera bittakvaa eraeyte in kezzebe ve tevellâ elen ya'lem biennellahe yerâ = Gördün mü, o şahs-ı denî, eğer zu'm-i baatılınca şirkinde hidâyet üzere ise veyâ şirke da'vetinde takvâ ile âmir ise ve yahud nefs-el emirde olduğu üzere bütün deaavîsinde Hakkı tekzîb ve Hakdan i'raz ediyorsa acâba onun bu ahvaal-i redâetiştimâlini Cenâb-ı Hakkın gördüğünü bilmiyor mu?

«Kellâ lein lem yentehi lenesfean bin nâsiye nâsıyetin kâzibetin haatıe felyed'u nâdiyeh sened-uzzebâniye kellâ lâ tutı'hû vescüd vakterib = O şahs-ı denî bu ahvaal-i redâetiştimalden hazer etsin. Eğer etmezse biz onu nâsıye-i kâzibe-i haatıesini tutar, onu cehenneme sürükleriz. O zaman o nâdîsini çağırsın. Biz de zebân'lerimizi da'vet ederiz. Zinhâr böyle olan şahs-ı leîme itâat etme. Allah için secdeye müdâvemet, ya'nî aleddevâm Allâha itâatle iktibâs-ı kurbet et».

«Lenesfean» elbette ahzederiz demekdir. «Nâsıye» alın saçı ma'nâsınadır. Nâsıyeyi kizb ve hataa ile tavsıyf isnâd-ı mecâzî kabîlindendir. Çünkü kâzib ve haatı', nâsıye değil, saahibidir. Bu isnâd-ı mecâzideki cezâletin «Nâsıyetün kâzibün ve hatı'ün saahıbühâ'» terkîbinde bulunmadığı derkârdır. «Nâdî» ehl-i meclis, kavm ve kabîle manâsınadır. «Ezzebâniye» lisân-ı hakıykatde âlem-i tabîatde icrây-i fe'âliyyet eden melekût-i semâviyye ve arzıyye, ya'nî kuvaa-yi müdebbire ve ruhıyye ma'nâsınadır. «Sücûd» dan maksad fânî filhuzuur olmakdır. «Ikterib» den murad evvelâ ef'âlde, sâniyen sıfaatda, sâlisen zâtde fânî olmakla iktisâb-i kurbet eylemekdir. Şu halde «Vescüd vakterib» nazmının ma'nâ-yi ledünnîsi «Makaam-ı istikaamet ve da'vetde eneiyyet haalet-i redîesini imhaada devâm et ki hak ile bekaa haalet-i şerîfesinde sâbit olarak makaam-ı telvîne aslâ sukut etmeyesin» meâlindedir.

Hulâsa-i tefsîr ve te'vil: A'zam-ı esmâ ve ekmel-i meclâsı olduğun Rabb-i akdesinden istiâne ile sana tenzîl etdiği vahyi oku. O Rabbi akdesin ki suver-i eşyâ ile muhtecib ve her şeyde o şey'in derece-i isti'dâd ve kaabiliyyetine göre mütecellî oldu ve nihâyet vahy ve tenzîle, nübüvvet ve risâlete mahal ve meclâ olmak üzere bir mâdde-i alakıyyeden haasıl olan suret-i insaniyyede bütün kemâlâtını izhaar eyledi. «Ümmîyim, okumak bilmem» deme. Zîra sana okumakla emreden Rabbin ekremdir. Sende zât ve sıfaatiyle tamâmen tecellî etdi ve kalem-i a'lâ, ruuh-ı evvel ve a'zam vaasıtasıyle, sana bütün esrar-ı vahyi bildirdi ve «El-alîm» ismi icâbı mazhar-ı kâmil olan insana bilmediği nice umur-ı külliyye ve cüz'iyyeyi ta'lîm etdi. Zinhâr kemâlâtına mağrur olub da izhaar-ı eneiyyetle Hakdan müstağnî olma. Zîrâ insan kendini Hakdan müstağnî gördükde elbette tuğyan eder. Şübhe yok ki bütün eşyâ gibi senin de ayrıca zât ve sıfaatın yokdur. Sen dahi dâhil olduğun halde bilcümle zevât ve sıfaatın merci-i mutlakı Rabb-i ekremindir. Gördün mü o şahs-ı leîmi ki mal ve kemâline mağrur olub da ızhaar-ı eneiyyet ve da'vâ-yi ferdiyyetle her hangi bir abd-i mü'mini Hakka ibâdetden ve her hangi bir abd-i kâmili salât-ı huzura müvazabetden men'eder. Eğer o şahs-ı denî zu'm-i baatılınca şirkinde hidâyet üzere ise veya şirke da'vetinde takvâ ile âmir ise ve yahud nefs-el emirde olduğu gibi bütün deâvîsinde Hakkı tekzîb ve Hakdan i'raz ediyorsa acâba onun bu ahvaal-i redâet - iştimâlini Cenâb-ı Hakkın gördüğünü bilmiyor mu? O şahs-ı leîm bu gibi ahvaal-i şenâat - iştimâlden hazer etsin. Eğer etmezse biz de onun nâsıye-i kâzibe-i haatıesinden tutar, onu azâb-ı elîme sürükleriz. O anda o, nâdîsini, kavm ve kabîlesini çağırsın. Biz de âlem-i tabîatde icrâ'yi fe'âliyyet eden melekût-i semâviyye ve ardıyye ve kuvaa-yi müdebbire ve ruuhıyyemizi onun üzerine da'vet ederiz. Zinhâr, böyle olan şahs-ı leîme itaat etme. Makaam-ı istikaamet ve da'vetde eneiyyet haalet-i redîesini imhaada devam et ki hak ile bekaa haalet-i şerîfesinde sâbit olarak makaam-ı telvîne aslâ sukut eylemesin. Allahü a'lem bimurâdihî. («El-ihlâs» sûresi nihâyetinde de o sûrenin tasavvufî tefsîri yazılmışdır).

«97» inci SÛRE

«EL-KADR» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Gerçek, biz onu[2] kadir[3] gecesinde indirdik[4].

2 — Kadir gecesinin (o büyük fazl-u şerefini)[5] sana bildiren nedir?

3 — Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır[6].

---

[1] Ekseriyyetin kavline göre «Mekke» de nâzil olmuşdur. «5» âyetdir.

[2] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Şeref ve azamet «Celâleyn, Medârik».

[4] Levh-ı mahfuzdan dünyâ göğüne topyekûn olarak «Celâleyn». Kur'ânın inzâline o gece başlanmışdır. (O halde ilk nâzil olan «El-alak» sûresinin başda beş âyeti o gece inmiş, o gece vahyin başlanğıcını teşkîl etmişdir). Yahud top yekûn levh-ı mahfuzdan dünyâ göğüne, kâtib meleklere o gece indirilmişdir. Bil'âhare (Cebrâîl aleyhisselâm da «23» senede onu tedrîcen Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme vahyetmişdir «Beyzâvî, Medârik». (Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) «Huccetullâh-il Bâliğa» nın ikinci cildinin «Oruca âid umuur» kısmında der ki: «Kadir gecesi ikidir. Birincisi «Ed-duhaan» sûresinin dördüncü âyetinde zikredilen gecedir ki onda Kur'an bir kül haalinde inmiş, sonra senenin içindeki bir gecede de parça parça inmiye başlamışdır. (O kısımda dikkati çeken başkaca tafsıylât da vardır).

[5] «Celâleyn, Medârik».

[6] İçinde kadir gecesi bulunmayan bin aydan. Bir.âen'aleyh o gece yapılan saalih amel, içinde kadir gecesi bulunmayan bin ay ibâdetden hayırlıdır «Celâleyn, Medârik». O gece ramazanın «27» inci gecesidir. İmamı a'zam (Ebû Hanife) rahmetullâhi aleyhin (Âasım) dan, onun da (Zer) den rivâyetlerine göre (Übeyy bin Kâ'b) radıyallâhü anh kadir gecesinin ramazanın «27» nci gecesi olduğuna yemîn ederdi. Cumhûr da buna kaaildir. O gecenin gizli tutulması ona erişmek için bir çok gecelerin ihyâ edilmesini teşvıykdır. Nitekim «Salât-ı vustaa, cum'ada icâbet sâati, tâatlerde rızaa ve ma'sıyetlerde gazab da bu gibi hikmetlerle gizlenmişdir «Medârik».

Ba'zı hadislerin meâlleri: 1) «Kim kadir gecesinde — (sevâbına) inanarak, ihlâs ile — kaaim olursa (o geceyi ibâdetle ihyâ ederse) geçmiş günâhları yarlığanır — Buhaarî. Müslim, İmam Ahmed, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Neseî, İbni Hıbban: Ebû Hüreyre — Neseî: Aaişe radıyallâhü anhümâ».

2) «Kadir gecesini ramazanın son yedisinde arayın — Müslim, Ebu Dâvud, Mâlik: İbni Umer radıyallâhü anhümâ».

3) «Kadir gecesini arayın. Kim onu arayacaksa (ramazan ayının) yirmi yedisinde arasın — İmam Ahmed: İbni Amiş radıyallâhü anh».

4 — Onda melekler ve Ruuh[7], Rablerinin izniyle[8], herbir iş için[9] iner de iner[10].

5 — O (gece) tan yeri ağarıncaya kadar bir selâmdır.

---

4) «Kadir gecesini ramazanın son on (gününün) tekinde arayın — İmam Ahmed, Tirmizî, Beyhekıy: Aaişe radıyallâhü anhâ».

5) «Kadir gecesini yirmi üçüncü gecede arayın — Taberânî: Abdullah bin Üneys radıyallâhü anh».

6) «Kadir gecesini (ramazanın) son on gün (ün) de, yahud son yedi gününde arayın — Müslim: İbni Umer radıyallâhü anhümâ».

7) İçinizden ba'zı insanların rü'yâsında kadir gecesi ilk yedide gösterildi. Yine sizden ba'zı kimselere de son yedide gösterildi. Siz onu son onda arayın — Buhaarî: İbni Umer radıyallâhü anhümâ».

Görülüyor ki kadir gecesinin zamânı kat'î suretde ta'yîn ve tasrıyh edilmemişdir. Şu yazdığımız ve bir çoğunu da yazmadığımız hadîslerden bir kısmı onun son on günün teklerinde, bir kısmı çiftlerinde, bir kısmı orta on günde, bir kısmı da bütün ramazanda aranmasını emretmekdedir. (İbni Melek) bu ihtilâfları şöyle te'lîf etmişdir: Kadir gecesi muayyen bir gece değildir. Bir sene tek gecede, bir sene çift gecede olmak üzere seyr ve intikaal der. Bu babda saadır olan hadîsler vakıtları i'tibâriyledir. (Kaadı Iyâz) da böyle demişdir. İmamı (Şâfiî) den rivâyet edildiğine göre peygamber sallellâhü aleyhi ve sellem kendisine vaaki' süâllere göre cevab vermişdir. «Şu gecede arayalım mı?» diyenlere «O gecede arayın» buyurmuş, bu suretle gecelerin ibâdetle ihyâ edilmesini teşvıyk buyurmuşdur.

Şu muhakkakdır ki Kur'ânın — «El-bakare» sûresinin «185» inci âyeti mucibince — ramazan ayında inzâl buyurulduğu, kadir gecesinin de Kur'ânın indirildiği gecede vaaki' olduğu, beyan buyurulmasına nazaran o gecenin ancak o mübârek ayın her hangi bir gecesine tesâadüf edeceğinde şübhe yokdur. Allâhü a'lem.

[7] (Cebrâîl) aleyhisselâm «Celâleyn, Medârik». Yahud «Ruuh» isimli melek ki onu melâike ancak o gece görürler. Yahud ilâhî rahmet «Medârik». Bakınız: «El-isrâ» sûresi âyet: 85, not: 79 — «En-nebe'» sûresi, âyet: 38, not: 40.

[8] Emriyle «Celâleyn».

[9] O seneden gelecek seneye kadar Allâh-ü Teaalânın hüküm ve kazaa buyurduğu her emirden dolayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Dünyâ göğüne, yahud yere «Beyzâvî, Medârik».

[11] O vakta kadar melekler uğradıkları her mü'mine selâm verirler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». O gece aynı selâmetdir «Beyzâvî, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: Mü'minlerin anası hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâ şöyle dedi, dedim ki: «Yâ Resûlellâh, kadir gecesini bilirsem onda ne düâ edeyim»? Şöyle söyle buyurdu: «Allaahümme inneke afüvvün tühıbbül afve fa'fu annî = Yâ Allah şübhesiz ki sen çok afvedicisin, afvı seversin. O halde beni afvet — Tirmizî: Aaişe radıyallâhü anhâ».

«98» inci SURE

«EL-BEYYINE» SURESİ[1]

1, 2, 3 — **Kitablılardan**[2] **ve müşriklerden**[3] **küfredenler**[4] **kendilerine apaçık bir huccet**[5], (ya'nî) **içinde** (kitabların) **en doğru** (hukümleri) **yazılı**[6], (baatıldan âzâde ve)[7] **temiz sahîfeleri okuyacak Allahdan bir peyğamber**[8] **gelinceye kadar** (gûyâ intizaar edeceklerdi, dînlerinden) **ayrılacak değillerdi**[9].

4 — **Böyle iken kitab verilmiş olan bunlar, ayrılmadı** (lar, ayrılmadılar) **da ancak kendilerine o apâşikâr huccet**[10] **geldikden sonra** (ayrıldılar)[11].

5 — **Halbuki onlar Allâha, Onun dîninde ihlâs** (ve samîmiyyet) **erbâbı ve muvahhidler**[12] **olarak, ibâdet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyle emr olunmamışlardı**[13]. **En doğru dîn de bu idi.**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «Mekke» de nüzulü de rivâyet edilmişdir «8» âyetdir.

[2] Yahudîlerden ve Hıristiyanlardan «Beyzâvî, Medârik».

[3] Putlara tapanlardan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme «Medârik».

[5] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Kur'an. Çünkü o, apaçık hakkı beyan edendir «Beyzâvî».

[6] «Celâleyn». Ya'nî Kur'an «Celâleyn». Ve hakkı nâtık «Beyzâvî».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn». Temiz olanlardan başkasının temas edemeyeceği «Beyzâvî».

[8] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn, Medârik».

[9] Üzerinde bulundukları dînden «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud kendilerine bir peyğamber geldiği zaman ona tâbî olacakları hakkındaki va'dlerinden «Beyzâvî». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 89.

[10] O peyğamber-i zîşan, yahud ona bir mu'cize olarak verilmiş bulunan Kur'an «Celâleyn».

[11] O peyğambere îmandan. Ya'nî o gelince topdan îman edeceklerini söyledikleri halde bil'akis geldiği zaman bir çoğu hasedlerinden dolayı ona küfretdiler, îmana yanaşmadılar «Celâleyn».

[12] (İbrâhîm) aleyhisselâmın dîni üzere «Celâleyn». Bütün peyğamberlere îman edici, baatıl dînlerden sapıcı «Medârik».

[13] Kitabları olan Tevrat ve İncilde «Beyzâvî, Medârik».

6 — Hakıykat, kitablılardan olsun, müşriklerden[14] olsun (bütün o) küfredenler cehennem ateşindedirler, onun içinde ebedî kalıcıdırlar. Yaratılanların en kötüsü de onların kendileridir.

---

[14] Kur'ân-ı kerîmin muhtelif âyetlerinden geçen «şirk», lûğatde «Şirket» gibi ortaklık etmek ve ortaklıkdır. Burada ve benzerlerinde maksud, «İşrâk» den isim olmak üzere, örfî manâsıdır ki bir olan Allâh-ü Teaalâya her hangi bir suretle eş koşmakdan ibâretdir. Bu suretle Cenâb-ı Hakka eş tanıyanlara «Müşrik» denilir. Fakıyhlerin bir çoğuna göre «Şirk, küfr» aynı şeylerdir. Çünkü Cenâb-ı Hak «Et-tevbe» sûresinin «30, 31» inci âyetlerinde onları birbirinden ayırmamışdır. Ba'zılarınca «Müşrik» putlara tapandır. Çünkü Allâh-ü Teaalâ ba'zı âyetlerinde aralarını o suretle ayırd ediyor, bu âyet-i celîle ile «Hacc» sûresinin «17» nci âyetinde olduğu gibi. Muhtâr olan birinci kavildir. Zîrâ müşriklerin yarıca zikredilmesi âmmın haas üzerine atfı kabîlindendir. Şirkin ve işrâkin muhtelif nevi'leri vardır ilh. «Huccetullah-il Bâliğa tercemesi ve şerhi». Bakınız: «Yunus» sûresi, âyet: 31 — «İhlâs» sûresi, âyet: 4.

7 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince:) **Hiç şübhe yok ki bunlar da yaratılanların en hayırlısıdır.**

8 — Onların Rableri nezdinde mükâfatı altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. (Hepsi de) **içlerinde ebedî, dâimî kalıcıdırlar. Allah bunlardan raazî olmuşdur**[15]**, bunlar da Ondan hoşnuud olmuşlardır**[16]**. Işte bu** (seâdet), **Rabbin** (in ikaabın)[17] **dan korkan** (lar) **a**[18] **mahsusdur.**

---

[15] Tâatleri sebebiyle «Celâleyn». Amellerini kabul etmek suretiyle «Medârik».

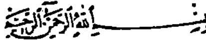
[16] Sevâbı cihetinden «Celâleyn, Medârik». Zîrâ Allâh-ü Teaâlâ onları umduklarının en son mertebesine ulaşdırmışdır «Beyzâvî».

[17] «Celâleyn, Haazin».

[18] Ve ma'sıyetinden kaçınanlara «Celâleyn, Haazin».

«99» uncu SÛRE

«EZ-ZILZÂL» SÛRESİ[1]

1 — **Yer, kendisine âid**[2] **şiddetli bir sarsıntı ile zelzeleye uğratıldığı zaman**[3],

2 — **yer,** (bütün) **ağırlıklarını**[4] (dışarıya[5] fırlatıb) **çıkardığı,**

3 — **insan**[6] **«Buna ne oluyor?» dediği** (zaman),

4 — **O gün**[7] (yer) **bütün haberlerini anlatacakdır**[8].

5 — **Çünkü Rabbi kendisine**[9] (o vech ile) **vahyetmişdir.**

6 — **O gün insanlar, amelleri** (nin karşılığı)[10] **kendilerine gösterilmek için, dağınık**[11] **dönecek** (ler) **dir**[12].

7 — **İşte kim zerre ağırlığınca bir hayır yapıyor** (idiy) **se onu** (n sevâbını)[13] **görecek,**

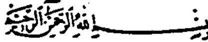
8 — **kim de zerre ağırlığınca şer yapıyor** (idiy) **se onu** (n cezâsını)[14] **görecek.**

---

[1] «Mekke» de, ba'zılarına gore «Medîne» de nâzil olmuşdur. «8» âyetdir.
[2] «Beyzâvî».
[3] Kıyâmet günü «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu, en son zelzeledir «Medârik».
[4] Definelerini, ölülerini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[5] «Celâleyn».
[6] Tekrar dirilmeyi inkâreden kâfir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[7] Bedeldir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[8] Niçin sallandığını haal diliyle «Beyzâvî». Üzerinde işlenen hayır ve şer ne ise «Celâleyn».
[9] Arza.
[10] «Celâleyn, Medârik».
[11] Sağcılar cennet, solcular cehennem yollarını tutarak «Celâleyn, Medârik». Mertebelerine göre «Beyzâvî».
[12] Hisâb mevkıfından «Celâleyn, Medârik». Yahud: Kabirlerinden haşir ve bisâb yerine «Beyzâvî, Medârik».
[13] «Celâleyn, Medârik».
[14] «Celâleyn, Medârik».

«100» üncü SÛRE

«EL-AADIYÂT» SÛRESİ[1]

1 — **Andolsun o harıl harıl koşan** (at) **lara**[2],

2 — **o** (tırnaklarıyle)[3] **çakarak ateş çıkaran** (on) **lara,**

3 — **sabahlayın baskın yapanlara,**

4 — **derken orada**[4] (ayaklarıyle) **toz koparanlara,**

5 — **Bununla**[5] **bir topluluğun**[6] **tâ ortasına girenlere** (ya'nî atlara)[7] **ki,**

6 — **muhakkak insan**[8] **Rabbine karşı çok nankördür.**

7 — **Hiç şübhesiz O**[9] **buna hakkıyle şâhiddir.**

---

[1] (İbni Mes'ud radıyallâhü anhe göre «Mekke» de, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «Medîne» de nâzil olmuşdur. «11» âyetdir.

[2] Gazâ yolunda koşan atlara «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Celâleyn, Medârik».

[4] Düşman mevziinde «Celâleyn». Yahud: O vakıt «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Kopardığı o tozla «Celâleyn». Yahud: Düşman mevziinde «Beyzâvî, Medârik».

[6] Düşman topluluğunun «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn». (Mukaatil) in rivâyetine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Kinâne» den bir kabîleye eşrafdan (Münzir bin Umer) radıyallâhü anh kumandasında bir süvari müfrezesi göndermiş, bunlardan hayli zaman haber gelmemiş, münâfıklar bu müfrezenin tamâmen öldürüldüklerini işâa etmişlerdi. Cenâb-ı Hak bu âyetlerle onların selâmetde bulunduklarını, bir sabah baskını yaparak düşmanlarına galebe etdiklerini, hattâ bu baskında düşmanların ortalarına kadar sokularak zafer ve ganîmet kazandıklarını müjdelemiş, münâfıkları tekzîb etmişdi «Beyzâvî, Şeyhzâde». Bu rivâyete nazaran sûrenin «Medîne» de nâzil olduğu anlaşılır. Çünkü «Mekke» de henüz cihâda izin verilmemişdi. Bu ilâhî andın (seyr ve sülûklerinde) kemâllerini, izlerini ta'kıyb ve terakkıy etmiş, fikirleriyle ma'rifetlerin ışıklarını parlatmış, hevâ ve heveslerini ve beşeriyyet resim ve âdetlerini, baskın yaparak, yenmiş, üzerlerine irfan sabaahı doğmuş, kendilerine kuds nuurları tecellî eylemiş bulunan kâmil ruuhlara âid olması da muhtemeldir «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[8] Kâfir «Celâleyn».

[9] O insan da «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Allâh-ü Teaalâ «Medârik».

8 — Gerçek o[10], mal sevgisinden dolayı pek katıdır[11].

9 — Haalâ o, (hakıykatı görüp) **bilmeyecek mi, kabirlerin içindekiler** (eşilib)[12] **çıkarıldığı zaman,**

10 — göğüslerde ne varsa onlar da derlenib toparlandığı[13] (zaman)?

11 — Hakıykat, o gün Rableri onlar (ın her haalin) **den[14] elbette tamamiyle haberdârdır[15].**

---

[10] İnsan.

[11] Bahıyldir, cimridir «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Beyzâvî».

[13] «Beyzâvî». Yahud: Hayır ve şer ayırd edilip açıklandığı «Celâleyn, Medârik».

[14] Açıkladıkları ve gizlendikleri herşeyden «Beyzâvî».

[15] Hakkıyle bilendir. Binâen'aleyh küfürlerinin de cezâsını verecekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«101» inci SURE

«EL-KAARIA» SURESI[1]

1 — **Felâket kapısını çalacak olan**[2] (kıyâmet)[3].

2 — **Nedir o felâket kapısını çalacak** (kıyâmet)?

3 — **O felâket kapısını çalacak** (kıyâmetin dehşet ve azametin) **i**[4] **sana bildiren nedir?**

4 — **O gün insanlar yaygın** (ve salgın) **pervâneler**[5] **gibi olacak.**

5 — **dağlar atılmış renkli yünler gibi olacak.**

6 — **İşte** (o gün) **kimin tartıları**[6] **ağır gelirse**[7],

7 — **artık o hoşnuud** (olacağı) **bir yaşayışdadır**[8].

8 — **Amma kimin de tartıları hafif gelirse**[9],

9 — **artık onun anası**[10] **«Hâviye»**[11] (uçurum) **dur.**

10 — **Onun mâhiyyetini sana bildiren nedir?**

11 — (O), **haraareti çetin**[12] **bir ateşdir.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «11» âyetdir.

[2] «Kaamus-ı Arabî tercemesi». Dehşetiyle kalbleri vuracak olan «Celâleyn».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] «Celâleyn».

[5] Mütekâsif dalgalar haalinde çekirgeler gibi. Bu, hisâba da'vet zamânına kadar böylece devam edecekdir «Celâleyn». Çoklukda, horlukda, yayılmakda, ıztırabda «Beyzâvî, Medârik».

[6] Dünyâdaki amel ve hareketleri «Medârik».

[7] Yapdığı çeşidli iyiliklerin mıkdârı, irtikab etdiği kötülüklerden üstün çıkarsa «Beyzâvî, Celâleyn».

[8] Cennetdedir «Celâleyn».

[9] Kötülükleri iyiliklerine galebe ederse «Beyzâvî, Celâleyn».

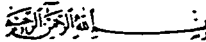
[10] Meskeni, yurdu «Celâleyn, Medârik».

[11] Cehennemin isimlerinden «Beyzâvî».

[12] «Celâleyn, Medârik».

«102» nci SÛRE

«ET-TEKÂSUR» SÛRESİ[1]

1 — **Sizi çokluklo böbürleniş**[2], (o derecede) **oyaladı**[3] (ki),

2 — **tâ kabirler** (e kadar gidib)[4] **ziyâret etdiniz**[5].

3 — (Bundan) **sakının. İleride** (bu öğünmenizin kötü aakıbetini)[6] **bileceksiniz**[7].

4 — **Yine sakının. İleride**[8] **bileceksiniz.**

5 — **Sakının. Eğer şübhesiz** (ve kat'î) **bir bilgi ile bilseydiniz**[9] (böyle yapmazdınız)[10].

6 — **Andolsun, siz o alevlenmiş ateşi mutlakaa göreceksiniz.**

7 — **Yine andolsun, onu ayn-ı yakıyn ile**[11] **mutlak göreceksiniz.**

---

[1] «Mekke» de, ba'zılarına göre «Medîne» de nâzil olmuşdur. «8» âyetdir.

[2] Mal, evlâd ve erkek çokluğuyle «Celâleyn, Medârik».

[3] Allâha tâatden alıkoydu «Celâleyn, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Medârik».

[5] Ölülerinizi de hisâba katmak için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Bu haale ölünceye kadar devâm etdiniz «Beyzâvî, Medârik». Rivâyete göre «Abd-i Menâf oğulları» ile «Sehm oğulları» birbiriyle «Biz çokluğuz, siz azlıksınız» münâkaşasına girişmişlerdi. Abd-i Menâflılar bu da'vâda ekseriyyeti kazanmış, fakat öbürleri «Câhiliyyet devrinde vukua gelen kanlı haadiseler bizi mahvetdi. Dirilerimizle birlikde ölülerimizi de sayın!» demiş, bu i'tibâr ile çokluğu bu sefer onlar kazanmışdı! «Beyzâvî». Bir hadîs-i şerîf meâli: «(Şu) üç şey ölünün arkasından gider: Âilesi, malı, ameli. (Bunlardan) ikisi geri döner, biri kalır. Geri dönenler âilesi ile malı, nezdinde kalan ise yalınız amelidir — Buhaarî, Müslim, İmam Ahmed, Tirmizî, Neseî: Enes radıyallâhü anh».

[6] «Celâleyn, Medârik».

[7] Ölürken «Celâleyn, Medârik».

[8] Kabirde «Celâleyn, Medârik».

[9] Bu öğünmenizin doğuracağı feci' aakıbetleri «Celâleyn».

[10] «Celâleyn, Medârik».

[11] «Yakıyn» in kendisiyle, ya'nî müşâhede ile «Beyzâvî, Medârik». Bakınız: El-vaakıa» sûresi, âyet: 95 - not: 78.

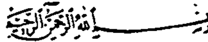
8 — Sonra, andolsun, o gün elbet ve elbet size ni'met (ler)[12] **sorulacakdır.**

---

[12] Dünyâda zevkyâb olduğunuz sıhhatdan, kazandığınız vakıtlarınızdan, emînliklerinizden, yemenizden, içmenizden ve sâireden «Celâleyn, Medârik». İki hadîs-i şerîf meâli: 1) «Kıyâmet günü kula yöneltilecek ilk süâl (dünyâda nâil olduğu) ni'met olacakdır. Ona şöyle denilecek: Vücûduna sağlık vermedik mi? Seni soğuk su ile kandırmadık mı? — Tirmizî: Ebu Hüreyre radıyallâhü anh». 2) «İki ni'met vardır ki insanların çoğu bunlarda aldanmışdır: Sağlık, boş (müsâid) vakıt — Buhaarî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ».

«103» üncü SÛRE

«EL-ASR» SÛRESİ[1]

1 — Andolsun asra[2] ki,

2 — muhakkak insan[3] kat'î bir ziyandadır[4].

3 — Ancak îman edenlerle güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar[5], bir de birbirine hakkı[6] tavsiye, sabrı[7] tavsiye edenler böyle değil** (Onlar ziyandan müstesnâdırlar)[8].

---

[1] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya ve Cümhûra göre «Mekke» de, ba'zılarına göre «Medîne» de nâzil olmuşdur. «3» âyetdir.

[2] Yüksek fazıyletinden dolayı ikindi namazına. Yahud: peyğamber-i zîşan sallellâhü aleyhi ve sellemin asrına. Yahud: Dehre (sürekli zamana) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] İnsan nev'i «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Ticâretlerinde «Celâleyn, Medârik». Arzuularına kavuşmak uğrunda ve çalışmalarında sarfetdikleri ömürlerde «Beyzâvî».

[5] Onlar dünyâ mukaabilinde âhireti satın almışlar, bu sâyede ebedî hayâta, sermedî seâdete mazhar olmuşlardır «Beyzâvî, Medârik».

[6] Gerek i'tikaad, gerek amel cihetinden inkârı sahıyh olmayan hakıykatları «Beyzâvî, Medârik». İmanı «Celâleyn».

[7] Tâat ve ibâdetde, masıyetden kaçınmakda sebâtı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] «Celâleyn». İmamı (Şâfiî) hazretleri der ki: «Kur'anda başka hiçbir sûre nâzil olmasaydı şu pek kısa bir sûre bile (insanların dünyâ ve âhiret seâdetlerini te'mîne) yeterdi. Bu sûre Kur'ân-ı kerîmin bütün ilimlerini kucaklıyor». Filhakiyka Cenâb-ı Hak bu üç kısa âyetinde evvelâ îmandan, saalih amellerden ve birbirine hak ve sabrı tavsıye etmek vazıyfesinden aarî ve sırf mâddî insanların hakıykî bir hüsran içinde kalacaklarını beyan buyurdukdan sonra, onların her şeyden evvel îman, kanâat, karakter saahibi olmalarını emretmiş, sonra fiile ve tatbiyka intikaal etmeyen mücerred bir inanışın amelî bir fâidesi olamayacağına işâretle bunun fiilen de isbaatı gerekdiğini, binâen'aleyh güzel güzel amel ve hareketlerin, ya'nî dînî, ferdî ve ahlâkî vazıyfelerin ve ibâdetlerin de aslâ ihmal edilmemesini tesrıyh buyurmuş, ancak şahsî bir i'tikaad ve amelin dahi sâdece ferdi olgunlaşdırabileceği halde, bunun ma'şeri ve medenî nizaamı ve terakkıyi sağlamıya kâfi gelemeyeceğini göstermek üzere bize birbirimize hakkı ve sabr-ü sebâtı tavsiye etmemizi, ya'nî dürüst i'tikaad ve amellerimizi cem'iyyete de aşılamamızı ve her ferdin diğer ferdler ve onlardan müteşekkil cem'iyyet üzerinde de tabiî bir kontrol te'sîs ederek, onlara karşı, hakıykatle, samîmiyyetle ve kardeşlik hissiyle «Emr-i bil-ma'ruf, nehy-i an-il münker» va-

بسم الله الرحمن الرحيم
والعصر ۝ إن الإنسان لفي خسر ۝ إلا الذين آمنوا
وعملوا الصالحات وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر ۝

سورة الهمزة مكية وهي تسع آيات

بسم الله الرحمن الرحيم
ويل لكل همزة لمزة ۝ الذي جمع مالا وعدده ۝ يحسب أن ماله
أخلده ۝ كلا لينبذن في الحطمة ۝ وما أدراك ما الحطمة ۝ نار الله
الموقدة ۝ التي تطلع على الأفئدة ۝ إنها عليهم مؤصدة ۝ في عمد ممددة ۝

سورة الفيل مكية وهي خمس آيات

بسم الله الرحمن الرحيم
ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل ۝ ألم يجعل كيدهم
في تضليل ۝ وأرسل عليهم طيرا أبابيل ۝ ترميهم
بحجارة من سجيل ۝ فجعلهم كعصف مأكول ۝

سورة قريش مكية وهي أربع آيات

بسم الله الرحمن الرحيم
لإيلاف قريش ۝ إيلافهم رحلة الشتاء والصيف ۝ فليعبدوا
رب هذا البيت ۝ الذي أطعمهم من جوع وآمنهم من خوف ۝

سورة الماعون مكية وهي سبع آيات

بسم الله الرحمن الرحيم
أرأيت الذي يكذب بالدين ۝ فذلك الذي يدع اليتيم ۝
ولا يحض على طعام المسكين ۝ فويل للمصلين ۝ الذين هم
عن صلاتهم ساهون ۝ الذين هم يراءون ۝ ويمنعون الماعون ۝

سورة الكوثر مكية وهي ثلاث آيات

بسم الله الرحمن الرحيم
إنا أعطيناك الكوثر ۝ فصل لربك وانحر ۝ إن شانئك هو الأبتر ۝

---

zıyfelerini ifâ etmesi lüzûmunu açıklamışdır. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre Cenâb-ı Hakkın «Dehr = Sürekli zaman» ma'nâsına gelen «Asr» a yemîn etmesi, dâimâ tekerrür ve teceddüd edegelen zamanların ma'kul ve meşru' icâb ve şartlarını da gözden kaçırmamızın aslâ doğru olamayacağına bir işâret sayılabilir.

Görülüyor ki İmamı (Şâfiî) hazretlerinin sözü hakıykatın ta kendisidir. İmam (Taberânî) nin «Evsat» ında, (Beyhekıy) nin «Şuab» ında (Ebû Huzeyfe) radıyallâhü anhden rivâyet etdiklerine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin ashabından iki zât birbirine kavuşunca biri diğerine «Vel asrı» sûresini okumadan, sonra da selâm vermeden ayrılmazlardı.

Üstâd-ı kerimim (Muhammed Akif) rahmetullahi aleyh bir şiirinde der ki:

Haalikın nâmütenâhi adı var, en başı «Hak»,
Ne büyük şey kul için hakkı tutub kaldırmak!
Hani ashaab-ı kirâm ayrılalım derlerken,
Mutlakaa sûre-i «Vel asr» ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede asâr-ı felâh,
Başda îmân-ı hakıykî geliyor, sonra salâh.
Sonra hak, sonra sebât: İşte kuzum insanlık.
Dördü birleşdi mi yokdur sana hüsran artık.

«104» üncü SÛRE

«EL-HUMEZE» SÛRESİ[1]

1 — Arkadan çekişdirmeyi[2], yüze karşı (el, kaş ve göz işâretleriyle)[3] **eğlenmeyi ve ayıblamayı[4] aadet edinen[5] her kişinin vay haaline[6]!**

2 — Ki o, malı yığıb onu tekrar tekrar[7] sayandır[8].

3 — Malı hakıykaten kendisine (dünyâda)[9] **ebedî hayât verdiğini sanır o[10].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «9» âyetdir.

[2] «Medârik».

[3] «Hümeze» nin aslı olan «Hemz» lûğatde kırmak, «Lemz» ta'n etmek «dürtmek» demekdir. Bu i'tibâr ile insanların nâmus ve şereflerini kırmakda isti'malleri şâyi' olmuşdur. «Fuale» vezni bir şey'i aadet edinmiye delâlet eder «Beyzâvî».

[4] «Medârik».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn». «Lemz» ayıblamak demekdir. Aslı gözle ve sâire ile işâret yapmakdır. Bunu huy edinene «Lümeze» denilir ki ma'nâsı ayıblamayı aadet edinendir. «Hümeze» de «Lümeze» gibidir. Aslı «Ta'n = Dürtmek» dir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre «Hümeze» arkadan çekişdirmeyi, gıybet etmeyi aadet edinen, «Lümeze» de ötekini berikini çok ayıblayan demekdir. Ba'zılarına göre «Hemz» el ile dürtmek, «Lemz» dil ile dürtmek (ayıblamak) dır. Kimi «Hemz» yüzyüze, «Lemz» arkadan arkaya tan' etmek, kimi de «Hemz» açıkdan, «Lemz» gözle, kaşla gizlice ayıblamak ma'nâlarını vermişlerdir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya Hümeze ve Lümeze kimlerdir?» diye sormuşlar. Demiş ki: «Onlar Cenâb-ı Hakkın «Veyl» cezâsiyle tehdîdetdiği kimselerdir. Gıybet (arkadan çekişdirmek), nemîme (söz getirib götürmek) yolunda koşanlar, dostların arasını açanlar, insanları ayıblarıyle vasıflandıranlardır». Bütün bu ma'nâlar birbirine yakındır. Hepsi de bir köke dayanmakdadır ki o da «Dürtmek» ve aybı izhaar etmekdir «Şeyhzâde».

[6] Rivâyete göre (Ahnes bin Şurayk), yahud (Velîd bin Muğıyre) haklarında nâzil olmuşdur «Beyzâvî». (Ümeyye bin Half, Velîd Muğıyre) ve sâire gibi Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemi ve mü'minleri arkadan çekişdirmeyi aadet edinen kâfirler hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn». Bununla berâber sebebin haas olması hükmün umuumîliğine mâni' olmaz. Binâen'aleyh bu huylarda bulunan herkes işbu ilâhî tehdîdde dâhildir «Medârik».

[7] «Beyzâvî».

[8] Yahud: Malını zamanın haadiselerine karşı hazırlayıb yığandır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». («Sayan» tefsîri «Adedehû» kırâatine de uygundur. Allahü a'lem).

[9] «Beyzâvî».

[10] Cehâleti yüzünden «Celâleyn».

4 — **Hayır, O, andolsun** (hor ve hakîr)[11] **«Hutame» ye**[12] (tamuya) **atılacak.**

5 — **O Hutamenin neydiğini sana bildiren ne?**

6 — (O), **Allâhın tutuşdurulmuş bir ateşidir**[13]**,**

7 — **ki tırmanıb yüreklerin ta üstüne çıkacak** (kaplayacak)[14] **dır o.**

8 — **Bu** (ateşin kapıları da)[15] **onların üzerine kapatılmışdır.**

9 — (kendileri)[16] **uzatılmış sütun** (larda bağlı olarak)[17].

---

[11] «Kaamus-ı Arabî».

[12] Lûğatde «İçine atılan herşey'i kırıb yiyen» demekdir. «Çok obur» adama da «Hutame» derler. Dünyâda ötekinin berikinin şeref ve haysiyyetini kıran adamların o kötü huylarına uygun olarak Cenâb-ı Hak kendilerini bu vasfı haaiz bir tamu cezâsına uğratacakdır «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[13] Ki onu söndürecek hiçbir kuvvet yokdur «Beyzâvî».

[14] «Beyzâvî».

[15] «Beyzâvî, Medârik».

[16] «Beyzâvî».

[17] «Beyzâvî».

«105» inci SÛRE

«EL-FİL» SÛRESİ[1]

1 — (Habîbim) **Rabbinin fil saahiblerine**[2] **nasıl** (muaamele) **etdiğini görmedin mi?**[3]

2 — **O, bunların kötü plânlarını boşa çıkarmadı mı?**[4]

3 — **O, bunların üzerine sürü sürü**[5] **kuş** (lar) **gönderdi,**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «5» âyetdir.

[2] «Habeşistan» kıralı «Necâşi Ashame» tarafından «Yemen» e hukümdar ta'y'in edilmiş olan (Ebrehe bin Sabbeh-el Eşrem) ve ordusu. Bu adam, ziyâretcileri «Mekke» den, Kâ'beden kendi tarafına çevirmek üzere «San'a» da «Kulleys» adında bir kilise yapdırmış. «Kinâne» kabîlesinden bir adam da bir gece o kiliseye karşı fenâ bir muamelede bulunmuşdu. (Ebrehe) bundan münfeil olarak Kâ'beyi yıkacağına yemînetdi. Bunun üzerine ordusuyle «Mekke» ye geldi. Berâberinde «Mahmud» adında bir fil ve daha başka filler de vardı. Bu fillerle Kâ'beye doğru hareket etmek istedikce hayvanlar diz çöküyor, gitmiyor, başka semtlere yöneltildiği zaman ise koşarak gidiyorlardı. Cenâb-ı Hak bunların tepesine sürü sürü kuşları musallat etdi. Hepsi helâk oldular «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bu vaakıayı bizzât görmemiş, fakat eserlerini görmüş, bu haberi tevâtürle işitmiş, binâen'aleyh kendisinde bu husosda rü'yet derecesinde bir ilim haasıl olmuşdur. Bu vaakıa, Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin dünyâye şeref verdiği yılda zuhura geldiği için onun «İrhas» larından (ya'nî mu'cize başlanğıçlarından) sayılmışdır «Beyzâvî». (Ahmed bin El-mübârek) anlatıyor: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin hangi yıl dünyâye geldiğini (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) hazretlerine sordum. Çünkü ulemâ bu hususta ihtilâfdadırlar. Kimi velâdet-i seniyyenin Fil vak'asından «50» gün sonra, kimi «55» ay sonra, kimi «40» ay sonra, kimi «10» sene sonra, kimi «15» sene sonra vuku' bulduğunu söylemişlerdir. Mürşidim bana şu cevâbı verdi: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem Fil vak'ası yılında, fakat o vak'adan evvel dünyâyi şereflendirdi. Onun varlığı bereketiyledir ki Allâh-ü Teaalâ ashaab-ı fili tardetdi». (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: «Fil vak'asından ne kadar evvel dünyâye şeref verdiğini sormadım. Eğer sorsaydım muhakkak ki onu da ta'yin ve ifâde ederdi. Sen onun verdiği cevabları öz menbaından nasıl telâkkıy etdiğini bir işitseydin Cenâb-ı Hakkın en büyük âyetleri karşısında kaldığını anlardın» «El-ibrîz».

[4] «Beyzâvî, Râzî». Hasâr ve helâke uğratmadı mı? «Celâleyn».

[5] «Celâleyn». «Ebâbîl», bölükler ve sürüler demekdir. Ba'zıları «Ebabîl» in dağ kırlangıcı olduğuna zâhib oldular. Nitekim ba'zı kütüb-i tefâsîrde ve «Hayaat-ül hayavan» da mersûmdur «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

4 — **ki bunlar onlara pişkin tuğladan**[6] (yapılmış) **taş** (lar) **atıyor**(lar) **dı**[7].

5 — **Derken** (Allah) **onları yenik**[8] **ekin yaprağı gibi**[9] **yapıverdi**[10].

---

[6] «Celâleyn».

[7] (Ikrime) nin (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyetine göre kuşların atdığı her taş düşmanların cildini zehirliyor, onlar çiçek hastalığına uğruyorlardı «Râzî». (Bu rivâyet zaîfdir).

[8] Kurt yeniği «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn». Yahud: Özü yenmiş, kabuğu kalmış dâne gibi. Yahud Dânesi yenmiş saman gibi Râzî».

[10] Helâk etdi. Rivâyete göre (Ebrehe), Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin muhterem dedesi (Abdülmuttalib) in «200» devesini gasbetmiş, müşârün'ileyh bunları aramak ve geri almak üzere Ebrehenin karargâhına gitmişdi. (Abdülmuttalib) iri gövdeli, gülec yüzlü bir zâtdi. Dediler ki: «Gelen bu zât Kureyşin reîsidir. Develerin de saahibi. Ovada insanları, dağ başlarında vahşi hayvanları doyurur o». Müşârün'ileyh gelişinin sebebini anlatınca (Ebrehe) dedi ki: «Gözümden düşdün! Ben uzun asırlardan beri senin ve atalarının ma'bedi ve hepinizin şerefi olan Kâ'beyi yıkmıya geldim. Sen ise develerinin peşindesin»! Koca (Abdülmuttalib) derhal şu cevâbı verdi: «Ben develerin saahibiyim. Kâ'benin saahibi ise Allahdır. O, Kâ'besini koruyacakdır «Râzî, Medârik».

«106» ıncı SURE

«KUREYŞ» SURESİ[1]

1 — (Baari) **Kureyş[2] emn-ü selâmete[3],**

2 — **kış ve yaz kendilerini seyr-ü seferde esenliğe** (ve garantiye)[4] **kavuşdurduğundan dolayı,**

3 — **Şu Beytin** (Kâ benin) **Rabbine ibâdet etsinler onlar[5].**

4 — (O Rab ki) **onları aclıkdan** (kurtarıb) **doyuran, kendilerine korkudan emînlik verendir O[6].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «4» âyetdir.

[2] «Kureyş» büyük bir kabîlenin adıdır. Babaları (Nadr bin Kinâne bin Huzeyme bin Müdrike bin İlyas bin Mudar) «Şeyhzâde, Celâleyn».

[3] «Şeyhzâde, Kaamus-ı Arabî tercemesi».

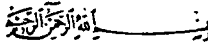
[4] «Şeyhzâde, Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[5] Onların üzerinde Allâh-ü Teaalânın sayısız nice ni'metleri vardır. Eğer Ona bu ni'metlerinden dolayı ibâdet etmezlerse baari seyr-ü seferde mazhar oldukları emînlikden ötürü kulluk etsinler. «Kureyş» Kâ'benin sâkinleri ve bekcileri oldukları için mücâvir memleketler halkı tarafından onların serbestce seyr ve seyâhetlerine, bilhaassa kışın Yemene, yazın Şama selâmetle gidib gelmelerine o memleketlerin reîsleri tarafından resmen müsâade edilmiş, bu sâyede onlar rızıklarını ve ticâretlerini her kavmden ziyâde sağlamışlardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Kaamus-ı Arabî (telhıysen)».

[6] Aldıkları te'mînât ve bir de Fil ordusundan halâsları sâyesinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«107» inci SURE

«EL-MAAUUN» SURESİ[1]

1 — Dîni[2] yalan sayanı[3] gördün mü?

2 — İşte yetîmi unf-ü şiddetle iten[4],

3 — yoksulu doyurmayı teşvik etmeyen[5] odur.

4 — İşte (bu vasıflarla berâber)[6] namaz kılan (munâfık) ların[7] vay haaline ki,

5 — onlar namazlarından gaafildirler[8],

6 — onlar riyakârların ta kendileridir[9].

---

[1] Cümhûra göre «Mekke» de, ba'zılarına göre yarısı (Âs bin Vâil) hakkında «Mekke» de, diğer yarısı da münâfıkların başı (Abdullah bin Übeyy bin Selûl) hakkında «Medîne» de nâzil olmuşdur. «7» âyetdir.

[2] Cezâ ve hisâbı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Müslümanlığı «Beyzâvî».

[3] «Yalan sayan» ın cinse de, ahde de ihtimâli vardır. Fakat ikinci âyet ikinci ihtimâli desteklemekdedir «Beyzâvî».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn». Bu, (Ebû Cehil) dir. Bir yetîmin vasıysi idi. Yetîm çırıl çıplak gelerek kendi malından istemişdi. Onu itib kakdı, koğdu. Yahud: (Ebû Süfyan) dır. Bir deve kesmişdi. Bir yetîm gelib bir parça et istedi. Fakat o, bunu asaasıyle vurub koğdu. (Bu, müslümanlığından evveldi). Yahud (Velîd bin Muğıyre), yahud cimri bir münâfıkdır «Beyzâvî». (Âs bin Vâil), yahud (Velîd bin Muğıyre) hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

[5] Ne âilesini, ne başkalarını «Beyzâvî, Celâleyn».

[6] «Medârik».

[7] «Medârik».

[8] Gafletlerinden namaza aldırış etmeyenlerdir «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud namaz vakıtlarını gecikdirenlerdir «Celâleyn».

[9] İbâdetlerinde, amel ve hareketlerinde halkın öğgüsünü kazanmak hevesiyle gösterişe kapılanlardır «Beyzâvî, Celâleyn». (İmam Raağıb) ın «Müfredât» ından: «İnsanın dîn hususunda şirki iki türlüdür: 1) Büyük şirkdir ki o, Allâh-ü Teaalâye ortak tanımakdır. Bu, en büyük küfürdür (Bakınız: «En-nisâ'» sûresi, âyet: 48). 2) Küçük şirkdir ki ba'zı işlerde Allahdan başkasını Allah ile birlikde tanımakdır. Bu, riyâdır, münâfıklıkdır. (Bakınız: «Yusuf» sûresi, âyet: 106 ve bu âyet)». Bir hadîs meâli: «Bu ümmetde şirk karanlık gecede karıncanın düz ve kaypak taş (mermer) üstündeki yürüyüşünden daha giz-

7 — Zekâtı[10] da men'ederler onlar.

---

lidir... İmam Ahmed, Tirmizî Haakim: Aaişe radıyallâhü anhâ». (Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 264 — «En-nisâ» sûresi, âyet: 38 — «El-enfâl» sûresi, âyet: 47 — «Ez-zümer» sûresi, âyet: 47).

[10] «Beyzâvî». Yahud: İğne, balta, çanak, çömlek, kofa, çakmak... gibi aariyeten verilmesi âdet olan şeyleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Hazreti Aaişe) radıyallâhü anhâya göre: Su, ateş, tuz gibi şeyleri «Medârik».

«108» inci SÛRE

«EL-KEVSER» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — (Habîbim) hakîkat, biz sana, Kevseri[2] verdik.

2 — O halde Rabbin için namaz kıl[3]. Kurban kes[4].

3 — Sana buğzeden (yok mu? İşte asıl) zürriyetsiz olan şübhesiz Odur[5].

---

[1] «Mekke» de, ba'zılarına göre «Medîne» de nâzil olmuşdur. «3» âyetdir.

[2] «Kevser» cennetde bir havuzdur. Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ümmeti onun başına gelib içecekdir. Yahud. Çok hayır demekdir ki peyğamberliğe, Kur'âna, şefâate ve benzerlerine şâmildir «Celâleyn, Medârik». «Kevser» pek çok hayır demekdir. İlim, amel, iki âlemde şeref gibi. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemden rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfin meâli: «O, cennetde bir nehirdir. Rabbim onu bana va'detdi. Onda pek çok hayır var. (Suyu) baldan tatlı, sütden beyaz, kardan soğuk, kaymakdan yumuşakdır. İki kenarı zeberceddir. Bardakları gümüşdendir. Ondan içen bir daha susuzluk duymaz «Beyzâvî, Medârik». Ba'zılarına göre «Kevser» cennetde bir havuzdur. Kimi de «Kevser» Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin evlâdı, etbâı, yahud ümmetinin aalimleri, yahud Kur'andır. Ona îman vâcibdir. Onu tasdıyk îmandandır ilh.» Havuz hakkında bir çok hadîsler vardır. Bunlardan yalınız otuz bu kadarı «Buhaarî» ve «Müslim» de, yirmi küsûru da diğer sahıyh kitablardadır. Arzu edenler bunlardan bir kısmını (Elmalılı Muhammed Hamdi efendi) merhumun «Hak dîni Kur'an dili» adlı tefsîrinde okuyabilirler (Cild: 8, s: 6172 : 6214).

[3] Namazda gaafil olanların, riyâkârların hilâfına sırf rızaa-yi Bâri için namazına devâm et. Çünkü namaz şükrün bütün nevi'lerini câmi'dir «Beyzâvî». Yahud: Kurban bayramının namazını kıl «Beyzâvî, Celâleyn».

[4] Arabların en hayırlı mallarından olan deveyi boğazla ve muhtâclara — onları itib kakanların, zekâta ve iyiliğe mâni' olanların hilâfına — sadaka olarak ver. Buna göre işbu sûre, geçen sûrenin mukaabelesi gibidir. Buradaki boğazlama kurban günü kurban kesmekle de tefsîr edilmişdir «Beyzâvî».

[5] «Beyzâvî, Celâleyn». O, her hayırdan kesilmişdir. Yahud: Zürriyyeti kesilmişdir. Resûl-i mübeccel sallellâhü aleyhi ve sellemin mahdûm-ı mükerremleri hazreti (Kaasim) in vefâtı münâsebetiyle (Âas bin Vâil), Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem hakkında «Ebter = Nesli kesilmiş» demişdi. İnzâli sebebi budur «Celâleyn». Sana «Ebter» diyen herifin kendisi zürriyetsiz, şerefsiz ve nâmsızdır. Sana gelince (Habîbim) senin pâk neslin, şan-ü şerefin, âsâr-ı fazlın tâ kıyâmete kadar baakıy kalecakdır. Âhiretde de sana tavsıyf hudûduna sığamayacak nice büyük şerefler tahsıys buyurulmuşdur «Beyzâvî».

«109» uncu SÛRE

«EL-KÂFIRUUN» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — (Habîbim şöyle) **de: «Ey kâfirler»**[2],

2 — **«ben, sizin tapmakda olduklarınıza[3] tapmam[4]».**

3 — **«Benim** (kendisine) **ibâdet** (de devam) **edeceğime de[5] siz kulluk ediciler değilsiniz[6]».**

4 — **«Ben** (zâten) **sizin tapdıklarınıza** (hiçbir zaman)[7] **tapmış değilim[8]».**

5 — **«Siz de benim kulluk etmekde olduğuma** (hiçbir vakıt)[9] **kulluk ediciler değilsiniz».**

6 — **«Sizin dîniniz size, benim dînim bana[10]».**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «6» âyetdir.

[2] Müşriklerden bir güruh, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme «Bir yıl sen bizim putlarımıza tap, bir yıl da biz senin Tanrına tapalım» diye teklif etmişlerdi. Bu sûre bunun üzerine nâzil olmuş ve bunu Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Mescid-i haraam» a giderek alâ meleinnâs okumuş, kâfirler de ümîdlerini kesmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Putlarınıza «Celâleyn».

[4] İstikbalde de «Beyzâvî».

[5] «Beyzâvî». Bir olan Allâh-ü Tealâya «Celâleyn».

[6] İstikbalde de «Beyzâvî».

[7] «Beyzâvî».

[8] «Beyzâvî».

[9] «Beyzâvî».

[10] Bu sûre cihâd emri verilmezden evvel nâzil olmuşdur «Celâleyn». Bunda ne küfre izin, ne de cihaddan meni' yokdur «Beyzâvî».

«110» uncu SÛRE

«EN-NASR» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Allâhın nusratı[2] ve fetih[3] gelince,

2 — sen de insanların fevc fevc Allâhın dînine[4] gireceklerini görünce[5],

3 — hemen Rabbini, hamd ile, tesbîh (ve tenzîh) **et[6]. Onun yarlığamasını[7] iste. Şübhesiz ki O, tevbeleri çok kabul edendir[8].**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «3» âyetdir.

[2] Düşmanlarına karşı peyğamberine, yahud mü'minlere yardımı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] «Mekke» nin fethi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Mü'minlere nusrati ve memleketlerin fethi «Beyzâvî, Medârik».

[4] Müslümanlığa «Celâleyn».

[5] «Mekke» nin fethinde bu, aynen tehakkuk etmiş, her yerden, «Mekke» den, «Taaif» den, «Yemen» den, «Hevâzin» den ve sâir Arab memleketlerinden fevc fevc gelenler kemâl-i iştiyaak ile müslümanlığı kabul eylemişlerdir Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Rivâyete göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, fetih günü «Mekke-i mükerreme» ye muvaasaletinde evvelâ Mescide, Kâbeye girmiş, orada sekiz rek'at namaz kılmıştır «Beyzâvî».

[7] Ümmetini «Beyzâvî».

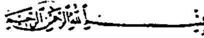
[8] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, bu sûrenin nüzûlünden sonra «Sübhaanellaahi ve bihamdihî estağfirullaahe ve etûbü ileyh» demeyi çoğaltmışdır. «Mekke» nin fethi hicret-i seniyyenin «8» inci ramazaanında vaaki' olmuş, «10» uncu yılın rebiul'evvelinde de Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem âhirete irtihaal buyurmuşdur «Celâleyn». Rivâyete nazaran bu sûre-i kerîme «Teşrıyk» günlerinde, «Mine» de, «Vedâ' haccı» nda nâzil olmuşdur «Celâleyn». Ekseriyyetin kavline göre bu sûre «Mekke» nin fethinden evvel nâzil olmuşdur ve bu, irtihaal-i nebî sallellâhü aleyhi ve sellemi haber veren bir sûredir. Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem bu sûreyi okuduğu zaman amcası (Abbas) radıyallâhü anh ağlamış, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin «Niçin ağlıyorsun?» suâline cevâben

«Bizzât vedâ' haberini veriyorsun» demişdir. Filhakıyka bu sûre da'vetin tamâmını ve dîn işinin kemâlini haber veriyordu. Sanki o, «... اليوم اكملت لكم دينكم» âyeti gibi bir vedâ'nâme idi. Bundan sonra «istiğfaar» ile emredilmesi de ecelinin yaklaşdığına delil idi. Bunun içindir ki bu sûreye «Tevdî' = Vedâ etme» sûresi de denilmişdir'«Beyzâvî». Bu sûre inince (Hazreti Umer) radıyallâhü anh de ağlamış, «Kemâl zevâl demekdir» demişdir. Filhakıyka Resûlüllah sâllellâhü aleyhi ve sellem bundan sonra ancak iki sene yaşamışdır «Medârik».

(**İstitrad**. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin âhirete irtihaali - eğer Muharrem ayı sene ibtidâsı sayılırsa - «11» inci yılda vaaki' olmuşdur. Fakat hicret-i seniyye, ya'ni Resûl-i ekremin «Medîne» yi bizzât ve bil'fiil şereflendirmeleri de, irtihaali de Rebiul'evvele rastladığı nazara alınırsa o irtihaalin, buna nazaran, «10» uncu yılda vuku' bulduğu tezaahür eder «Saavî - Celâleyn haaşiyesi». Hicretden önceki «Muharrem» de ancak ba'zı ashaab-ı kirâmın hicretine izin verilmiş, bundan ötürü o seneye «izin senesi» denilmişdir. «Kısası enbiyâ». Muharremin, islâmda, resmen yılbaşı ittihaz ve kabulü «3» üncü halîfe hazret-i «Umer» radıyallâhü anh zamânına tesaadüf eder).

«111» inci SÛRE

«EBÛ LEHEB» SÛRESİ[1]

1 — **«Ebû Leheb» in iki eli kurusun.** (Kendisi de) **kurudu** (helâk oldu ya)[2].

2 — **Ona ne malı[3], ne kazandığı fâide vermedi[4].**

3 — **Alevli bir ateşe girecek o.**

4 — **Karısı da.** (Hem) **odun hammalı olarak[6]!**

5 — (Karısının) **boynunda bükülmüş bir ip de olduğu halde[7].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «5» âyetdir.

[2] («Eş-şuarâ'» sûresinin 214) üncü âyeti nâzil olunca Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem en yakın akrabâsını açıkca dîne da'vet etmişdi. Amcası (Ebû Leheb) ağzını bozmuş, «Bizi bunun için mi çağırdın?» demişdi. Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu «Beyzâvî, Celâleyn». «İki eli kurusun» demekden maksad mecâzen kendisi kahrolsun demekdir. İnşâiyyedir. Çünkü birçok işler iki el ile yapılır «Beyzâvî, Celâleyn». «Kurudu» da ihbardır «Beyzâvî, Celâleyn». Filhakıyka «Bedir vak'asından birkaç gün sonra «Kabarcık» dan ölmüş, na'şı üç gün evinde kalmış, kokmuş «Sûdan» lılardan ücretle tutulan adamlar tarafından kaldırılıb gömülmüşdür «Beyzâvî».

[3] Babasından miras kalan malı «Medârik».

[4] Kendisinin «Medârik».

[5] Cehenneme «Beyzâvî».

[6] Çünkü «Ümm-i cemîl» denilen ve «Ebû Süfyân» ın hemşiresi olan o kadın, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin geçeceği yollara diken atardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme düşmanlığının ve zevcini de ona eziyyet etmiye teşvıykından dolayı. Yahud: Düşmanlık ateşini körükleyen nemmamlığından ötürü günâhların hammalı olarak «Beyzâvî».

[7] Çünkü o, diken demetini oduncular gibi boynuna bağlar, öyle getirir, güzergâh-ı seâdete saçardı «Medârik». («El-Cezâ-ü min cinsil amel»).

«112» inci SÛRE

«EL-İHLÂS» SÛRESİ[1]

1 — De ki: O Allahdır, bir tekdir[2],

[1] Cümhûra göre «Mekke» de, Basralılara göre «Medine» de nâzil olmuşdur. «4» âyetdir.

[2] Lûğatda «Bir» ma'nâsına olan «Vaahid». Cenâb-ı Hakkın sıfat isimlerindendir. O takdîrde ma'nâsı şudur: «Maahiyyetde ve kemâl sıfatlarında Ona birşey eş olmak mümkin değildir». Aynı ma'nâdaki «Ehad» de Onun zât ismidir. O suretde ma'nâsı «Zâti bakımdan bir» demekdir. Bu, tevhîdin kat'î ifâdesidir. (Seyyid Şerîf) e göre «Tevhîd, ehl-i hakıykat dilinde Allâhın zâtini zihinlerde tasavvur ve vehimlerde, hayallerde tevehhüm ve tehayyül edilen herşeyden tecrîd etmekdir. Bu, üç suretle vücud bulur: 1) Rübûbiyyetini bilmekle, 2) Birliğini ıkraar etmekle, 3) Kendisine hiçbir şey'i eş tutmamakla». Tevhîdin üç mertebesi vardır: 1) «Tevhîd-i ef'aal»: Varlıkda Allahdan başka hakıykî bir müessir olmadığı hakıykatına ulaşmak. Bu, birinci ve ednâ mertebedir. Alâmeti tam bir tevekküldür. 2) «Tevhîd-i sıfaat»: Bütün kudretleri ve ilimleri Allâhın şâmil ve mutlak kudret ve ilmi içinde müstağrak ve muzmahil görmek, her kemâli Onun hüviyet nurundan bir parıltıdır diye kabul etmekdir. Bu mertebe birincinin üstündedir. 3) «Tevhîd-i zât»: Allahda istihlâk ve fenâ bulmakdır. Artık bu makamda bütün işâretler ve ibâreler yok olur. Bunun ifâdesi şudur: « لاموجود الا الله = Lâ mevcûda illellah = Allahdan başka var olan hiçbir şey yokdur» «Huccetullahil bâliğa tercemesi ve şerhı».

Kur'ânın i'tikadda medârı iki şey üzerindedir: İlmî tevhîd, amelî tevhîd. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bu iki tevhîdi sağlamak için gönderilmiş, diğer peyğamberlerin da'veti de yine bunların üzerine olmuşdur. Çünkü seâdet, salâh ve kemâl iki nev'iden gelir: Nâfi' ilim, saalih amel. (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem bunların efdalını getirmişdir. İlmî tevhîd nâfi' ilim, amelî tevhîd saalih ameldir. Nâfi' ilim Allâhı bilmek, saalih amel Allâhın emri gereğince hareket etmekdir. Nâfi' ilim îman, Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin haber verdiği şeyleri tasdıyk, saalih amel şerîki olmayan bir tek Allâha ibâdet, Resûl-i mükerremin emretdiği şeylere tâatdır ki İslâm dîni budur. Nâfi' ilimde, ilmî tevhîdde söz nefy ile isbat arasında dolaşan haber baabından, saalih amelde, amelî tevhîdde söz sevmek ve sevmemek arasında gezen taleb ve irâde baabındandır. İlmî tevhîd bilgide ve sözde tevhîdi, amelî tevhîd kasd ve irâdede ve amelde tevhîdi tezammün eder. İlmî tevhid Cenâb-ı Hakka isbaatı vâcıb olan kemâl sıfatlarını isbat etmek, tenzîhi vâcıb olan noksan sıfatlardan tenzîh eylemek, isbat ile ta'tıylden, tenzîh ile teşbîh ve temsîlden kaçınmak gibi husasları: amelî tevhîd şerîki olmayan bir tek Allâha ibâdeti, Ona mahabbeti, ihlâsı, tevekkülü, Ondan korkmayı ve ummayı, hiçbir şeyde Ona benzer bulunmamayı mütezammın olur. İlmî tevhîdin iki zıddı vardır: Teşbîh ve tenzîh. Amelî tev-

2 — (O), Allahdır, sameddir (zevâl bulmayan bir baakıydir, dâimdir, herkesin ve herşey'in doğrudan doğruya muhtâc olduğu ve kasdetdiği yegâne varlıkdır, ulular ulusudur)[3].

3 — Doğurmamışdır, doğurulmamışdır O.

---

hîdin de iki zıddı vardır: Allâha mahabbetden, inâbe ve tevekkülden yüz çevirmek, bunlarda işrâkdir. Nâfi' ilmin zıddı Allah hakkında bilmediği şey'i söylemek, doğru söylememek, saalih amelin zıddı da şirk koşmakdır. İlmî tevhîd ile amelî tevhîd «İhlâs» sûresiyle «Kul yâ eyyühel kâfiruun...» da toplanmışdır. Evvelkisi îmaanı, ikincisi İslâmı mütazammındır. Birincisinde Cenâb-ı Hakka ısbaatı vâcıb olan kemâl sıfatlarıyle tenzîhi vâcıb olan noksan sıfatlar açıklanmış, ikincisinde ise şerîki olmayan bir tek Allâha edilen ibâdetle mâsivâya kullukdan teberrî ifâde edilmişdir. İki tevhîdden biri mutlakaa öbürüyle tamamlanır. Çünkü peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizin haassaten gönderildiği Arab müşrikleri de Allâhı ıkraar ederlerdi. Böyle olduğu halde yine onlara «Müşrik» denilmişdir. «İlâh-i hak» ibâdete müstehık olandır. «Tevhîd» de şerîki olmayan bir tek Allâha ibâdet etmekdir. Yoksa «Allah herşey'i yaratandır. Rabdir» demek kâfi değildir. Belki «Ondan başka ibâdete müstehık bir ferd yokdur» demek lâzımdır. Evvelkisi ilmî tevhîd, rübûbiyyet tevhîdi, ikincisi irâdî tevhîd ve ilâhiyyet tevhîdidir. «Allah kulların fiillerini yaratmışdır. Bütün kâinâtı irâde etmişdir. Âalemlerin Rabbidir» gibi kevnî veya kaderî hakıykatler rübûbiyyet tevhidinde, ilmî tevhîdde; «Allâhın emretdiği sevilir. Dîn Allâhın teşrî' etdiğidir. Allâhın yasak eylediği sevilmez. Sevdiği sevilir. Sevmediğinden kaçınılır» gibi dînî veya şer'î hakıykatler irâdî tevhîdde ve ilâhiyyet tevhîdinde dâhildir. Kevnî hakıykatleri bilmede iyiler ve kötüler (ebrâr ve füccâr), mü'minler ve müşrikler müşterekdir. Fakat dînî hakıykatlerde onlar müşterek değildirler. Yalnız kevnî hakıykatlerle iktifâ edib de dînî hakıykatlere ittiba' etmeyenler peyğamberlerin tâbi'lerinden sayılmazlar. Ba'zı umurda dînî hakıykatlere uymayan kimsenin o nisbetde îmaanında za'f vardır. Bu hal îmaanın kemâline aykırıdır. Yalnız ilmi istemek sapkınlık olduğu gibi yalnız ameli istemek de öyledir. Nâfi' ilim saalih amelden şereflidir. Bununla berâber ilim amelden, irâdeden evveldir. Çünkü önce maksud olan Allâhı bilmek, sonra Ma'buud-i hakka ne vech ile ibâdet olunacağını bilmek lâzımdır. Bu ise ilim ile olur. Bunlar haasıl oldukdan sonra Ma'buud-i hakka ibâdet etmek, Allâhın emri vech ile ibâdet etmek gerekdir.

İlim olsun, irâde ve taleb olsun Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin getirdiğine uygun olmalıdır. İrâdeden yüz çevirib mücerred ilmi isteyen (kelâmcılar), ilimden vaz geçib yalnız irâdeyi taleb eden (bir kısım tasavvufcular), Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin getirdiğine aykırı bir irâdeyi veya ilmi isteyen (bid'at erbâbı), Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem efendimize tâbi olmaksızın yine irâdeyi ve ilmi taleb eden (filezoflar) dalâletde kalmışlardır. Ancak Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme ittiba' ederek getirdiğine muvaafık bir suretde ilim ve irâdeyi isteyen kimselerdir ki hidâyete ermişlerdir ilh. «Muhassal-ül kelâm-ı vel hikme: İzmirli İsmâil Hakkı bey merhum».

[3] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Kaamus-ı Arabî tercemesi, fethul'esrâr şerhı virdissettâr». Rivâyete göre Kureyş, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme: «Bizi kendisine da'vet etdiğin Rabbinin vasfı nedir?» diye sormuşlardı. Bunun üzerine bu sûre nâzil olmuşdur. «Ehad» lâfz-ı kerîmi celâl sıfatlarının hepsini câmi' bir ism-i celîldir «Beyzâvî». Zât-i ülûhiyyetinde aslâ teaddüd, şirket ve benzerlik kabul etmeyen Allâh-ü zül-celâldir «Fethul'-esrar». (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) diyor ki: «Es-samed» canlı, cansız bütün mahlûkaatın su içme ihtiyâcını te'mîn eden bir isimdir «El-ibrîz».

4 — **Hiçbir şey Onun dengi** (ve benzeri) **değildir**[4].

---

[4] Sahıyh ba'zı hadîslerde bu sûre-i celîlenin faziletce Kur'ânın üçde birine muaadil olduğu beyan buyurulmuşdur.

(Şâh Veliyyullah-i Dehlevî) hazretlerinin mahduum-i mükerremi (Abd-ül Azîz-i Dehlevî) hazretleri «Tefsîr-i azîzî» sinde der ki: Şirk, ya'nî Allâha eş koşmak dört yönden olur: 1) Sayıda: Allâh-ü Tealâ (zât ismi olan) «Ehad» lâfzıyle o şirki nefy etmişdir. 2) Mertebede: «Es-samed» ism-i celîliyle onu; 3) Nisbetde: «Lem yelid ve lem yûled» kavl-i şerîfiyle bunu; 4) İşde, te'sîrde: «Ve lem yekün lehû küfüven ehad» demekle de bu şirki red eylemişdir.

Baatıl (gayri islâmî) mezhebler beş fırkadır: 1) «Dehriyye» Derler ki: «Aalemin saanii yokdur. O, bir tesaadüf eseri olarak, kendi kendine toplanıb oluvermişdir». (Bakınız: «El-câsiye» sûresi, âyet: 24). Müslümanlar «Hû = O, Allah» lâfzını dillerine tesbîh etmek sâyesinde onların bu akıydelerinden kurtuldular. 2) Filezoflar. Derler ki: «Aalemin saanii vardır amma, Onun sıfatı yokdur. Ya'nî aalemdeki te'sîrler hep vaasıtalardan ibâretdir. Saaniin zatinden değildir». Hakıykatde Hindlilerin mezhebi de budur: Mü'min «Allah» lâfzını söylemekle o fırkanın akıydesinden selâmet buldu. Çünkü o lâfız, Hakkın bütün kemâl sıfatlarını câmi'dir. 3) «Seneviyye». «Bir saani' bütün aaleme kâfi gelmez. Çünkü bu aalemde olup bitenlerin ba'zısı hayırdır, ba'zısı şer. Hayrı yaratan hayır yapar. Şerri yaratan da şer. Bu, zaruurîdir. Binâen'aleyh iki saani' olmak lâzımdır. Hayrı yaratan «Yezdan» (Hürmüz), şerri yaratan «Ehremen»..». Mü'min «Ehad» lâfzıyle bu şirkden sâlim kaldı. 4) Putlara tapanlar. Onlar putlara tapmayı dünyevî ve uhrevî haacetlerinin kabulüne vesîledir i'tikaadına sapdılar. Mü'min «Es-samed» lâfzı sâyesinde bu baatıl akıydeden temizlendi. Bu sapıklardan Yahudîler (Uzeyr) aleyhisselâma, Hıristiyanlar da (İsâ) aleyhisselâma «Allâhın oğlu» dediler. Müslüman «lem yelid ve lem yûled» i'tikaadiyle bu bozuk akıydeden kurtuldu. 5) Mecûsîler. Derler ki: «Ehremen de te'sîrleri, îcâdları bakımından Yezdâne müsâvîdir. İkisi arasında dâimî muhaarebeler olur. Gâh Yezdânın hükmü geçer; aalemde hayır ve iyilik galebe eder, gâh Ehremen ordusu gaalib olur; cihanda kötülük; çirkinlik belirir». Mü'min «Velem yekün lehû küfüven ehad» akıydesiyle o yanlış inandan da halâs buldu ve bunun içindir ki o mübârek lâfızları ihtivâ eden sûrenin adına «İhlâs sûresi» dediler.

«El-alak» sûresinin notlarının sonunda (Şeyh-ül İslâm Muusâ Kâzım efendi) merhumun «Sûre-i İhlâs ve Alak tefsîrleri» ne âid küçük bir eserinden bahsetmiş ve o sûreye âid kısmını oraya iktibâsen derc eylemişdim. Tasavvufî bir görüş mahsuulü olan, «Vahdet-i vücud» esâsına dayanan bu eserin İhlâş sûresine dâir olan kısmını da — hem ona bir vesile-i rahmet olmak, hem eserimizde tasavvufdan da güzel bir nümûne vermiş bulunmak üzere — aynen iktibas ediyoruz: (Bu tefsîrleri merhum, «Te'vilât-i Kaaşanî» den iktibas etmişdir).

— «Kul», «Ayn'ı cemi'» makaamından tafsıyl mazharına vârid bir emirdir. «Hüve» mübtedâdır. Ehadiyyet-i sırfadan ve isimsiz, sıfatsız zât-i baht ve hakıykat-i mutlakadan ibâretdir. (Onun için «Hû» yü zikir erbâbı bir ism-i zât olarak tanır ve söyler — mütercim). «Allah», bütün kemâl sıfatlarını câmi' olması i'tibariyle, zât-i mutlakın ismidir «Hû» den bedeldir. Bu ismin «Hû» den bedel kılınması sıfatların ayn-ı zât olduğuna delîldir. Zîrâ burada bedel mübdelün minhin («Hû» nun) aynıdır. «Ehad» mübtedânın haberidir. «Ehad» le «Vaahid» arasındaki fark, «Ehad» isim ve sıfatlardan mücerred olarak teakkul edilen zâtden,

hakıykat-ı mahzadan, membe'-ı ayn-i kâfûrîden, daha doğrusu ayn-i kâfûrînin kendisinden, elhaasıl hiç bir kayd ile mukayyed olmayan vücûd-i mutlakdan ibâret olduğu halde, Vaahid» in isim ve sıfatlarla muttasıf olarak tesavvur edilen ve bu mertebede «Hazret-i esma» ünvânını alan zâtden ibâret olmasıdır. Hakıykat-i mahzadan «Hû» ile ta'bir buyuruldukdan sonra «Allah» lâfzının - ki bilcümle sıfaat-ı kemâliyyeyi müstecmi' olması i'tibâriyle Zât-i akdesin ismidir — zât-i sırfadan ibâret olan «Hû» den bedel kılınması sıfatların ayn-ı zât olduğuna delîl olduğu gibi o zât-i müstecmi'-us sıfaatdan ehadiyyetle ihbâr buyurulması da i'tibârî kesretin nefs-el emride lâşey hükmünde olub, Zât-i mutlakın ehadiyyetini mubtıl ve vahdetini muhil değil, bil'akis Hazret-i vaahidîyyetin biaynihâ Hazret-i ehadiyyet olduğuna tenbîh ve işâretdir. Deryâda farz ve tevehhüm kılınan katralar deryânın aynı olduğu gibi Zât-i mutlakın vaahidliği de ehadliğinin aynıdır. «Allâh-ü samed = Allah sameddir». Hazreti vaahidiyyetde, mertebe-i esmâda bile o zât-i müstecmi'us sıfaat bütün eşyânın müstenedün ileyhidir. Zîrâ herşey'-i mümkin Ona müftekır ve Onunla kaaimdir. Kendi zâti ise ğaniy-i mutlakdır: «Vallaahülğaniyyü ve entümülfukaraa'». «Lem yelid = Zât-i Hak vâlidiyyetden münezzehdir». Zîrâ şüûnâtın vücûd-i mutlakı yokdur. Hattâ şüûnâtın şüûnât olması bile Hak ile kıyaamı i'tibâriyledir. Zât-i Hakdan nazarı kat' ile şüûnât, haddi zâtinde adem-i sırfdan ibâretdir. Halbuki her vâlid ile veledinin vücûdda mümâseleti, ya'nî husuuli velâdetden sonra varlıkda müsâvâtı, yekdiğerine adem-i ihtiyâcı bedîhidir. «Ve lem yûled = Zât-i Hak mevlûdiyyetden de münezzehdir». Zîrâ O Zât-i akdes mâdâmeki samediyyet-i mutlakayı haaizdir, o halde var olması için herhangi birşey'e ihtiyâcı kat'iyyen baatıldır. «Ve lem yekün lehû küfüven ehad = O Zât-i mutlakın mükâfî ve mümâsili de yokdur». Zîrâ Onun hüviyyet ve ehadiyyeti kesret ve inkısâmı kabul etmez. Vücûd-i mutlakın mâadâsı ise adem-i mahızdan ibâretdir. Binâen'aleyh vahdet-i zâtiyyenin gayre mukaarenetine imkân yokdur. Buna imkân olmayınca O zât-i akdesin misliyyet ve küfviyyetden münezzehiyyeti dahi bilâşek sâbitdir.

Hülâsa-i tefsîr: De ki: O zât-i hazreti akdes, bilcümle sıfaat-ı kemâliyye ile ittisaafı i'tibâriyle de ehaddir. Kesret ve teaddüdden müteaalî bir zât-i baht ve hakıykat-i mutlakadır». O zât-i akdes makaam-ı vaahidiyyet ve mertebe-i esmâda bile herşeyden müstağnîdir. Bütün eşyâ ise Ona müftekır ve Onunla kaaimdir». «Kendi zâtinden kat'-ı nazar edildiği takdîrde bütün şüûnât ve mükevvenâtın adem-i mahızdan ibâret olması, halbuki vâlid ile veled arasında vücudda mümâseletin tehakkuku bedâhet derecesinde bulunması cihetiyle O zât-i mutlakın herhangi birşey'e vâlidiyyetini iddiâ kat'iyyen baatıldır». «Samediyyet-i mutlaka ve ğınây-i zâtîyi haaiz olması i'tibâriyle de O zât-i akdesin herhangi bir şeyden mevlûdiyyetini farz etmek bile muhaldir». «O zât-i ehadiyyetin küfvü ve misli olmak ihtimâli de külliyen meslûbdur. Zîrâ madâmeki vücûd-i mutlakın mâadâsı adem-i mahızdır; şu halde vahdet-i zâtiyyenin gayre mukaarenetine imkân yokdur ki Onun misli olmak tasavvur edilebilsin».

«113» üncü SURE

«EL-FELAK» SURESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — De ki: Sabaahın[2] Rabbine sığınırım,

2 — yaratdığı şeylerin[3] şerrinden,

3 — karanlığı çöküb basdığı zaman gecenin[4] şerrinden,

4 — düğümlere[5] üfüren (nefes) **lerin[6] şerrinden.**

5 — Ve hased edenin, hased (ini belli)[7] **etdiği zaman, şerrinden.**

---

[1] «Medine-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «5» âyetdir.

[2] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Mükellef, gayri mükellef canlıların ve zehir ve sâire gibi cansızların «Celâleyn». Ateşden ve şeytandan «Medârik».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud: Gaaib olduğu zaman ayın «Celâleyn».

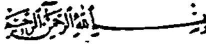
[5] Büyücülerin ipliklere bağladıkları düğümlere «Celâleyn».

[6] Büyücü ve üfürükcülerin «Celâleyn».

[7] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

«114» üncü SÛRE

«EN-NÂS» SÛRESİ[1]

1 — De ki: Sığınırım insanların Rabbine,

2 — insanların (yegâne) **mâlikine[2],**

3 — insanların ma'buuduna[3],

4 — o sinsi şeytanın[4] şerrinden,

5 — ki o, insanların göğüslerine dâimâ vesvese verendir.

6 — (O şeytan)[5] **gerek cinden, gerek insandan** (olsun)[6].

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «6» âyetdir.
[2] «Medârik».
[3] «Medârik».
[4] «Celâleyn, Medârik».
[5] «Medârik».
[6] «Medârik».

Bu cilde âid Notlarda geçen Âlem isimleri

A

B

C

D

E

F

Ğ - G

H

I

I

K

L

M

N

O

P

R

S

Ş

T

U

U

V

Y

Z

BU CİLDDEKİ SÛRELER

KUR'ÂN-I KERÎMDEKİ

SECDE ÂYETLERİ

Sûreler	Âyet Sırası
A'raaf	206
Ra'd	15
Nahl	50
İsrâ'	107
Meryem	58
Hacc	18
Furkan	60
Neml	25
Secde	15
Sad	24
Fussılet	37
Necm	62
İnşikaak	21
Alak	19

ARZ-I MAHSUZ

1) Muhterem okuyucularımızın çok yakın ve samimî alâkalarını ve rağbetini celbeden «Kur'ânı hakîm ve Meâl-i kerîm» in bütün esere şâmil olan umumî ve mufassal fihrist birinci cildin sonundadır.

2) Kalın çeken «A» ve «U» harfleri üzerine birinci baskıda bir « - » işâreti konulmuşdu, daha doğrusu o tab'ı yapan matbaada bu işâreti ihtivaa eden husussî harfler vardı. Ne o matbaada, ne de bu eserimizi basan matbaada mezkûr işâretli harfler kalmamış olduğundan bilmecburiyye kalın çeken «A» lar iki «A» ile, ve kalın çeken «U» lar da iki «U» ile yazılmışdır: «Âalem, Aaid — Nuur, Ruuh» gibi. Bu çifte harfler iki «A», yahud iki «U» gibi değil, bir «A» ve bir «U» gibi okunacak, fakat telâffuzda uzatılacakdır. Çünkü Arabca ve Farscadaki «A - U» lar «med = uzatma» harfleridir.

3) «Umer, Usman, Lukman». gibi haas isîmlerde asıllarının telâffuzu esâs tutulmuşdur. Zâten Arabcada «O, Ö». sesleri olmadığı gibi alem adlarını, bilhassa bu gıbi ciddî eserlerde, değişdirmek de doğru değildir.

4) Kelimelerin nihâyetlerinde bulunan «B, C, D» leri mutlaka «P, Ç, T» yapmıya lüzum yokdur. Eğer o gibi kelimelere bir ek getirildiği zaman «B, C, D» harfleri olduğu gibi kalıyorsa eksizlerinde de o harfleri öylece muhafaza etmek, eğer onlar eklerle «P, Ç, T» oluyorsa eksizlerinde de o harfleri kullanmak lâzımdır: **«Edeb — edebe, Ac — aca, Mehmed — Mehmede, Mehmedi, Ahmed — Ahmede»** ve **«Sap — sapı, Saç — saçı, Demet — demetin...»** gibi. Hülâsa bu babda temel kaaideyi tesbît edecek olan, eklerdir.

Sorulara cevab :

6) **Hadîsler: «On kerre kırk hadis»** adlı eserimizin (ki yüksek maârif vekilliğince **«Imam, hatîb okulları»** na yardımcı kitab olarak kabul edilmşidir) 3 cild ve 1200 hadisdir.

H. BASRI ÇANTAY

D İ K K A T

HER CİLDE ŞÂMİL UMUMÎ FİHRİST

BİRİNCİ CİLDİN SONUNDADIR.